

Från text till batong

– Om poliser, busar och svennar –

Gunnar Ekman

EFI, EKONOMISKA FORSKNINGSINSTITUTET
VID HANDELSHÖGSKOLAN I STOCKHOLM

Akademisk avhandling för avläggande av
ekonomie doktorsexamen vid Handelshögskolan
i Stockholm 1999

© EFI och författaren
ISBN NR 91-7258-510-2

Keywords:

Norm
Police
Small talk
Trust
Participant observation
Police practice
Rules
Organization
Leadership
Management

Distribuerad av:
EFI (Ekonomiska Forskningsinstitutet) vid Handelshögskolan i Stockholm
Box 6501, 113 83 Stockholm. www.hhs.se

Elanders Gotab 35486, Stockholm 2001

Från text till batong

– Om poliser, busar och svennar –

EFI, EKONOMISKA FORSKNINGSinSTITUTET VID HANDELSHÖGSKOLAN I STOCKHOLM

EFIs verksamhetsidé

Institutet är en vetenskaplig institution, vilken i sin forskningsverksamhet skall arbeta oberoende av ekonomiska eller politiska gruppintressen.

Institutets uppgift är att bedriva teoretisk och empirisk forskning inom samhällsvetenskapernas, särskilt de ekonomiska vetenskapernas, områden. I anslutning därtill skall institutet medverka i forskarutbildning samt främja spridningen av information om uppnådda forskningsresultat.

Vägledande för institutets val av forskningsprojekt skall vara forskningsområdets behov av praktisk eller teoretisk vidareutveckling, projektens metodologiska intresse samt problemställningarnas generalitet.

Forskningens organisation

Forskningsverksamheten är organiserad i nitton forskningscentra, grupperade inom åtta olika forskningsområden:

ORGANISATION OCH FÖRETAGSLEDNING

Företagslednings- och Arbetslivsfrågor; (A)
Centrum för Etik och Ekonomi; (CEE)
Offentlig Organisation; (F)
Information Management; (I)
Människa och Organisation; (PMO)
Management av Innovation och Produktion; (T)

Enhetschefer:

Prof Sven-Erik Sjöstrand
Adj Prof Hans De Geer
Prof Nils Brunsson
Prof Mats Lundberg
Tf Prof Jan Löwstedt
Prof Christer Karlsson

EKONOMISK PSYKOLOGI

Centrum för Riskforskning; (CFR)
Ekonomisk Psykologi; (P)

Prof Lennart Sjöberg
Prof Lennart Sjöberg

MARKNADSFÖRING

Centrum för Informations- och Kommunikationsforskning; (CIC)
Centrum för Konsumentmarknadsföring; (CCM)
Marknadsföring, Distributionsekonomi och Industriell
Dynamik; (D)

Adj Prof. Bertil Thorngren
Docent Magnus Söderlund

Prof Lars-Gunnar Mattsson

REDOVISNING, STYRNING OCH FINANSIERING

Redovisning och Finansiering; (B)
Kostnadsintäktsanalys; (C)

Prof Lars Östman
Prof Peter Jennergren

FINANSIELL EKONOMI

Finansiell Ekonomi; (FI)

Prof Clas Bergström

NATIONALEKONOMI

Centrum för Hälsoekonomi; (CHE)
Internationell Ekonomi och Geografi; (IEG)
Samhällsekonomi; (S)

Prof Bengt Jönsson
Prof Mats Lundahl
Prof Lars Bergman

EKONOMISK STATISTIK

Ekonomisk Statistik; (ES)

Prof Anders Westlund

RÄTTSVETENSKAP

Rättsvetenskap; (RV)

Prof Erik Nerep

Styrelseordförande: Prof Sven-Erik Sjöstrand. **Institutschef:** Docent Bo Sellstedt

Adresser

EFI, Box 6501, S-113 83 Stockholm, Sverige • Besöksadress: Sveavägen 65, Stockholm
Telefon: +46(0)8-736 90 00 • Fax: +46(0)8-31 62 70 • E-mail: efi@hhs.se
Internet: www.hhs.se/efi/

*Till Inga och Emelie,
samt till minnet av Ture*

Företal

Föreliggande arbete utgör ett resultat av ett forskningsprojekt som utförts på sektionen för Företagslednings- och Arbetslivsfrågor (A-sektionen) vid Ekonomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm. Tematiskt är det en del i ett större forskningsprogram som genomförs på denna sektion rörande ledning i stora organisationer.

Detta arbete läggs fram som doktorsavhandling vid Handelshögskolan i Stockholm.

Som brukligt är vid Ekonomiska Forskningsinstitutet har författaren haft full frihet att självständigt utforma projekt- och resultatredovisning.

Ekonomiska Forskningsinstitutet är tacksamt för det finansiella stöd från Rådet För Arbetslivsforskning och Brottsförebyggande Rådet som möjliggjort projektets genomförande.

Bo Sellstedt
Chef för Ekonomiska
Forskningsinstitutet vid
Handelshögskolan i Stockholm

Sven-Erik Sjöstrand
Professor
Chef för sektionen för
Företagslednings och Arbetslivsfrågor
vid Ekonomiska Forskningsinstitutet
vid Handelshögskolan i Stockholm

FÖRORD

Jag har just satt punkt för boken och därmed för mitt avhandlingsarbete. Det känns lite konstigt eftersom det har tagit många år och kostat mycket möda. Samtidigt är det naturligtvis oerhört skönt – en stor lättnad.

Att det blev en bok har jag många att tacka för. Först naturligtvis min handledargrupp. Min huvudhandledare Sven-Erik Sjöstrand har varit lysande. Det är lätt att förstå det faktum att Sven-Erik har lotsat tjugotvå doktorander från tanke till avhandling. Sven-Erik har alltid varit beredd att läsa och diskutera manus och på att vara ett personligt stöd i en resa som är oerhört påfrestande. Tack, Sven-Erik!

Bengt Jacobsson och jag har under hela forskningsprocessen haft en utmärkt dialog. Bengt förstod snabbt att mitt intresse låg i empirinära forskning. Genom att handleda mig – på mina villkor – och genom att övertyga mig om att det hela behövde ett par månaders arbete till har jag idag en bok och en känsla av att 'jag har gjort mitt bästa'. Tack Bengt!

Dag Björkegren kom in sent som handledare, men tog direkt ett stort ansvar. Tack för alla tips och kommentarer och särskilt den jag, ett par dagar innan tryckning, fick om syftet. Tack Dag!

Leif GW Persson hjälpte mig i inledningen av projektet, med att få igång det hela och med många och långa diskussioner om polisarbete. Tack Leif!

Förutom handledare är en bra forskningsmiljö viktig. Forskning är mindre av ett ensamarbete än vad man kan tro. Tankar och idéer väcks och bearbetas tillsammans med andra, ibland under seminarier, men framförallt i vad man kan kalla 'forskningens småprat'. Ett småprat över en kopp kaffe eller i samband med lunch. Tack alla på A-sektionen – både tidigare och nuvarande kollegor – för att ni alltid varit beredda på lite småprat om bland annat 'Från text till batong', och för att ni bidragit till den goda forskningsmiljö sektionen erbjuder.

Det finns fler att tacka för att det till slut blev en bok. Karin Fernler har läst och lämnat många kloka synpunkter, men inte bara det. Hon har som vän varit ett utmärkt personligt stöd under avhandlingsarbetets sista

skälvande månader. Ingrid Kollberg har på slutet hjälpt mig med korrektur, och Azzad har hjälp till med allt möjligt. Andra som på olika sätt hjälpt mig på den här resan är Lars W, Tomas L, Mats T, 'Perka' J och många andra. Tack alla! Ni har stått ut med en stressad Gunnar. Det blir lite bättre nu, tror jag.

Tack mamma för allt stöd – inte bara under de senaste fem åren – utan snarare de senaste trettiofem. Pappa lever inte längre men har naturligtvis betytt mycket för mig på den här resan. Pappa var bland annat den som låg bakom att jag blev polis. Mina erfarenheter från polisarbetet är ovärderliga, både på det personliga planet och för ett framtida yrkesliv. Tack mamma och pappa!

Tack till Susanne för att du var med genom nästan hela processen. Det är med vemod jag skriver nästan. Du har – tyvärr – på nära håll fått uppleva baksidan av ett avhandlingsarbete.

Sist och minst, min älskade dotter Emelie. Du hade hellre sett att pappa skrivit något liknande Nalle Puh, och blir nog en aning besviken om jag som nattsaga läser högt ur 'Från text till batong'. Antingen somnar du snabbt, eller beordrar ett bokbyte (mest troligt). Förresten, du fick visst vara med i boken. Du ville ju det, och jag lovade.

Tack alla som jag här glömt. Var så säkra, ni är inte glömda på riktigt!

Stockholm, april 1999

Gunnar

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	FRÅN TEXT TILL BATONG	1
1.1	Vår tro på texter	1
1.2	Polisarbetet och de många texterna.....	3
1.3	Polispraktik och text.....	5
1.4	Krav på polisarbetet – en modell.....	7
1.5	Syfte och avgränsningar	8
1.6	Om betydelsen av att studera (polis)arbete	9
1.7	Några definitioner och något om fortsättningen.....	11
2	TIDIGARE STUDIER KRING POLISARBETE	13
2.1	Normer i polisarbetet	13
2.2	Handlings- och ledningsorganisation.....	15
2.3	Roller i polisarbetet.....	16
2.4	Mål i polisarbetet	17
2.5	Socialisation.....	18
2.6	Inför fortsättningen	19
2.6.1	Relationen mellan text och polis	20
2.6.2	Relationen mellan chef och polis	20
2.6.3	Relationen mellan polis och medborgare	20
2.6.4	Relationen mellan poliser	21
2.6.5	En normstyrd polispraktik.....	21
3	NORMER, SMÅPRAT OCH RELATIONER.....	22
3.1	Om handlingsalternativ	22
3.2	Om normer	24
3.3	Om direktiv	26
3.4	Om olika slags normer i praktik	26
3.5	Om småprat och normer	27
3.6	Många och olika relationer till normsändare	28
4	POLISARBETETS MÅNGFALD OCH DILEMMA	31
4.1	Relationen mellan text och polis.....	31
4.2	Relationen mellan chef och polis	34
4.3	Relationen mellan polis och medborgare.....	34
4.4	Relationen mellan poliser	35
4.5	Om polismannens dilemman – motstridiga normer och många olika slags relationer	36

5	METOD	39
5.1	Något om att tolka normer	39
5.2	En etnografisk ansats	39
5.3	Datainsamlingsmetoder	42
5.3.1	Textstudier	42
5.3.2	Intervjuer	43
5.3.3	Observationer	44
5.4	Min identitet som forskare	46
5.4.1	Gunnar Ekman som polis	47
5.4.2	Relationen till närpoliserna.....	52
5.4.3	Access	53
5.5	Tolkning av data	54
5.6	En fallstudie – varför närpolisarbete och Närpolisområdet?.....	55
5.7	Något om etik.....	56
 6	 POLIS I ALLMÄNHET OCH NÄRPOLIS I SYNNERHET	 58
6.1	Polisens organisation	58
6.2	Brottsförebyggande polisarbete – ett steg mot Närpolisområdet	60
6.3	Närpolisområdet formulerat som text.....	60
6.4	Närpolisområdet – så blev det.....	61
6.5	Närpoliser och texter.....	63
 7	 POLISTEXTER	 65
7.1	Polishögskolan	65
7.2	Problemororienterat polisarbete – uttryckt i text	67
7.3	En dag på Polishögskolan.....	68
7.4	En tolkning av polistexter	73
 8	 NÄRPOLISTEXTER.....	 75
8.1	Polisens huvudmän om polisarbete	75
8.2	Länspolismästaren om polisarbete vid Närpolisområdet.....	77
8.2.1	Så är det och så vill länspolismästaren ha det	77
8.2.2	Länspolismästarens tolkningar formulerade som text.....	78
8.3	Polismästaren om polisarbete vid Närpolisområdet.....	80
8.3.1	Så är det och så vill polismästaren ha det.....	80
8.3.2	Polismästarens tolkningar formulerade som text.....	82
8.4	Närpolischefen om polisarbete vid Närpolisområdet	85
8.4.1	Så är det och så vill närpolischefen ha det	85

8.4.2	Närpolischefens tolkningar formulerade som text	87
8.5	En tolkning av närpolistexter.....	89
9	POLISARBETE VID NÄRPOLISOMRÅDET	91
9.1	Polisers prat om polisarbete	91
9.1.1	Poliser om polisarbete.....	91
9.1.2	Om att lära sig polisarbetet.....	95
9.1.3	Om polischefer.....	96
9.1.4	Om varandra.....	97
9.1.5	Om att möta medborgarna.....	98
9.1.6	Om polisarbetets mörka sida – att använda våld	99
9.2	Polisarbete.....	100
9.2.1	En dag med närpoliserna Eriksson och Abrahamsson	100
9.2.2	En dag med Eva Wallinder, Hans Eriksson och Tomas Thulin.....	106
9.2.3	En dag med Pia Anér, Eva Wallinder och Lars-Erik Rhenström.....	111
9.2.4	En eftermiddag med målsansvarige Ola Bäckström	116
9.2.5	En dag med Anna Åkerblom.....	118
9.2.6	Ett arbetspass med Mats Friberg	124
9.2.7	En dag med Henry Löw och Tomas Thulin	130
9.2.8	En torsdagskväll med Göran Eklund och Ove Sand	136
9.2.9	En fredagskväll och ett tillslag	141
9.2.10	Ett pass i Söderport	147
9.2.11	Ett projektgruppsmöte	153
9.2.12	Närpolischefen informerar	155
9.3	Småprat.....	156
10	POLISPRAKTIKENS NORMER	159
10.1	Relationen mellan text och polis.....	159
10.1.1	Poliser har autonomi.....	159
10.2	Relationen mellan chef och polis	160
10.2.1	Poliser har autonomi.....	160
10.2.2	En chef ska vara en av oss	161
10.3	Relationen mellan polis och medborgare.....	161
10.3.1	Poliser bör agera.....	161
10.3.2	Poliser bör ge service och hjälpa.....	162
10.3.3	Polisers auktoritet.....	163

10.3.4	Medborgarens uppträdande bör bestämma hur poliser uppträder.....	164
10.3.5	'Street justice'	165
10.4	Relationen mellan poliser	166
10.4.1	Vi mot dom	166
10.4.2	Poliser bör vara pålitliga.....	166
10.4.3	Poliser bör 'ställa upp' för varandra.....	167
10.4.4	Äldre polisers senioritet	167
10.5	Några slutsatser om polispraktik och normer	168
11	POLISPRAKTIKENS MÅNGFALD OCH DILEMMA.....	170
11.1	Om polisarbete.....	170
11.2	Om relationen mellan poliser.....	172
11.2.1	Poliskrets hanterar våldets osäkerhet	172
11.2.2	Om att bekräfta poliskretsen	176
11.2.3	Erfarenhet ger position	180
11.2.4	Om att det manifesta våldet är ovanligt	181
11.3	Om relationen mellan polis och medborgare	182
11.3.1	Kategorisering i 'busar' och 'svennar'.....	182
11.3.2	Om att välja möten mellan polis och medborgare.....	182
11.3.3	'Busfritt'	184
11.3.4	'Riktigt polisarbete'	185
11.3.5	Polisen ska hjälpa och ge service	186
11.3.6	Om mötet mellan polis och medborgare.....	186
11.4	Om relationen mellan chef och polis.....	189
11.5	Om relationen mellan text och polis	190
11.5.1	Om polisarbetets texter	190
11.5.2	Från text till praktik	192
11.5.3	Småpratets 'beslutsprocess'	194
11.5.4	Om dolda 'beslut'	197
11.6	Särkoppling som strategi för att hantera motstridiga krav.....	198
11.7	Småpratet som kompass för att hantera polisarbetets dilemman ...	199
12	OM TEXT, SMÅPRAT OCH BATONG.....	203
12.1	En återblick.....	203
12.2	Småprat.....	203
12.2.1	I småpratet reproduceras normer	203
12.2.2	I småpratet byggs förtroende	204

12.2.3	I småpratet hanteras motstridiga krav	204
12.2.4	I småpratet hanteras texter.....	205
12.3	Om polisens hierarki	205
12.3.1	Text – småprat – handling	205
12.3.2	Om hierarki och småprat – polischefers dilemma.....	207
12.3.3	Drömmen om hierarki – polisorganisationen.....	208
12.4	Om polisens struktur – närpolisreformen.....	209
12.5	Några tankar om studiens värde för annan praktik.....	211
12.6	Om forskare, småprat och aktör – råd till andra.....	213

REFERENSER

ENGLISH SUMMARY

BILAGOR

Bilaga 1: Tolkning av polispraktik

1 FRÅN TEXT TILL BATONG

1.1 Vår tro på texter

Vi tror på texter. Det är inte så konstigt eftersom texter utgör en stor del av vår omvärld. Texter möter oss i form av tidningar, böcker, instruktioner, manualer, informationsbroschyrer, etc och utvecklingen i samhället tycks gå mot att just texten blir än mer central. Kommunikation mellan människor har traditionellt dominerats av samtal – av prat, konversation och skvaller. Med Internet och elektronisk post verkar en del av dessa samtal ersättas med skrivna ord – med texter.

Att skrivna texter är centrala för att fylla informationsbehov är alldeles klart, men de reglerar också våra handlingar och utgör därmed grunden för många mellanmänniskliga relationer. Ett exempel på att texter kan ha en reglerande funktion är lånehandlingar. Lån i bank regleras i texter. Där preciseras vad avtalsslutande parter måste göra och när. När vi köper och säljer hus ligger också reglerande texter som grund. Texter är i sådana fall omgärdade av sanktioner och vi tvingas följa dem. Våra handlingar går att kontrollera och de sanktioner vi kan utsättas för är ofta kraftiga.

Men texter antas också kunna reglera mänsklig handling i situationer där mänsklig handling inte är lätt att kontrollera. Det finns till exempel en tro på att texter kan styra organisationer. En vanlig föreställning är att ett fåtal människor, ofta chefer, kan formulera tankar och intentioner, skriva ner dessa som texter och därmed styra många andra människors praktik.

Att få kan styra många med texter är en tanke som utgör grunden för hur organisationer i allmänhet styrs. De organisationer där tanken fått särskilt stort genomslag finns i den offentliga sektorn. Politiker och organisationsledningar formulerar en uppsjö av texter som förväntas styra andra människors praktik.

Polisarbete är ett bra exempel på en praktik som är tänkt att styras med texter. Inom polisorganisationen finns dessutom en mycket stor mängd texter av olika slag. Det är inte så konstigt då polisarbete handlar om att i

möten mellan polis och medborgare¹ hantera statens våldsmonopol². Bland alla de texter som ska styra polisarbete och därmed kontrollera det statliga våldsmonopolet kan lagar, regler, regleringsbrev, verksamhetsplaner och handlingsplaner nämnas. Detta är endast ett axplock ur den textarsenal, som är tänkt att styra och kontrollera polisarbete.

Då texter antas styra praktik, antas de samtidigt avspegla praktik. Därför görs storstilade försök att beskriva praktik med texter. Många känner igen de allt vanligare utvärderingsblanketterna där praktiken, ofta i detalj, ska beskrivas. Även här är polisarbete ett bra exempel. Poliser antas med jämna mellanrum redovisa vad de har gjort under sin arbetstid och sådana redovisningar antas sammantagna beskriva polispraktik. Om de gör det eller ej tar jag här inte ställning till. Jag konstaterar bara att vår tro på texter är stark. De antas både styra och beskriva praktik. Med exemplet polisen, en praktik som ytterst handlar om samhällets legitimerade användning av våld, och därför särskilt viktig att styra och kontrollera.

På grund av att omvärlden förändrar sig i en allt snabbare takt ställs organisationer ständigt inför nya krav och uppgifter. Praktik i organisationer förväntas förändras och anpassas. Med vår starka fokusering på texten som styrinstrument för praktik är den 'självklara' lösningen nya och förändrade texter. Polisers praktik har under de senaste åren just stått inför sådana nya krav och uppgifter. Det har resulterat i en stor mängd nya texter om problemorienterat polisarbete och framförallt om närpolisarbete. Polisen är således ett bra exempel på en verksamhet som förväntats förändras då nya texter producerats.

Men styr och avspeglar verkligen texter praktik? Det finns en hel del som talar för att relationen mellan text och praktik inte är oproblematiskt. Ett bra exempel är återigen polisen.

---

¹Poliser är naturligtvis också medborgare, men för framställningens skull väljer jag fortsättningsvis att göra en indelning i polis och medborgare.

²Det finns andra organisationer som vid vissa tillfällen får använda våld, till exempel kustbevakningen och försvaret. De kan emellertid inte – i fredstid – i det här avseendet ens jämföras med det våld polisen har att hantera. Därför väljer jag att skriva 'våldsmonopol'.

1.2 Polisarbetet och de många texterna

Riksdagens revisorer konstaterade 1993 i rapporten "Polisen i samhällets tjänst" att polisen inte arbetade mer preventivt än tidigare trots tydliga signaler (via texter) från statsmaktens sida. Möjliga förklaringar till det var att polisen inte trodde på metoden eller inte hann (ibid. s.76). Arbetssättet ansågs ha låg status, vara krävande, och gav ofta inget påtagligt resultat. I utredningen konstaterades att:

"Om varken statsmakterna, länsstyrelserna eller polisstyrelserna förmår styra, vem styr då polisen? Svaret är nog att polisen styrs dels av lagar och förordningar, dels av verkligheten och till resterande del av polisen själv. Det finns säkert också inom poliskåren en övertygelse om att de bästa bedömningarna rörande verksamhetens planering och genomförande görs av poliser och inte av några aldrig så välmenande lekmän." (ibid. s. 89)

Svårigheterna med texter som styrinstrument hindrade inte att polisorganisationen i början av 1990-talet utrustades med en ny omfattande textarsenal. I den framgick att poliser skulle arbeta brottsförebyggande och på så sätt skulle den stigande brottsligheten förhindras. Polisens arbetssätt som traditionellt varit händelsestyrt, vilket i korthet innebär att polisen reagerat först då ett brott har skett, skulle kompletteras med ett problemorienterat dito. Polisen skulle i samverkan med medborgare och organisationer finna och bekämpa orsaker till brott, därmed förväntades brottsligheten minska. Konkreta resultat av dessa texter är att cirka 30 procent av samtliga poliser idag kallas *närpoliser* och att polisorganisationen innehåller en mängd närpolisområden med ett antal närpoliser och en närpolischef.

Närpoliser ska – i korthet – primärt arbeta mot mål som är formulerade utifrån lokal brottslighet. De ska normalt inte arbeta med s.k. uttrykningsverksamhet (en utförligare beskrivning av polisens organisation, med fokus på närpolisverksamhet, finns i kapitel 6). Närpolisen är idag en bas i polisorganisationen och det är därför naturligt att en studie kring polisarbete och texter fokuserar just närpoliser. Jag kommer fortsättningsvis att koncentrera mig på deras praktik och de texter som ska styra den.

Att påstå att polisedningen har haft problem med att i praktik implementera texter om närpolisarbete är ingen överdrift. Media har fyllts med artiklar och reportage i olika former. De förklaringar till polisens problem som där dominerat har handlat om att polisens resurser bedömts som otillräckliga och att polisers handlande påstås vara särskilt besvärligt att förändra. Systemet för hur polisarbete styrs har också debatterats och kritiserats. Den kritiken resulterade i att Regeringen den 23 oktober 1997 tillsatte en kommitté, som fick i uppgift att utreda och lämna förslag om ändringar i polisväsendets styrsystem. I direktiven framgick att:

“Beslutsstrukturen skall vara anpassad till den polisverksamhet som statsmakterna beslutat om.” (SOU, 1998:74, s. 19)

Kommittén har lämnat förslag om hur texter ska produceras effektivare och detta förväntas resultera i ett bättre polisarbete. I utredningen konstaterades om ‘dubbla ledningsstrukturer’ att:

“Förekomsten av två polisiära ledningsorganisationer för samma område kan leda till dubbelarbete och utdragna beslutsprocesser, vilket i sin tur kan leda till mindre effektiv polisverksamhet.” (ibid. s. 7)

Att produktionen av texter styr polisarbete i rakt nedstigande led verkar betraktas som självklart. Ineffektivitet i textproduktionen antas resultera i dito i polisverksamheten (polisarbete med mitt språkbruk). Men, det finns en hel del insikter om att existerande texter inte styr polisens verksamhet som den borde. Paradoxalt nog är lösningen på det problemet mer och nya texter! Lösningen känns igen från andra håll i den offentliga sektorn (se bl.a. Brunsson och Olsen, 1989). Om praktiken inte låter sig styras av texter konstateras raskt att praktiken är särskilt besvärlig och att nya texter behövs. Textsnurran rullar på. Den verkar dessutom snurra allt snabbare. Trenden med att texterna ökar i antal – ‘textexpansion’ – gäller inte bara polisen. Jacobsson (1989) har beskrivit den i offentlig sektor i allmänhet och han använder uttrycket *“tillväxt i rationalistisk retorik”* (s. 148).

Jag menar att det är viktigt att undersöka relationen mellan text och praktik. En oprövad väg att göra det är att börja i praktiken (inte i texten) och där se vilken roll texten spelar. Eftersom den här avhandlingen

handlar om närpoliserna så låter vi nu deras arbete exemplifiera polispraktik.

1.3 Polispraktik och text

Poliser är vad Lipsky (1980) kallar gräsrotsbyråkrater. Med det menar han de offentligt anställda som i sitt vardagliga arbete kommer i kontakt med medborgare – poliser, socialarbetare, lärare, etc. Utmärkande för gräsrotsbyråkrater är att de har stor handlingsfrihet och arbetar på avstånd från sina chefer. Gräsrotsbyråkraternas arbete bygger på att de fattar beslut som direkt berör andra människor i situationer som är svåra att förutse. Lärare bestämmer vilka elever som inte kan lära sig något och poliser bestämmer vilka medborgare som ska övervakas och kontrolleras (Hudson, 1993). Gräsrotsbyråkraten möter många medborgare i många olika situationer och har i sitt arbete makt. Han kan fördröja ärenden, undanhålla information och välja en medborgare före en annan.

Med hjälp Lipskys och Hudsons teorier om gräsrotsbyråkrater betraktar vi nu en verklig situation som två närpoliserna har hamnat i. Exemplet är hämtat ur min empiriska studie.³ Närpoliserna har ombetts av en äldre kollega i högre tjänsteställning att lösa ett problem med musikanter som står och spelar. "Några står och väsnas. Folk har ringt och klagat, skrämt bort dem så att det blir lugnt", var de ord som introducerade uppgiften för närpoliserna Eriksson och Abrahamsson:

Eriksson kör Brogatan, mot enkelriktat, och på Kungsgatan som är en gågata. Genom de öppna fönstren hörs kommentarerna "typiskt att åka bil, de skiter väl i att det går folk här ... nu ska de skrämma de stackars gatuförsäljarna, kan de inte göra lite nytta i stället". Varken Eriksson eller Abrahamsson säger något om kommentarerna. Antingen hör de inte eller så vill de inte höra.

Väl framme vid musikanterna stannar de bilen på cirka tre meters avstånd. Musikanterna är fem till antalet och står invid väggen och spelar någon form av folkmusik. Poliserna är lite osäkra på vad de ska göra och börjar sinsemellan i radiobilen att prata om Ordningslagen. "Kan vi

---

³Redovisas som direkt observation A4 (DO A4) i den empiriska beskrivningen – kapitel 9.

avvisa dem? Måste vi anvisa dem en ny plats? Vad gäller egentligen? Får de eller får de inte spela här?” frågar Eriksson. “Nej, jag tror inte det”, säger Abrahamsson. “Poängen är att de upptar plats men de spelar inte högt eller stör på annat sätt, men det var ju ett par personer som ringt till Rutger om detta, äh, jag går ut och pratar med dem.”

Abrahamsson går ur bilen och fram till musikanterna. De pratar bara finska och Abrahamsson viftar åt dem och säger “här kan ni inte vara”. Musikanterna börjar så sakta att plocka ihop sina saker och Abrahamsson återtänder till bilen. Runt musikanterna stod fem till sju personer som skakade på huvudet och muttrade om att “de kunde väl ändå få spela”.

“Problemet är löst”, säger Abrahamsson, “men jag undrar om det var rätt. Vi ringer och frågar Ubbe” (Ubbe är en äldre kollega med rykte om sig att vara lagkunnig på just Ordningslagen). Efter samtalet konstaterar poliserna att det inte fanns någon laglig grund att avvisa musikanterna. “Men nu ringer i alla fall folk inte till Rutger och klagar” konstaterade Eriksson. “Lagt kort ligger, problemet är löst, vi åker” och radiobilen lämnade sakta platsen.

Om vi analyserar situationen finner vi flera kravställare på polisarbetet. Musikanterna ville sannolikt stanna kvar och spela. En del förbipasserande medborgare ville lyssna, således ville de också att musikanterna stannade kvar. Andra förbipasserande, och de som ringt till polisen och klagat, ville att musikanterna skulle plocka ihop sina saker, sluta spela och bege sig från platsen. Krav från medborgare som var motstridiga. I samma situation fanns krav från den äldre polismannen av högre rang. Han ville att problemet skulle lösas, i praktiken att vissa medborgare inte skulle ringa och klaga igen. Det skulle också kunna vara så, nu spekulerar jag, att en av närpoliserna i patrullen hade bråttom att avsluta sitt arbetspass och därför ställt krav på att situationen skulle hanteras snabbt. Situationen skulle också ha kunnat utvecklas till våldsanvändning – ytterligare en spekulat. Förekomsten av våld medför att poliser ställer krav på varandra för att våldet ska kunna hanteras utan att någon av dem blir skadad (utvecklas i kapitel 2).

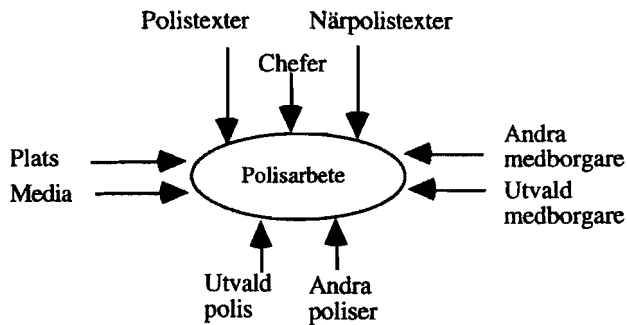
Det som, apropå text som styrinstrument, är särskilt intressant med den beskrivna situationen är den roll texten spelade. Närpoliserna pratade om Ordningslagen, men det var inte den texten som bestämde vad de skulle

göra. I detta praktiska exempel spelade texten (i det här fallet t.om. lagtext) en underordnad roll.

Sammanfattningsvis: Polisarbetet omgärdas av olika kravställare som önskar styra polisarbetet. Kraven uttrycks i olika former. En del är uttryckta av personer till exempel i direkta möten mellan polis och medborgare, andra uttrycks i texter om polisarbete.

1.4 Krav på polisarbetet – en modell

Med stöd av ovan principiella resonemang har jag konstruerat en tentativ modell ur vilken studien tar sin utgångspunkt. I arbetet med modellen och med avhandlingen i stort har jag haft nytta av mina egna erfarenheter av att ha arbetat som polis. Vad det har betytt för min forskning utvecklar jag i kapitel 5. Modellen som jag nu presenterar visar de som kan tänkas ställa krav på närpolisers arbete.

Figur 1: En modell om kravställare på närpolisarbetet

Jag har valt att dela in texterna i polistexter och närpolistexter. Polistexterna är gemensamma för alla poliser och förmedlas i huvudsak via Polishögskolan. De är uttryckta i lagar och regler i vid mening. Närpolistexter är unika för varje närpolisområde. De uttrycks som planer och mål närpoliser förväntas att arbeta med. Mål i närpolistexter handlar om att minska s.k. vardagsbrottslighet. Exempel på sådana brott är snatterier och bilinbrott.

Chefer ställer krav på närpolisarbetet. De är tillsatta för att styra närpoliserna bland annat utifrån polis- och närpolistexter.

Medborgarna delar jag in i utvald medborgare och andra medborgare. Utvald medborgare är den som i en situation kommer i direkt kontakt med polis. Musikanterna i den situation jag beskrev i 1.3 kan stå som exempel på utvalda medborgare. Andra medborgare är de som inte direkt kommer i kontakt med polis. Exempel på sådana andra medborgare är de som ringer till polis eller passerar platsen för ett polisengripande.

Jag använder samma logik för att dela in poliser i utvald polis och andra poliser. Eriksson och Abrahamsson, i den situation jag beskrev, är exempel på det förstnämnda och den polis som ger dem uppdraget exempel på det sistnämnda.

Det är också så att media kan förmedla krav på polisarbetet. I situationen jag beskrev i 1.3 så skulle det kunna vara så att media under en tid behandlat just musikanter på offentliga platser och därmed formulerat krav på polisarbetet.

Den sista kravställaren i modellen har jag valt att kalla plats. Det påverkar sannolikt polisarbetet var någonstans en situation uppstår. Platser med stor brottslighet uttrycker i sig, genom polisens samlade erfarenheter, andra krav än platser med låg brottslighet – jämför här krogmiljö med skola.

Polisarbete handlar om att poliser måste hantera *många* krav från *många* kravställare, där kraven dessutom ofta är motstridiga. Texterna förmedlar en del av dessa krav, men det finns fler. Utifrån den beskrivning av polisarbete jag hittills redovisat är det så dags att redogöra för syftet med studien.

1.5 Syfte och avgränsningar

Syftet är – mot bakgrund av den föreställning som finns om att texter kan styra praktik – att undersöka vad som styr den dagliga praktiken i en verksamhet fylld av många och motstridiga krav. Teoretiskt syftar avhandlingen till att vidareutveckla begrepp som kan användas för att förstå hur en sådan praktik styrs. Det empiriska syftet är att beskriva

polisarbetets vardagliga praktik, något som tidigare är beskrivet i begränsad omfattning (utvecklas i kapitel 2).

I alla studier behövs avgränsningar. I det här fallet handlar det om att fokusera fyra av närpolisarbetets kravställare. Jag väljer att fortsättningsvis behandla fyra centrala relationer som förmedlar krav på närpolisers arbete. Relationerna är den mellan text om närpolisarbete och närpoliser, den mellan chefer och närpoliser, den mellan närpoliser och medborgare samt den mellan närpoliser. Syftet kommer således att uppnås genom en beskrivning av närpolisarbete och en analys utifrån de fyra centrala relationerna.

Då jag har valt att studera polisarbete med hjälp av närpolisers praktik är det på sin plats att skriva något om begreppet polisarbete. I det följande är polisarbete sådant ordningspoliser (de poliser som har uniform) gör på stadens gator och torg och på andra platser där de av olika skäl hamnar. Det korrekta begreppet skulle vara ordningspolisarbete, men det blir lite långt och definitivt för tjatigt. Närpoliser är ordningspoliser och deras praktik består därför av polisarbete. Vad som utmärker just närpolisarbete är något jag återkommer till efter avhandlingens empiriska avsnitt.

Är det då viktigt att bedriva forskning kring arbete i allmänhet och polisarbete i synnerhet? Jag tror det och kommer nedan att förklara varför.

1.6 Om betydelsen av att studera (polis)arbete

Först något om studier av arbete. Kunda och Barley (1998) för fram en intressant tanke i sin artikel 'Bringing work back in'. Deras tes är att intresset bland forskare för att studera arbete radikalt minskat de senaste decennierna. Studier av arbete har ersatts av studier av organisationers omvärld. Praktisk forskning om arbete har ersatts av abstrakta teorier om organisationer. Det minskade intresset är ett problem då arbetet faktiskt förändrats under samma tidsperiod och då dagens studier av organisationer vilar på gammal forskning om arbete som inte längre är giltigt. Som exempel på förändringar i arbete menar de att arbete idag innehåller mer frihet för den enskilde individen än vad det gjorde tidigare. Det är också så att tjänstesektorn vuxit på bekostnad av mer

traditionellt arbete. Den här utvecklingen – att praktisk forskning om arbete ersatts av abstrakta teorier om organisationer – är särskilt tydlig vid universitet och högskolor med inriktning på ekonomi. Det är där den dominerande delen av organisationsteoretisk forskning bedrivs och det är där intresset för arbete är minst. Kunda och Barley skriver:

“Except for interest in the situated practices of managers, business schools and their students rarely study work. They focus instead on organizational performance, strategy and structure. Issues of work are generally treated as a human resource issue. The general perception seems to be that if one can manage people, one need not to be concerned about details of the work they perform.” (s. 7)

Kunda och Barley menar vidare att utvecklingen ‘bort från arbete’ delvis kan förklaras genom en förändring i forskarnas val av metod. De flesta kvalitativa organisationsteoretiska studier idag bygger på intervjuer och ofta är det chefer som intervjuas. Det är, menar Kunda och Barley, ingen framkomlig väg för att beforska komplex praktik. De tar hjälp av Schoon (1983), Harper (1987) och Suchman (1987) då de konstaterar:

“Interviews, whether with managers or workers, are also inadequate for studying work practices because most managers do not know what their employees do and because most work practices are so contextualized that even people who do the work can not articulate what they do unless they are in the process of doing it.” (s. 6)

Min uppfattning är att Kunda och Barley pekar på någonting mycket viktigt. Det är för mig alldeles självklart att studier av arbete är en viktig hörnsten i organisationsteoretiska studier. Dessutom att arbete är för komplext för att låta sig fångas vid intervjuer. Arbete bör studeras och intervjuer om arbete bör kompletteras med kvalitativa observationer av detsamma.

Studier av arbete är, menar jag, särskilt viktigt inom den offentliga sektorn. Det är nämligen så att arbete där är *politik i praktik*. I mötet mellan polis och medborgare omvandlas kriminalpolitik till praktik. Texter om detta möte ska styra och kontrollera detsamma. Om vi då accepterar tanken att texter endast uttrycker en del av många krav i denna praktik blir studier av konkret polisarbete viktigt.

Poliser har gräsrotsbyråkratens frihet och makt. Det tillsammans med att det praktiska polisarbetet handlar om att hantera samhällets legitimerade bruk av våld gör forskning om polisarbete särskilt viktigt. Polisarbetet handlar om att hantera medborgares grundlagskyddade rätt till ett antal friheter. Dessa friheter kan poliser inskränka. Om så sker har det sannolikt stor inverkar på medborgarens fortsatta liv.

Polisarbetet är speciellt. Det är ett gräsrotsarbete som handlar om att hantera samhällets legitimerade användning av våld. Därför kommer jag först och främst att redovisa forskning om polisarbete och inte ge en omfattande bakgrund kring ledning av organisationer. Det handlar i det här fallet om att använda en väl avgränsad teori för att försöka förklara hur närpolisers arbete styrs.

1.7 Några definitioner och något om fortsättningen

Jag definierar polisarbete som en normstyrd praktik. Med det menar jag att många liknande krav sammanfaller som normer och att poliser i huvudsak följer dessa. Utmärkande för polisarbete är att det innehåller många normer som ofta är motstridiga. Eftersom polisarbete handlar om möten med många olika medborgare i många olika situationer finns en mångfald av relationer till de olika normsändarna (kravställarna). Denna *polisarbetets mångfald* (normer och relationer) ger samtidigt *polisarbetets dilemma* – det är omöjligt för en enskild polisman att samtidigt följa alla normer. Poliser är gräsrotsbyråkrater med stor frihet och makt att handla, vilket gör att arbetet är komplicerat att kontrollera. Inför fortsättningen konstaterar jag att detta svårkontrollerade arbete, som utmärks av en stor mångfald, ska styras av texter.

Texter uttrycker normer, men det finns också normer i praktiken. I kapitel 2 kommer jag att redovisa något kring forskningen om dessa normer i polisarbete. Syftet med det kapitlet är att beskriva praktikens normer utifrån de centrala relationer jag studerar.

I kapitel 3 kommer jag att diskutera normer och relationer och i kapitel 4 försöka göra en syntes av kapitel 2 och 3. Följande tre frågeställningar behandlas i kapitlet: Vilka normer kan vi förvänta oss styr närpolisers arbete? Hur är det troligt att mångfaldens relationer uttrycks? Hur kan närpoliser hantera polisarbetets dilemman?

I kapitel 5 beskriver jag den etnografiska ansats jag använt och annat som kan hänföras till metodologiska överväganden.

I kapitel 6 ger jag en bakgrund till och en beskrivning av Närpolisområdet (där jag har gjort min fallstudie). Kapitlet inleds med en allmän beskrivning av polisen.

Kapitel 7 är det första av avhandlingens empiriska avsnitt. Där beskriver jag polistexter och hur de förmedlas till polisaspiranter. Än en gång: Polistexter är de gemensamma texter som är giltiga för alla poliser och allt polisarbete. Polistexterna är i huvudsak juridiska texter (lagar och regler).

Kapitel 8 är det andra empirikapitlet. Där beskriver jag närpolistexter, unika texter för det studerade Närpolisområdet.

Kapitel 9 utgörs av min beskrivning av polisarbete. Intervjuer redovisas tillsammans med mina observationer av närpolispraktik. Polispraktiken tolkas i kapitel 10 och ett antal normer definieras. I bilaga 1 ger jag några exempel på hur jag har resonerat kring tolkningsarbetet.

Kapitel 11 handlar om normer och relationer i närpolispraktik och något om polisarbetets dilemman, dvs möten mellan olika motstridiga normer.

Det 12:e kapitlet avslutar avhandlingen på ett traditionellt sätt. Där erbjuds en summering, lite reflektion och en blick framåt.

2 TIDIGARE STUDIER KRING POLISARBETE

I det här avsnittet introducerar jag tidigare forskning kring polisarbete. Då det är brist på svensk forskning inom området är den således internationell, mest från USA och England. Ha i minnet att förutsättningar för polisarbete kan skilja mellan till exempel USA och Sverige och att de studier jag här redovisar handlar om traditionellt polisarbete (inte närpolisers arbete).

2.1 Normer i polisarbetet

Forskningen om polisarbete har visat att det inom polisen finns starka normer som styr handlingarna. Skolnick (1994) skriver:

“My observations suggest ... that norms located within police organization are more powerful than court decisions in shaping police behaviour, and that actually the process of interaction between the two accounts ultimately for how police behave.” (ibid. s. 214)

Skolnick (1994) menar att polisarbetets två huvudvariabler, auktoritet och fara (våld), tillsammans med ett konstant krav på effektivitet bör utgöra grunden för studier kring normer i polisorganisationer. Kravet på effektivitet kommer både från polisledningen och från allmänheten. Poliser upplever förväntningar, från polisledning och allmänhet, på att handla och göra något i situationer, där de måste vara auktoritära och dessutom riskerar att utsättas för våld. Dessa förväntningar gör att poliser i farliga situationer handlar utan att strikt följa lagen. De förväntas handla och lösa uppgiften, vilket gör att legaliteten i viss utsträckning offras till förmån för effektiviteten (Goldsmith, 1990).

Poliser är misstänksamma och lär sig att leta efter potentiella faror. De är tränade i att känna igen det normala och vädra fara i det 'onormala'. Att ständigt riskera att utsättas för fara (och våld) skapar en stark solidaritet mellan poliser. De måste hjälpa och skydda varandra och en kollega förväntas alltid 'ställa upp' och hjälpa till när det behövs. Solidaritet mellan poliser uttrycks även i situationer där våld och fara inte är framträdande:

“ ... patrolmen may support their fellows over what they regard as minor infractions in order to demonstrate to them that they will be loyal in situations that make the greatest demands upon their fidelity.” (Skolnick, 1994, s. 52)

Det finns en strävan efter autonomi som innebär en frihet från formella regler (Skolnick, 1994). Poliser vill lösa uppgifter utan att vara bundna till formella regelsystem. Praktiskt polisarbete innebär att lösa en uppgift på bästa sätt, vilket inte alltid behöver innebära att följa lagens bokstav.

Muir (1977) menar att polisarbete handlar om auktoritet. Polisens möjligheter att arbeta beror av den auktoritet som visas polisen i olika situationer. Beteende som ifrågasätter auktoriteten resulterar i ett starkt gensvar från polisen. Den auktoritet poliser lever med skapar en social isolation. Poliser identifierar sig inte med dem man är satta att kontrollera. De lever i en ‘vi mot dom’-värld:

“ ... the police officer experiences an exceptionally strong tendency to find a social identity within the occupational milieu.” (Skolnick, 1994, s. 51)

Fielding (1984) har vid studier av polisen funnit en tro på ‘sunt förnuft’ och en inställning om att detta inte kan läras ut. Fielding definierar ‘sunt förnuft’ med hjälp av ett citat från sin studie:

“There is only one thing police work is based on. That's common sense. But it breeds common sense, because you come unstuck if you don't have it. You've got to get into situations which you don't know about in order to decide what is commonsense to deal with that situation ... . You've got to get out there and in amongst it, that's where the knowledge comes, not in this place (training school).” (s. 574)

Fielding (1988) menar vidare att (polis)kulturen präglas av att poliser anser sig veta mer om människans natur än andra. Kollegialiteten präglas av kunskap om det vanhedrande och det förljugna hos människor. Det exemplifierar Fielding med följande fältanteckning:

“ ... we're a strange group of people, we learn who leaves their curtains drawn and undress in front of them.” (ibid. s. 185)

Kulturen bärs också av en tillfredsställelse av att ha makt:

"Constables derive great satisfaction from what may be termed 'being the power' on the street and in their other dealings with the public." (ibid. s. 174)

Poliser anser sig ha ett mandat att upprätthålla etik och moral. De känner samhällets förväntningar att hantera personer som, utan att direkt bryta mot lagen, bryter mot 'normal' anständighet och vedertagna normer (van Maanen, 1974). Detta beteende uppfattas som ett hot mot samhället och skapar otrygghet och rädsla. Van Maanen definierar 'street justice'⁴, vilket innebär att polisen bestraffar ett visst beteende utan att ha stöd i lagen. Sykes (1986) menar att poliser här har en institutionaliserad roll, då de förväntas agera som både åklagare och domstol vid denna typ av 'brottslighet'.

2.2 Handlings- och ledningsorganisation

Punch (1983) studerade reaktionerna vid en korruptionsskandal i Amsterdam där sex poliser fälldes för att ha tagit emot mutor av ett kinesiskt syndikat. Han fann en utbredd tystnadskod⁵, dvs poliserna uttalade sig inte om vad som hade hänt. Denna norm var kontrollerad av starka sanktioner. Den som bröt mot normen utsattes för hot och trakasserier. Han fann också ett utbrett stöd för de inblandade poliserna – andra poliser ansåg att de utpekade poliserna blivit utsatta för en komplott. Det fanns däremot poliser som, utan att bli utsatta för sanktioner, berättade vad de visste om polischefers inblandning. Punch menar att detta visar på en stark uppdelning av poliskulturen i poliser och polischefer. Kontakten mellan grupperna präglas av misstänksamhet och en ovilja att lita på varandra. Reuss-Ianni (1983) beskriver i sin studie av polisen i New York uppdelningen av poliskulturen i två delar. Den ena delen omfattar de poliser som har kontakt med allmänhet i sitt vardagliga arbete och den andra delen utgörs av polisernas chefer. Reuss-Ianni beskriver en längtan bland poliserna efter att återgå till de gamla dagarna, när poliser och polischefer delade ideal och poliserna själva skötte sitt

---

⁴Jag har valt att inte översätta begreppet utan kommer i avhandlingen att använda det engelska.

⁵Översättning av 'code of silence'.

arbete. Dagens polisorganisation, menar poliserna, präglas av att polischeferna enbart spelar ett politiskt spel i syfte att framstå som professionella företagsledare.

Normer kan uttryckas genom roller. Roller beskriver hur människor upplever den egna situationen och hur de hanterar andras förväntningar på den egna positionen (Sjöstrand, 1973). I det följande kommer jag att beskriva något av forskningen kring 'polisroller', dvs roller som är förknippade med *positionen* polis.

2.3 Roller i polisarbetet

En stor del av forskningen kring hur poliser arbetar har fokuserat på roller. Poliser utvecklar roller, vilka förutbestämmer hur de handlar i olika situationer. Forskningen bygger på att det i polisarbetet finns ett antal olika och ibland motstridiga roller.

Broderick (1976, 1987) fokuserar de två grundläggande uppgifterna en polisorganisation har, nämligen att se till att lagen följs och att ordningen upprätthålls. Han använder nedanstående matris för att klassificera fyra idealtyper⁶ (personligheter) inom polisen. Klassificeringen bygger på en attitydundersökning vid ett antal olika polismyndigheter i USA.

		Fokus på att upprätthålla lag	
		hög	låg
Fokus på att upprätthålla ordning	hög	<i>Idealist</i>	<i>Enforcer</i>
	låg	<i>Optimist</i>	<i>Realist</i>

Figur 2. Brodericks (1976, 1987) klassificering av idealtyper utifrån vad poliser anser är viktigt med polisarbete.

⁶Broderick har utifrån en enkätundersökning tolkat polisens svar och delat in svaren i fyra kategorier. Varje kategori kallar han en idealtyp.

Enforcer delar in samhällets medborgare i två grupper, 'bra' och 'dåliga'. De bra gör rätt för sig, arbetar och är hederliga. De dåliga är narkomaner, brottslingar och folk som tycker illa om poliser. *Enforcers* värderar ordning och ett säkert samhälle högt. Individens rättigheter och lagen som mall för polisens arbete värderas betydligt lägre. Effektivt arbete kan räknas i antal arresteringar och rapporter.

Idealist värderar både lag och ordning högt. Idealisten ser polisarbetet som ineffektivt, eftersom andra organisationer i samhället inte följer upp och hjälper till i arbetet. De uttrycker stort missnöje med arbetet och anser att polisens möjligheter att göra ett effektivt arbete borde vara större.

Realist värderar både lag och ordning lågt. De ser många problem i samhället men anser att de inget kan göra. Deras engagemang i arbetet är lågt.

Optimist ser polisarbetet som en möjlighet att hjälpa människor i nöd. Att hjälpa och ge service är betydligt viktigare än att försöka skapa ett säkert samhälle. Individens integritet är viktig och lagen ska följas.

Roller är ett uttryck för normer. Ett annat sådant uttryck är de mål som poliser bekänner sig till. Bailey och Bittner (1989) beskriver ett antal mål, som de menar styr poliser i det praktiska arbetet.

2.4 Mål i polisarbetet

Bailey and Bittner (1989) menar att poliser har ett antal mål i sitt arbete, vilka kan beskrivas på följande sätt:

Att leva upp till de krav som chefer ställer. Det kan gälla antal trafikkontroller eller antal skrivna anmälningar. Det kan också handla om att fylla i formulär och att redovisa statistik, etc. Bailey and Bittner menar att dessa skrivna dokument utgör en grund för polischefers granskning och att poliser vet hur de ska skriva och hur granskningen kommer att göras. Detta kan skapa skillnader mellan vad som 'verkligen' hänt och vad som skrivs i formulären.

Att säkerställa ordning. Polisens kanske viktigaste målsättning är att upprätthålla ordning i samhället. Detta kan uttryckas som 'något som inte får hända men som – när det ändå händer – någon måste göra någonting åt'.

Att förhindra brott. Poliser är proaktiva i den meningen att de inte vill åka tillbaka till en plats där de tidigare varit med anledning av brott. Att inte kunna förhindra att brott skett efter det att man varit på en plats är att betrakta som ett misslyckande. Poliser är också generellt motståndare till alkohol- och drogliberala tongångar, eftersom det på sikt främjar brottslighet. Poliser vill inte utfärda böter som saknar preventiv effekt, dvs att skriva trafikböter till en äldre person som av misstag kört mot rött ljus är inte att betrakta som gott polisarbete.

Att skydda sig själva mot våld. Polisarbete är farligt och att undvika att bli skadad är viktigt. Poliser vill aldrig ge intryck av att vara rädda men de är måna om att skydda sig själva och andra kollegor. Detta får till följd att poliser är beredda att använda lite mer våld, än vad medborgaren de möter förväntas kunna prestera.

Att undvika efterspel från allmänheten som kan äventyra karriärer. Poliser lär sig vad de inte kan göra och hur de ska hantera situationer där efterspel kan vara aktuellt.

Nya poliser möter normer i en socialisationsprocess. Den processen börjar vid den gemensamma utbildningen, men tar sig sedan allt mer informella former. Socialisationsprocessen beskrivs som 'särskilt stark' inom polisen, något som bl.a. Fielding (1988) beskrivit.

2.5 Socialisation

Polisaspiranter lär sig polisarbetet främst i interaktionen med äldre kollegor. En mindre del lär de sig via formella utbildningar, men den allra största delen i det praktiska arbetet tillsammans med erfarna kollegor i små informella grupper. Nya poliser lär sig inte bara tekniker utan också motiv, drivkrafter och attityder. Aspiranterna lär sig att dela in människor i 'vi och dom'. 'Vi' är poliser och 'dom' alla andra. När aspiranterna arbetar på ett 'korrekt' sätt i naturlig miljö accepteras de som kollegor av äldre poliser. Om de avviker på något sätt anses de inte

passa in och utsätts för någon form av bestraffning (Broderick, 1976, 1987).

De informella reglerna förs över via lärlingsskap och skrivna ord ersätts av prat om exempel (Goldsmith, 1990). Fielding (1988) konstaterar att det finns en mängd ideal som cirkulerar i polisorganisationen. Dessa ideal härstammar ur polispraktiken, vilket i sin tur är de perspektiv på bra polisarbete, som äldre poliser förmedlar. Fielding beskriver vidare hur informella normer lever vidare och reproduceras i 'sagor', vilka berättas för nya poliser då de blivit betraktade som 'riktiga' poliser.

Reuss-Ianni (1983) beskriver en stark socialisationsprocess, som lär nya poliser vad som är rätt och riktigt och vilka chefer denne kan lita på. Socialisationsprocessen ger polismannen en 'cops code', ett antal normer att följa. Dessa handlar om kollegialitet, dvs att inte försöka vara bättre än någon annan, att inte lita på någon förrän han är 'godkänd' och hur de enskilda poliserna ska uppträda i relation till chefer.

2.6 Inför fortsättningen

Forskningen om polisarbete bygger ofta på intervjuer med poliser eller enkäter som poliser besvarar, mer sällan på observationer av polisarbete. Den iakttagelsen är viktig eftersom det kan vara skillnader mellan vad som sägs och vad som görs. Minns Kunda och Barleys (1998) argumentation kring komplex praktik (avsnitt 1.6). De menar att det inte ens för människor i praktiken, är möjligt att berätta om sitt arbete i intervjusituationer. Människor måste *utöva* praktik för att i den stunden kunna berätta om praktik.

Dessutom är det så att den mycket viktiga relationen mellan text och polisarbete inte uppmärksammas i en rimlig utsträckning. Jag tänker då på det våldsmonopol polisen i möten med medborgare har att hantera – ett våldsmonopol som förväntas styras och regleras av texter.

Den forskning jag har redovisat är främst från USA och England då det finns väldigt lite forskning om svenskt polisarbete. Studierna är således från ett annat kontext än det svenska. Poliserna som studerats arbetar under andra förutsättningar än svenska poliser. Sammantaget menar jag att det finns sådana 'luckor' i forskningen om polisarbete att en studie av

svenskt polisarbete, med ett fokus på relationen till texter om detsamma, behövs. Jag menar dessutom att observationer av polisarbete bör komma i första hand. Observationerna kan kompletteras med intervjuer. I den här studien står det praktiska polisarbetet i fokus. Med ett etnografiskt förhållningssätt har jag observerat polispraktik. Dessutom har jag intervjuat poliser och polischefer samt studerat de texter som ska styra praktiken.

Det är naturligtvis viktigt att reflektera kring vad av tidigare forskning om polisarbete som kan vara till nytta i min studie. Nedan följer en sammanfattning av sådant jag bedömt som viktigt, insorterat utifrån de relationer jag har valt att fokusera.

2.6.1   *Relationen mellan text och polis*

Skolnick (1994) beskriver att poliser inte vill vara bundna vid det formella regelsystemet, vilket indikerar att relationen mellan poliser och skrivna texter utmärks av autonomi. Dessutom för Goldsmith (1990) in tanken att poliser socialiseras in i polisarbetet genom att texter om polisarbetet ersätts med äldre polisers prat om exempel ur polisarbetet. Jag drar slutsatsen att poliser delar normer om autonomi och att poliser socialiseras in i den fria tolkningen av texten genom äldre polisers prat om polisexempel.

2.6.2   *Relationen mellan chef och polis*

Relationen mellan polischefer och poliser utmärks av att poliser upplever krav på effektivitet. Poliser kan hantera effektivitetskrav genom att i utvärderingar ge en bild av en praktik, som inte överensstämmer med den faktiska (Bailey och Bittner, 1989). Det finns en indelning mellan poliser och polischefer. Normer reglerar hur poliser ska förhålla sig till chefer och vad som får sägas till andra än poliser i samma ställning (Reuss-Ianni, 1983). Jag drar slutsatsen att det finns ett avstånd mellan polischefer och poliser och att relationen utmärks av en autonomi.

2.6.3   *Relationen mellan polis och medborgare*

Poliser upplever också krav om effektivitet från de medborgare de möter i polisarbetet. Eftersom polisarbetet handlar om att hantera situationer

som kan innehålla våld finns normer om auktoritet. Poliser förväntar sig att medborgarna lyder poliser. Normer om 'street justice' innebär att poliser upplever förväntningar om att hantera personer, som utan att direkt bryta mot lagen bryter mot normal anständighet och 'vedertagna' normer. Poliser delar normer om att 'hålla ordning'. Bailey and Bittner (1989) uttrycker det som 'något som inte får hända men som – när det ändå händer – någon måste göra någonting åt'. Poliser vill undvika sanktioner från medborgare i form av anmälningar och eventuella rättsliga processer. De lär sig hur situationer som kan få ett sådant efterspel ska hanteras (ibid.).

2.6.4   *Relationen mellan poliser*

Relationen mellan poliser utmärks av en solidaritet, vilket har sin grund i att poliser hanterar våld. Poliser lever i en 'vi mot dom'-värld (Skolnick, 1994) som bygger på denna starka solidaritet. Poliser upplever krav om att 'ställa upp' för varandra, något som även uttrycks i andra situationer än de som upplevs som farliga (ibid.). Vid våld eller hot om våld förväntas poliser skydda sig själva och andra poliser i första hand. Äldre poliser är förebilder och poliser lär sig polisarbetet av dem (Goldsmith, 1990). Formell utbildning har tjänat ut en stor del av sitt syfte när poliser skaffat sig egna erfarenheter att relatera till. Socialisationsprocessen är stark och unga poliser blir godkända först då de är betraktade som pålitliga (Reuss-Ianni, 1983).

2.6.5   *En normstyrd polispraktik*

Forskningen om polisarbete visar att det finns starka normer för hur poliser ska handla. Bl.a. Skolnick (1994) konstaterar att normer är särskilt starka i polispraktik. Då forskningen beskriver ett antal normer, måste vi fördjupa oss i hur normer kan förstås och vilken funktion de fyller. Vi ska också undersöka hur man kan förstå de många relationer som utmärker polispraktik.

3 NORMER, SMÅPRAT OCH RELATIONER

Normer fyller en viktig funktion i det mellanmännsliga samspelet. De hanterar osäkerhet om vad människor ska göra i olika situationer. Osäkerhet hanteras också i relationer mellan människor. I det här avsnittet kommer jag att utveckla ett resonemang kring normer och sådana relationer där normer förväntas gälla. Först något om hur människor förhåller sig till normer.

3.1 Om handlingsalternativ

Det finns traditionellt två tanketraditioner som format hur de flesta forskare betraktar mänskliga handlingar. Den ena kan kallas 'den intentionella' och där utgör människors avsikter och bedömningar om framtiden grunden för hur hon handlar. Då handlingsalternativ finns bestäms handlingar utifrån kända nutida (och framtida) preferenser. Människan förutsätts känna de olika handlingsalternativ som står till buds och framförallt att kunna bedöma dessas konsekvenser i framtiden. I en kalkyl väljs det alternativ som ger störst värde i relation till de kända preferenserna. Den intentionella logiken kan sammanfattas med ett antal frågor som en människa kan tänkas ställa sig: Vad kommer jag att tycka om i framtiden? Vilka handlingsalternativ har jag? Vilka konsekvenser får olika handlingsalternativ och vilket handlingsalternativs konsekvenser passar bäst mina framtida önskemål? (Brunsson och Jacobsson, 1998). Den intentionella logiken är framåtblickande och ett antal brister i den kan snabbt identifieras. För det första är framtiden alltid osäker. Ytterst sällan kan handlingars konsekvenser med säkerhet förutsägas. Det torde också vara ovanligt att människor i alla situationer känner sina preferenser (nutida och/eller framtida) eller ens känner till de handlingsalternativ som står till buds (Sjöstrand, bl.a. 1985).

Den intentionella logiken kan inte allena förklara mänsklig handling. Den behöver kompletteras. Om vi för ett ögonblick funderar lite kring vår egen omgivning och våra egna handlingar kommer vi snabbt fram till att en stor del av det vi gör kan förklaras via normer i vid mening. Vår omgivning består av ett antal normer som vi, naturligtvis i varierande omfattning, följer. Normer styr oss när vi är på arbetet klockan åtta, att vi deklarerar varje år och att vi uppvaktar våra barn på deras födelsedagar. Normer hanterar den osäkerhet som ständigt är närvarande.

Betänk till exempel bilkörning utan normer. Alla måste var för sig bestämma hur de ska köra. Backa, köra framåt, till höger eller till vänster. Med normer minskar den osäkerheten avsevärt.

I vår värld av normer är det naturligtvis så att olika normer kan gälla för olika personer och olika situationer. En polis förväntas göra andra saker vid en trafikolycka än vad till exempel en läkare eller en brandman förväntas göra. När vi möter olika normer ställs vi inför tre frågor som March och Olsen (1989) menar att vi på ett allmänt plan besvarar: Vem är jag? Vilken situation är jag i? Vad är lämpligt att göra för en person som jag i en situation som denna?

Den normföljande logiken fokuserar indirekt historien i stället för framtiden, som den intentionella logiken fokuserar. Normer är nämligen frukten av historiskt mänskligt samspel. Varje norm har en historia. Att följa den är i någon mening att reproducera historien (Sjöstrand, 1973).

Det är så att vare sig den intentionella eller den normföljande logiken allena kan förklara mänsklig handling. Många forskare har bemödat sig om att finna svar på hur relationen mellan de båda logikerna ser ut. En del handlingar kan förklaras med den intentionella logiken och andra med den normföljande är ett av dessa svar. Ett annat har varit att konstatera att det som betraktas som normföljande handlingar i själva verket är intentionella dito, dvs vad som är bäst för människan är att följa normer. Den tredje argumentationen har handlat om att det som betraktas som intentionellt (och rationellt) i själva verket är en norm för hur man ska handla. Argumentet om att den intentionella är utmärkande för västerlandet har använts som intäkt för att det i själva verket bara handlar om en norm om att vara just intentionell/rationell (Elster, 1989).

March och Olsen (1998) har utvecklat ett resonemang där relationen mellan de båda logikerna är komplementär snarare än motstridig. De har beskrivit relationen på fyra sätt. Jag har särskilt intresserat mig för ett av dessa: En klar logik dominerar över en oklar. När preferenser och konsekvenser är tydliga, medan normer inte är det, dominerar den intentionella logiken över den normföljande. När förhållandet i stället är det omvända – då normer är tydliga medan preferenser och konsekvenser inte är det – dominerar den normföljande logiken över den intentionella.

Jag delar det sättet att se relationen på, vilket gör att jag här betraktar polisens handlingar som i stor utsträckning normföljande. Det är som jag ser det rimligt, eftersom forskningen kring polisarbete visat på ett antal normer som bl.a. Skolnick (1994) menar är särskilt starka och socialt delade av poliser. Dessutom är det för poliser som för alla andra. Preferenser och handlingsalternativ är ofta svåra att känna i olika situationer och konsekvenser av handlingsalternativ besvärliga att förutsäga. Mitt val – att fokusera den normföljande logiken – gör inte att jag exkluderar den intentionella. Dock väljer jag att betrakta den – åtminstone i det organiserade livet, här med fokus på polisarbete – som underordnad den normföljande.

3.2 Om normer

Vår omgivning domineras av normer som samordnar handlingar och underlättar samarbete mellan människor. Som en följd av att normer underlättar samordning och samarbete är de särskilt viktiga i och för organisationer. Det är därför ingen överraskning att organisationer kan ses som 'fyllda' av normer. En del normer är formaliserade i den meningen att de uttrycks i till exempel texter eller motsvarande. Verksamhetsplaner och lagar är exempel på detta. Andra normer är informella och står inte att finna i explicita former. De är implicita och kan även vara omedvetna för de människor som berörs av normerna.

Normer berättar hur vi ska göra i vissa situationer genom att peka ut vad som är lämpligt och tillåtet, eller tvärtom. Normer gäller oftast för mer än en människa och i flera situationer. De har därför en likriktande funktion, flera ska göra likadant vid flera tillfällen. Normer kan vara både abstrakta och konkreta (och naturligtvis som mellanformer). Konkreta normer ger vägledning i specifika situationer medan abstrakta normer ger tolkningsutrymme.

Normer bygger på historiska handlingar och *förväntningar* om att dessa handlingar ska upprepas i nuet. Förväntningar uttrycks av någon människa, grupp, organisation, samhälle eller annat kollektiv på någon individ i en position eller situation (Sjöstrand, 1973). Förväntningar kan delas in i prediktiva och normativa. Prediktiva förväntningar innebär att människor *tror* att någon annan ska bete sig på ett visst sätt. Normativa förväntningar handlar i stället om att människor, i relationer till andra,

utvecklar preferenser för hur andra *bör* bete sig. Normativa förväntningar uttrycker en norm – *en föreställning om hur någonting är eller bör vara*.

Förväntningar om att följa normer kan variera beroende på relationer mellan människor. Om människor är obekanta för varandra rör förväntningarna vanligen funktionen eller positionen (exempelvis förväntningar på poliser, sjuksköterskor och fotbollsspelare). Är relationen däremot personlig har den unika relationen betydelse för förväntningars innehåll. Förväntningar på en polis i allmänhet är andra än dem som riktas mot en polis som det finns en personlig relation till. Ibland är det tydligt var förväntningarna kommer ifrån och ibland inte. Normer som uttrycks i texter har, till skillnad från många andra normer, ofta en tydlig normsändare.

Som jag tidigare konstaterade kan normer vara både formella och informella. De kan därmed uttryckas på en mängd olika sätt. Rutiner, myter, ritualer, språk, materiella strukturer och texter är några exempel (Sjöstrand, 1987).

Normer kan vara *socialt delade*. Med det menar jag att ett antal människor delar föreställningar om hur någonting är eller bör vara. Socialt delade normer finns på olika nivåer. En del normer är delade av nästan alla i samhället, till exempel norm mot kannibalism, medan andra normer är specifika för olika grupper eller organisationer. Att forskare bör ange referenser är ett exempel på det senare.

Normer upprätthålls via *andras* godkännanden och icke godkännanden. Dessa andra uttrycker förväntningar om att en norm ska följas, vilket implicerar sanktioner mot dem eller de som inte handlar i enlighet med normen. Sanktioner behöver ofta inte sättas i verket eller ens vara verkliga. Att människor uppfattar/tror att sanktionerna finns eller att hon kan utsättas för dem räcker vanligtvis för att hon ska bete sig i enlighet med normen (Napier och Gershenfeld, 1993). En del sanktioner kan vara så kraftiga att normerna uppfattas/tolkas som 'tvingande'.

Normer är i princip stabila över en tidsperiod, men ändå samtidigt föränderliga. Normer påverkar människors handlingar samtidigt som människors handlingar påverkar normer. Detta samspel mellan norm och

människa beskriver Sjöstrand (1985) och han kallar det *samtidighetens logik*. Den kan i korthet uttryckas på följande sätt: Människor utför normföljande handlingar i nuet och dessa handlingar är baserade på tolkningar av tidigare situationer och föreställningar om framtiden. Då dessa tolkningar och föreställningar är individuella för alla människor är varje handling i sig unik. Över tid sker därför förändringar i handlingsmönster (till exempel rutiner) och därmed förändras också normer. Människors handlingar påverkas av normer och handlingarna påverkar, *samtidigt*, normers reproduktion.

För många normer är det, som jag tidigare konstaterat, svårt att spåra normsändare. Det finns emellertid normer där det är relativt lätt. Det är då ofta fråga om normer som *andra än de som förväntas följa dem sätter upp och som är explicita*. Den sortens normer väljer jag fortsättningsvis att kalla direktiv.

3.3 Om direktiv

Direktiv är tvingande normer, som är utfärdade av få med syftet att tvinga andra till vissa handlingar. Direktiv motiveras ofta med att det är bra för andra att de följs och ibland att det är bra för andra och oss själva. Ett vanligt motiv är att de är bra för något vagt allmännintresse. Eftersom direktiv är tvingande har de någon form av sanktioner knutna till sig. Den som kan utfärda direktiv med någon förhoppning att de ska följas måste ha stor auktoritet eller makt. Chefer i organisationer som beslutar om planer och regler eller politiker som beslutar om lagstiftning kan här stå som exempel. Direktiv har en tydlig upphovsman, är explicita och ofta nedskrivna som texter (Brunsson och Jacobsson, 1998).

Normer kan förändras över tid och uttryckas på olika sätt i praktiken. Det finns ett samspel mellan socialt delade normer och direktiv.

3.4 Om olika slags normer i praktik

Normer definierar inte vad människor gör, utan de ger ett antal handlingsalternativ. Sammantaget utgörs de av alla de normativa föreställningar som finns i människors medvetande – om hur någonting är eller bör vara – och de uttryck dessa får i praktiken. Delar vi normerna eller tror vi att de behövs är vi motiverade att följa dem. Om normer är

internaliserade följer vi dem därför att de blivit en del av vår identitet eller position. Det kan också vara så att vi oreflekterat följer dem.

Normer är emellertid inte så lätta att klassificera i praktiken. Direktiv i lagar överensstämmer ofta med socialt delade normer. 'Man ska inte stjäla' är ett sådant exempel. Över tid förändras relationerna mellan olika sorters normer. Tvingande lagstiftning (direktiv) kan bli en socialt delad norm men också det omvända, dvs socialt delade normer kan resultera i direktiv. Många förändringar i lagstiftningen kommer av att det medborgarna accepterar som rätt och riktigt över tiden förändras. Lagstiftningen kring sexualbrott kan här stå som exempel.

I praktiken finns det stora skillnader mellan normer. Direktiv kan vara mer eller mindre tvingande. En del lagar kan vara förknippade med kraftiga sanktioner. Andra direktiv, som planer och mål, kan vara förknippade med mindre kraftiga sanktioner.

Det är också så att det i alla verksamheter förekommer många normer – normer som ibland är motstridiga, ibland tvetydiga. Normer kan vara både explicita och implicita. De explicita kan ibland uppfattas av människor via till exempel texter. De implicita är vi inte alltid medvetna om. De sprids mellan människor i vardagen – en vardag fylld av mellanmänskliga interaktioner.

3.5 Om småprat och normer

Systemet med att direktiv ska styra praktik bygger på att tankar och intentioner formuleras av *några* och genomförs av *andra*. Tankar och intentioner är dock inte synliga för andra. Det som är 'synligt' är texter, prat och handling. Det är alltså genom texter, prat och handling normer formas och omformas. De gör det i möten mellan människor. Möten som Gustafsson (1994) menar präglas av småprat.

Gustafssons tes är att människans omgivning till största delen består av ett ständigt pratbrus. Naturligtvis finns i omgivningen saker och ting, beteenden och föreställningar men centralt är pratet. Ett ständigt brus av berättelser, pladder och åsiktsutbyte. Människor utbyter ständigt och vanemässigt tankar, åsikter och värderingar. Småpratet är ofta trivialt och handlar om väder, grannens nya bil, om skatter, om katten – om allt av

värde och om alla trivialiteter. Småpratet är inte enbart berättande utan även prat för pratets egen skull. Detta prat som – märk väl – är något annat än människors tankar och intentioner resulterar i mer eller mindre klart formulerade föreställningar om vad som är bra/dåligt, gott/ont eller lämpligt/olämpligt.

I småpratet tolkas och omtolkas människors föreställningar om detta med rätt och fel och gott och ont, eftersom småpratet innehåller värderande element. Det handlar om individer, föremål, fenomen och tillstånd. En stor del av småpratet formas till vad man kan kalla moraliserande om vad som är bra och önskvärt. Eftersom normer också handlar om vad som är just bra och önskvärt för personer i olika situationer, så har det moraliserande småpratet en *normreproducerande* funktion.

3.6 Många och olika relationer till normsändare

Polisarbetets mångfald innebär att poliser har att hantera många normer och att poliser har relationer till många normsändare. I det inledande kapitlet gav jag ett exempel på en situation med flera relationer. I den situationen finns en relation mellan närpoliserna på platsen, en mellan närpoliserna och de som spelade musik, en mellan närpoliserna och de förbipasserande, en mellan närpoliserna och skriven text (i det fallet lagtext) och slutligen en mellan närpoliserna och den äldre polis som gav uppdraget. Det är vidare så att det finns olika normer i olika relationer. Det är en skillnad mellan dem som finns mellan två poliser och dem som finns mellan en polis och en medborgare. I avsnittet om polisarbete redovisade jag till exempel att det våld som polisarbetet innehåller skapar normer kring solidaritet mellan poliser. Låt oss undersöka hur olika relationer kan förstås och uttryckas.

För framställningens skull delar vi in mänskligheten i 'normsändare' och 'normföljare', där de förstnämnda uttrycker förväntningar om att normer ska följas, och de sistnämnda förväntas följa normerna. Indelningen låter sig göras eftersom människan är interaktiv. Den övervägande delen av människans handlingar sker i relation till andra människor.

Människan har ett antal olika slags relationer till andra människor. I dessa relationer är det ett antal aspekter som är viktiga. Vilka andra har hon relationer till? Är de kända eller okända för henne? Handlar det om

samarbete eller konkurrens? Är de andra valda av henne eller påtvingade? Finns den en närhet i relationen? Är relationen tillfällig eller finns en tidsutdräkt?

Människor har, för det första, många opersonliga och tillfälliga relationer till andra människor. Det förklarar Sjöstrand (1997) på följande sätt: Människan har begränsat med resurser inklusive tid. Det är inte möjligt för människor att känna och ha en personlig relation till alla som hon på något sätt är beroende av – direkt eller indirekt. Samhället har förändrats på ett sådant sätt att det i vår tid till stor del bygger på opersonliga relationer. Sjöstrand benämner relationsformen vid opersonliga utbyten för den kalkylerande. I sådana situationer är de interagerande människorna enbart kända för varandra som positioner eller funktioner (polis, brandman mfl). Informationen om människor som personer – att lära känna varandra – är inte tillgängligt utan i stället bärs informationen i det faktiska utbytet av priset eller motsvarande. Ett exempel på en kalkylerande relation är då en medborgare frågar en obekant polis om en vägbeskrivning. Det är vägbeskrivningen som sådan, inte de interagerande människorna, som är betydelsefullt i relationen.

Ibland har utbytet ett värde utöver det som går att bestämma i traditionella ekonomiska termer. Relationen i sig har ett värde, människorna som interagerar betyder något för varandra. Den första av dessa icke-kalkylerande relationerna benämns 'genuin' eftersom den refererar till nära relationer till välkända andra. Familj eller nära vänner kan här stå som typexempel. Relationen är känslomässig till sin karaktär och de personer som ingår är inte utbytbara. Det tar tid att bygga dessa relationer. Relationer är med andra ord unika och rymmer förtroende och tillit. De bygger då på en lång tids erfarenheter av samspel mellan människor, i vilka förväntningarna ömsesidigt har blivit uppfyllda (ibid.).

I den tredje relationsformen baserar sig samspel och utbyten på delade 'ideal' eller värden. Relationsformen motsvarar sammanförandet av människor som i huvudsak är okända för varandra men som delar vissa specifika, uttalade och kända värden/ideal (till exempel medlemskap i AIK eller Greenpeace). Delade värden eller ideal transformerar människor från okända till bättre kända (de ideal som delas blir kända). Liksom genuina relationer byggs idealbaserade förtroenden och de är förenade med sanktioner av olika slag. Sanktionerna kan manifesteras av grupper

såväl som av enskilda individer (ibid.). Som exempel: En grupp poliser kan dela ideal om hur uniformen ska bäras. Ett specifikt ideal kan handla om att varje polis ska ha med sig batong under yrkesutövning. Om någon polis då inte bär med sig batongen utsätts den polisen för någon form av sanktion.

Den fjärde relationsformen – till sist – har sin grund i våldet – våld då såväl i manifest som latent form. Den senare är sannolikt inte så ovanlig i organisationer. Hot, utpressning och mobbing kan stå som exempel för det latent våldet.

I polisarbetet finns många relationer och många normer – det jag inledningsvis kallade *polisarbetets mångfald*. I nästa kapitel kommer jag att utveckla en diskussion kring de relationer och normer som kan förväntas förekomma i närpolispraktik och hur enskilda poliser kan hantera denna mångfald – *polisarbetets dilemma*. Det 4:e kapitlet är därför både en sammanfattning och en utveckling av kapitel 2 och 3. Det ska dessutom fungera som en övergång till den metoddiskussion jag för i kapitel 5.

4 POLISARBETETS MÅNGFALD OCH DILEMMA

4.1 Relationen mellan text och polis

De texter som förväntas styra närpolisarbetet är polis- och närpolistexter. De är dels inriktade på att styra *utfallet* av polisarbetet (planer och mål), dels på att styra polismannens *beteende* (lagar och regler).

Hur lagar och regler formuleras kommer jag inte närmare beskriva, däremot är det på sin plats att skriva något om planer och mål. Man kan säga att de formuleras på två arenor. På den politiska arenan fattar politiker beslut om vad den offentliga organisationen ska göra och inom organisationen preciseras dessa beslut av tjänstemän.

Texter som produceras på den politiska arenan varierar i precision och en del är därför abstrakta. Mål i form av målstyrning är exempel på sådana abstrakta texter. En anledning till förekomsten av abstrakta texter är den politiska beslutsprocessen. Den är till sin karaktär sådan att det inte är möjligt att formulera tydliga beslut om aktörer ska få majoritet för dem. Kompromisser är vanliga och ibland nödvändiga om beslut ska kunna fattas (Lundquist, 1998).

Poliser står i en relation både till abstrakta och till konkreta texter. Den relationen utmärks av ett påtagligt avstånd. Direktiv i form av texter utformas av andra än de poliser som ska genomföra dem i praktiken. Om man ska klassificera relationen mellan text och polis i termer av Sjöstrands teorier (avsnitt 3.6) står två relationer i fokus. För det första kan texten ses som ett uttryck för en opersonlig relation (mellan de som producerat texterna och polismannen) och relationen kan då sägas vara av 'kalkylerande' karaktär. Men det kan också vara så att polismannen delar de värden texterna uttrycker. Relationen är då snarare idealbaserad.

I det följande kommer jag att fokusera på möjliga utfall i relationen mellan text och polis. Jag koncentrerar framställningen på möjliga orsaker till att polisers praktik inte överensstämmer med de direktiv som uttrycks i texter och avslutar avsnittet med en återkoppling till tidigare studier kring polisarbete.

Det är omöjligt att känna till alla relevanta texter. Eftersom polisarbetet styrs av en stor mängd texter är det inte möjligt för poliser att känna till

alla. Dessutom är det så att texter förändras, nya kommer till och en del försvinner. Trots vidareutbildning och kontinuerlig information är det i praktiken omöjligt att känna till alla texter för alla möjliga situationer.

Texter tolkas. Texter kan tolkas på flera sätt. De är ibland så abstrakta att många tolkningar är möjliga eller ibland skrivna med ett sådant språk att de är svåra att begripa. Polisens förståelse av texter beror både på egna erfarenheter och funderingar och på den påverkan de utsätts för av andra människor. Påverkan sker dels genom att poliser tar till sig föreställningar från sin sociala omgivning (man tar till sig andras tolkningar), dels genom att de jämför sina egna erfarenheter med andras och diskuterar hur texterna ska tolkas (Sandberg och Targama, 1998). En 'kollektiv' förståelse formas, som kan vara mer eller mindre skild från den förståelse som låg till grund för texternas formulering.

Resurser saknas. Det kan också vara så att polismannen vill genomföra – och 'förstår' – men inte kan leva upp till direktiven uttryckta i texter. Resurser av olika slag kan saknas. Det kan handla om alla slags resurser (pengar, personal, utbildning, utrustning, information, etc).

Eget intresse står i konflikt med texten. Poliser kan strunta i textdirektiv och mer handla utifrån sina egenintressen. Det är sannolikt vanligt och en inte alltför djärv gissning är att detta är tätt förknippat med de sanktions- och kontrollmöjligheter som står till buds för direktivutformaren. Polismannen väger här eventuella sanktioner (och risken för att de sätts i verket) mot hur han värderar annat handlande.

Om inte viljan finns. Brunsson (1993) hävdar att en människas vilja att handla hänger samman med hur hon upplever osäkerheten kring andras handlande. Han påstår att människans handlingar genereras av förväntningar och engagemang. Om en människa ska finna anledning att handla måste hon tro att andra kommer att agera på liknande sätt. Handlingen i nuet är således avhängig en förväntning om andras handlingar. Människans lust att delta i organiserad handling beror även på hur hon upplever andra människors attityder till den tänkta organiserade handlingen. En människas eget engagemang beror således av andras upplevda engagemang. Människan måste också, enligt Brunsson, tycka att handlingen är 'bra'. Sammanfattningsvis, om en polis är osäker på att ett direktiv kommer att följas, på hur andra poliser upplever

direktivet och på värdet av direktivet (om det är 'bra') minskar sannolikheten för att han/hon kommer att följa direktiven. Direktiv som inte genererar engagemang, förväntningar och motivation är, enligt Brunsson, dömda att misslyckas.

Om skillnad mellan text och praktik – s.k. professionell autonomi. Hellberg (1978, s. 27) definierar en profession som " ... yrkesgrupp som tillåts institutionalisera ett kunskaps- och yrkesmonopol". Med den definitionen är polisarbete att betrakta som en profession. Forskning om professionella arbetsgrupper pekar på att professionellas förhållande till direktiv är relativt problematisk. Detta då andra människor än de professionella presenterar det problem som de professionella med stöd av sitt särskilda kunskapssystem förväntas lösa. Då professionellas arbete utmärks av att de möter många och olika problem ger detta utrymme för en betydande autonomi, dvs en frihet gentemot formella regler och direktiv. Det är den enskilde professionelles uppfattning om problemet och lämpliga lösningar som styr dennes beteende. Det här går igen i den internationella polisforskningen, som här introducerade begreppet 'praktiskt polisarbete' (Skolnick, 1994) som innebar att lösa en uppgift på 'bästa sätt', snarare än att följa direktiv.

Lipsky (1980) benämner praktikerpositioner med hög autonomi gräsrotsbyråkrater. En gräsrotsbyråkrat går inte att till fullo styra med direktiv, eftersom gräsrotsbyråkraten – som människor i allmänhet – strävar efter att maximera sin självständighet gentemot direktiv och ledning. Förklaringen, menar Lipsky, är att gräsrotsbyråkraten i sitt arbete under tidspress möter människor i situationer som 'normalt' avviker från 'normalfallet'. Mångfalden av situationer kräver olika och situationsspecifika lösningar, vilket gynnar gräsrotsbyråkratens autonomi. Mångfalden av situationer (och problem) är för stor för att mer i detalj kunna regleras. Om gräsrotsbyråkraten skulle följa alla regler skulle verksamheten snabbt lamslås. Lipsky ger exempel på gräsrotsbyråkratens autonomi:

"Som polisman ... var jag tvungen att göra de mest kritiska val inom en tidsrymd av sekunder snarare än dagar ... att skjuta eller inte skjuta, att arrestera eller inte arrestera, att ta upp jakten eller låta någon slippa undan – alltid med en gnagande visshet om att andra, med mängder av tid

att tänka och analysera, stod redo att bedöma och döma mig oavsett vilken åtgärd jag vidtog eller inte vidtog.” (Lipsky, 1980, s. 32)

Jag vill också påminna om det citat Fielding (1984) presenterade om ‘sunt förnuft’ som enbart går att förvärva i det praktiska polisarbetet. En polisaspirant sa:

“There is only one thing police work is based on. That's common sense ... You've got to get out there and in amongst it, that's where the knowledge comes, not in this place (training school).” (ibid. s. 574)

Det verkar onekligen som om gräsrotsbyråkratens (polismannens) arbetsuppgifter kombinerar med en betydande autonomi i relation till direktiv uttryckta i texter.

4.2 Relationen mellan chef och polis

Relationen mellan chefer och poliser kan vara kalkylerande, genuin eller idealbaserad. Relationen utmärks av en distans. Polisarbete utförs till största delen av två eller flera poliser utan direkt kontakt med någon formell chef (i det här fallet på distans från närpolischefen). Det är rimligt att tro att den professionella autonomi jag beskrev i avsnitt 4.1 också är giltig i relationen mellan polischefer och poliser. Minns också den indelning i polischefer och poliser som Punch (1983) och Reuss-Ianni (1983) beskrev. Eftersom chefer är texternas företrädare är det så att de möjliga skäl till diskrepans mellan text och praktik som beskrevs i 4.1 också är giltiga i relationen mellan polischefer och poliser. Sammanfattningsvis utmärks sannolikt relationen mellan chef och polis av en autonomi.

4.3 Relationen mellan polis och medborgare

Relationen mellan polis och medborgare utmärks som jag tidigare nämnt av mångfald. Över tiden möter poliser *många* medborgare på *många* olika platser i *många* olika situationer ofta under tidspress. Det är rimligt att anta att alla typer av relationer (avsnitt 3.6) är närvarande. Ibland innehåller mötet våld, ibland möter poliser medborgare de delar ideal med, ibland sådana de blivit vänner med men, kanske oftast, anonyma möten som präglas av en beräknande logik. Utmärkande för arbetet med

denna mångfald av situationer, personer och relationer är att gräsrotsbyråkraten måste förenkla situationer och därmed bl.a. kategorisera medborgarna. Det sker genom konstruktionen av hanterliga kategorier (stereotyper) i vilka klienterna sorteras. På grundval av kategoriseringen avgörs sedan hur gräsrotsbyråkraten ska handla (Lipsky, 1980).

4.4 Relationen mellan poliser

Det är så att poliser, som alla andra, har arbetskamrater som de utvecklar nära s.k. genuina relationer till. Sannolikt är det ändå så att relationer som har sin grund i delade ideal är det som utmärker förhållandet mellan poliser. Abrahamsson (1986) menar att professioner utmärks av en markerad 'käranda'. Rekrytering till en profession säkrar vissa likheter (eftersträvas vid antagning till yrket) och utbildningen i professionen är lika för alla. Insocialiserandet via bl.a. teori och normer gör att professionsmedlemmarna med tiden liknar varandra alltmer ifråga om tänkesätt, värderingar och attityder. Som jag också redovisade i ett tidigare kapitel är solidariteten mellan poliser framträdande. Den internationella forskningen är i det avseendet enig. Vissa värden som delas av poliser är oerhört starka.

Samtalet är viktigt i professioner. Som jag tidigare har konstaterat formas många ideal och normer just i samtal. Svensson (1990) har beskrivit hur professionella grupper huvudsakligen ägnar sina arbetsdagar åt att samtala. De samtalar med kollegor, klienter och kringpersonal. Samtalet är den dominerande uttrycksformen. Jacobsson och Sahlin-Andersson (1995) menar att då de professionella har gemensam kunskap så kommuniceras många problem, lösningar och förebilder mellan dem. Svensson (1989) menar att de professionella bygger upp en gemensam repertoar av exempel, föreställningar, förståelser och handlingar. Dessa används för att reproducera sammanhållning mellan professionella. Genom ett gemensamt språk och gemensamma föreställningsramar stärks yrkesgruppen och gränser markeras mot andra yrkesgrupper (ibid.). Inom polisforskningen menade Fielding (1989) att professionella normer informellt sprids mellan poliser som 'sagor' som berättas för nya poliser då de blivit betraktade som 'riktiga'.

4.5 Om polismannens dilemman – motstridiga normer och många olika slags relationer

Polisarbetets mångfald med många normsändare och många slags relationer gör att närpoliserna hamnar i situationer där en norm måste följas framför andra och där en normsändare måste premieras framför andra. Vilka vägar står då till buds för att hantera detta *polismannens dilemma*?

För det första är det naturligtvis möjligt att den enskilde polismannen väger olika alternativ mot varandra, sätter värde på alternativen, och väljer det han värderar som bäst. Ett sådant beräknande val förutsätter att polismannen är medveten om att normer står i konflikt med varandra. Det är också möjligt för polismannen att särkoppla pratet om handlingen från själva handlingen (Rombach, 1986) – alltså att göra på ett sätt men att sedan berätta om händelsen på ett annat sätt. Detta är sannolikt ett vanligt tillvägagångssätt i många situationer. Inkonsekvensen mellan prat om handling och handling behöver inte alltid vara medveten. Särkoppling kan också ske över tiden (Cyert och March, 1963; Jacobsson, 1989). Vi kan välja att fokusera ett krav åt gången. Under en viss tidsperiod eller i ett visst läge kan en av kravställarna vara särskilt viktig. Det är lätt att finna sådana exempel i polisarbetet. Under vissa perioder till exempel har det varit särskilt viktigt att polisen gör insatser mot nazister, under andra att poliser gör insatser mot onyktra bilförare osv. Med samma logik kan naturligtvis enskilda poliser hantera motstridiga krav. Några kravställare fokuseras under en tidsperiod och andra vid den efterföljande tidsperioden. En tredje form av särkoppling kan ske via klassisk arbetsfördelning. För polisarbete skulle det kunna innebära att några poliser (till exempel närpoliserna som arbetar mot ett specifikt mål) hanterar en viss sorts krav och att andra poliser i praktiska situationer hänvisar till just dem.

I avhandlingens 1:a kapitel presenterade jag en bild av polisarbetet som relativt fritt och med ett stort inslag av individuell maktutövning. I den modell jag presenterade finns fyra kravställare som poliser i olika utsträckning är ansvariga inför: organisationens textproducenter, chefer, medborgare och andra poliser. Frågan blir här: givet konflikter mellan förväntningar uttryckta av dessa normerare – hur förhåller sig poliser?

Hudson (1993) hävdar att gräsrotsbyråkratens ansvar mot sin organisation (med mitt språkbruk text och chefer) ofta är lågt. Försök att öka detta ansvar är dömda att misslyckas, eftersom arbetet är komplext och därmed svårt att mäta och kontrollera. Försök i den riktningen motarbetas t.om. ofta av gräsrotsbyråkraten. Refererande till Gouldner (1964) konstaterar Hudson:

“ ... all workers have an idea of what constitutes normal supervision, and any attempt to exceed that norm will be identified as ‘close supervision’.”
(s. 393)

Gräsrotsbyråkratens relation till medborgarna bygger på att de senare har lite att säga till om. De har mer sällan kontakt med gräsrotsbyråkrater och vet inte hur deras problem ska lösas. Gräsrotsbyråkraten delar in medborgarna i kategorier, eftersom de möter för många medborgare för att kunna individualisera varje relation. Det ger naturligtvis viss särbehandling av en del kategorier och att gräsrotsbyråkraten utvecklar ett större ansvar inför vissa kategorier. De kategorier av medborgare som bedöms som ‘bättre’ utifrån något specifikt kriterium behandlas annorlunda än dem som bedöms som ‘sämre’.

Vi kan söka oss till forskning om polisarbete för att försöka förstå relationen mellan gräsrotsbyråkrater. Muir (1977) beskriver att poliser lever i en ‘vi mot dom’-värld, eftersom de har att kontrollera andra medborgare. Den sociala enhet ‘vi’ utgör är stark och därmed ansvaret mot den egna professionen. Sammanfattningsvis verkar det som om gräsrotsbyråkratens ansvar är starkare i relation till den egna professionen och de medborgare de favoriserar än vad ansvaret är i relation till texter och chefer.

Polisarbete är en verksamhet som berörs av starka normer och dessa sprids till stor del i form av prat mellan poliser. Arbetet präglas av en stark solidaritet mellan poliser (jfr normer som ‘vi mot dom’) och det är viktigt för en polis att bli accepterad av andra poliser. Detta förhållande är viktigt att utgå ifrån om man som forskare vill bedriva forskning om polisarbete. Att själv vara polis är nästan en förutsättning för att få ta del av de samtal (småprat) och exempel om polisarbete (sagor) som man måste informera sig om för att kunna förmedla de normer som styr

polisarbetet. I det följande metodologiska avsnittet kommer jag att beskriva hur jag har gått tillväga för att ge en beskrivning av polisarbete.

5 METOD

5.1 Något om att tolka normer

Som underlag för min avhandling har jag använt tre olika datakällor. Jag har observerat närpolisers arbete (och polisutbildning), intervjuat närpoliser och polischefer samt studerat texter om närpolisarbete. Mina tolkningar av närpolispraktik (via observationer) och mina tolkningar av intervjuer med närpoliser kring deras arbete har sammantaget resulterat i beskrivningar av de normer jag menar styr närpolisarbete. Mina analyser av texter om närpolisarbete och av polischefers prat kring dessa texter har utmynnat i vad jag valt att kalla de direktiv som förväntas styra närpolisarbete.

Med denna inledning vill jag ha sagt att det är *mina* tolkningar som ligger till grund för studien och att det givetvis finns fler som är möjliga att göra. Den tolkning som här presenteras är frukten av min bakgrund, mina egna föreställningar och min skicklighet som forskare. En fortsatt diskussion kring många möjliga tolkningar hamnar, förmodligen, i att en tolkning är just en *tolkning* och huruvida den är bra eller ej är upp till läsaren att bedöma.

Det är forskarens uppgift (och en viktig sådan) att ge läsaren en möjlighet att själv bedöma forskningsresultatets tillförlitlighet. Därför beskriver jag i det här kapitlet forskningsprocessen och några av de centrala val jag har gjort. Jag beskriver också en del av mina egna föreställningar om och erfarenheter av polisarbete. Först något om den etnografiska ansats jag valt att använda.

5.2 En etnografisk ansats

Etnografi associeras ofta med antropologi och anses därmed innebära en längre tids vistelse i något socialt sammanhang. Ofta anses ett års vistelse i miljön som rimligt (Sanday, 1979). Om forskaren har god kunskap om den allmänna kontext i vilket studieobjektet befinner sig har under senare år även kortare vistelser betraktats som etnografi.

Etnografi refererar till en allmän forskningsinriktning och olika metoder används. Observationer, studier av artefakter, intervjuer av olika slag, projektiva test och enkäter brukar användas (Alvesson och Sköldeberg,

1994). Etnografiska studier betonar ofta föreställningsmässiga system som idéer, tankesätt, symboler och innebörder. Ibland fokuseras beteendemönster. Generellt kan man säga att empiriska ansatser sätter aktören, i dennes naturliga miljö, i fokus.

Man brukar skilja mellan olika sorters etnografi. Tolkande etnografi, kritisk etnografi och postmodern etnografi kan sägas lägga tyngdpunkten på djärva tolkningar och kritisk reflektion medan induktiv etnografi mer betonar data ifråga om mängd och kvalitet. En etnografisk eller antropologisk metod där forskaren kommer nära det han studerar är, enligt Alvesson och Sköldeberg (1994), Mullern (1994) och Norén (1995) närmast en förutsättning för att kunna studera normer och handlingsätt i organisationer.

I denna studie använder jag en induktiv etnografisk ansats och i likhet med i alla etnografiska ansatser har jag arbetat empirinära. Empiri har kommit före teori i den meningen att teorin inte tillåts växa utöver data, dvs teorin har varit lågabstrakt. Teoretisk referensram behövs naturligtvis alltid vid datainsamlingar, men i det här fallet har teorin mer givit inriktning och systematik åt arbetet i stället för att impregnera observationer och data. Med en sådant ansats är det naturligt att kravet på detaljrik och varierad empiri är högt.

Eftersom etnografiska ansatser innehåller omfattande och varierad empiri ger det utrymme för forskaren som person. Jag är väl medveten om att min bakgrund som polis och de föreställningar jag har om polisarbete därför har spelat roll för hur jag har valt att tolka empirin. Med anledning av det kommer jag i ett senare avsnitt redogöra för något av mina föreställningar om polisarbete och också något om hur jag betraktat min relation till närpoliserna. Med anledning av min etnografiska ansats har en medveten strategi varit att så lite som möjligt 'störa' det som beforskats. Etnografi präglas av att:

"The investigator goes into the field, instead of bringing the field to the investigator." (Schwartzman, 1989, s. 2)

Schwartzman delar in den etnografiska ansatsen i två moment. Det första innebär (idealt) att forskaren samlar empiri utan att använda sina föreställningar. Därefter, i det andra momentet, analyseras och tolkas

materialet med hjälp av de egna kunskaperna och erfarenheterna. Denna tanke har jag använt på ett sådant sätt att jag redovisar empiri med ett minimum av analyser (kapitel 9) och sedan först i tolkningen och analysen tillför mina föreställningar (kapitel 10 och 11). Den ideala ansats Schwartzman förespråkar är naturligtvis omöjlig att fullt ut genomföra i praktiken. Föreställningar kan vara både medvetna och omedvetna, dessutom är egna föreställningar – sannolikt – svåra att helt bortse från. Vad som är möjligt att göra är då att försöka förhålla sig till de medvetna föreställningarna och ständigt reflektera kring dessa i relation till den forskning som bedrivs.

Med en etnografisk ansats kommer en forskare nära det som studeras, vilket naturligtvis ger möjlighet till ett rikt och 'verkligt' material. Som alla forskningsansatser är dock även den etnografiska förknippad med vissa förutsägbara risker. Den första handlar om att forskaren genom närheten under datainsamlingen kan knyta känslomässiga band till dem som beforskas. Forskaren umgås under ofta lång tid med aktörerna. Risker är uppenbar att denna närhet påverkar forskningsprocessen. Hur den har gjort det i mitt fall kan jag naturligtvis inte säkert uttala mig om. Det enda jag kan konstatera är att jag har varit medveten om risken och bl.a. därför redovisat empiri med så många direkta citat som jag har bedömt det möjligt att göra.

Ytterligare en risk med en etnografisk ansats är att forskaren genom sin närvaro påverkar aktörerna så att deras handlingar inte blir naturliga (dvs aktörens handlingar påverkas av forskaren). Naturligtvis är det så att forskaren alltid när han samlar data påverkar det som beforskas. Det som är intressant är alltså snarare hur och i vilken utsträckning aktörerna påverkats. I min forskning tror jag att min bakgrund som polis inneburit en relativt sett mindre påverkan. Närpoliserna har inte behövt använda ett annat språk än vad de är vana vid, eftersom jag varit insatt både i jargong och i fackuttryck. Jag har dessutom varit medveten om hur jag ska uppträda, vad som är legitimt att prata om, hur man skämtar, vad man skämtar om etc. Jag har med andra ord uppträtt som en polis, något som jag tror har 'stört' så lite som möjligt. Denna aspekt på min forskning utvecklar jag i avsnitt 5.4.2.

Hur forskningsfrågan presenteras kan naturligtvis påverka aktörerna. En studie som andas kontroll och utvärdering upplevs sannolikt annorlunda

än en som tar sats i till exempel arbetsmiljöförhållanden. Aktörerna kan i det första fallet försöka handla så 'bra' som möjligt och i det andra fallet drivas att avslöja brister i hopp om att därmed åstadkomma förbättringar. I den här studien har jag alltid och utan undantag berättat att mitt syfte är 'att beskriva vad som styr polisarbete'. Syftet har jag kompletterat med en kortare beskrivning av min forskningsidé. Det har jag gjort för alla jag intervjuat eller observerat utan hänsyn till om detta påverkat poliserna eller ej. Det har ur ett forskningsetiskt perspektiv varit viktigt att öppet redovisa vad jag håller på med.

5.3 Datainsamlingsmetoder

Jag har använt tre datainsamlingsmetoder: intervjuer, observationer och textanalyser. Jag har använt intervjuer och textanalyser för att fånga det som jag beskrivit som texter om närpolisarbete.

Polisarbetets praktik har jag fångat genom observationsstudier och intervjuer. Vid observationerna har handling varit i fokus, prat och småprat inräknat. Vid intervjuerna har jag sökt närpolisernas allmänna – ej kopplat till observationer – prat om sitt arbete. Alltså sådant som de är medvetna om och vill dela med sig av.

I det följande kommer jag att beskriva de olika datainsamlingsmetoderna och hur de använts.

5.3.1 Textstudier

Det finns en stor mängd texter som närpoliser förväntas ta hänsyn till i sitt arbete. Förutom lagar och förordningar finns det ett antal skrivna planer på olika nivåer. Länsgemensamma verksamhetsplaner, verksamhetsplaner endast giltiga för närpolisernas del av länet samt naturligtvis handlingsplaner för Närpolisområdet. Parallellt med dessa planer kommer det fortlöpande under året skrivna beslut om närpolisarbete som närpoliserna förväntas följa.

Jag har studerat dessa texter dels genom att läsa dem, dels genom att intervjua polischefer om deras tolkningar av texterna.

5.3.2 *Intervjuer*

Samtliga intervjuer har spelats in på band och beträffande de med polischeferna (tre djupintervjuer) har de centrala frågeställningarna varit följande:

- Vad ska närpoliserna vid Närpolisområdet göra?
- Hur ska de prioritera mellan olika sorters polisarbete?
- Vad är viktigt vid mötet mellan närpolis och medborgare?
- Hur gör du för att närpoliserna ska göra just detta (enligt svar ovan)?
- Hur ser texterna ut som uttrycker vad närpoliserna ska göra?
- Vilka texter är viktigast (rangordna dem)?

Syftet med dessa frågor har varit att ta reda på vilka texter som ska styra närpoliserna och att få en uppfattning om polischefernas tolkningar av dessa texter (genom frågor om praktik). Jag har också intresserat mig för om polischefen pratat om annat polisarbete än vad som uttrycks i texterna.

Jag har djupintervjuat fjorton närpoliser. De har valts utifrån olikhet beträffande kön och ålder, dvs en blandning av äldre och yngre, kvinnor och män. Eftersom studiens forskningsansats betonar aktören och dennes uppfattningar har det varit viktigt att ge dem jag har intervjuat möjlighet att uttrycka sig fritt. För att underlätta denna frihet har klinisk metod använts. Användandet av klinisk metod har inneburit att aktören beretts tillfälle att utifrån det empiriska fenomenet, mötet mellan närpolis och medborgare, fritt prata kring sina uppfattningar och tankegångar om det konkreta polisarbetet. Metoden innebär att forskaren och respondenten tillsammans kommer fram till vad som är viktigt (Björkegren, 1988).

Intervjuerna har således i viss mening varit 'fria', men ibland är det så att aktörerna inte varit så talföra utan förväntat sig frågor. Det jag då har använt är någon eller flera av följande frågor:

- Beskriv din bakgrund och skälen till att du blev polis (och närpolis)?
- Vad betyder Polishögskolans utbildning för dig i ditt dagliga arbete?
- Beskriv en vanlig arbetsdag.
- Värdera vad som är bra respektive dåligt med ditt arbete.
- Vad betyder chefer för ditt dagliga arbete?
- Värdera vad du anser vara en bra respektive dålig närpolis.

- Vad innebär det att använda eller att bli utsatt för våld?
- Vad är viktigt vid mötet mellan närpolis och medborgare?

Syftet har som tidigare beskrivits varit att – med fokus på polispraktik – fånga närpolisernas allmänna reflektioner kring sitt arbete.

5.3.3 *Observationer*

Jag har observerat ett antal situationer, primärt mötet mellan närpolis och medborgare, och datainsamlingen har bestått av anteckningar om prat (mellan närpoliser och mellan närpolis och medborgare) och fysiska handlingar i anslutning till dessa situationerna. Jag har följt med cirka 25 poliser. Jag skriver cirka eftersom det beror på hur man räknar, ibland har någon polis gått hem tidigare och ibland har någon kommit till i mitten av arbetspasset. Under inledningen av min datainsamling, uppskattningsvis 100 timmar, hade jag en tanke om att endast studera just situationer där närpolis möter medborgare. Efterhand har det dock visats sig att närpolisarbete är så mycket mer och jag har därför valt att studera allt det närpolis gör under sin arbetstid, och dela in detta polisarbete i 'situationer'. En del situationer beskriver då möten och andra, som exempel, ärenden som närpoliserna uträttar (privata eller i tjänsten). Indelningen i situationer har varit nödvändig för att på ett fruktbart sätt kunna tolka materialet och göra tolkningarna möjliga att följa. Indelningen har i samtliga fall gjorts efter datainsamlingen. Logiken vid indelningen har varit att försöka hitta *en* händelse att utgå ifrån. I beskrivningen av polisarbete använder jag ett referenssystem så att läsaren ska kunna följa mina tolkningar och analyser i relation till den empiriska beskrivningen.

Under empiriinsamlingen har jag haft en enkel modell (se avsnitt 1.4) som stöd. Initialt hade jag tanken att efter varje situation fråga närpoliserna varför de hamnade i situationen och varför resultatet blev som det blev (svaren var tänkta att utgöra ett stöd för mina tolkningar). Detta förfaringssätt har jag givit avkall på av två skäl. För det första gav pratet ofta svar på frågorna. För det andra var min avsikt att studera 'naturlig' handling. Genom att störa aktören med frågor fanns en uppenbar risk att handlingen i stället skulle bli 'onaturlig' och att närpoliserna skulle handla på ett sådant sätt att de kunde ge 'rätt' svar på mina frågor. Min farhåga var alltså att närpoliserna skulle känna sig

kontrollerade (något jag också fick bekräftat då jag ställde den typen av frågor vid min första observation).

Mina observationer har varit 'öppna', dvs närpoliserna har i förväg informerats om att jag studerar dem (jag har också i samtliga fall beskrivit syftet med mitt arbete). Likaså har observationerna präglats av att jag inte deltagit i arbetet. Jag har observerat (om man undantar delaktighet i småprat). Mina observationer har ägt rum under alla dygnets timmar och under alla veckodagar. Men eftersom den alldeles övervägande delen av närpoliserna väljer att arbeta dagtid och i veckorna (måndag till fredag) har de flesta observationerna gjorts vid dessa tillfällen (cirka 70 procent).

Eftersom jag följde med i det vardagliga arbetet var jag också med vid de tillfällen närpoliserna inte ansåg sig ha någonting att göra. Exempel på sådana situationer är på väg till ett 'jobb', under lunchrasten eller vid kafferaster. Eftersom vi då ofta diskuterade polisarbetet har dessa informella samtal varit en viktig del av min empiriinsamling. Jag har valt att redovisa denna del av småpratet som observationer eftersom närpoliserna hela tiden varit medvetna om att jag studerar dem och att jag fört anteckningar. Det har funnits tillfällen då jag följt ett par närpoliser men av en eller annan orsak hört småprat mellan andra. Det småpratet har jag valt att redovisa separat (avsnitt 9.3), eftersom det inte varit del av det som jag öppet observerat.

I inledningen av datainsamlingen var min tanke att använda bandspelare för att så detaljrikt som möjligt registrera situationerna. Det visade sig av flera skäl inte vara möjligt. Ett av skälen, huvudskälet, var att bandspelaren störde närpoliserna under deras arbete. Jag märkte att närpoliserna blev spända och tyckte att det var obehagligt. På en direkt fråga svarade en närpolis att han föredrog att jag inte använde bandspelaren. Att flitigt anteckna var betydligt mer accepterat och att jag ständigt antecknade betraktades inte som speciellt konstigt. Min text om polisarbetet är således baserad på anteckningar (under observation) och minnen, som jag i efterhand skrivit ner.

Inspirationen till de etnografiska beskrivningarna i den här studien har jag hämtat ur van Maanens 'Tales of the field' (1988). Van Maanen beskriver tre redovisningssätt nämligen realist, confessional och

impressionist tales. Van Maanen menar att realist tales är det skrivsätt som bäst bevarar äktheten i beskrivningarna. Han skriver på sidan 45:

"Of all the ethnographic forms discussed in this book, realist tales push most firmly for the authenticity of the cultural representations conveyed by the text."

Detta har också varit huvudargumentet vid mitt val av sätt att redovisa empirin. Realist tales utmärks av att författaren 'osynliggörs' i texterna. Bara vad de studerade säger och gör finns med i texterna. En del av det som sagts under datainsamlingen har riktats till mig, men i texterna framträder det som diskussioner mellan närpolisier.

Min ambition har som ovan framgått varit att förmedla en del av närpolisens vardag. Av den orsaken finns många citat med både i redovisningen av observationerna och vid redovisningen av intervjuerna. I texten har jag använt de uttryck och ord närpoliserna själva använder. Detta naturligtvis för att bevara äktheten, men också eftersom ord och uttryck i sig förmedlar normer. I de fall fackuttryck används förklaras de i fotnotssystemet.

5.4 Min identitet som forskare

En av de viktigaste frågorna under hela forskningsprocessen gäller den egna identiteten som forskare och vad den betyder för forskningsresultaten. För mig har det handlat om att beforska en praktik, som jag varit verksam i. Jag kommer nedan att redovisa hur jag resonerat kring detta och hur jag har anpassat min forskningsstrategi utifrån min i sammanhanget speciella bakgrund. Först ett par ord om hur forskningsfrågan vuxit fram.

Som alla forskningsfrågor har denna vuxit fram i interaktionen mellan teori och praktik och i interaktionen med forskarkollegor. Ett tidigt, hittills icke sinande, intresse för vad som styr polisarbete fick jag i samband med att jag vikarierade som yttre befäl vid Norrmalmspolisen i Stockholm. Där upplevde jag skillnader mellan text och praktik, inte i en översättningsdimension utan snarare att de faktiskt är två olika saker, som existerar under olika förutsättningar (det som Rombach, 1986, och Brunsson, 1993, uttryckt som en skillnad mellan prat/beslut och

handling). Sjöstrands (1987) teorier kring den multirationella människan förklarade en känsla jag hade med mig från praktiken om att människan handlar utifrån många olika logiker och att relationer till andra människor (kollegor och medborgare) kan vara viktigare än texter. På liknande sätt har jag försökt att reflektera kring existerande teorier utifrån den praktiska världen (så som jag har förstått den). Mycket kortfattat kan man säga att forskningsfrågan har sin grund i praktiken men förädlats under det att teori tillförts.

Mina föreställningar har naturligtvis påverkat min forskning. Därför kommer jag att redovisa något om min tid som polis, men utan att göra anspråk på att jag därmed redovisar alla mina föreställningar om polisarbete. Föreställningar är naturligtvis både medvetna och omedvetna. Det finns sådant man vill berätta om och annat som man inte vill berätta om eller kanske är omedveten om. Det är naturligtvis också giltigt för mig och för hur jag valt att skriva berättelsen om Gunnar Ekman som polis.

5.4.1 Gunnar Ekman som polis⁷

Vi var alla mellan tjugo och trettio. I ärlighetens namn såg vi nog ut som stöpta i samma form, de flesta av oss kortklippta och vältränade. Platsen var polishuset på Kungsholmen i Stockholm och året var 1984, på försommaren. Vi hade samlats för att genomgå de tester som avklarade skulle föra oss in på Polishögskolan. Bänkpress, koordinationstest och docksläp var några av de moment vi hade att genomföra. Förmiddagen passerade och läkarbesök och intervjuer stod på programmet.

“Vad skulle du göra om du blev bjuden på korv av korvkioskföreståndaren när du patrullerade förbi i uniform?” frågade den fackliga representanten under anställningsintervjun.

“Jag skulle tacka nej”, svarade jag, “att tacka ja vore otänkbart som polis i uniform”. Frågepanelen tittade belåtet på varandra och levererade en ny standardfråga. “Kan du tänka dig att jobba ihop med kvinnor och/eller invandrare?” “Min mor är kvinna och vi har kamperat ihop i 20 år” svarade jag. Skämtet gick hem och panelen verkade nöjd. Efter att ha

---

⁷Jag har valt att kursivera skrivtexten i avsnitt 5.4.1 eftersom jag vill markera att det handlar om en annan sorts avhandlingstext än den övriga – en personlig beskrivning.

blivit kontrollerad på kunskaperna i samhällskunskap och klarat resten av standardfrågorna släpptes jag ut. Dagen var därmed avklarad och en tid av väntan infann sig.

Jag var inte unik i detta att välja mellan ett antal alternativ. Jag hade blivit antagen vid Tekniska Högskolan i Stockholm men var inte riktigt redo att, direkt efter gymnasiet, påbörja en lång högskoleutbildning. När så svaret kom – antagen till Polishögskolan – var valet enkelt. Utbildningen var betald och gav dessutom poäng inför vidare studier, vad fanns att förlora?

Far min, som var polis, hade naturligtvis ett finger med i spelet. "Polisjobbet är bra, det är en trygg inkomst och det är varierande", menade han. Pappas arbete hade visat sig från två sidor för mig. Den positiva sidan där hans arbetskamrater alltid och mangrant ställde upp vid flyttningar, kalas, etc. Den negativa sidan med skiftarbete och oro för vad pappa kunde råka ut för. Han var med vid både Norrmalmstorgsdramat och vid Västtyska ambassaden. Familjen var då samlad framför TV:n både oroad och samtidigt lite stolt. Det fanns också sådant som inte så enkelt kan delas in i negativt och positivt. Jag tänker på det faktum att pappa, mycket ofta, blev inblandad i sådant han förväntades hantera. Grannar som ringde på och frågade hur de skulle göra när bilen blev stulen eller då de fick reda på att någon de kände blivit misshandlad av sin man. Ja, den här typen av frågor var sådant som blev ett naturligt inslag. Pappa var polis oavsett om han var hemma eller på jobbet. Det var bara så.

Nåväl, året var 1984, det var goda tider så varför inte!

Någon gång i augusti 1984 började jag vid Polishögskolan. Vi, mina klasskamrater och jag, samlades i aulan för upprop. I min klass var vi 21 till antalet och alla med homogen bakgrund. Treårigt gymnasium och antagna efter att ha svarat "polisarbetet är ett kall och vi vill hjälpa människor" på frågan om varför vi ville bli poliser. Slumpen och betald utbildning var sådana skäl ingen av oss redovisade.

Utbildningen började och vi delade snabbt in våra lärare i tre kategorier nämligen gamla polislärare, unga polislärare och civila lärare. Det rådde ingen tvekan om vilken kategori som vann vår respekt. De yngre polislärarna hade ju aktuell erfarenhet från 'fältet', som var benämningen

på det där konstiga som vi tränades för. De yngre polislärarna ansvarade för övningar. Platser som Lagtorget och Kommissariegränd utsattes ständigt för grov brottslighet. Vi aspiranter var inte sena med att ingripa, ibland rätt, ibland fel. Ett kärt inslag var övningar där vi själva fick vara figuranter. Då bjöds möjlighet till tuppfäkting, dvs att mäta sin styrka mot de klasskamrater som man fått i uppgift att omhänderta. Dessa tillfällen gav plats för tjuvnyp och ibland lite blodvite. De unga polislärarna var som sagt förebilder och ibland bjöds vi någon aktuell historia som vi andäktigt lyssnade in.

De äldre polislärarna betraktades som snälla farbröder. De hade ju ingen färsk erfarenhet från fältet. Ett antal historier gick om denna kategori där det bland annat påstods att en av lärarna aldrig lämnat skolan.

Den tredje kategorin togs aldrig riktigt på allvar. De var inte poliser och visste inget om fältet. Hur skulle de som inte visste vad det handlade om kunna lära oss något matnyttigt? Vi tvekade, men var ändå tvungna att lära in. Avtalsrätt, skadeståndsrätt, civilrätt och processrätt. Det kändes lite avlägset, men ett godkänt betyg krävdes och vi pluggade på.

Väldigt tidigt märktes en skillnad i relationen till kamrater som inte gick på Polishögskolan. Skämt av typen "kör inte för fort, Gunnar sätter dit dig", hördes snart tillsammans med allehanda frågor som rörde rättsväsendet. Mycket tidigt introducerades 'historier' man fick lära sig att försvara poliser mot. "Min brorsas kompis åkte på stryk i en piketbuss i förrgår ..." är inledningen på en sådan vanlig historia. När Olof Palme, ett par år senare, blev skjuten dök en annan historia upp. "Är det inte konstigt att poliser ägnar sig åt sådant tjafs (till exempel rapportera fortkörning) när Palmes mördare går fri?"

Många gånger blev fester och tillställningar 'förstörda', eftersom polisarbetet diskuterades och två läger uppstod. Det ena polisvänligt och det andra icke polisvänligt. En vanlig metod blev snart att inte berätta vad man gjorde, eftersom man då slapp försvara sitt arbete. En annan lösning smög sig på. Umgänget med andra poliser (aspiranter) blev mer frekvent på bekostnad av umgänget med ickepoliser. Det blev enklast så och dessutom kunde vi ägna oss åt att sprida sådant som vi alla tyckte var kul. Nämligen gamla polishistorier.

Året gick fort och praktiktiden började. Jag placerades på 'brottsspaningsroteln' där jag snabbt fick lära mig att 'rävar' (unga aspiranter) sitter bak och är företrädesvis tysta. Brottsspaningsroteln ersattes av en utredningsrotel där vi aspiranter fick lära oss att vi unga jobbade och de äldre tog det lugnare, just med ålderns rätt.

Kriminalavdelningar byttes mot ordningsavdelningen, där ålderstänkandet förstärktes. Som ung sitter man i receptionen eller på arresten, bida din tid, nya aspiranter kommer och de gör dig äldre i tjänst. Budskapet gick inte att missta sig på. Gammal är äldst. Drömmen för yngre poliser var att åka radiobil. Två stycken tillsammans under ett nattpass en 'lönehelg'. Mycket att göra och olika saker. Misshandel, rån, trafikolyckor. Drömmen fanns där – en dag radiobil. Måste klara av alla dessa pass i receptionen först.

"Glöm vad du lärt dig på skolan", var en vanlig kommentar, "nu ska du få lära dig hur man jobbar". Som ung såg man och lärde. De äldre poliserna var förebilder och man förbannade sin utrustning som lyste ny polisaspirant. Försök gjordes med att böja och skrynkla till mössan. Tjänsteår stod att tjäna.

En för alla, alla för en blev snabbt det som gällde i turlaget. Stoltheten över att vara C-turs polis (att arbeta i ett av åtta arbetslag) gick inte att missta sig på, ej heller på den gemenskap man som ny snabbt blev delaktig i. Att vara polis var så mycket mer än att ha ett jobb. Det innebar kompisskap inte bara med dem du faktiskt kände utan även med andra poliser. Att träffas ute på fältet vid en kommendering innebar att kunna prata med andra poliser. Jargongen var densamma, lätt, skämtsam och intern. När någon utifrån kom in förändrades pratet.

Under den här tiden var lönen för en polis låg. Det var goda tider i Sverige och därför var det många som såg sig om efter andra arbeten. För mig var lösningen att börja studera. Jag sökte och blev antagen vid Tekniska Högskolan i Linköping. Under en period av fyra år arbetade jag halvtid som polis i Stockholm och studerade heltid i Linköping. Nyttiga år då polisvärldens kontraster till världen utanför blev tydliga. Polisarbetet var så mycket mer än ett arbete. Det var en trygghet, ja kanske till och med en familj att tillhöra.

Studierna var färdiga våren 1991 och för mig var valet enkelt. Jag ville stanna inom polisen och dessutom 'leka rommen' av mig innan jag sökte mig ifrån ordningsavdelningen. Efter ungefär ett halvår fick jag möjlighet att vikariera som yttre befäl. Som chef för C-turen medföljde ett operativt-, utbildnings- och tillika ett personalansvar. Vi var cirka 25–30 personer och det krävde planering. En del var enkelt. De yngsta i receptionen och i arresten, de äldsta i radiobil. Så hade det alltid varit och det fanns ingen anledning att ändra. Som yttre befäl ansvarade man för en del kommenderingar eller annat som skulle hanteras av polis. Som exempel kan nämnas mindre demonstrationer eller bevakning vid tingsrätt. Var det större evenemang, som till exempel Stockholm maraton eller oroligheterna i samband med den 30 november, fanns alltid en kommissarie som tog ansvaret.

Personalen fördelades på inomstjänst, eventuella kommenderingar och radiobilsåkande. Fanns det några kvar stod fotpatrullering i City eller att åka s.k. ÖVS-bil (övervakningstjänst, dvs hantera enklare ärenden som att omhänderta berusade personer, etc) på dagordningen. För egen del, om det inte var något speciellt, utbildade jag polisaspiranterna. Detta genom att åka så kallad 'muppbuss' (en benämning på buss med aspiranter och handledare). De fick kort och gott lära sig polisarbetet genom att följa med. De skötte det mesta av arbetet och jag kontrollerade.

Under den här tiden fanns naturligtvis förebilder för oss yngre poliser. En gick under smeknamnet 'Stryparn'. Hur han fått smeknamnet vet jag inte men att han var en förebild är alldeles klart. 'Stryparn' var kommissarie och som sådan aldrig rädd att fatta beslut. Han var modig och kunnig men framförallt, han var erfaren och hade berättelser från fältet att delge. En del sanna, andra inte. De flesta väldigt bra. Åtminstone i en ung polismans öron.

Efter ett år sökte jag en annan tjänst. Uniformen hängdes in och är antagligen för liten idag (bröstkorgsmått har givit centimeter åt midjemått). Kriminalpolistjänst hägrade och ekoroteln blev min nya arbetsplats.

Det bestående intrycket av min tid som polis är den fantastiska gemenskapen och alla roliga stunder tillsammans med kollegor. Bortglömda är alla nattpass och tråkiga bevakningar.

5.4.2 *Relationen till närpoliserna*

Det är sannolikt så att min bakgrund som polis varit en fördel i så måtto att jag har 'uppträtt som en polis' (därmed påverkat närpoliserna minimalt) och beretts access (utvecklas i ett senare avsnitt). Med en bakgrund i praktiken finns emellertid en risk att styra dem som observeras genom att sända ut förväntningar på arbetet i egenskap av kollega. För att hantera det har jag varit mycket noggrann dels med att den enskilde närpolisens och hans uppfattningar om arbetet varit i fokus under datainsamlingen, dels att betona min forskarroll. Jag har därför följt polisarbetet i civila kläder och ställt frågor av den typ som sannolikt vilken forskare som helst skulle fråga. Det har ibland varit sådant som varit självklart för mig men att fråga har tjänat dubbla syften, också inneburit att jag markerat min roll som forskare. Tidigt i datainsamlingsprocessen insåg jag att det fanns en stark senioritet inom polisen och att den kunde påverka min datainsamling. Iklädd uniform skulle jag blivit inblandad i polisarbetet både av poliser som skulle förvänta sig beslut och ansvar, men också ifrån allmänhet som vänder sig till poliser i befälsställning (äldsta polis) och vid valet mellan manlig och kvinnlig polis ofta väljer en manlig. Att följa arbetet i civila kläder var alltså en fördel, både i relation till närpoliserna och i relation till medborgarna.

Vid mina observationer har jag försökt att, så lite som möjligt, använda mina egna praktiskt förvärvade föreställningar. Ibland har det dock varit viktigt att frånga den principen. Som exempel kan nämnas den kommendering⁸ (cirka sju närpoliser närvarande) som jag observerade. Där var det uppenbart för mig att den intressanta empirin fanns i direkt anslutning till det objekt som kommenderingen hade till uppgift att bevaka (se det som jag benämner DO C9 i min empiriredovisning). I den och andra liknande situationer har naturligtvis min bakgrund som polis (och därmed mina föreställningar) spelat in.

Min relation till polisarbete har naturligtvis gjort att det finns sådant som jag inte sett, som kanske varit för självklart för mig, men som någon annan forskare med annan bakgrund hade lagt märke till. Att detta format

---

⁸I samband med sådant som till exempel demonstrationer och fotbollsmatcher behövs ett antal poliser som uteslutande ägnar sig åt bevakning. En sådan uppgift benämns vanligen en 'kommendering'.

min forskning är alldeles självklart, men besvärligt att göra någonting åt. Jag har låtit andra forskare kommentera min empiriredovisning och på det sättet försökt att bilda mig en uppfattning om vad andra 'saknat' som jag inte sett. Detta har jag sedan försökt att beakta under den följande datainsamlingen.

5.4.3 Access

Polisorganisationen beskrivs traditionellt som 'svårforskad'. Fielding (1988) beskriver svårigheter att som forskare få tillgång till empiri inom polisorganisationen. Han skriver dessutom:

"Policing becomes one of those subjects about which one may know a lot and understand little." (Fielding, 1988, s. 1)

Som forskare har jag haft god access till data. Det har inte varit några problem att vare sig intervjua närpolisier eller följa med i deras arbete. Jag har uppfattats mer som polis än som forskare. Det har varit enkelt att anpassa mig i situationer där jag har förväntats att uppträda på ett visst sätt. Som exempel kan nämnas de gånger jag suttit med i en polisbuss och vetat vilka platser som är avsedda för polisier och vilka som är avsedda för 'busar'. Eller vid de tillfällen då våld använts och jag har förväntats att 'inte vara i vägen'. Vid dessa och andra tillfällen har jag undvikit att utmärka mig. Som jag ser det har det varit en avgörande fördel att min roll nedtonats till förmån för närpolisernas.

Det finns också exempel på när valet mellan att vara forskare eller polis inte varit lika självklart. Som vid de tillfällen vi ätit eller köpt kaffebröd. Som framgår i min empiri får polisier ibland rabatt. Det är föremål för diskussion och man kan sammanfattningsvis säga att rabatterna är kontroversiella. Mellan polisier pratas det inte om detta. Rabatterna ses ibland som en självklar löneförmån. Vid de tillfällen vi har fikat eller köpt mat har närpoliserna av välvilja påtalat för affärsidkaren att jag är kollega med den undermeningen att jag också ska äta och dricka rabatterat. Det har lämnat mig med två val. Antingen acceptera eller att påtala det felaktiga och betala fullt pris. Jag har konsekvent valt det förstnämnda med motiveringen att jag annars inte skulle blivit betraktad som en av poliserna. Att inte vara betraktad som en av poliserna hade sannolikt försvårat min datainsamling.

Många forskare (bl.a. Fielding, 1988) betraktar polisvärlden som omgiven av mystik. Antingen är man inne eller så är man ute. Jag delar den uppfattningen och bedömer det som alldeles nödvändigt att jag i denna studie varit betraktad som legitim för att få tillgång till den data jag redovisar.

Som läsaren säkert förstår har min datainsamling varit fylld av ständiga hopp mellan att vara forskare och polis. Att å ena sidan vara en i gänget för att få följa med i den mystiska världen och å andra sidan vara en forskare med uppgift att skildra det som händer. Om jag lyckats i denna balansgång lämnar jag till läsaren att bedöma.

5.5 Tolkning av data

Eftersom jag har haft tre olika datainsamlingsmetoder, därmed tre olika sorters data, har jag använt lite olika tolkningsförfarande. Beträffande texterna har jag gjort en kvalitativ tolkning genom att läsa texterna och då försöka finna vad de säger om närpolisarbete. Jag har också analyserat hur de kan tillämpas i de olika polissituationer. Beträffande intervjuerna med närpoliser har jag sökt allmänna reflektioner kring polisarbete. Intervjuerna är inte kopplade till den praktik jag studerat. Syftet med intervjuerna är att de ska beskriva likheter respektive olikheter om de medvetna föreställningarna kring varför och hur närpoliserna utövar polispraktik. De har analyserats tematiskt och varje tema har resulterat i en rubrik (i avsnitt 9.1).

Observationerna har tolkats i två led. I det första ledet har jag gjort en empirinära tolkning utifrån handlingsmönster. I praktiken har jag gång på gång läst beskrivningar och efterhand konstaterat att ett antal handlingsmönster återkommer. Utifrån dessa handlingsmönster har jag sökt i småprat och intervjuer sådant som kan relateras till de handlingsmönster jag definierat. Handlingsmönster, småprat och prat har sedan tolkats som föreställningar om polisarbete. I bilaga 1 ger jag exempel på hur jag har resonerat då jag har tolkat situationerna.

Jag är naturligtvis medveten om att de föreställningar jag beskrivit inte alltid styrt i de situationer jag tolkat. Handlingar kan också vara frukten av slump, egenintresse eller annat. Men jag menar att upprepade handlingsmönster i liknande situationer som utförs av olika människor

tyder på delade föreställningar. Detta alldeles oavsett om handling ibland varit ett utfall av något annat än närpolisers föreställningar kring sitt arbete.

Då aktören och dennes föreställningar är i fokus är det viktigt, för tolkningens trovärdighet, att stämma av både tolkningar (i det här fallet den empiriska tolkningen) och fallbeskrivningen med representanter för empirin (Ödman, 1979). Av det skälet har två poliser (ingen från Närpolisområdet!) läst kapitel 9 och lämnat synpunkter. Anledningen till att jag bett andra poliser än dem vid Närpolisområdet att läsa och kommentera är att de poliserna inte har några känslomässiga band till empirin och därför är friare att ge synpunkter. Jag har också den uppfattningen att polisarbete vid andra närpolisområden med liknande omgivning som Närpolisområdet inte skiljer sig nämnvärt åt. Poliserna som läst och lämnat synpunkter arbetar som närpoliser i andra områden i centrala Staden. Jag har i viss mån tagit hänsyn till synpunkterna men beskrivningarna och tolkningarna är mina egna och med det, naturligtvis, ansvaret för dem.

5.6 En fallstudie – varför närpolisarbete och Närpolisområdet?

Att genomföra en kvalitativ fallstudie har ett antal fördelar vid jämförelse med andra metodstrategier. Det ger möjlighet till ett 'djup' som går förlorad om forskaren studerar mer än ett 'fall' (givet samma tidsmassa). En fallstudie ger med andra ord en möjlighet att ingående studera empiriska fenomen. En fallstudieansats är lämplig om forskningsfrågor handlar om *hur* och *varför* (Yin, 1994).

Grundidén med detta arbete är att studera normer. En studie av normer förutsätter att forskaren kommer bortom de föreställningar som aktörer är medvetna om, men också bortom de föreställningar som aktören frivilligt delar med sig av (Alvesson och Sköldberg, 1994). Detta leder sammantaget till att en fallstudie – och en kvalitativ sådan – varit lämplig i detta fall.

Att studera just närpolisarbete blev av flera skäl naturligt. För det första ger närpolisarbete, vid en jämförelse med annat polisarbete, flest möten mellan polis och medborgare. För det andra är närpolisreformen ny och

närpolisarbete gav därmed möjlighet att något studera både gamla och nya texter i en miljö där texterna är både identifierbara och avgränsningsbara. För det tredje är närpolisarbete ett dominerande polisarbete och cirka 30 procent av samtliga poliser arbetar som närpolis.

Närpolisområdet var särskilt lämpligt som studieobjekt eftersom det erbjuder en bra spridning i polisarbetet. Inom ett och samma område finns boende, skolor och dessutom platser som betraktas som 'farliga' ('torget'). Detta med farliga platser gav möjligheter att studera det som är unikt för polisen – våldsmonopol – och därmed den spänningen mellan text och praktik, som sannolikt är störst i situationer som innehåller latent våld. Närpolisområdets genomströmning av medborgare garanterade en mångfald av möten. Under kvällstid besöker många medborgare centrala Staden för att roa sig på diskotek och barer, under helger för att flanera. Sammantaget erbjöd Närpolisområdet den olikhet och mångfald jag sökte inför min fallstudie.

5.7 Något om etik

I forskning är den etiska aspekten viktig. Därför har HSFR (Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet) sammanställt etiska principer för humaniora och samhällsvetenskap. Principerna rymmer två krav. För det första – forskningskravet – som i korthet innebär att samhällsmedlemmar har rätt till god forskning. För det andra – individskyddskravet – som innebär att enskilda individer inte får kränkas. I praktisk forskning kan de två kraven stå i konflikt med varandra och forskaren tvingas till etiska ställningstaganden. Ett sådant ställningstagande är ofta förknippat med frågan om att anonymisera personer eller ej.

I den här avhandlingen har jag valt att anonymisera alla inblandade personer och att anonymisera Närpolisområdet. Vid samtliga intervjuer och under alla de tillfällen jag har observerat polisarbete har jag garanterat de enskilda närpoliserna anonymitet, vilket har varit viktigt av det skälet att de känt sig friare att prata kring chefer och kollegor. I berättelserna har närpolisernas namn och namn på vissa platser ersatts av uppbyggda. Jag menar att det inte påverkar vare sig den empiriska redovisningen eller den efterföljande analysen. Däremot blir det svårare för andra att i efterhand kontrollera sådant jag har redovisat. Min

bedömning är att individskyddskravet och närpolisernas frihet att fritt uttrycka sig i det här fallet varit viktigare att tillgodose.

Jag har studerat ett närpolisområde och det kommer jag att beskriva i kapitel 6. Kapitlet inleds med en allmän beskrivning av polisens organisation och arbetsuppgifter. Det för att läsaren ska få en inblick i polisens organisation i stort och en förståelse för hur närpolisarbetet är organiserat i relation till annat polisarbete.

6 POLIS I ALLMÄNHET OCH NÄRPOLIS I SYNNERHET

6.1 Polisens organisation⁹

Polisen lyder under justitiedepartementet och är organiserad i tre nivåer. Den centrala nivån utgörs av Rikspolisstyrelsen (RPS), som därmed är den centrala förvaltningsmyndigheten för polisen. Det innebär att RPS har tillsyn över polisen. Rikspolischefen är chef och ordförande i Rikspolisstyrelsens styrelse. Där ingår högst åtta personer som utses av Regeringen. Till Rikspolisstyrelsen hör säkerhetspolisen som – i korthet – har att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet. Rikskriminalpolisen är också en del av RPS och har till uppgift att – i vissa speciella fall – leda polisverksamhet. Det handlar då om insatser ifråga om spaning och utredning mot narkotikabrottslighet, ekonomisk brottslighet och annan brottslighet (om den är av särskilt grov beskaffenhet och har riksomfattande karaktär eller internationell anknytning).

Polishögskolan är också organiserad under RPS och där utbildas polisaspiranter i en gemensam utbildning. Polisyrket är en profession i så måtto att polisaspiranter, efter godkänd utbildning, kan anställas som poliser. De får därmed befogenheter som är reglerade i lag (jfr Hellbergs (1978) definition av professioner “ ... yrkesgrupp som tillåts institutionalisera ett kunskaps- och yrkesmonopol” (s. 27)). Eftersom Polishögskolan är just gemensam för alla poliser och ger befogenheter som bara erbjuds poliser kan man anta att den betyder mycket för socialisationsprocessen in i polisyrket. Av det skälet återkommer jag till en mer utförlig beskrivning av vad polisaspiranter lär sig vid Polishögskolan och hur utbildningen går till.

Den andra nivån inom polisen utgörs av län. Länsstyrelsen är det högsta polisorganet i länet och ansvarar därmed för verksamheten. I länsstyrelsens styrelse ska viktiga frågor om polisverksamheten beslutas. Ett exempel på ett sådant viktigt beslut är det om en omorganisation som togs i länet jag studerade. Efter en utredning fattade länsstyrelsen beslut om att inrätta närpolisverksamhet.

---

⁹Det här avsnittet bygger på SOU 1988:74 samt INFO (1995) en bok om polisen utgiven av Rikspolisstyrelsen.

Varje län utgör en polismyndighet som leds av en länspolismästare tillsammans med en polisstyrelse (det geografiska område länet utgör kallas vanligen polisdistrikt). I polisstyrelsen ingår, förutom länspolismästaren, minst sex personer. De utses av kommun- eller landstingsfullmäktige. Polisstyrelsen kan inrätta en eller flera polisenämnder, som får i uppgift att leda delar av polisdistriktet. I dessa polisenämnder ingår polischefen och fem till tio ledamöter som polisstyrelsen utser.

Den lokala polisverksamheten kan i korthet beskrivas på följande sätt: Vid en polismyndighet (i stora myndigheter är polismyndigheten indelad i polisområden) finns en polisoperativ avdelning. Den rymmer vanligen för det första kriminalpolisverksamhet, dvs i korthet utredning och spaning kring brott. För det andra bedriver den utryckningsverksamhet. Det jag tidigare kallat traditionellt polisarbete, alltså ordningspoliser, som reagerar då någonting hänt. För det tredje finns också trafikpolisverksamhet. Trafikpolisers uppgift är att i huvudsak arbeta med trafikrelaterade brott. För det fjärde finns en förvaltningsenhet med bl.a. administrativa uppgifter. För det femte, och särskilt intressant för den här avhandlingen, finns under en polisoperativ enhet närpolisverksamhet.

Närpolisverksamheten är organiserad i närpolisområden. Ett sådant är ett geografiskt avgränsat område, där närpoliser ska arbeta mot ett antal mål. Närpolisområdet leds vanligen av en kommissarie och ett närpolisråd. Ett sådant finns för att säkerställa samråd och samverkan mellan myndigheten och andra myndigheter och allmänheten.

Att det idag finns närpoliser inom polisen är ingen slump. Det är frukten av ett antal texter som tagit sats i att polisen behöver förändras. Att polisarbete ska ha en stark lokal förankring och att det ska orienteras mot brottsförebyggande arbete har tydligt signalerats från statsmakten. Låt mig beskriva hur det närpolisområde jag har studerat vuxit fram ur ett antal texter.

6.2 Brottsförebyggande polisarbete – ett steg mot Närpolisområdet

Hösten 1990 godkände Riksdagen en proposition om förnyelse inom polisen. Enligt beslutet skulle polisens arbete bli mer preventivt (brottsförebyggande). I regleringsbrevet 1992/1993 uppdrog Regeringen åt länsstyrelserna att utarbeta och genomföra ett program för rationalisering av polisens verksamhet i respektive län. Huvudmålet för kriminalpolitiken var att öka medborgarnas trygghet mot brott och att minska brottsligheten. Som riktlinjer för polisarbetet gällde att verksamheten i ökad omfattning skulle inriktas mot brottsförebyggande verksamhet. De brottsförebyggande åtgärderna skulle integreras med annan polisverksamhet och detta i nära samverkan med andra myndigheter. I den brottsförebyggande polisverksamheten skulle särskilt uppmärksammas ungdomar som var i riskzonen för att dras in i kriminalitet, samt vaneförbrytare och andra som svarade för en stor del av brottsligheten. Riktlinjerna innebar också att polisens synlighet skulle ökas, bl.a. genom ett ökat inslag av fotpatrullering. Kvarterspolisverksamheten skulle utvecklas och byggas ut ordentligt. Regeringens proposition 1992/1993:50 om åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin innebär att länsstyrelsernas uppdrag skärptes. Ett beslut fattades som innebär att polisen skulle spara 545 miljoner kronor fram t.om. den 30 juni 1996.

I december 1992 tillsattes en utredning med uppgift att utreda polisen i länet avseende verksamhetsformer, organisation, indelning mm. Utredningen redovisades i oktober 1993.

6.3 Närpolisområdet formulerat som text¹⁰

I utredningen konstaterades att bilpatrullering, ett reaktivt förhållningssätt till brottslighet samt markanta gränser mellan ordnings- och kriminalavdelningar karaktäriserade polisens arbete. Polisen har traditionellt väntat på att brott ska ske innan de agerat, men trots betydande resurser har detta sätt att hantera brottsligheten misslyckats. Brottskurvans uppgång har inte brutits och enda sättet att bryta den är ett arbetssätt där polisen har initiativet, inte brottslingen. I utredningen

---

¹⁰Här beskriver jag kort innehållet i utredningen, en källa som jag har valt att anonymisera.

föreslogs ett proaktivt förhållningssätt där det problemorienterade polisarbetet sattes i fokus. Problemorientering innebär fokusering på de egentliga problemen, dvs på de faktorer som möjliggör eller är de mer direkta orsakerna till brott och ordningsstörningar. Det är snarare ett mångfacetterat förhållningssätt än en uppsättning arbetsmetoder. Problemorienterat polisarbete kan tillämpas på alla nivåer och i alla verksamhetsgrenar inom en polisorganisation.

Det problemorienterade polisarbetets första steg är en kartläggning av akuta och presumtiva problem, vilket förutsätter kontakter även utanför polisorganisationen. Ur dessa kartläggningar kan mönster i problembilden ge uppslag till lämpliga åtgärder. Enkäter till allmänheten som metod för att finna vad som skapar otrygghet föreslås. Materialet ska analyseras och åtgärdsprogram utformas. Arbetet ska sedan följas upp och utvärderas utifrån effektivitetskriterier vilka kan vara: eliminering/minskning av de händelser problemet skapat, grovheten i händelserna har minskat, ökad tillfredsställelse hos brottsoffer eller reducerade kostnader.

I utredningen föreslogs att länet delades in i *närpolisområden* med cirka 30 poliser per 30 000 invånare. Poliserna skulle arbeta problemorienterat men också svara för en stor del av den traditionella polisverksamheten, dvs allmän övervakning, brottsutredning, polismyndighetsärenden och service till allmänheten. Beträffande uttryckningsverksamheten skulle den läggas på annan organisatorisk nivå, vilket inte innebar att närpolisen skulle frikopplas. Genom s.k. medhörning skulle de hållas informerade om vad som hänt i området. Närpolisen skulle dessutom själv kunna svara för uttryckningar, om den pågående verksamheten utan olägenhet kunde avbrytas och ett snabbt ingripande var nödvändigt.

Länsstyrelsen beslutade, på våren 1994, om att införa ett problemorienterat arbetssätt och närpolismodellen i länet. Utredningens förslag genomfördes om än med vissa förändringar.

6.4 Närpolisområdet – så blev det

I det här avsnittet redovisar jag den bild av Närpolisområdet som chefer vill ge. Det är alltså inte min bild, utan den officiella som förmedlades under mina intervjuer med tre av Närpolisrådets chefer.

Närpolisområdet bildades sommaren 1995 och ingår som en del i Centrums polismästardistrikt. Det ligger i de centrala delarna i en stor stad med specifik storstadsproblematik: ett välbesökt torg, ett hektiskt uteliv och stor brottsbelastning.

Länspolismästaren leder närpoliserna via ombud, till exempel polismästaren. Han träffar centrums polismästare regelbundet, ledningsmöte varje fredag, och den operativa chefen samt närpolischefen i kollektiva sammanhang. Exempel på sådana sammanhang är närpolismöten, då länspolismästaren håller föredrag för samtliga närpolischefer. I övrigt kommunicerar länspolismästaren via den verksamhetsplan som årligen formuleras och en personaltidning.

Närpolischefen, i sin tur, styr verksamheten genom de handlingsplaner som fastställs av polismästaren. I enlighet med dem finns fem lokala verksamhetsmål. De är alla relaterade till de övergripande målen för polisverksamheten 'att minska brottsligheten och öka tryggheten'.

Närpolischefen, som är kommissarie¹¹, leder cirka 50 närpoliser, och av dem är cirka en tredjedel inspektörer¹² utan arbetsledande befattningar. Poliserna periodplanerar sin arbetstid vilket innebär att de planerar den i samråd med närpolischefen, utifrån de mål de ska arbeta mot.

Poliserna är indelade i fem grupper om sju till tio poliser. De ska i huvudsak arbeta mot *ett* mål. Grupperna leds av en chef som enbart är målsansvarig. Denne har ingen formell chefsroll utan ska ingå i projektgrupper (i dessa kan fastighetsägare och företrädare för företagarföreningar ingå) och driva arbetet mot målen. De enskilda poliserna planerar sin arbetstid individuellt, men inför varje planeringsperiod samlas gruppen och gör en gemensam avstämning. Syftet med den är att den målsansvarige polisen bl.a. ska kontrollera att närpoliserna planerat att arbeta de helger de är skyldiga till och att det finns personal inför kommenderingar (särskilda händelser, till exempel jippon och idrottstävlingar).

---

¹¹Kommissarie är det andra befodringssteget. En kommissarie är ofta arbetsledare och chef för ett närpolisområde, en utredningsrotel eller liknande.

¹²Inspektör är första befodringssteget. Det finns inom centrupolisen både arbetsledande och icke arbetsledande inspektörer.

Det praktiska polisarbetet innebär att närpoliserna arbetar mot mål under minst 50 procent av tiden. Resten av tiden kan ägnas åt sådant som kommenderingar, fysisk träning och utbildning. Närpolisarbetet ska följas upp. Efter varje tjänstgöringspass ska närpoliserna bokföra vad de gjort och mot vilka mål de arbetat (i ett datoriserat system).

Vid Närpolisområdet finns en reception, där tre receptionister och två stationsbefäl arbetar. Receptionen är öppen klockan 09–17 men har stängt i helger. Arbetsuppgifterna i receptionen handlar om att ta emot anmälningar (via telefon eller besök) och att ge service till allmänheten genom att svara på frågor, dela ut broschyrer etc. Stationsbefälen ska förutom dessa allmänna arbetsuppgifter planera verksamheten (utifrån planerade eller hastigt uppkomna kommenderingar) och bereda ärenden vid till exempel rättning av parkeringsböter.

Vid Närpolisområdet finns det en inspektör som är s.k. förundersökningsledare och därmed formellt har ansvaret för utredningsarbetet i området. Med det ansvaret följer vissa formella juridiska beslut, till exempel om att hämta någon till förhör.

Målen uttrycks i en del av de texter som ska styra närpolisers arbete. Det finns fler texter, många fler.

6.5 Närpolis och texter

Närpolis ska styras av texter. Jag har tidigare delat in texterna i närpolistexter (planer och mål) och polistexter (lagar och regler – giltiga för alla poliser). Det är emellertid så – som jag också tidigare konstaterat – att det finns en uppsjö av texter. För att ta polistexter som exempel: Polislagen, Rättegångsbalken, Lagen om omhändertagande av berusade personer, Lag om psykiatrisk tvångsvård är några exempel – av många! – på polistexter som ska styra närpolisers praktik. En naturlig konsekvens av de många texterna är att de inte låter sig beskrivas – åtminstone inte om det här ska vara läsbart!. Därför väljer jag att beskriva de *viktigaste* texterna, vilka jag har fått hjälp att definiera av närpolisernas chefer och lärare vid polishögskolan (i samband med intervjuer).

Jag kommer i de två följande kapitlen att beskriva texter som ska styra närpolisarbete och jag väljer att börja med polistexterna. De förmedlas i

huvudsak via Polishögskolan, som därmed blir en viktig normsändare. Utbildning är generellt viktigt om man studerar professioner, därför att människor där genomgår en första socialisationsprocess till yrket. Jag tror dessutom att utbildningen är särskilt viktig vid en studie av närpolis. Det är nämligen så att det har varit problem med att rekrytera närpolis. Många polismyndigheter har löst det genom att låta de nyutexaminerade poliserna arbeta som närpolis, vilket även var giltigt för det närpolisområde jag studerade.

Eftersom nyutexaminerade poliser ofta arbetar som närpolis är det rimligt att tro att socialisationsprocessen under polisutbildningen får genomslag i sådan närpolispraktik. Av det skälet har jag valt att redovisa empiri från Polishögskolan, där jag under en dag observerade hur polistexter förmedlades till polisaspiranter.

7 POLISTEXTER

Polisaspiranter antas till Polishögskolan och genomgår en treårig utbildning till polis. Teori varvas med praktik och syftet är att alla poliser ska ha en *gemensam* utbildning om polisarbete. I det följande kommer jag att beskriva några av de texter¹³ som ligger till grund för utbildningen till polis och också hur dessa texter förmedlas i utbildningsmiljö.

7.1 Polishögskolan

I SFS 1985:751 slås det fast att Polishögskolan ska utbilda polisaspiranter. I Utbildningsplanen för Polishögskolans grundutbildning beskrivs utbildningens övergripande mål:

“Utbildningens övergripande mål är att förbereda för de uppgifter, som normalt åligger en polis.” (s. 1)

Dessa ‘normala uppgifter’ definieras i Polislagens § 1 och 2, där följande står att läsa:

“Som ett led i samhällets verksamhet för att främja rättvisa och trygghet skall polisens arbete syfta till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp.”

I § 2 räknas polisens uppgifter upp, nämligen att:

- “1. Förebygga brott och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten,*
- 2. Övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, hindra störningar därav samt ingripa när sådana har inträffat,*
- 3. Bedriva spaning och utredning av brott som hör under allmänt åtal,*
- 4. Lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen,*
- 5. Fullgöra den verksamhet som ankommer på polisen enligt särskilda bestämmelser.”*

---

¹³Jag har fått hjälp av två lärare vid Polishögskolan med att definiera de viktigaste texterna.

I Polislagen § 8 lämnas några allmänna principer för polisingripande. Paragrafen ger ett allmänt bemyndigande för polisen att vidta de åtgärder som är försvarliga för att fullgöra dess uppgifter, så länge det inte är fråga om att begränsa en grundlagsskyddad rättighet eller att vidta åtgärder som står i strid mot någon annan lag eller förordning.

“En polisman som har att verkställa en tjänsteuppgift skall under iakttagande av vad som förskrivs i lag eller annan författning ingripa på ett sådant sätt som är försvarligt med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter. Måste tvång tillgripas, skall detta ske endast i den form och den utsträckning som behövs för att det avsedda resultatet skall uppnås.

Ett ingripande som begränsar någon av de grundläggande fri- och rättigheterna som avses i 2 kap. Regeringsformen får ej företas enbart på bestämmelserna i första stycket.”

I paragrafen uttrycks den s.k. behovs- och proportionalitetsprincipen. Den innebär att ett polisingripande endast får ske då det är nödvändigt för att avvärja eller undanröja den föreliggande faran eller störningen och att den skada och olägenhet som kan uppstå till följd av polisingripande inte får stå i missförhållande till syftet med ingripandet.

I paragrafen anges uttryckligen att en tjänsteuppgift ska verkställas under iakttagande av vad som föreskrivs i lag eller annan författning. Detta innebär inte att en polisman behöver lagstöd för alla de åtgärder han vidtar utan han kan meddela tillsägelser och företa vissa konkreta ingrepp under förutsättning att ingripande är försvarligt med hänsyn till tjänsteåtgärdens syfte och övriga omständigheter och inte begränsar fri- och rättigheterna enligt Regeringsformen.

I paragrafens andra stycke uttrycks att en polisman måste ha ett direkt lagstöd för att företa ett ingripande som begränsar någon av de grundläggande fri- och rättigheter som anges i andra paragrafen Regeringsformen.

Det är som sagt inte möjligt – eller ens intressant – att beskriva alla polistexter. Det är emellertid viktigt att konstatera att det inte enbart är lagrelaterade texter som förmedlas på Polishögskolan. Där förmedlas

också andra texter. Ett i sammanhanget bra exempel är texter om det problemorienterade polisarbetet. Det senare definieras bl.a. av forskarna Wikström och Torstensson (1995).

7.2 Problemorienterat polisarbete – uttryckt i text

I boken *Brottsprevention och problemorienterat polisarbete* (används vid Polishögskolans grundutbildning) behandlar forskarna Torstensson och Wikström närpolisverksamhet och problemorienterat polisarbete. De skriver på s. 64:

”Det problemorienterade arbetssättet är ett sätt att i större utsträckning än vad som hittills varit fallet basera polisverksamheten på ett systematiskt utnyttjande av olika informationskällor (kartläggning) för att åskådliggöra de mönster som brottsligheten uppvisar. I sammanhanget är det viktigt att hålla isär begreppen problemorienterad polisverksamhet och närpolisverksamhet eftersom den förra beskriver en arbetsstrategi – ett sätt att organisera och planera verksamheten – och den senare en arbetsform – ett sätt att utföra arbetet.”

Det händelsestyrda polisarbetet (reaktiva) skiljer sig från det problemorienterade på två viktiga punkter. För det första finns i det problemorienterade polisarbetet en nivå som kallas problemlösningsprocessen och som syftar till att öka förståelsen för det definierade problemet och dess bakomliggande orsaker. För det andra finns en koppling mellan verksamheten och den kunskap som finns om brottslighetens orsaker (ibid. s. 65).

Polisverksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att problemlösningsprocessen innehåller följande moment: Hantering av informationsflöden, predicering av framtida händelser och målformulering. I detta arbete ska polisen ta hjälp av andra intressenter utanför organisationen för att i samverkan med dessa ta fram konkreta handlingsplaner.

Nu har vi fått ett antal exempel på texter som förmedlas på Polishögskolan. Hur de förmedlas – hur aspiranter socialiseras in i yrket – kommer jag att beskriva utifrån de observationer jag gjorde av en klass

under en dag. Det handlade om juridik och observationerna var som följer.

7.3 En dag på Polishögskolan¹⁴

Klassen som gick grundkurs två var samlad efter praktiktiden. Tjugo stycken polisaspiranter. Fjorton män och sex kvinnor. Alla män var kortklippta och välbyggda. En stor del av sommaren hade säkert ägnats åt allehanda idrott. Ämnet för dagen var juridik och förmiddagen var vikt för lagregler om våldsamt upplopp och eftermiddagen för en samövning med OPV¹⁵ om just våldsamt upplopp. Teori skulle varvas med praktik och eleverna hade fått en hemuppgift, nämligen att utifrån ett antal fall göra juridiska bedömningar.

Jens Lind, juridiklärare, hälsar snabbt välkommen och sätter sig lite vid sidan om. "Ja, vem ska börja med fall ett?" frågar han klassen, "någon frivillig?" Eftersom han inte får något svar pekar han på två elever i den främre bänkraden och säger: "Varsågod." "Ja", sa en av eleverna. "Förutsättningar är följande: AIK möter Djurgården. Efter matchen springer 40 personer uppför Slaktarbacken, de kastar sten på poliserna. En polis har sett hur en av personerna i gruppen, under matchen, kastat in ett blixtskott på planen. Samma person har också sprungit på vägen och där kastat en enkrona på en bil." "OK", säger Jens. "Hur gör då åklagaren i detta läge. Det är ju tre händelser?" Eleverna fortsätter. "I det första fallet är det framkallande av fara för annan och i det andra är det våldsamt upplopp ... ." Jens avbryter. "Varför är det våldsamt upplopp?" Klassen börjar samtala och ett antal olika förslag kristalliserar ut.

"Ordningsstörande uppsåt, förenat våld i avsikt att framkalla konfrontation, ej lytt polisen, en samling människor" sammanfattar en elev i andra bänkraden. "Bra", säger Jens. "Det är åklagarens beskrivning. Ni som har läst tingsrättsdomen: hur dömde de?" Någon kvinnlig aspirant läser högt. "Tingsrätten finner inte att uppsåtet är styrkt ... " "Just det", säger Jens som med svårighet döljer sin förtjusning. "Alla

---

¹⁴Jag kommer att använda den här empirin i min analys. Då referar jag till den som (DO PHS). Jag följer en logik där citat kursiveras. I det här avsnittet gör jag inte så utan låter citat stå i normal text. Orsaken är att det här avsnittet då blir lite lättare att läsa.

¹⁵En ämnesindelning. OrdningsPolisVerksamhet.

rekvisit är inte uppfyllda. Det förenade uppsåtet är inte styrkt. Detta visar på svårigheten med detta brott, nämligen bevisningen. Poliser måste vara noggranna med avrapporteringen.” Fallet avslutas med lite fri diskussion. Några aspiranter menar att det är omöjligt att kunna se allt i sådana situationer. “Det är ju omöjligt att hinna med.”

Fall två och två andra ‘frivilliga’ aspiranter tar plats framför klassen. En av dem redogör för situationen. “Ett stort antal människor beger sig vidare och börjar kasta sten på polishästarna.” “Vad säger tingsrätten om detta?” frågar Jens, men ingen svarar. Han fortsätter. “Nu räcker bevisningen och det är ett våldsamt upplopp, men om man går ner på enskilda personer, Lindelöf till exempel, vad händer då?” En elev läser högt. “Lindelöf frikänns eftersom det inte är bevisat att han ingick i folksamlingen.” En annan elev höjer rösten. “Han frikänns trots att han kastat sten mot polishästarna. Otroligt. Han borde fällas för något annat!” “Ja”, säger Jens. “Det är möjligt men nu arbetar vi bara med våldsamt upplopp. Vad säger ni om den andra personen – Stenkvist?” frågar Jens med adress till aspiranterna som står framför sina kamrater. “Ja, Stenkvist borde fällas för förberedelse till våld mot tjänsteman, eftersom han hade en sten i fickan när han greps. Men när vi tittade i tingsrättens bedömning frikändes han.” “Just det”, sa Jens, “och varför då?” Eftersom ingen svarar fortsätter han. “Jo, eftersom Stenkvist ej orkade upp till det grundläggande rekvisitet nämligen att sten inte är något typiskt brottsverktyg.” Det blir tyst en stund.

“Knivlagen då”, föreslår någon. “Kanske”, svarar Jens. “Om vi återgår till exemplet med framkallande av fara för annan, där en person kastade in ett blixtskott på planen. Hur dömde tingsrätten där?” En elev svarar. “Tingsrätten kallade in ett expertvittne som menar att ett blixtskott på cirka en meters avstånd kan orsaka hörselskada.” “Just det, det ska vara konkret fara och tingsrätten har sytt ihop detta. De menar att mannen kastade utan precision och att det endast var slumpen som gjorde att ingen kom till skada. Bra, nu tar vi rast”, avslutar Jens

Fem minuter går snabbt och eleverna är på plats.

Jens börjar. “Jaha någon frivillig, du där i svarta tröjan.” Han pekar på en välbyggd man i bakre raden. “Jag är inte frivillig”, protesterar han och alla skrattar gott. “Kom igen nu”, säger någon, och mannen hasar sig

fram. På skämt, extra motvilligt. Han läser upp fallet som klassen sedan penetrerar ingående. En kommissarie har med stöd av Polislagen § 19 hindrat en folkmassa. Det är fel eftersom paragrafen enbart kan användas mot enskilda personer.

Klassen småpratar och någon säger högljutt. "Det är ju omöjligt att göra rätt bedömning. Det är ju farligt även för poliserna i en sådan situation." Jens håller med, men konstaterar: "I just detta fall var det brister i avrapporteringen. Problemet är att det fanns individer som hävdade att de var ute och promenerade och plötsligt befann sig i en folkmassa. Då är det ju viktigt att polisen avrapporterar på ett sådant sätt att även dessa individer täcks av rekvisiten."

Aspiranterna småpratar lite, men avbryts av Jens fråga: "Har ni själva gjort ingripande med stöd av Polislagens § 13?" Frågan satte fart på aspiranterna. Flera stycken pratade i munnen på varandra och fyra till fem olika situationer diskuterades. Jens log lite förnöjt och konstaterade halvhögt för sig själv. "Om det går lite trögt kan man alltid lätta stämningen genom att låta dem prata lite om sina egna erfarenheter."

Med anledning av en diskussion ställer en elev en fråga. "Vad går först LOB (Lagen om Omhändertagande av Berusade personer) eller PL¹⁶ § 13?" "LOB", svarar någon. "För då slipper man hålla förhör." Alla skrattar och lektionen avbryts på ett uppsluppet sätt. Lunch och övning väntar.

Återsamling i övningslokalen och OPV-läraren Lars Ornö presenterar sig. Dagens övning leds gemensamt av Jens och Lars. Lars är iklädd uniform och har kommissariebeteckningar på axlarna. Han ger förutsättningarna medan Jens sitter bredvid och lyssnar. "Ni är indelade i grupper. Ni ska se en filmsekvens och därefter läsa förutsättningar och frågor ... starta filmen", kommenderar Lars och eftermiddagens tekniker lyder.

Sekvensen, en upploppssituation, är över på tre minuter och grupperna småpratar. Efter fem minuter vänder sig Lars mot grupp fyra och förväntar sig svar.

---

¹⁶Förkortning av Polislagen.

“Ja”, säger en av aspiranterna och presenterar kort situationen (en buss kommer till en plats där svår oordning råder i samband med en fotbollsmatch. På bussen finns två ynglingar. En busschaufför överlämnar en tårgasspray samt en kaststjärna till polismannen (aspiranten)). “Först gör vi en kroppsvisitation i väskan sen tar vi upp en anmälan.” “OK” säger Lars. “Vi stannar där. Tänk till, vilket lagstöd har vi?”

Mummelnivån höjs och grupperna arbetar frenetiskt.

“Olaga vapeninnehav och brott mot knivlagen, vi tar i beslag med stöd av RB¹⁷ 27:1. Sen avvisar vi personen med stöd av PL § 13.” Jens gör en utveckling om vapenlagen och avslutar med en fråga. “Ni sa knivlagen, kan ni utveckla det?” “Allmän plats och brott mot liv och hälsa”, svarar en elev med självförtroende. “Nja”, kontrar Jens. “Om bussen är hyrd av en eller flera är det inte allmän plats och då är inte knivlagen tillämplig.”

En diskussion uppstår och det som diskuteras är ‘hyrd’ buss. Efter ett tag kontrar Lars. “Den där väskan då?” Kort tystnad som bryts då en av gruppmedlemmarna i grupp fyra svarar. “Vi ringer vakthavande befälet och får beslut på husrannsakan.” “Men varför?” frågar Lars. “Han kan ha något i väskan”, svarar eleven. “Visst kan han ha det men det finns ingen reell misstanke så det faller. Däremot kan vi använda PL § 19, där finns stöd och då behövs inget beslut från vakthavande. Vi måste skilja på syftet med undersökningen”, säger Lars, och tar tag i en plastpåse innehållande en synlig termos och en svart ryggsäck. Han använder ‘vi’ vilket gör intryck på eleverna.

Lars fortsätter och håller upp de två föremålen inför klassen. “Vi måste skilja på syftet med undersökningen. Tänk att det är två skitstövlar som har dessa. En fähund har plastpåsen och en annan har ryggsäcken. Vi kan inte kontrollera plastpåsen eftersom vi ju ser att den innehåller en termos, ryggsäcken däremot, den kan vi kontrollera. Problemet med oss poliser är att vi är för nyfikna. Vi vill kolla i allt. Därmed utsätter vi oss själva för risker.” Lars använder frekvent ‘vi’ och en gemenskap mellan Lars och klassen förstärks.

---

¹⁷Förkortning av Rättegångsbalken.

En av eleverna berättar en historia om att en person säger till en polis att det kanske finns en pistol i en annan persons väska. "Menar du att vi inte kan kolla då?" "Nja, det jag säger är att vi alltid måste ha stöd för det vi gör. Vi poliser är bra på att fixa och trixa. Vi kollar lite för mycket. I stället menar jag att vi ska påtala för lagstiftaren att våra hjälpmedel inte räcker till. Då får han ändra dem. Annars riskerar vi oss själva och det är inte meningen."

Ett annat exempel kommer upp. "Om vi har beslut om husrannsakan på att genomsöka en lägenhet och tipset har sagt oss att det ska finnas knark i en brun plastpåse och att vi hittar den. Menar du att vi då inte ska leta mer?" "Precis, syftet är uppfyllt." "Men", fortsätter eleven. "Det kan ju finnas mer ... ." Lars fortsätter. "Vi är alldeles för snabba med att leta vidare och glömma syftet. Bara för att busen har knark behöver det inte finnas stulna videoapparater i lägenheten."

Diskussionen avslutas och ersätts av rast. Precis innan rasten ställer Lars en öppen fråga "Hur många av er har varit med om liknande situationer (upplöppliknande) förut?" Tre elever räcker upp handen och Lars konstaterar: "Det var inte mycket. Bara tre av tjugo."

Under rasten närmar sig Lars klassen som står utanför byggnaden och njuter av sensommarsolen. "Jaså, det var inte fler än tre", konstaterar han och berättar några episoder ur sin egen erfarenhetsbank. Eleverna lyssnar andäktigt och avbryter ibland med frågor. Rasten verkar kortare för eleverna som snabbt bänkar sig.

Jens inleder diskussionen efter rasten. Det handlar om skillnader mellan misshandel och vållande till kroppsskada. En elev kommenterar på följande sätt: "Det är ju inte vi poliser som ska bedöma detta på plats. Vi går högt och rubricerar det högsta brottet. Sen får åklagare eller utredare rubricera om sedan. Det viktiga är ju att gripa personen eftersom han är utlänning (detta fall handlade om en engelsk supporter som gjort sig skyldig till brott. Utländska gärningsmän ska gripas eftersom det föreligger 'flyktfara'¹⁸)."

---

¹⁸En polisman kan gripa en person vid brott om personen saknar hemvist i riket och det finns risk att han beger sig från riket och därmed undandrar sig straff.

Från text till batong

– Om poliser, busar och svennar –

Gunnar Ekman

EFI, EKONOMISKA FORSKNING SINSTITUTET
VID HANDELSHÖGSKOLAN I STOCKHOLM

Akademisk avhandling för avläggande av
ekonomie doktorsexamen vid Handelshögskolan
i Stockholm 1999

© EFI och författaren
ISBN NR 91-7258-510-2

Keywords:

Norm
Police
Small talk
Trust
Participant observation
Police practice
Rules
Organization
Leadership
Management

Distribuerad av:
EFI (Ekonomiska Forskningsinstitutet) vid Handelshögskolan i Stockholm
Box 6501, 113 83 Stockholm. www.hhs.se

Elanders Gotab 35486, Stockholm 2001

Resten av eftermiddagen fortsätter på liknande sätt. Olika frågor kommer upp och diskuteras. Dagen avslutas med att Jens berättar en historia ur minnet där han tillsammans med tio andra poliser fördelade på två grupper hanterade en situation med mer än hundra supporters. "Detta kunde vi göra eftersom vi var förberedda. Alla kollegor hade förberett sig. Vi hade en mental beredskap och hade tänkt igenom situationerna innan. Det måste ni också lära er. Tänk på att det är er egen och kollegors säkerhet det handlar om."

Dagen var slut och därmed min empiri från Polishögskolan. Nu gör jag en tolkning av de generella direktiv¹⁹, som ska styra *alla* polisers arbete och som förmedlas via Polishögskolan.

7.4 En tolkning av polistexter

Det här avsnittet är tänkt att sammanfattningsvis beskriva de polistexter som ska styra närpolisernas arbete. De fem direktiven är – kort och koncist – min tolkning av de viktigaste polistexterna. Jag har formulerat direktiv som är rimliga, givet att närpoliser arbetar som ordningspoliser i uniform. Det handlar för framställningens skull också om att göra det kort och hanterbart.

Polislagen § 2 erbjuder följande direktiv som riktar sig till närpoliser. Närpoliser ska:

1. (P1)²⁰ Förebygga brott och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten
2. (P2) Övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, hindra störningar därav samt ingripa när sådana har inträffat
3. (P3) Lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen

---

¹⁹Direktiv är normer som andra än de som förväntas följa dem sätter upp. Direktiv är explicita, vanligen uttryckta i texter.

²⁰Jag kallar polisdirektiven P1, P2 osv för att jag sedan i analysen skall kunna referera tillbaka till dem.

I Polislagen § 8 beskrivs hur poliser ska förhålla sig till medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter. Den texten har jag sammanfattningsvis tolkat som:

4. (P4) Poliser ska ha lagstöd då åtgärd begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna enligt Regeringsformen. Poliser ska följa lagen.

Att poliser ska arbeta brottspreventivt beskrivs i polislagen § 2. Att de ska arbeta problemorienterat uttrycks bl.a. i texter som jag beskrev i 7.2. Det ger sammanfattningsvis:

5. (P5) Poliser ska arbeta problemorienterat

Närpoliserna ska emellertid inte enbart styras av allmänna polistexter. Den närmare styrningen av deras arbete sker med hjälp av *närpolistexter*. I nästa avsnitt kommer jag att beskriva dessa texter samt något om hur de formulerats.

8 NÄRPOLISTEXTER

Polisen styrs inte bara av polistexter. Målen för polisverksamheten och polisens uppgifter har inte preciserats i polislagen utan är allmänt hållna. Anledningen därtill är att polisens verksamhet fortlöpande ska kunna anpassas utifrån förändringar i samhället (SOU 1998:74).

Det innebär att de beslut som Regeringen eller Rikspolisstyrelsen efter delegation, utfärdar förväntas få stor betydelse för polisverksamheten. Det viktigaste exemplet på ett sådant beslut är det s.k. regleringsbrevet. Regeringen formulerar årligen ett regleringsbrev som sedan översätts och tolkas på ett antal nivåer inom polisen. I det här fallet handlar det om tre nivåer, länspolismästarens, polismästarens och närpolischefens. Nu kommer jag att beskriva dessa texter men inte nöja mig med det. Jag kommer också att redovisa intervjuer med de polischefer som ytterst ansvarar för texterna. Därtill finns två anledningar. Den första handlar om att det sammantaget – förhoppningsvis – ger en fylligare beskrivning av Närpolisområdet och det arbete närpoliserna är förväntade att utföra. Den andra om att intervjuerna hjälper till att precisera texterna och därmed förmedlar vilka texter polischeferna anser som särskilt viktiga styrinstrument.

8.1 Polisens huvudmän om polisarbete

I regleringsbrevet för 1995/1996 uttrycktes det övergripande målet för polisverksamheten som att *minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället*. Detta skulle då ske på följande sätt:

“Det problemorienterade synsättet är strategin för polisens arbete. Kunskapen om kriminella handlingar och bakomliggande orsaker skall användas aktivt för att förhindra att brott och ordningsstörningar uppstår. Polisen skall i det problemorienterade polisarbetet, samarbeta med föreningar, företag och institutioner och myndigheter i samhället. Ett stort ansvar för att samarbeta åvilar polisen.” (s. 1)

Detta ska – vad gäller ordningspolisen – främst utföras via närpolisverksamhet:

“Närpolisverksamheten skall vara basen i polisens organisation och bedrivs vid lokalt anknutna enheter. Huvuduppgiften är att med ett problemorienterat angreppssätt bekämpa den lokala brottsligheten dvs förebygga, uppdaga och utreda brott. Brott som begås av ungdomar skall ägnas särskild uppmärksamhet. Det är också viktigt att kriminaliteten som har sin grund i rasistiska motiv möts med effektiva insatser.” (s. 2)

De särskilt prioriterade områdena är våldsbrott ...

“Både när det gäller att förebygga och utreda våldsbrott måste verksamheten utvecklas. Ett exempel på brottsförebyggande insatser som inte bara förhindrar brott utan också skapar trygghet, är övervakning på tider och platser där riskerna för våldsbrott är stora. Vidare måste åtgärderna som begränsar antalet illegala vapen vidtas. Den viktigaste beståndsdelen i kampen mot våld är dock enskilda människors engagemang. Polisen bör spela en aktiv roll för att underlätta för folkrörelser, skolan, fritidsförvaltningar och liknande att samordna sina insatser mot våldet i samhället. Offren för våldsbrott måste ges stöd och skydd.” (s. 3)

... narkotikabrottslighet ...

“Målet för samhällets insatser är ett narkotikafritt samhälle. Polisens insatser mot narkotikabrottslighet skall därför fortsätta med oförminskad kraft. Insatserna skall inriktas både på gatulangningen och den organiserade narkotikabrottsligheten.” (s. 4)

... och trafikbrott. Beträffande trafikövervakningen skrivs:

“En fortsatt effektivisering skall ske av polisens trafikövervakning genom ökad aktivitet och ökad synlighet från polisens sida. Utvecklingen mot att trafikövervakningen utförs även av poliser med andra huvuduppgifter skall fortsätta.” (s. 4-5)

Detta är huvuddragen i regleringsbrevet. Det ska sedan översättas och tolkas inom polisen. Ansvaret för de texter som den tolkningen utmynnar i har länspolismästaren.

8.2 Länspolismästaren om polisarbete vid Närpolisområdet

8.2.1 *Så är det och så vill länspolismästaren ha det*

Jag bad länspolismästaren att berätta om Närpolisområdet och idén bakom närpolisarbetet. Ungefär såhär blev svaret:

Närpolisområdet är lite speciellt, eftersom det inte bor så många människor i området. Folk arbetar där och besöker området bl.a. under helger. De är dessa som är människorna i närsamhället, och det är dem det är viktigt att poliserna har god kontakt med.

“Idén är den ömsesidiga personkännedomen. Närpoliserna ska lära känna människor i området och också bli kända där.” (Länspolismästaren)

Närpolisernas arbete ska styras av en handlingsplan. I den finns fyra till sex brotts- och trygghetsrelaterade mål som ska ha bäring på de övergripande målen, dvs att minska brottsligheten och öka tryggheten. Poliserna ska arbeta mot målen under minst 50 procent av sin tid och de ska vara indelade i grupper. Grupperna ska sedan ha var sitt geografiskt område.

“Varje närpolis ska vara indelad i en grupp som (under minst 50 procent av tiden) arbetar mot ett mål. Systematiken är att de identifierar målet, kartlägger problemet, analyserar situationen, identifierar samarbetspartners och lägger upp strategier för arbetet. I första hand under ett år för att sedan utvärdera och vidta uppföljningar. När de sedan kommit in i cykeln kan de ägna sig åt uppföljning, men huvuddelen av tiden ska ägnas åt arbete mot målet.”

“Närpolisen har ett geografiskt ansvarsområde. Målen ska generellt gälla hela Närpolisområdet, men om problemet gäller en avgränsad del av Närpolisområdet är det naturligt att målet också gäller denna del. Grupperna ska arbeta med egna mål (inom gruppen) men de ska naturligtvis hjälpa varandra. Hela gruppen i Närpolisområdet har gemensamt ansvar för alla mål i området.” (Länspolismästaren)

I årliga utvecklingssamtal ska bl.a. diskuteras medarbetarens behov av kompetensutveckling. Samtalet ska också klargöra i vilken utsträckning dessa behov är anpassade till verksamhetens mål och krav. Individuella ambitioner och önskemål som är förenliga med verksamhetskraven ska kunna förverkligas genom en bra, långsiktig planering. I detta sammanhang ska särskilt uppmärksammas de möjligheter som en flexiblere arbetstidsförläggning kan ge.

All verksamhet ska tidsredovisas för att underlätta en uppföljning av resurserna. Hanteringen av denna tidsredovisning ska ske rationellt. Utifrån den länsgemensamma verksamhetsplanen ska sedan en lokal dito formuleras. Innan jag beskriver den följer vi samma logik som tidigare. Först en intervju med polismästaren.

8.3 Polismästaren om polisarbete vid Närpolisområdet

8.3.1 *Så är det och så vill polismästaren ha det*

Jag ber polismästaren att beskriva vad närpoliserna ska göra. Svaret blir ungefär såhär: Poliserna vid Närpolisområdet ska arbeta problemorienterat mot sina mål enligt handlingsplanerna. Detta under minst 50 procent av sin arbetstid. Poliserna kan vara indelade i grupper i enlighet med målen. Om de sedan dessutom är indelade geografiskt eller ej spelar ingen roll. Det beslutet ligger hos närpolischefen. Poliserna ska arbeta periodplanerat och det ska alltid finnas poliser som arbetar i helgerna.

Förutom arbetet mot målen ska poliserna arbeta med 'måsteuppgifter' under resten av tiden. Den delen blir 'minutprioriterad' dvs:

"... om poliserna ska in för fysisk träning och samtidigt hör att det är risk för upplopp på Stortorget, ja då måste de naturligtvis prioritera om."
(Polismästaren)

Prioriteringarna kan sägas ligga på två nivåer. På den ena nivån görs (om)prioriteringar av närpolischef, vakthavande befäl eller den målsansvarige. Det kan handla om demonstrationer eller annat som för stunden anses viktigast. Beträffande den andra nivån är det upp till den

enskilde polismannen att prioritera. Polismästaren förklarar svårigheten med dessa 'minutoperativa prioriteringar' med följande exempel:

"Om polismannen är på väg någonstans för att arbeta mot sitt mål och på vägen dit ser olaglig gatuförsäljning. Ja, då tycker allmänheten att det är stötande om en polis passerar utan att göra något. Det kanske var så att polisen är på väg att göra något som är viktigare, men det blir stötande om man passerar brott under det att man bär uniform."

Förutom att arbeta mot målen ska poliserna besöka banker. Detta är ett led i trygghetsmålet, och 3000 bankbesök ska göras per år (gäller hela polisdistriktet).

Mötet mellan närpolisen och medborgaren ska präglas av objektivitet.

"Det är viktigt att polisen upprätthåller den objektiva hållning som uppdragsgivaren gett polisen." (Polismästaren)

Ibland är detta svårt eftersom det finns så många (och ofta motstridiga) krav på polisen. Det viktiga för närpoliserna är att de arbetar med sådant som är väsentligt. Det är en avvägning.

"Lyssnar vi för mycket på allmänheten vill de att vi jagar cyklister som cyklar på trottoarerna eller hundar som bajsar där. De begriper sig inte på narkotikabrott." (Polismästaren)

Närpolisen måste göra litet av varje så att alla blir nöjda:

"Poliserna måste arbeta som poliser. Inte som kuratorer, socialarbetare, vägarbetare eller familjefäder. Poliser ska lotsa folk till rätt instans. Om folk behöver hjälp ska poliserna lotsa dem rätt. Poliser kan inte lösa alla problem ... ."

avslutar polismästaren och vi går över till den text han ansvarar för.

8.3.2 *Polismästarens tolkningar formulerade som text*

I inledningen av Centrumpolisens verksamhetsplan beskrivs de övergripande målen för länets polisverksamhet och också att polisen ska arbeta problemorienterat och som närpolis. Poliserna i närpolisområdena ska arbeta periodplanerat.

Under rubriken "Centrum polismästardistriktets mål och inriktning verksamhetsåret 1995/96" står att:

- distriktet skall hålla en hög och god servicenivå gentemot allmänheten,*
- distriktet skall prioritera insatser gentemot de mest brottsbelastade personerna i distriktet,*
- brottsoffer skall prioriteras högt i arbetet genom bland annat stöd och skydd,*
- särskild omsorg skall ägnas åt äldre som utsatts för brott och åt kvinnor som utsatts för våldsbrott.*

Under rubriken "Mål och medel för prioriterad verksamhet" preciseras de övergripande målen.

"Minska våldsbrottsligheten" definieras som:

- att en hundraprocentig uppklärningsprocent för inkommande mord och dråp skall etableras,*
- att målsägande i våldsbrott skall få kontakt med utredningspersonal inom 48 timmar,*
- att bank- och postrån skall minskas genom särskild tillsyn vid bank- och postkontor vid minst 3000 tillfällen,*
- att antal misshandels- och andra våldsbrott skall minska,*
- att särskilda insatser mot mycket brottsaktiva ungdomar skall genomföras samt*
- att jourroteln skall vara vakthavande befäl behjälplig med förstahandsåtgärder på brottsplats inom 30 minuter efter begäran.*

Detta skall genomföras genom att:

- Den synliga övervakningen skall öka och inriktas på tider och platser där risken för våldsbrott är stora. Bussar skall särskilt övervakas.*
- Särskilda åtgärder vidtas för att minska de olagliga vapeninnehaven vilket förhindrar de grova våldsbrotten.*

- Distriktet aktivt samverkar med socialtjänsten, skolor, ungdomsföreningar och fritidsförvaltningar mot ungdomsvåldet.*
- Distriktet aktivt arbetar på skolorna och på andra platser där skolungdomar uppehåller sig. Skolorna skall också uppmanas att alltid anmäla det våld som förekommer i eller i anslutning till skolan.*

Minska narkotikabrottsligheten specificeras som:

- att minska nyrekryteringen av narkotikamissbrukare bland ungdomar,*
- att minska narkotikalangningen samt*
- att de särskilda missbrukarkontrollerna²² skall öka med tio procent.*

Detta skall genomföras på följande sätt:

- Distriktets insatser skall inriktas både på gatulangningen (främst ungdomar) och den grövre narkotikabrottsligheten.*
- Övervakningen av gatulangningen skall inriktas mot platser där det är känt att langning pågår.*
- Information och utbildning i narkotikafrågor skall ske så att varje elev i högstadium respektive gymnasium skall få information vid minst ett tillfälle.*

Minska vardagsbrottsligheten specificeras som:

- att minska inbrott i bostäder, källare och vind,*
- att minska skadegörelse,*
- att minska tillgrepp av och ur bilar, samt av cyklar och*
- att minska butiksstölder samt*
- att minska väsk- och fickstölder.*

Detta skall genomföras på följande sätt:

- Närpolisorganisationen kommer i funktion under året och kommer att ha som en av sina huvuduppgifter att bekämpa den vardagsbrottslighet som nämns under målbeskrivningen.*
- Uppmärksamheten riktas mot ungdomar då de står för en mycket stor andel av vardagsbrottsligheten. I detta sammanhang är det viktigt att förebyggande åtgärder, i samverkan med externa krafter, sätts in så tidigt som möjligt.*

Minska antalet dödade och skadade i trafiken specificeras som:

---

²²Det som poliserna kallar 'pissprov'.

- att distriktet skall utföra minst 15000 alkoholutandningsprov, varav minst 3600 skall utföras av trafikpolisen,
- att minst 150 planerade kontroller av körbeteende vid trafikljus och övergångsställen skall utföras,
- att farliga beteenden i trafiken skall minskas genom kontinuerliga kontroller genomförda av all övervakningspersonal.

Detta skall genomföras på följande sätt:

- Distriktet skall öka sina kontroller av nykterhet i trafiken.
- Beteendeövervakningen skall genomföras genom att video används.
- Trafikövervakningen skall framförallt inriktas på de trafikmiljöer och trafiksituationer där risken för svåra olyckor är stor. Inledningsvis skall särskilda insatser för att minska olyckorna genomföras på Centralgatan och S:t Göransvägen.
- Övervakning med cyklande polismän skall genomföras för att bland annat minska antalet cykelolyckor.
- Samverkan skall ske med externa myndigheter och organisationer.

I avsnittet "Samverkan och funktionsansvar" (s. 8) står det att:

"Den organisationsform som införts i länet medför att det kommer att finnas vissa enheter som kommer att arbeta som generalister och andra som arbetar inom specialområden. Det är dock viktigt att vi ser verksamheten som en helhet och av den anledningen skall specialområdena inte anses som en uppgift exklusivt för specialenheterna. De enheter/rotlar som arbetar med specialområden skall i stället anses ha ett funktionsansvar såtillvida att de skall vara ett stöd och en resurs i dessa frågor gentemot de övriga enheterna inom distriktet. Med detta arbetsätt kommer kunskapsnivån att öka samtidigt som distriktets resurser kommer att kunna utnyttjas på ett effektivare sätt."

På sidan nio utvecklas närpolisverksamhetens huvuduppgift, nämligen att:

"... förebygga, uppdaga, ingripa mot och i viss mån utreda vardagsbrottslighet i närpolisområdena. Verksamheten bygger på en nära samverkan med enskilda människor, organisationer, företag och förvaltningar."

Närpolisområdena ska inte ha ansvar för uttryckningsverksamheten – fränsett 'vid vissa tillfällen' – och i normalfallet inte tas i anspråk för kommenderingar. Sådant får ej störa den långsiktiga planeringen. Närpolisområdena ska utreda de brott som anmälts av sin egen personal och närpolischefen avgör vilka utredningar som ska genomföras på annat ställe. Närpolischefen ansvarar för lag- och rättsundervisningen samt trafikundervisningen i områdets skolor.

Utifrån den lokala verksamhetsplanen ska sedan handlingplaner formuleras. Ansvaret för dem har närpolischefen. Eftersom handlingsplanerna är särskilt viktiga för närpoliserna kommer jag också beskriva hur de mål som beskrivs i handlingsplanerna formulerats. Men först närpolischefens tankar om Närpolisområdet och närpolisernas arbete.

8.4 Närpolischefen om polisarbete vid Närpolisområdet

8.4.1 *Så är det och så vill närpolischefen ha det*

Poliserna ska arbeta problemorienterat och som närpoliser. De ska kartlägga brottsligheten, definiera problem och lösa dessa. Poliserna ska arbeta minst 50 procent av arbetstiden med mål enligt handlingsplan och resten av tiden med övrig verksamhet. De ska periodplanera sin arbetstid utifrån den brottslighet som ligger till grund för handlingsplanerna och återrapportera efter varje arbetspass vad de har gjort.

Den övriga verksamheten kan vara allmän övervakning (exempelvis kontrollera olaga gatuförsäljning, gatumusikanter och olaglig skyltning) eller särskild övervakning (exempelvis att medverka vid kommenderingar), utredning, information, lag- och rättsundervisning, receptionstjänst, personaladministrativa uppgifter, fysisk träning, utbildning samt polismyndighetsärenden. Under den övriga verksamheten ska poliserna också besöka banker – som ett led i att höja bankpersonalens trygghet – och delta i trafikrazzior.

En stor del av polisarbetet består av att prioritera. Det kan handla om att välja mellan att arbeta mot mål eller något av den övriga verksamheten. På väg till en planerad aktivitet kan polisen få kännedom om något som gör att han måste prioritera om.

“I de fallen är det verkligheten som styr. Poliserna måste bedöma från fall till fall hur de ska prioritera. Poliserna har radio med sig och kan prioritera något som är viktigare än det man just håller på med. Den bedömningen är upp till varje enskild polis.” (Närpolischefen)

Poliserna ska vara synliga, arbeta i uniform och fotpatrullera så mycket som möjligt. Om poliserna vill arbeta ensamma eller i par om två är upp till varje polis. Poliser ska uppträda ‘korrekt’ i mötet med medborgaren, något som närpolischefen uttryckte såhär:

“En grundregel är att de ska uppträda lugnt och stadigt. Om det är någon som ska bli föremål för ett ingripande ska poliserna anpassa sig efter situationen och låta personen styra polisens uppträdande.” (Närpolischefen)

Avslutningsvis bad jag närpolischefen berätta hur de mål formulerats som ligger till grund för närpolisernas handlingsplaner. Min sammanfattning av det följer nedan:

Polisarbetet ska vara problemorienterat och då detta var en nyhet skulle poliserna utbildas. Utbildningen startade i början av 1995. Närpolischefen tillsammans med fyra poliser ur Närpolisområdet utbildades under tolv veckor. Utvecklingsenheten²³ ansvarade för utbildningen vars syfte var att se till att målen för området formulerades och att poliserna utbildades i ‘problemorienterat’ polisarbete.

Under de första veckorna fick kursdeltagarna i uppgift att identifiera de tio största problemen i området. I arbetet ingick s.k. områdesanalys, dvs att analysera brottslighet och strukturella egenskaper i området och att identifiera informationskällor. Problemen skulle identifieras ur den s.k. vardagsbrottsligheten. Poliserna sammanställde en enkät för att få reda på vad allmänheten ville att polisen gjorde. Enkäten delades (via anhöriga i gruppen) ut till ett antal människor som arbetade i centrala Staden. Gruppen analyserade enkätsvaren och enades om ett antal arbetsuppgifter.

---

²³Utvecklingsenheten var den enhet inom länet som arbetade med utbildning av personal inför organisationförändringen.

Dessa redovisades vid ett möte med Centrums polismästare i mars 1995. Parallellt med arbetet att identifiera problemen arbetade gruppen också med att kartlägga och att analysera orsaker kring brottsligheten. Arbetet fokuserades på frågor som antal brott, var och när brotten sker, vem som utför dem och vem som kan biträda med uppgifter om brottsligheten och framförallt varför brotten sker.

Närpolischefen var vid den här tiden utomlands. När han gick i tjänst i slutet av april godkände han gruppens arbete och utsåg målsvarsvariga. Varje målsvarsvarig tilldelades ett geografiskt område och varje mål skulle således enbart gälla i en av de fem geografiska delar Närpolisområdet var indelat i. I maj 1995 godkände polismästaren de mål närpolischefen föreslagit.

8.4.2 Närpolischefens tolkningar formulerade som text

Närpolisområdet har som beskrivits fem mål. För dessa finns en handlingsplan som arbetats fram av den målsvarsvarige polisen, godkänts av närpolischefen och fastställts av polismästaren. Handlingsplanerna är alla uppbyggda på samma sätt. I inledningen av dessa finns problemet beskrivet, därefter de samverkanspartners polisen har, en kartläggning (var brottet sker) och en analys av problemet samt – slutligen – en åtgärdskalender. Nedan beskrivs de fem handlingsplanerna med ett särskilt fokus på avsnittet åtgärdskalender (där det beskrivs *hur* poliserna ska arbeta).

–Minska skadegörelse och klotter i Söderport.

Problemet beskrivs som att klotter förekommer på många hus och kajer i Söderport. Skadegörelse förekommer i form av olaga affischering på stolpar, elskåp, postlådor och hus. Under rubriken åtgärdskalender står att butiksägare och företag kommer att kontaktas och beredas möjlighet att ta del av regelverk om affischering. Dessutom står det att *”fotpatrullering i området sker under varierande tidpunkter”*.

–Minska den krogrelaterade brottsligheten i Närpolisområdet

I problembeskrivningen står att krogrelaterad misshandel är det vanligaste brottet – efter snatteri – inom Närpolisområdet. Brottet utspelas mellan två eller fler kroggäster i samband med in- eller utsläpp vid krogar eller inne på krogen vid stängningsdags. Polisen ska arbeta

mot brottsligheten genom att öka samarbetet med krogarnas personal, då främst ägare och dörrvakter. Polisens synlighet ska öka genom att dörrvakter regelbundet besöks samt genom samordnade insatser tillsammans med regionala spaningsrotlar. Dessutom ska polisernas användning av ett antal juridiska institut öka: Polislagens § 13 för att stävja oroligheter i en krogkö eller vid stängningsdags. Medtagande av personer (enligt samma paragraf) för att hindra påverkade personer att komma in i kroglokal och eventuellt skapa bråk. Polislagens § 19 för att kunna visitera kända och okända 'bråkstakar'. Lag om omhändertagande av berusade personer (LOB) och annan tillämplig lagstiftning vid misstanke om 'ringa narkotikabrott'.

–Minska fickstölder inom Närpolisområdet

Fickstölder beskrivs som det tredje vanligaste brottet inom Närpolisområdet. Poliserna ska arbeta med att minska trängseln på Kungsgatan och Storgatan. Dessutom ska de varna presumtiva brottsoffer vilka beskrivs som kvinnor med handväskor som bär dem på ett sätt som underlättar stöld.

–Minska antalet snatterier inom Närpolisområdet

Snatteri är det vanligaste brottet inom Närpolisområdet och det drabbar alla försäljningsställen. För att bekämpa snatterier ska poliser fotpatrullera i butiker.

–Minska ofredandet kring 'torget' (Centrumtorget)

Problemet beskrivs som att området vid 'torget' sedan en lång tid varit tillhåll för kriminella och att handel med narkotika frekvent sker i området. Poliserna ska öka synligheten i området genom att patrullera där i uniform. Poliserna ska öka antalet rapporter av 'ringa narkotikabrott', och tillämpa Lag om vård av missbrukare (LVM) för att få omotiverade missbrukare under vård. Polislagen § 12 för att få bort ungdomar från den riskmiljö som Stadens centrum innebär. Polislagen § 13 för att stävja uppkomsten och förekomsten av ordningsstörande beteende och för att förhindra brott och Polislagen § 19 för att söka efter farliga föremål på såväl kända som okända fridstörare. Dessutom ska poliserna mer använda Utlänningslagen, för att kontrollera utlänningars rätt att vara i riket och deras eventuella kopplingar till kriminella personer, Ordningsslagen, för att förhindra att missbrukare och andra står och röker och dricker vilket irriterar andra personer samt Lag om omhändertagande av berusade

personer, för att förhindra att berusade personer skadar sig själva och andra.

8.5 En tolkning av närpolistexter

I det här avsnittet gör jag, på samma sätt som för polistexterna, en sammanfattande tolkning av närpolisdirektiven²⁴. Tanken är även här att formulera de viktigaste direktiven. För framställningens skull håller jag mig kort.

1. (N1)²⁵ Närpolisernas övergripande mål är att minska brottsligheten och öka tryggheten. De ska arbeta problemorienterat och som närpoliser (i uniform) i samverkan med andra intressenter i samhället. De ska vara indelade i grupper och arbeta mot gruppens mål under minst 50 procent av sin tid. Poliserna ska periodplanera sin arbetstid utifrån den brottslighet som ligger till grund för handlingsplanerna – arbetstiden ska vara periodplanerad utifrån gruppens mål. De ska återrapportera i ett datoriserat system vad de gjort under sin arbetstid.

2. (N2) Om det uppstår konflikt i fråga om att välja mellan olika arbetsuppgifter och ingen högre chef ger andra anvisningar ska den enskilde närpolisen själva prioritera.

3. (N3) Närpoliserna ska vara generalister i den meningen att de förutom att arbeta mot ett mål ska arbeta med *många* andra saker. Minutoperativt som polismästaren uttryckte det. De ska dock inte ha ansvar för uttryckningsverksamhet (frånsett "vid vissa tillfällen")²⁶ och inte heller – i normalfallet – tas i anspråk för kommenderingar (den lokala verksamhetsplanen). Närpoliserna ska besöka bank- och postkontor.

4. (N4) Närpoliser ska, som alla poliser, ge god service åt allmänheten. De ska också, som alla poliser, följa lagen och vara 'objektiva' vid mötet

---

²⁴Direktiv är normer som andra än de som förväntas följa dem sätter upp. Direktiv är explicita, vanligen uttryckta i texter.

²⁵Jag kallar direktiven N1, N2 osv för att jag i analysen lätt skall kunna referera till dem.

²⁶"De skall normalt inte ha uttryckningsansvar med undantag för uppdrag där det är fara för liv eller egendomsskada av betydande värde", enligt länspolismästarens text.

med medborgare. Enligt närpolischefen ska medborgarens uppträdande bestämma hur närpolisen bemöter medborgare.

I kapitel 7 och 8 har ett antal direktiv (texter) som ska styra närpoliser redovisats. I fortsättningen ska polisernas praktik sättas i fokus. Det kommer att ske på följande sätt. Först redovisar jag hur poliserna ser på sitt arbete. Den beskrivningen bygger på ett antal intervjuer som jag valt att beskriva tematiskt. Sedan redovisar jag beskrivningar av ett antal närpoliser i arbete (jag fungerar här som 'deltagarobservatör'). Till sist beskriver jag sådant småprat som jag fått 'på köpet' dvs vad andra poliser än dem jag deltagarobserverat och intervjuat har småpratad om.

9 POLISARBETE VID NÄRPOLISOMRÅDET²⁷

9.1 Polisens prat om polisarbete

9.1.1 *Poliser om polisarbete*

Närpoliserna planerar själva sina arbetstider och de säger att de gör det i huvudsak med hänsyn till sin sociala situation. Familj och studier styr ofta planeringen. Naturligtvis tar de också hänsyn till de krav närpolischefen ställer genom att planera arbetstiderna i respektive grupp under kontroll av den målsansvarige. Möjligheten att själv planera arbetstiden beskrivs ofta som en av orsakerna till att poliserna trivs. Andra sådana faktorer är att arbetet är fritt, varierande och spännande.

Det praktiska polisarbetet börjar med att poliserna, i inledningen av varje arbetspass, undersöker vilka andra som arbetar samma tider och om det finns några förplanerade kommenderingar. Därefter kan de planera för resten av dagen och brukligt är att de tar med sig en bil (eller buss) som sedan parkeras vid centrumtorget. Fotpatrullering sker där och fordonet används som transport om någon person behöver gripas eller omhändertas.

För poliserna är det självklart att arbeta i grupper om minst två poliser. Arbetet är farligt och säkerhetsaspekten fokuseras.

“Tänk om något händer och man är ensam.”

säger en manlig polis och sammanfattar därmed vad många andra uttrycker. Bland de äldre poliserna, däremot, finns en annan uppfattning. En av de äldre poliserna (man med tjugotre år i yrket) menade att de yngre saknar egen trygghet, de törs inte arbeta ensamma. De söker trygghet i gruppen.

“Vi äldre poliser har tryggheten i oss och arbetar därför ensamma.”

Jag förstod först inte den här skillnaden i uppfattning mellan äldre och yngre poliser. Efterhand visade det sig att de äldre, nästan utan undantag,

---

²⁷I hela det här kapitlet är det närpoliser och deras praktik som är i fokus. Ofta nöjer jag mig med att skriva polis istället för närpolis. Det gör det hela lite lättare att läsa.

arbetade i ett relativt lugnt geografiskt område, ett område jag valt att kalla Söderport. De yngre poliserna arbetade oftare vid 'torget'. Efter att ha följt med poliserna under en tid var det lätt att se skillnader mellan Söderport och 'torget'. Vid 'torget' var risken att utsättas för våld betydligt större än vad den var i Söderport. Var närpoliserna arbetade kunde förklara skillnaden i inställning likväl som åldersskillnader. Jag återkommer i frågan.

Att inte veta vad som händer från dag till annan och att själv kunna bestämma hur och med vad man ska arbeta är viktigt och utgör den frihet poliserna pratar så varmt om. Att själv bestämma över polisarbetet är nästan självklart. Det finns många kommentarer om denna frihet och jag väljer att redovisa tre som tillsammans väl beskriver hur närpoliserna ser på det hela:

"Man styr sitt arbete själv. Vill man inte se saker kan man alltid gå förbi, är man lite på hugget och vill slita och dra finns alltid jobb. Det är upp till var och en." (Kvinnlig polis med sex år i yrket)

"Det bästa med mitt arbete är att jag kan bestämma mycket över min egen tillvaro och arbetssätt." (Manlig polis med fem år i yrket)

"Det gäller att hitta en nisch, något som är intressant." (Manlig polis med tio år i yrket)

En polis (man med cirka fem år i yrket) berättar en historia som på ett bra sätt visar hur närpoliserna tar tillvara på sin högt uppskattade frihet och vad följden kan bli. Historien hörde jag flera gånger under min tid vid Närpolisområdet och därför tycker jag att den är värd att redovisa:

Erik och David är två poliser med ett genuint intresse för den narkotikarelaterade ungdomsbrottsligheten. De arbetade vid 'torget' och koncentrerade sina arbetsinsatser till ungdomar. Under sin fritid besökte de en s.k. ravefest för att studera dessa fester och också hur polisen arbetade. Efter besöket skrev de en PM där de föreslog hur polisen skulle arbeta och uttryckte också att de själva var intresserade av att delta i arbetet. Denna PM skickades till länspolismästaren och svaret från denne lät inte dröja på sig. Erik och David kom att bli polisens sambandsmän i frågor som rörde rave. De skulle arbeta halvtid vid Närpolisområdet och

halvtid vid en spaningsrotel. "Ravearbetet kom att ta så mycket tid att det snarare blev 150 procent rave i stället för 50" säger en av dem. Historien ser i skrivandets stund ut på följande sätt: Erik och David har blivit biträdande gruppchefer i den kommission som bildats för att bekämpa raveproblematiken.

I inledningskapitlet skrev jag om polisarbetets mångfald. Närpoliserna pratar om denna mångfald genom att berätta att de gör allt från att hjälpa äldre damer över gatan till att gripa bankrånare. Poliser hjälper, ger service och griper människor. De människor poliser kommer i kontakt med i sitt arbete beskrivs som:

"Man kan möta allt från direktörer till narkomaner." (Kvinnlig polis med elva år i yrket)

"Alla mellan 0–5 promille." ²⁸ (Manlig polis med tio år i yrket)

Att möta olika människor och i olika situationer ger arbetet en spännande osäkerhet. Många närpoliser uttryckte det som följande citat illustrerar:

"Det bästa med polisarbetet är att det är varierande och att man aldrig vet vad som kommer att hända." (Kvinnlig polis med fem år i yrket)

Detta med variation är både en för- och en nackdel. Nackdelen består av att det som planerats ofta, av olika skäl, inte går att genomföra. Poliserna menar att:

"Verkligheten styr."

Denna verklighet kan göra att en polis på väg till ett arbete måste omprioritera, eftersom han på olika sätt kan ha kommit i kontakt med något som är viktigare. Bedömning om vad som är viktigast, menar poliserna, kan bara den enskilde polismannen göra. Ibland händer det att en 'kommendering' ändrar det som planerats:

"Väldigt ofta dyker en kommendering upp och det som planerats raseras direkt."

---

²⁸Håll med om att det är en kul formulering!

säger en polis (kvinna med fyra år i yrket) och ser samtidigt uppgiven ut. Det verkar finnas en önskan om att göra mer i den andan som Lipsky (1980) beskriver utpräglar professioner – engagemang och idealism. Att inte fullt ut kunna hjälpa var något som en del poliser pratade om. En genom följande kommentar (kvinnlig polis med fyra år i yrket):

“Det är givande att jobba med narkomanerna – det är ofta vettiga människor. Det jag kan sakna i polisarbetet är att jag skulle vilja göra mer för människorna där nere (på torget), jag skulle vilja hjälpa dem mera, ge dem en rimlig chans att komma ifrån torget. Det finns inte pengar och resurser till det. Vi kan ta in och rapportera dem för ringa narkotikabrott, men vad händer sen? Det känns frustrerande. Vissa får man bra kontakt med, det är ofta hyggliga människor, det hade kunnat vara jag eller någon kompis som hade hamnat där. Jag skulle vilja kunna hjälpa kanske en där nere hela vägen ut, under ett år, och se hur det går för dem. Det är polisarbete för mig. Det sämsta med mitt arbete är att en bit saknas, jag skulle vilja hjälpa mer, inte bara göra akuta uttryckningar.”

En annan polis (med elva år i yrket) uttrycker frustration över det nya (när)polisarbetet. Hon ville också göra mer.

“Jag tror inte på det nya ... att vi kan komma in innan brottet skett. Det är lättare att vänta på jobb. Att bara gå runt och prata med folk är inget polisarbete. Att gå en hel dag utan att rapportera eller skriva en anmälan känns som om man ingenting gjort.”

Engagemang och idealism kan vara olika saker för olika närpoliser. En del tyckte som den kvinnliga polisen i citatet ovan, andra uttryckte glädje över att äntligen kunna ge människor vad de vill ha. Polisarbetet har varit meningslöst i många år och enbart bestått av brandkårsuttryckningar menar de. Poliser måste förstå att arbetet är långsiktigt och består av att engagera och hjälpa folk, inte bara att skriva anmälningar och rapportera.

“Att engagera samhället i kampen mot brotten är polisens viktigaste uppgift.”

menar en polis (man med cirka tjugo år i yrket) och fortsätter i hastigheten att prata om nöjda medborgare.

“Polisarbetet syftar till att människor ska bli nöjda. Själv känner jag tillfredsställelse när folk blir nöjda och glada. Det kan vara en målsägande som är nöjd efter det att polisen fullgjort ett stort utredningsarbete. Många ska bli nöjda, det är polisarbete för mig.”

Poliser socialiseras in i polisarbetet via Polishögskolan och kollegor i praktiken. Hur går det till att bli polis, kan man undra.

9.1.2 Om att lära sig polisarbetet

Poliser lär sig polisarbetet i ‘verkligheten’. Det är genom att möta olika sorters människor i olika situationer som poliser lär sig hur de ska arbeta. Polishögskolan beskrivs som lite ‘överdriven’ och kopplingen mellan utbildningen och den praktiska verklighet den ytterst syftar till att forma beskrivs som dålig.

“Lärarna har för dålig verklighetsanknytning, många av dem har inte jobbat som poliser på många år.” (Manlig polis med sju år i yrket)

Andra liknande kommentarer är vanliga. Det är på ‘fältet’ man lär sig även om skolan ger grunden ifråga om lagar och regler.

“Polishögskolan betyder mindre och mindre för varje år. De teoretiska delarna finns där men man refererar allt mindre till dessa kunskaper. Nu har man ju många liknande fall att referera till.” (Manlig polis med åtta år i yrket)

Många andra förmedlade samma uppfattning, likväl som att äldre kollegor är viktiga när det gäller att lära sig polisarbetet. Att arbeta ihop med dem är hur man lär sig yrket. Ålder och rutin blir viktigare än formella meriter.

“Att arbeta praktiskt är det enda sättet att lära sig på.” (Kvinnlig polis med sex år i yrket)

Att vara äldre i tjänst än en kollega ger ett förmannaskap som strikt kontrolleras. Förmannen bestämmer och lär ut arbetet.

“Som yngst vet man utan att någon behöver säga nåt att man är yngst. I bussen, till exempel får man det lägsta radionumret.” (Kvinnlig polis med sex år i yrket)

Visserligen finns det endast en formell chef (närpolichefen) vid Närpolisområdet, men med åldern och rutinens rätt finns fler förebilder. Som den senast nämnda kvinnliga polisen sa:

“Den som jag ser som min närmaste chef är Pia, hon styr upp arbetet. Det är Pia, Rutger och Klas man lyssnar på.²⁹ Dem har man kontakt med varje dag”.

Om nu äldre poliser har stort inflytande – hur betraktar då närpoliserna sina formella chefer?

9.1.3 Om polischefer

Poliser anser att de får dåligt stöd för polisarbetet från organisationens chefer. De klagar på att organisationen är stelbent och att enkla och självklara saker som att utrustning ska lagas då den går sönder och att radiosamband ska fungera är sådant som fungerar dåligt. Polischefer, menar de, lever i en annan värld, de håller på med ekonomi och har dålig förståelse för polisarbetet eller ‘verkligheten’ som poliserna uttrycker det.

“De ska inte lägga sig i arbetet då blir det bäst.”

säger en manlig polis som i en liknande kommentar får stöd av en annan (kvinna):

“Cheferna styr inte polisarbetet.”

Det som styr arbetet är ‘verkligheten’ och det är de medborgare som finns i denna verklighet polisen betjänar.

---

²⁹Samtliga är betydligt äldre i tjänst än den kvinnliga polisen. Klas och Rutger arbetar som receptionsinspektörer (med inre tjänst) och beskrivs av många poliser som tongivande.

“Visst styr målen vårt arbete men vi följer dem inte slaviskt, saker kan hända som gör att vi måste omprioritera.” (Kvinna med fyra år i yrket)

En annan kvinnlig polis med elva år i yrket sa om poliser och juristutbildade polischefer:

“Många chefer jag mött är okunniga men de är trots allt poliser. Polischefer (juristutbildade) ser ofta ner på en eftersom man inte är jurist.”

Närpoliserna arbetar i huvudsak tillsammans med andra närpoliser. Det är sällsynt att de arbetar ensamma. Därför är det intressant att fundera kring hur de ser på sin relation till kollegor.

9.1.4 Om varandra

Frihet och variation i arbetet beskrivs som viktigt för trivseln. Än viktigare är relationen till andra poliser. Den goda stämningen och det kamratskap som finns beskrivs som mycket viktigt.

“Kamratskapen är mycket bra. Det finns mycket bra folk och stämningen är rå men hjärtlig.” (Kvinnlig polis med sex år i yrket)

Förtroende grundat i likhet är viktigt. I alla intervjuer betonar poliserna att man måste kunna lita på varandra.

“Säkerhetsmässigt är det viktigt att man kan lita på sin kollega, om det blir tumult vill man veta att man har backning och att kollegan inte drar sig tillbaka.”

“Det är viktigt att man tänker på samma sätt”

som två poliser sa (kvinnlig polis med elva år i yrket respektive manlig polis med fem år i yrket) och en tredje (man) uttryckte som:

“Han (kollegan) ska vara förutsägbar och inte utsätta en för faror, man måste veta vad han ska göra.”

En polis ser en likhet mellan att 'ställa upp' för varandra både privat och i arbetet.

"Om man hamnar i svåra situationer är det viktigt att veta var man har varandra. Det är därför viktigt att man lär känna varandra, det handlar om trygghet, att kollegor finns där även privat. Om någon mår dåligt backar man upp varandra, om man själv mår dåligt får man hjälp. Man känner att man aldrig är ensam." (Kvinnlig polis med sex år i yrket)

Poliser tycker inte om kollegor som behandlar allmänhet illa (genom att uppträda provocerande eller orättvist).

"Jag gillar ej när någon kollega provocerar någon utan anledning."

menar en polis (kvinnlig polis med elva år i yrket). Den kommentaren får stöd av en historia som en annan kvinnlig polis berättade:

"En kollega jag jobbade med nyligen blev uppretad på en buse. Detta resulterade i att vi var tvungna att larma efter hjälp. Detta gillade jag inte eftersom kollegan utsatte mig för fara, efteråt struntade han i allt, skrev inget trots att han bankade busen i backen, jag skiter ju i det men han utsatte mig för fara genom att tända för en skitgrej!"

Vi är inne på relationen till medborgare. Sådär pratade närpoliserna om den.

9.1.5 Om att möta medborgarna

Det är viktigt att poliser är trevliga och korrekta då de möter allmänheten. Att inte brusa upp för struntsaker och att ha lång stubin.

"Viktigast är att man ska möta medborgaren på rätt nivå, man ska i alla lägen gå in lugnt och stilla, händer något får man höja. Att inte gå in fel, går man in hårt eller bryskt får man ju inte veta något. Ibland blir det ju fel och man blir arga på varandra och ordväxlingar och så ... . Det är lättare att ändra om man går in lugnt än om man går in hetsigt." (Kvinnlig polis med sex år i yrket)

Vad hon menar uttrycks på följande sätt av en manlig polis.

“Man måste prata med bönder på bönders vis.” (Manlig polis med cirka tio år i yrket)

Att vara social och ha humor är viktigt. Med humor kommer man långt, ibland kan man skoja bort saker och ting. Vissa situationer kan lösas bara med hjälp av lite humor. Poliser pratar också om att det är viktigt att vara rättvis, följa lagen och möta alla människor lika, oavsett vilka de är eller vad som hänt. Som polis kan man möta alla sorters människor.

“Allt från knarkare till turister.” (Manlig polis)

Den man möter bestämmer hur polisen ska uppträda. Är de trevliga ska polisen vara trevlig. Är de otrevliga ska de bemötas otrevligt.

“Det spelar ingen roll om det är en svenne eller en knarkare, alla ska behandlas enligt samma princip.” (Kvinnlig polis)

Att vara objektiv och rättvis är viktigt. Även i situationer som innehåller våld.

9.1.6 Om polisarbetets mörka sida – att använda våld

Våld är något som ingår i polisarbetet. Vid situationer där våld är närvarande vill poliser gärna ha med sig rutinerade kollegor eftersom de har bättre beredskap för att hantera våld. En polis (man med cirka 10 år i yrket) säger:

“Det är inte lika tryggt att arbeta med någon som bara varit närpolis.”

Våld är något poliserna helst undviker.

“Det sämsta med arbetet är att använda våld, jag försöker att undvika det. Att bli bemött med våld mår jag väldigt illa av, att brottas och sådär, jag har inte kropp för det och jag gillar det helt enkelt inte.” (Man med cirka tjugo år i yrket)

Nu över till det polisarbete jag har observerat.

9.2 Polisarbete³⁰

Vi börjar med att följa med herrarna Eriksson och Abrahamsson under en dag. Två närpolis, ungefär trettio år gamla, med cirka fem år i yrket.

9.2.1 En dag med närpoliserna Eriksson och Abrahamsson
(DO A0) Hans Eriksson och Magnus Abrahamsson känner varandra väl. De studerade vid Polishögskolan tillsammans 1991 och arbetade vid Centrumpolis i ett år innan de sommaren 1995 sökte och fick tjänster vid Närpolisområdet.

Denna dag arbetar de tillsammans, eftersom de har planerat samma arbetstid (08.00–18.00). Vanligtvis brukar Eriksson arbeta tillsammans med en annan polis, men denne har semester. Abrahamsson, som parallellt med polisarbetet studerar juridik, planerar inte arbetstiderna med någon annan utan är van vid att arbeta med olika poliser. Att inte jobba ensam vid yttre tjänst är självklart. "Ensam jobbar man inte av säkerhetsskäl", menar Eriksson.

Arbetspasset börjar i fikarummet med en sedvanlig kopp kaffe. Stämningen är god och skämten haglar. Efter tjugo minuter reser sig de båda poliserna upp och Eriksson går iväg för att kvittera ut en bil. "Den måste vi ha för att kunna ta oss mellan punkterna A och B eller om vi griper någon", förklarar han.

Väl i polisbilen diskuterar poliserna dagens arbete. "Vi ska vara vid scenen klockan 11.45. Det sabbar två polisers arbete, fram till dess hinner vi inte ta något riktigt jobb. Tänk om vi skulle ta en pundare på pissprov³¹ och det visar sig vara något. Då kan ärendet svälla och dra ut på tiden. Det kan bli tal om husrannsakan och då hinner vi aldrig till kommenderingen i tid", konstaterar Eriksson med uppgivenhet i rösten.

---

³⁰Jag har hittills konsekvent markerat citat genom att kursivera dem. I hela avsnitt 9.2 kommer jag att fråga den principen. Citat kommer istället att omgärdas av citationstecken eftersom det hela då blir lite lättare att läsa.

³¹Vid misstanke om narkotikabrott kan poliserna ta med den misstänkte för s.k. 'pissprov' där urin testas mot narkotika.

Ett jobb via ledningscentralen

(DO A1) Bilen rullar ner på Klostergatan då ledningscentralen³² ropar ut ett jobb. "Finns det någon ledig bil för ett automatlarm vid Stora hotellet."³³

Utan att tveka tar Eriksson luren och svarar "1117, Klostergatan, vi åker". I samma ögonblick, som en självklarhet, sätter Abrahamsson på både siren och blåljus. Bilen kör i hög hastighet mot Stora hotellet och passerar två rödljus på vägen. Poliserna sitter tysta och förväntansfulla. Väl framme vid hotellet ser de en brandbil och ett antal brandmän som står och småpratar i en ring. Abrahamsson bryter tystnaden i polisbilen då han skriker åt föraren av en franskegistrerad bil som just håller på att parkera på den plats Abrahamsson planerat att ställa polisbilen på. Han viftar och skriker "flytta på dig" och efter en liten stund kör den franskegistrerade bilen iväg.

"Djävla idiot", muttrar Abrahamsson då han parkerar bilen. Eriksson hoppar raskt ur bilen och följer med brandbefälet in på hotellet. Detta är en självklarhet eftersom Eriksson sitter på 'skrivarsidan'³⁴ dvs det är han som avrapporterar. Abrahamssons uppgift är att köra bilen och vid behov hjälpa Eriksson i skrivarbetet. Rutinen är sådan att poliserna delar in dagen i två delar och turas om att köra respektive sitta på 'skrivarsidan'.

När Eriksson är inne på hotellet går Abrahamsson fram till föraren av brandbilen. "Tjäna, det är inget va, de där automatlarmen är alltid falska". Brandmannen nickar instämmande. "Såg du den där dumma fransmannen som försökte ta min plats, typiskt", säger Abrahamsson. De pratar vidare en liten stund och efter ett par minuter kommer Eriksson ut i sällskap av brandbefälet. "Det var falskt, det är något svetsarbete på femte våningen som har utlöst automatlarmen", säger Eriksson med viss besvikelse i rösten.

---

³²Ledningscentralen dirigerar polispatruller till platser för akuta arbetsuppgifter.

³³I händelse av brand är det polismännens uppgift att biträda brandbefälet, som är insatschef, med att evakuera människor från hotellet och att spärra av platsen för inkommande trafik. Det kommer alltid ett högre polisbefäl, inspektör eller kommissarie, till platsen som tillsammans med en grupp poliser löser dessa uppgifter.

³⁴Den polis om inte kör är vanligtvis den som avrapporterar ett ärende.

Poliserna vinkar åt brandmännen och går och sätter sig i polisbilen. Eriksson 'riktar upp' radion som svarar omedelbart. "Det var falskt, svetsjobb på femte våningen, med det är vi klara och lämnar platsen redo för nya jobb." Radiooperatören kvitterar uppgifterna och kopplar ner radiotrafiken.

Dags för mat

(DO A2) Poliserna pratar sinsemellan samtidigt som Abrahamsson kör till en pizzeria vid Södergatan. Där kan poliser köpa billiga sallader (Södergatan ligger cirka två kilometer bort).

"Som närpolis väljer du om du ska hugga på ett jobb eller ej. Men det står polis på skjortan och alla måste ju hjälpa till. Det är ju trots allt så att verkligheten finns med massor av jobb och hjälper man inte till med dessa blir man utfrys av de andra poliserna (vid Centumpolis). De tror bara att vi går runt och snackar med folk och inte att vi jobbar" säger Eriksson.

Radiobilen parkerar utanför pizzerian och poliserna kliver ur bilen och in på pizzerian. Abrahamsson har med sig matlåda och beställer därför inget men Eriksson beställer en sallad. Han betalar 35 kronor (45 är det vanliga priset) och bilen kör mot närpolisstationen. Turen tog cirka 45 minuter.

En kommendering

(DO A3) Eftersom tiden är knapp äter poliserna snabbt sin mat och skyndar ner i bilen. Färden går mot Söderport och Stora scenen.³⁵ Det är dags för en 'kommendering' där man ska 'visa upp sig' för 'turisterna'.

Poliserna parkerar bilen i anslutning till scenen och kliver ur. De har bytt till vita mössor eftersom Närpolisområdets chef har sagt att dessa ska användas. Raka i ryggen går de in och ställer sig i mitten på gräsmattan framför scenen och blickar ut över folkmassan. "Du tar den flanken så tar jag den andra", säger Eriksson och poliserna delar upp sig. Med hjälp av gester och vinkningar påvisar de för 'turisterna' var de får stå. Det finns en markering, som en halvcirkelbåge, som 'turisterna' måste stå bakom. Närpolischefen Hedström är också med och ställer sig i mitten av

---

³⁵Polis skall biträda vid uppträdanden, ofta en gång per dag – sommartid – och uppgiften åligger Närpolisområdet.

halvcirkeln. Därifrån dirigerar han folkmassan rätt. Han ser plötsligt ett par personer som bryter halvcirkeln, varefter han skyndar fram och bestämt viftar dem tillbaka. Uppträdandet börjar och poliserna spanar dels mot folksamlingen, dels mot själva uppträdandet. De ingriper endast om någon kommer på fel sida av avspärningen.

Efter en timme utan incidenter återsamlas poliserna. "Såg du den där vakten? Han var djävligt bra, direkt när turisterna kom för nära var han där och sa till dem utan krusiduller, han drog till och med tillbaka en som gått för långt. Det var utmärkt, jag behövde inte göra någonting" kommenterar Eriksson.

Abrahamsson berättar då om en incident med en 'dum kärring'. "Hon stod utanför markeringen och jag sa åt henne, hon lyssnade inte och jag var tvungen att ta tag i hennes arm varefter hon började skrika och väsnas. Efter en del tjafs fick jag in kärringen på plats, men jag var tvungen att dra in henne."

Poliserna åker in till närpolisstationen för att byta mössor (de vita ska bytas ut mot de vanliga som är blå). Receptionsinspektören³⁶ Rutger Nyberg möter upp och ber poliserna om hjälp: "Kan ni åka in till Centrumpolisen och hämta hittegodsblanketter (används då 'allmänhet' har hittat gods som sedan lämnats in till polisen), vi har bara en kvar. På vägen hem kan ni väl åka förbi Kungsgatan, i hörnet av Skyttegatan, där det står några och väsnas. Folk har ringt och klagat, skrämt bort dem så att det blir lugnt."

"Vi fixar det" säger Eriksson och poliserna tar plats i radiobilen och styr mot Centrumpolisen. Abrahamsson, som nu sitter på 'skrivarsidan' går in och hämtar en bunt blanketter och därefter åker radiobilen med poliserna mot Kungsgatan.

---

³⁶Vid närpolisstationen finns det två äldre polisinspektörer som arbetar i receptionen. De har ingen arbetsledande funktion, men de betraktas av poliserna som 'äldre och rutinerade' och bra att fråga då det behövs råd och hjälp.

Musikanter på Kungsgatan

(DO A4) Eriksson kör Brogatan, mot enkelriktat, och på Kungsgatan som är en gågata. Genom de öppna fönstren hörs kommentarerna "typiskt att åka bil, de skiter väl i att det går folk här ... nu ska de skrämja de stackars gatuförsäljarna, kan de inte göra lite nytta i stället". Varken Eriksson eller Abrahamsson säger något om kommentarerna. Antingen hör de inte eller så vill de inte höra.

Väl framme vid musikanterna stannar de bilen på cirka tre meters avstånd. Musikanterna är fem till antalet och står invid väggen och spelar någon form av folkmusik. Poliserna är lite osäkra på vad de ska göra och börjar sinsemellan i radiobilen att prata om Ordningslagen. "Kan vi avvisa dem? Måste vi anvisa dem en ny plats? Vad gäller egentligen? Får de eller får de inte spela här?" frågar Eriksson. "Nej, jag tror inte det", säger Abrahamsson. "Poängen är att de upptar plats men de spelar inte högt eller stör på annat sätt, men det var ju ett par personer som ringt till Rutger om detta, äh, jag går ut och pratar med dem."

Abrahamsson går ur bilen och fram till musikanterna. De pratar bara finska och Abrahamsson viftar åt dem och säger: "Här kan ni inte vara." Musikanterna börjar så sakta att plocka ihop sina saker och Abrahamsson återvänder till bilen. Runt musikanterna stod fem till sju personer som skakade på huvudet och muttrade om att "de kunde väl ändå få spela".

"Problemet är löst", säger Abrahamsson, "men jag undrar om det var rätt. Vi ringer och frågar Ubbe." 'Ubbe' är en äldre kollega med rykte om sig att vara lagkunnig på just Ordningslagen. Efter samtalet konstaterar poliserna att det inte fanns någon laglig grund att avvisa musikanterna. "Men nu ringer i alla fall folk inte till Rutger och klagar", konstaterade Eriksson. "Lagt kort ligger, problemet är löst, vi åker" och radiobilen lämnade sakta platsen.

Fotografering inför en polistävling

(DO A5) Polisbilen styr upp mot Strandgatan, då Abrahamsson plötsligt säger: "Jag måste åka till Möllegatan och prata med Bettan Lindbäck, eftersom jag ska bli fotograferad inför polistävlingen." "Visst" säger Eriksson och lägger om kurs. I samma ögonblick avrapporterar Abrahamsson till ledningscentralen: "Musikanterna lämnade frivilligt platsen och vi åker till Möllegatan med anledning av fotografering inför

polistävlingen.” “Uppfattat”, säger radiooperatören och kopplar ner trafiken.

Väl framme går Abrahamsson in i polislokalen och Eriksson sätter sig i receptionen och väntar. Ut kommer en kollega han känner sedan tidigare. De småpratar i cirka en timme då Abrahamsson kommer tillbaka. Poliserna går tillbaka till radiobilen och Eriksson utbrister: “Nu äntligen ska vi jobba lite.”

Poliserna åker, via närpolisstationen och lämnar in hittegoodsblanketterna, till Svea kyrka.

Svea kyrka en eftermiddag

(DO A6) “Här brukar det ligga en del fyllon och skräpa, se där”, säger Eriksson, när poliserna passerat kyrkan, “där sitter ju ett helt gäng att skrämma bort”. Bilen parkeras och raka i ryggen vandrar poliserna bort mot de sex personerna på parkbänken. Personerna är alla mellan 30 och 40 år och lite sjaskigt klädda. De sitter framlutade över varsin plastpåse och småpratar. “Jaha hur var det här då säger poliserna skämtsamt till de sex, vem ska vi låsa in idag?” “Vi sitter och pratar lite bara, det är väl ok?” säger en av de sex. “Vad har ni i påsarna?” frågar Eriksson. “Det är bara lite mat och sådana grejer”, svarade en av dem. “Men vad är det här då”, säger Eriksson efter att ha kikad i en plastpåse och funnit en öppen öl. “Det är min”, säger en av ‘alkisarna’, “jag fyller år idag”. “Ja, ja det får ni fira med en promenad”, säger Eriksson, och ‘alkisarna’ reser sig och vandrar sakta därifrån.

“Jag tycker att du är söt”, säger en av ‘alkisarna’, en kvinna i 40-årsåldern, till Magnus. “Kan inte vi vara ihop?” “I ett annat liv”, svarar Abrahamsson förläget.

“Det är skönt att rensa undan lite för svensson. Han ska ju kunna komma till en sån här plats utan att se massa fyllon. Hörde du hur glad den gamla tanten blev som satt på bänken. “Bra” sa hon när vi sjasade iväg fyllskallarna” konstaterade Eriksson nöjt.

När poliserna var färdiga var det tio till femton personer kvar på kyrkans område. Alla bedömdes som ‘städade svennar’ och lämnades ifred. Ett par hade picknick på en grav, något som poliserna kommenterade utom

hörhåll för paret. "Egentligen är det lite märkligt att turister kan komma hit och ha picknick på en gravplats och att vi inte bryr oss om dem, men fyllskallar på en bänk ska bort", kommenterar Abrahamsson.

Poliserna går mot polisbilen, sätter sig i den, och åker mot Centrumtorget. De parkerar och går ur bilen.

En sovande narkoman

(DO A7) "Vad är det där för hjon?", utbrister Eriksson och sätter fart mot en man som ligger på trottoaren vid Bangatan. Poliserna går fram och väcker mannen genom att dra honom i benen. "Har du något leg", frågar Abrahamsson mannen då denne vaknar upp. "Nä", svarar han. "Ta ut allt ur fickorna som vi kan sticka³⁷ oss på och lägg det där", säger Eriksson till mannen som sakta börjar att göra som han bli tillsagd. Därefter söker poliserna igenom mannens fickor och vänder ut och in på dem. 'Knarkarens' identitet kollas via tatueringar³⁸ och när poliserna har fått klart för sig att mannen inte är efterlyst avvisar de honom från platsen. Ledningscentralen underrättas om att en person är avvisad och poliserna fortsätter sin promenad. Abrahamsson menar att det egentligen inte är rätt att kontrollera mannen utan reell misstanke "men man måste ju kolla om han har knark eller ej", avslutar Abrahamson sina funderingar.

En av poliserna berättar hur han stött på Gustavsson ('knarkaren') vid ett tidigare tillfälle. Då hade man plockat av honom kanyler och knivar och sedan slängt detta i papperskorgen utan att redovisa det på någon anmälan. "Man måste hålla dem hårt", säger Eriksson med ett flin.

9.2.2   *En dag med Eva Wallinder, Hans Eriksson och Tomas Thulin*

(DO B0) Denna dag började 08.00 med en kopp kaffe som klarades av snabbt. Att poliserna var tre till antalet med samma tjänstgöringstid gjorde valet enkelt – dagen skulle avverkas i buss. Ensam polis tjänstgör

---

³⁷Här avses kanyler som narkomaner använder till att injicera narkotika med.

³⁸Via det s.k. ISP-registret kan poliserna kontrollera en persons identitet mot tatueringar eller andra kännetecken. Kontrollen görs för att identifiera personer som av en eller annan anledning är efterlysta.

på stationen och 'småpular', två poliser åker bil, fler poliser åker buss så enkelt är det.

De tre poliserna som alla gick Polishögskolan 1991 hade varit poliser vid Närpolisområdet i ett år. De var sugna på att arbeta. Bussen antrades och utan ett ord styrde Eva Wallinder mot Stortorget eller 'torget' som alla säger. "Var ska vi parkera?", frågar Eva sina kollegor. "Inte vid fiket då bli de som lassar och lossar sura, ställ dig vid restaurangen", svarar någon.

En promenad på 'torget'

(DO B1) Ett par minuter senare parkerar poliserna och lämnar bussen efter att noggrant ha kontrollerat att alla dörrar var låsta. Raka i ryggen går de tre i bredd och delar upp sig först då de tvingas ta rulltrappan för att komma ner på 'torget'. I bredd och strålände av lugn och självförtroende sneddar de över 'torget' och öppnar varsin av de dörrar som skiljer inomhus från utomhus. Väl inne bildar de en liten grupp i mitten och spanar åt varsitt håll. Med ögonkast och signaler (gester med händerna) meddelar de 'knarkarna' att det är dags att gå. 'Knarkarna' lommar sakta ut medan de sinsemellan mumlar och tittar surt på poliserna. Poliserna pratar med varandra och Thulin berättar om en aktion polisen i Centrum haft.³⁹ Under en tid riktades aktionerna mot 'torget' och målet var att rensa, dvs se till att 'knarkare' och narkotikaförsäljning skulle minska.

"Förut när vi jobbade med pissprov var det en som skulle in som var motsträvig och dum. Den var vi tvungna att sopa golvet med, att de aldrig lär sig."⁴⁰ "Det där torgetprojektet brände ut poliserna, att hela tiden jaga knarkare och inte få träffa vanligt folk, det bränner ut vem som helst. Varje dag när man kom till jobbet visste man vad man skulle göra, ner till torget. Varje dag likadant."

Poliserna pratar om den nya organisationen och Thulin uttrycker sitt missnöje: "Det är helt otroligt, man kan inte hämta ut en mössa på

---

³⁹Det s.k. 'torgetprojektet' syftade till att skapa trygghet på stora torget. Bland poliser benämns projektet 'rensa torget'.

⁴⁰Den misstänkte fördes till centumpolisens arrestavdelning där s.k. 'pissprov' – tester på urin för att säkerställa bruk av narkotika – genomförs.

förrådet, trots att vi har skyldighet att ha mössan i vårt arbete. Det är typiskt att de ansvariga inte vet hur verkligheten ser ut.”

Efter ett par minuter föreslår en av poliserna att de ska gå till ‘gången’. Detta är beteckningen på ett ställe där det ofta finns ‘knarkare’.

Väl framme vid gången delar de, utan att kommunicera om saken, in sig i två undergrupper. Eva Wallinder går tillsammans med Tomas Thulin medan Hans Eriksson går för sig. På detta sätt kan de patrullera av ett större område, men har samtidigt varandra inom hör- och synhåll. De två grupperna återsamlas efter att ha patrullerat varsin sida av gången. De konstaterar snabbt att det var lugnt och de går tillbaka till ‘torget’.

En ‘knarkare’ försöker åka buss utan att betala

(DOB2) När patrullen kommer från gången följer Thulin en missbrukare på väg in i en buss med blicken. “Titta, den fan passerade utan att betala” väser han snabbt. Kommentaren fungerar som ett startskott och Eriksson och Thulin sätter av i riktning mot ‘knarkaren’. Utan svårigheter får de tag på mannen och de tar tag i varsin arm och för honom mot en vägg cirka femton meter bort. Under den korta promenaden utbrister Thulin: “Vad fan gör du! Ta upp det du har i fickorna och lägg det på backen.” Motvilligt gör ‘knarkaren’ som poliserna gett order om samtidigt som han säger: “Jag skulle bara kolla om min kompis var på bussen och sen gå till gången och köpa lite.” Poliserna tar ingen notis om detta utan tolkar mannens förklaring som ett försök att lura bort dem. Mannen förväntar sig att poliserna ska släppa honom och i stället försöka få tag på en säljare (av narkotika).

Eriksson tar upp de tillhörigheter ‘knarkaren’ lagt på marken och säger: “Följ med här.” Poliserna leder in ‘knarkaren’ i en vaktlokal som ligger i närheten. Väl därinne genomsöker de mannen grundligt. Inte ens en närgången studie av mannens strumpor och fötter ger något knark. Vad som hittas är dock en skruvmejsel.

Thulin håller upp skruvmejseln och frågar: “Vad ska du ha den här till?” “Den är min och den ska jag ha för att laga min cykel med”, säger mannen med eftertryck. “Den tar vi, tjafsar du skriver vi en anmälan om brott mot knivlagen annars kastar vi den bara i papperskorgen”, säger Thulin. “Nä, jag vill ha min skruvmejsel”, svarar mannen som efter ett

par minuters dividerande får lämna platsen med sin skruvmejsel. I ryggen får han dock förmaningen: "Nästa gång vi hittar mejseln på dig åker den, begrips." "Ja, ja", säger mannen och vandrar ut.

Under hela förloppet har mannens identitet kontrollerats med hjälp av ett identitetskort han hade (via ett telefonsamtal till ledningscentralen) och poliserna har också undersökt om mannen var efterlyst (vilket han inte var). Ingen av poliserna skriver någon anmälan eller avrapporterar på något annat sätt. Poliserna går ut på 'torget' och bestämmer sig för att 'åka lite buss'.

Ett jobb via ledningscentralen

(DO B3) Väl inne i bussen går ledningscentralen ut med ett larmanrop om att en man med falska checkar är inne på posten ett par kvarter bort. Utan att tveka tar Eriksson luren och svarar på anropet. Eva Wallinder som kör sätter på blåljus och siren med motiveringen att gärningsmannen kan smita. På vägen fram får poliserna signalement på mannen. Man, svensk, 30–35 år, normalt klädd, shorts, t-tröja och hästsvans. Väl framme vid posten parkeras bussen utanför huvudingången och poliserna låser bussens dörrar och går snabbt mot platsen.

De får tidigt syn på mannen och utan att kommunicera delar de på sig genom att öka avståndet sinsemellan. Detta därför att de vill vara beredda om mannen börjar springa ifrån platsen. När de väl kommit in på posten ställer de sig i en halvcirkel kring mannen och efter trettio sekunders dividerande – de får klart för sig att mannen inte kommer att springa utan vill reda ut vad som hänt – ber poliserna de anställda vid posten om att få komma in och sitta ostört med mannen. En postanställd öppnar och väl inne börjar mannen förklara sig:

"Jag säljer stipendier på postorder och förra veckan ringde en man som var intresserad av att köpa. Vi kom överens om att träffas på ett fik och han bestämde sig för att köpa. Som handpenning fick jag 28.000 i form av en check som var utställd på Pål Aurell av Ulla Torsgren. Jag trodde att allt var sjsyst men för säkerhets skull ringde jag posten i morse och kollade att det fanns pengar som täckning. Det fanns pengar och därför trodde jag att det var ok."

Vad som hade hänt var att checken var spärrad, dvs någon hade anmält checken som stulen alternativt försvunnen. Poliserna kontrollerade via data dels att mannen inte var efterlyst, dels hans tidigare brottsliga bana (mannen visade sitt identitetskort). Eftersom mannen inte var efterlyst tog poliserna checken i beslag och berättade för mannen att: "Nu skriver vi en anmälan och utredningen får visa vem som har rätt och fel. Du borde försöka kontakta den där Aurell och be om dina pengar, förresten finns inte han i namnregistret så det är en bluff. Hur såg han ut?" frågade en av poliserna. Mannen lämnade en mycket vag beskrivning, mer visste han inte. Strax efter lämnade han platsen.

Efteråt pratade poliserna. "Fan han var ju straffad förut för bedrägerier, han bluffade säkert alltihop, det var säkert han som skrivit dit Pål Aurell och tog en chans, varför skulle han annars åka ända in till posten i centrum när han bor i en förort." "Ja, ja inget att göra, tar vi han inte nu tar vi han sen."

Ett snack med 'alkisarna'

(DO B4) När poliserna ska lämna platsen stannar Thulin och Eriksson vid ett antal 'fyllskallar' (alkoholister) som sitter på en bänk. Poliserna pratar vänligt med dem, skämtar och säger "ska vi låsa in er eller ska ni gå", varpå 'alkisarna' reser sig och går. Under tiden pratar Eva Wallinder med en av personerna vid bänken. Minuterna går och Thulin och Eriksson, som har gått och satt sig i bussen, blir otåligen varpå Thulin skriker "kom nu, nog med socialpolisandet". Eva Wallinder avbryter diskussionen och ansluter i bussen.

På order av receptionsbefälet

(DO B5) Rutger Nyberg, stationsinspektör, riktar upp polispatrullen i bussen och säger att det sitter några 'pundare' i en bil på parkeringen vid Bangatan och att folk har ringt och klagat. Poliserna kör dit och i bilen finner de tre 'pundare'. Poliserna ber dem stiga ur och ta upp innehållet ur fickorna och lägga det på bilens tak. Thulin söker igenom bilen efter knark⁴¹ men hittar en batteriuppladdare. "Det är säkert tjuvgods vi tar den och skriver in den som hittegods."

---

⁴¹För att genomsöka ett fordon med syfte att finna narkotika behövs ett beslut om husrannsakan. Detta fattas av åklagare eller vid 'fara i dröjsmål' av den enskilde

Poliserna kontrollerar bilen via data. Eftersom en av 'pundarna' visar sig äga bilen så får de stanna kvar i den. En 'buse' får klä av sig i bara kalsonger samtidigt som bilen blir grundligt genomsökt. Thulin hittar en påse med pulver. "Det är inte knark det är askorbinsyra", säger en av 'knarkarna' (används vid injicering av knark). "Jo, jo", säger Eriksson, "vi tar den och om det är som du säger kastar vi den annars skriver vi en anmälan". Med detta lämnar poliserna platsen för att åka in till närpolisstationen för att avrapportera.

Påsens innehåll testades inne på stationen. Den visade sig inte innehålla narkotika varpå poliserna slängde den.

9.2.3   *En dag med Pia Anér, Eva Wallinder och Lars-Erik Rhenström*

(DO C0) Denna dag kvitterade poliserna ut en buss av den enkla anledning att en kommendering stod på schemat. Av poliserna var Anér äldst och av den anledningen utsågs hon till chef. Inget poliserna behövde prata om. Om det inte finns någon befäl är den äldste polismannen chef. Med ålder avses tjänsteålder, dvs tid från påbörjad polisutbildning. I det fall poliserna har gått i samma klass delar de in sig med hjälp av levnadsåldern. Detta börjar redan på Polishögskolan och aspiranterna är väl medvetna om sin placering i hierarkin. Den yngste tröstar sig med att i alla fall bli äldre än poliser i den nästkommande årskullen.

En macka och lite kaffe

(DO C1) Passet började vid ett kafé där poliserna köpte varsin (kraftigt) rabatterad smörgås. De tog med sig smörgåsarna in på stationen och åt dem tillsammans med en kopp kaffe i lunchrummet. Det är ovanligt att stanna kvar och äta på kaféer. Poliserna använder motiveringen "det är skönt att få vara ifred lite" som intäkt för att äta på 'hemmaplan'. Efter kaffe och smörgås bar det av till Liljegatan och konferenscentret. Detta med anledning av en konferens om trampminor och polisernas uppgift var att bevaka drottningens ankomst och avfärd.

---

polismannen. Fara i dröjsmål anses vanligen inte föreligga i dylika situationer när det är tre poliser på plats och två stycken misstänkta gärningsmän.

En kommendering

(DO C2) Framme på platsen delade Pia Anér ut arbetsuppgifter. Eriksson och Rhenström sattes att bevaka bommen, så att inga obehöriga parkerade på den temporära parkeringsplatsen som upprättats mitt emot konferenscentret. Eftersom det redan fanns ett par poliser på platsen nöjde sig Pia med att avdela två poliser till att bevaka infarten till parkeringsplatsen. Pia Anér och Eva Wallinder kunde därmed vara lite fria och gå ur bussen och övervaka lite. Allt som allt, åtta poliser på platsen och undergrupper bildades snabbt. Poliserna gick två och två och småpratade.

RoseMarie Clarin, en av poliserna som fanns på platsen, lutade sig lite mot en staty av en rysk ballerina medan hon pratade med Pia Anér. En grupp om fem äldre kvinnor passerade statyn när en plötsligt knuffade, utan ett ord, undan RoseMarie Clarin för att bättre kunna se statyn. "Vadfan gör du? har du ingen uppfostran, du kan väl be mig att flytta på mig i stället för att knuffas", skrek Clarin. "Jaså, polisen har börjat att uppfostra folk också", svarade kvinnan spydigt och sällskapet gav sig småskrattande därifrån. "Det där är så djävla typiskt ibland är man bara sedd som en uniform, inte som en människa" sa RoseMarie halvhögt för sig själv.

Drottningen lämnar

(DO C3) Pia Anér går runt till alla poliser och meddelar att det är cirka tio minuter kvar innan drottningen ska lämna konferenscentret (klockan 13.00). Pia säger åt RoseMarie Clarin att bevaka så att inga bilar stannar framför entrén. "Det måste vara rent när hon åker", säger Pia. Pia sneddar över gatan och säger åt Eriksson och Rhenström att "inga fotgängare får passera över gatan eftersom drottningen kommer att åka snart". I samma ögonblick kommer 'Kalle'. Han är kommissarie och den som formellt bär ansvaret för polisarbetet under kommenderingen. Han samtalar lågmält med Pia om hur hon har formerat styrkorna. "Det viktiga är att inga bilar parkerar här", säger 'Kalle' och pekar mot parkeringen utanför entrén. Ett par minuter innan 13.00 delar alla poliser upp sig. De går en och en och tittar sig vaksamt omkring. En äldre dam försöker passera gatan men Eriksson skyndar fram och föser henne åt sidan. Poliserna lyssnar bara på varandra och när en kvinna kommer med en karta och försöker fråga Eriksson något, låtsas han inte höra.

Drottningen kommer ut och går snabbt in i bilen som lämnar platsen med en rivstart. Detta är signalen – 'proppen' går ur. Poliserna grupperar ihop sig två och två och återgår till att småprata med varandra. Pia samlar 'sina' poliser vid bussen och meddelar: "Två stycken måste vara kvar för bevakning, drottningen kommer tillbaka vid 14.30 och då kommer vi övriga tillbaka. Eriksson och Rhenström ni stannar." Detta är ingen slump. De poliserna är yngst i tjänst. "Det finns kaffe där inne men det är säkert ljummet. Vi fixar fika och återkommer vid 14.20-tiden så hinner ni få i er en kopp."

En patrull till fots

(DO C4) Pia Anér och Eva Wallinder sätter sig i bussen och, som om det vore en självklarhet, kör Eva till Kapellet vid Centrumtorget. Under färden pratar de om närpolischefen. Pia säger: "Hedström gnäller alltid om att vi kvitterar ut bilar, han vill att vi ska fotpatrullera i stället, då säger vi åt honom att vi bara använder bilarna som transportfordon. Hedström fattar inte polisarbetet och vet inte att det behövs fordon som transport, vi behöver en chef som fattar sånt."

Småpratande går poliserna ur bussen och mot glasdörrarna som skiljer inomhustorget från utomhustorget (inomhus är bara avsett för dem som väntar på någon buss). Pia ser ett ungdomsgäng bestående av 'gambianer' som hon, i sällskap av Eva Wallinder, går fram till. "Vad heter ni? Vad gör ni här? Har ni leg?" frågorna kommer vant och efter en liten stund står Pia med fyra legitimationshandlingar i handen. Hon konstaterar att personerna inte är för unga⁴² och, via ledningscentralen, att de inte är efterlysta. Hon lämnar gänget med kommentaren "ska ni inte åka någonstans får ni vara utomhus". Gänget lämnar platsen och Pia likaså.

"En av killarna verkade ung och jag ville kolla hur gammal han var. Det är lite farligt med gambianerna eftersom de lockar in yngre personer i sina knarkaffärer. Det är viktigt att hålla koll på ungdomarna", säger Pia. Efter denna kontroll går Pia, med Eva i släptåg, upp mot Kungsgatan.

---

⁴²Lagstiftning reglerar polisernas möjlighet att omhänderta personer som vistats i farliga miljöer och är under en viss ålder.

Gatuförsäljning på Storgatan

(DO C5) Eva Wallinder följer med och som en självklarhet är det Pia som bestämmer vart promenaden ska gå. Hon är äldst i tjänst och därmed rutinerad. "Det är viktigt att vi skrämmer nasarna, annars tror inte folk att vi jobbar", säger Pia under det att poliserna patrullerar Kungsgatan fram, rundar hörnet vid KappAhl och kommer in på Storgatan. Utanför en butik ungefär på mitten av Storgatan ser Pia ett bord med parfym utanför en kiosk.⁴³

Pia går fram till mannen vid bordet och frågar: "Vems är det där?" och pekar på vagnen. Mannen svarar på bruten svenska: "Jag vet inte, han som äger har gått på lunch och bad mig passa bordet. Jag har aldrig sett honom förut." Poliserna backar ett par meter och ställer sig och småpratar. "Det är säkert hans bord, och var det inte honom vi rapporterade i förra veckan", frågade sig Eva. "Kommer inte ihåg, ja, ja, vi går vidare, vi kan ju alltid återkomma."

Olaglig skyltning

(DO C6) Femtio meter bort får poliserna syn på en tobaksaffär som har skyltning på trottoaren på en yta av cirka två gånger fem meter i direkt anslutning till affären. Pia går in och passerar kön till kassan och frågar: "Har du tillstånd för skyltningen?" Den manliga expediten tar, utan att titta på Pia, fram ett tillstånd som han har förvarat i en låda under kassaapparaten, ger det till Pia samtidigt som han på ett utländskt språk säger något till en medarbetare. "En gånger fyra meter", konstaterar Pia, "ni måste flytta in, bredden är ok, men flytta in en meter". Medarbetaren ler och börjar att dra i ställningarna. "Inget problem, vi flyttar in" (känslan av att ställningarna inom två minuter, eller när poliserna är utom synhåll, flyttas ut är påtaglig).

---

⁴³De s.k. nasarna använder bord eller dukar som de lägger på gatan för att visa upp de varor de försöker sälja. Poliser uppfattar detta som ett problem eftersom det minskar framkomligheten och också utgör en orättvis konkurrens gentemot affärsinnehavarna (om hyra och skatt etc). Under sommarmånaderna är det mycket vanligt att människor ringer in till polisen med klagomål på försäljarna.

Kontroll av ungdomar

(DO C7) Polisernas promenad fortsätter längs Bergsgatan. Pia ser en person som hon bedömer som eventuellt 'för ung'. Ynglingen kommer mot poliserna på cirka tio meters avstånd i sällskap med en aningens äldre kvinna. Pia går fram till mannen, vars ögon ger tydliga signaler om narkotika,⁴⁴ och småpratar.

Hon ber om legitimation och kollar att mannen inte är efterlyst (via data). Hon tittar i hans apotekspåse och finner starka mediciner och ett recept utställt på mannen (Sobril). Pia tar tillfället i akt och kontrollerar kvinnan på samma sätt som mannen. Ingen visar sig vara varken minderårig eller efterlyst. "De hade träffats på tåget på väg hem från varsitt behandlingshem och nu drar de ut på stan tillsammans", skrattar Pia.

Poliserna återupptar sin fotpatrullering och resonerar lite kring det mål som deras grupp är ålagd att arbeta under (ofredande på 'torget'). "Ofredande vad är det, det kan vara vad som helst, att jaga knarkare eller att jaga nasare. Det viktiga är att man kan jobba med det som är roligt, då jobbar man bäst. Drömmen vore att ha en chef som fattar detta."

Poliserna delar upp sig. Pia hämtar bussen och Eva går till ett angränsande bageri (köper kaffebröd rabatterat till femtio procent). Därefter åker poliserna mot Liljegatan.

Kanellängd och kaffe

(DO C8) När patrullen kommer till platsen samlas gruppen i bussen. En annan patrull har fixat kaffe, vilket avnjuts i bussen tillsammans med den kanellängd som Eva bjuder på. Stämningen är hög och alla skrattar gott åt olika skämt. En av poliserna är allergisk mot nötter och skämten handlar om att en bit bröd är preparerad med nötter och att den allergiske polisen får stå i anslutning till drottningen och då få sitt allergiska anfall (svåra kräkattacker). Alla är muntra och det ena scenariot efter det andra målas upp.

---

⁴⁴Halvöppna ögon med 'dimmig' blick indikerar ett missbruk av heroin.

Polis och fotograf möts vid bevakning av drottningen

(DO C9) Efter cirka tio minuter är fikapausen över och poliserna placerar ut sig för att ta emot drottningen. Poliserna är skärpta och kommunicerar enbart med varandra. Drottningen kommer som genom en vindpust och det hela är över på mindre än trettio sekunder. Klockan 15.00 ska drottningen åka. Tiden fram till dess patrullerar poliserna två och två. Ett par minuter innan 15.00 intar alla poliser sina positioner. Fredrik Wikström har ansvaret för att stå närmast drottningen och se till att inga människor blir för närgångna.

Drottningen kommer och går fram till bilen för att snabbt sätta sig i densamma. I samma ögonblick ropar en polis till Wikström "titta bakom dig", varpå Wikström vänder sig om och ser en fotograf som fotograferar in i bilen. Fotografen har struntat att stå bakom den tänkta linje som Wikström givit anvisningar om och i stället smugit närmare med förhoppningar om att ta några bilder. Wikström tar ett steg mot fotografen och knuffar bort honom. Fotografen kastas bakåt och hans linsskydd ramlar i backen (i detta ögonblick åker bilen med drottningen).

"Vad fan gör du, du vet vad som gäller", skriker Wikström upprört till fotografen. "Du behöver väl för fan inte knuffas", kontrar fotografen som i en mening hotar med att "gå vidare med detta". "Gör vad fan du vill", säger Wikström och poliserna samlar ihop sig. Unisont konstaterar de att detta var en alldeles särskilt dum fotograf som borde ha "lite pressetik i kroppen". Wikström får stöd från samtliga poliser och med detta lämnar poliserna platsen för att åka in till närpolisstationen och därmed avsluta dagen.

9.2.4 En eftermiddag med målsvarige Ola Bäckström

(DO D0) Ola Bäckström är ansvarig för målet att minska snatterier i området. Han arbetar nära ihop med Niclas Fihn och denna dag ska de möta en vaktchef som vill vara med i den samverkansgrupp som Bäckström är ordförande i.

Ett möte

(DO D1) Mötet börjar med att Bäckström förklarar syftet med gruppens arbete och lite om gruppens historia. "Vi söker samverkan med folk som är utsatta för snatterier, vi är noga med vilka som ställer upp och

engagerar sig. Butiker säger ofta att de inte har råd, det vill vi inte höra längre, vi är färdiga med den sortens kommentarer. Vi kommer att göra misstag i gruppen men vi vill göra små misstag, därför skyndar vi långsamt. Gruppen startade i februari 1996 och vi har haft fem till sex träffar. Vi i gruppen tror på kameraövervakning och vi har bekämpat motståndet mot det. Det finns en brittisk undersökning som säger att se sig själv i en kamera minskar risken för att man snattar.”

“Ja, jag är intresserad av att vara med. Jag har tidigare jobbat i en annan stad och där hade jag goda kontakter med polisen, det vill jag ha här också”, menar vaktchefen.

Bäckström tog snabbt lite luft och fortsatte att prata. “Projektgruppen är inne i kartläggningsfasen och där är öppenhet viktig, alla måste förstå att samhällets vinst är viktigare än företagets vinst, detta vinner vi alla på. Vi i gruppen har lyckats sammanföra två varuhus som tidigare bara såg varandra som konkurrenter, nu är de kollegor och kan prata öppet. Snatterier är världens största brott, särskilt i detta område, problemet är stort, alldeles kolossalt stort. Tänk dig själv, en yngling som snor en chokladkaka och blir ertappad och får en smäll, han går vidare och samma sak händer på nästa ställe, det går inte. Man måste anmäla och jobba vidare, anmäla och förebygga. Alla måste vara delaktiga i att bryta snatterikurvan. Vi jobbar på att kunna ta upp anmälan per telefon, för att förenkla för butikerna att anmäla brott. Vi kom i kontakt med en butik som byggt en vägg framför provhytterna, detta är inte att ta sitt samhällsansvar, det inbjuder till brott. I denna grupp kan jag gå till Laila Freivalds om vi möter ett för stort motstånd i handeln, hon är på vår sida. Man kan inte minska vaktstyrkan för att minska brotten.”

Efter denna monolog småpratade poliserna med vaktchefen och de kom överens om att höras av i ett senare skede. Projektgruppen skulle ha ett möte under nästkommande vecka och tanken var att Bäckström då skulle redovisa att han mött vaktchefen och diskutera hans eventuella medlemskap i projektgruppen. Det cirka halvtimme långa mötet var över och poliserna bröt upp.

Efter mötet pratade Bäckström och Fihn sinsemellan. De hade varit oense om hur och när vaktchefen skulle vara med i gruppen. Fihn hade på mötet sagt att vaktchefen kunde komma redan på det påföljande mötet, medan

Bäckström då hade avbrutit Fihn och sagt att detta inte var någon lyckad idé. I efterhand var Fihn upprörd och sa: "Du behöver väl inte köra över mig när han var med, det hade vi kunnat prata om i efterhand. Nu tappade ju jag ansiktet totalt." Bäckström höll med och bad mer eller mindre om ursäkt: "Ja, det var dumt men det blev bara så."

Med detta var eftermiddagen slut.

9.2.5   *En dag med Anna Åkerblom*

(DO E0) Anna Åkerblom börjar denna morgon klockan 09.00. Det är hennes första dag i sin nya grupp. Hon arbetar enbart dagtid och ofta inne. Detta har hon fått sanktionerat av närpolischefen med motiveringen att hon behöver detta för sin privata situation som är besvärlig eftersom hon nyligen blivit ensamstående (enastående mamma enligt Anna Åkerblom). Åkerblom menar att närpolisverksamheten inte fungerar som den ska eftersom det alltid finns massa måste-verksamheter. "Bevakning och annat tar så mycket av vår tid att vi inte hinner jobba som närpoliser", menar Anna.

Anna möter sin nya gruppchef

(DO E1) Anna väntar in målchefen Andreas Helmros som kommer klockan 10.00. Han kommer upp och sätter sig och fikar. Han frågar varför Anna bytt grupp och om hon vill vara i gruppen. Anna säger "ja". Andreas berättar om hur de arbetar och vilka områden som är mest brottsbelastade.

"Det finns mest ficktjuvar vid Västra torget och Kungsgatan" säger Andreas. "Brottsligheten visar sig minska när poliser patruller området i uniform. Förra veckan var det en patrull som var där i fyra timmar under den tiden hade vi inga brott. När de var borta ett par timmar för en kommendering skedde genast tre brott. Detta bevisar inget, men indikerar att synlighet avskräcker. I våran grupp ansvarar alla för små projekt. Jag är utbildningsansvarig, målansvarig samt områdesansvarig. Wikström ansvarar för gruppens busbilder (fotografier på aktuella brottslingar). Svartling ansvarar för skyltningen, att den hålls efter. Vi har fått beröm för detta. Rydsgatan blev riktigt bra. Det beror på att vi fick alla butiker att undvika skyltning, det skapade grupptryck. Svartling ansvarar dessutom för grannsamverkan, RoseMarie är trafikansvarig, det är hon

dessutom för hela Närpolisområdet. Jag har dessutom ansvar för AW, ett diskotek, där de för övrigt planerar att hålla en ravefest i helgen. I gruppen arbetar vi både civilt och i uniform”, fortsätter Andreas. “Vi har ansvar för ficktjuvsmålet samt områdesansvar för övre delen av Närpolisområdet.”

Efter detta går Andreas över till dagens aktiviteter. “Wikström och Svartling jobbar också. Du och Wikström jobbar civilt, och jag tillsammans med Svartling i uniform. Jag riktar⁴⁵ upp dem så väntar vi här.” Andreas Helmros reser sig och går mot fönstret. Där använder han radion och tar kontakt med Wikström. Efter samtalet med honom konstaterar Andreas att Wikström och Svartling blivit upptagna hela dagen. “Vi får planera om. Du och jag jobbar i uniform”, säger han och poliserna går gemensamt mot grupprummet. I grupprummet berättar Anna för Andreas om sin sidotjänst: “Jag har tillsammans med Eva Wallinder ansvar för lag- och rättsundervisningen. Det finns inskrivet i läroplanen att alla barn upp till nian ska ha undervisning en gång per år av polis. I Närpolisområdet finns det sju skolor”, berättar Anna.

Poliserna småpratar lite och ändrar tjänstgöringstider för kommande pass i veckan. Till sist, efter cirka en och en halv timme, lämnar de närpolisstationen och tar sikte på Kungsgatan. Promenaden går under tystnad och Andreas Helmros förvissas sig om att patrullen går i takt, något som äldre konstuplar är nogga med. Han löser detta genom att cirka var tionde meter ‘hoppa rätt’.

Planscher mot ficktjuveri delas ut

(DO E2) Poliserna har tagit med sig nio planscher till butiken AMBI. En polisman har kontakter så dessa planscher har kommit till genom sponsring. “Djävligt bra. Det kostade oss inte en krona”, säger Andreas förnöjt. Planscherna handlar om att allmänheten ska vara försiktig och vaksam mot ficktjuvar. Expediterna är glada och nöjda. Alla expediter samlas runt poliserna och samtliga uttrycker sin glädje över affischerna. “Va bra”, säger en, “dessa ska vi hänga i provrummet”. Poliserna småpratar lite och därefter går patrullen in i klädaffären bredvid.

---

⁴⁵Ett slanguttryck som betyder att Helmros anropar Svartling via kommunikationsradio.

Polisen informerar

(DO E3) Andreas går fram till en kvinna och säger: "Ha inte väskan hängande bakom ryggen, den kan bli stulen." Kvinnan ler, blir lite röd i ansiktet, och rättar till väskan. I samma ögonblick ser Andreas en väska som står på golvet i andra änden av affären. Han tar ett par snabba steg fram till väskan och nästan framme handlar han snabbt. "Vems är det?" säger han halvhögt vilket omedelbart resulterar i att en kvinna snabbt skyndar fram. "Min" hasplar hon ur sig och tar tag i väskan. "Var rädd om väskan", säger Andreas, "den kan försvinna". Kvinnan mumlar något ohörbart och poliserna lämnar affären. På väg ut säger en expedit. "Vad gör ni här, ska ni köpa en jacka?" halvt på skämt, halvt på allvar. "Va, är det något fel på den här?" säger Andreas och pekar skrattande på uniformsjackan och fortsätter promenaden ut. Precis vid utgången säger Andreas till en utländsk kvinna. "Ha inte väskan hängande sådär." Kvinnan ser oförstående ut, blir upprörd, och pratar hetsigt på ett utländskt språk. Hennes man skyndar till undsättning och försöker förklara. Hon är inte helt nöjd med förklaringen och lämnar en frågande blick samtidigt som hon rättar till väskan. Hon och maken pratar upprört vidare när poliserna, som tittar på varandra och ler lite överseende, lämnar affären. "Ja, man kan inte lyckas med allt", konstaterar Andreas torrt.

Polisen vägleder 'turister'

(DO E4) Utanför butiken, på Kungsgatan, kommer en amerikan fram och frågar. "Is there somewhere I can eat something else than fastfood, I hate McDonalds". Poliserna ler och svarar: "You are American, you are supposed to like hamburgers." De skämtar lite med mannen och pekar därefter ut riktningen till en restaurang där de själva brukar köpa mat.

Poliserna står kvar ett par minuter och det verkar som just det faktum att de står stilla gör att folk vågar sig fram för frågor. Ett gäng norrlänningar kommer fram. "Vars är Burger King?" Ånyo lite småprat och sedan anvisningar. Patrullen börjar röra på sig igen.

Andreas Helmros diskuterar de planscher som lämnades till butiken AMBI. "Många butiker vill inte ha sådana planscher, de är rädda för att bli betraktade som ficktjuvsaffärer och därför tappa kunder. Det kan kännas frustrerande, likväl som om flera på rad (kvinnor) inte bryr sig då jag säger till om väskorna. Den känslan får man strunta i. Jag vill att alla

som patrullerar här ska säga till hundra kvinnor var, då tror jag att vi lär kvinnorna att vara rädda om sina saker. Man får liksom ta att någon blir arg eller förolämpad.”

Andreas Helmros fortsätter att säga till kvinnor med värdesaker. De flesta tackar och blir lite förlägna, en del tar illa upp. Proportionerna är ungefär 80/20 i polisernas favör. Anna håller sig hela tiden ett par steg bakom. “Det känns inge bra att bara flyga på sådär”, säger hon, “det känns inte naturligt”. Andreas Helmros småskojar med henne. “Börja då”, uppmanar han, “försök, du är väl inte rädd för att prata med folk”.

Poliserna pratar sinsemellan om närpolischefen. “Hedström styr inget, han bestämde målet en gång i tiden men nu ska han inte lägga sig i. Det enda han ska bestämma är över kommenderingar i helgerna. Han har lagt på oss för mycket måsteuppgifter, detta gjorde att vi inte kunde arbeta mot målen, nu har han dock skärpt sig och blivit bättre. Han har lärt sig att säga ifrån.”

Andreas fortsätter samtalet med att berätta för Anna hur han vill att poliserna i gruppen ska arbeta. Lite uppgivet konstaterar han att “... problemet för mig som målansvarig är att poliserna inte jobbar på detta sätt då jag inte är med. Jag tror knappast att de går på kvinnor så här på egen hand. Egentligen konstigt.” Andreas flinar till. “I vilket annat jobb kan man legitimt prata med kvinnor hela dagarna utan att frugan kan ha invändningar?”

En lunchrestaurang besöks

(DO E5) Anna som började en timme innan Andreas Helmros börjar bli hungrig. Hon vänder sig mot Andreas och säger: “Nu vill jag beställa in mat.” “Inget problem, du styr” säger Andreas och patrullen vandrar mot ett stamställe på Kungsgatan. Anna handlar både till sig själv och åt en kollega som arbetar inomhus. Detta är brukligt. Att arbeta ‘inomhus’ innebär att kollegor ‘utomhus’ köper in mat. Vid lunchstället passar Andreas på att säga till en kvinna som är på väg ut: “Tänk på väskan, ha den framåt, inte bakåt den kan bli stulen.” “Jag har bara tio kronor på mig”, kvittrar kvinnan förtjust “men det är klart jag har ju legitimation och nycklar sånt är det jobbigt att bli av med.” Kvinnan, uppenbarligen både road och förvånad över att bli tilltalad av en polis, frågar ett antal frågor om brottslighet. “Är det vanligt att kvinnor blir av med

värdesaker? Är det säkert att vara ute under kvällstid för kvinnor?” Andreas svarar kort och avslutar med: “Ha en trevlig dag, nu måste vi gå vidare”, när Annas ärende inne på lunchrestaurangen är fullbordat. Efter matinköp och diskussion med kvinnan ‘styr’ fotpatrullen mot polisstationen och där direkt in i fikarummet.

Lunchen avnjuts i närpolisstationens lokaler

(DO E6) I rummet sitter några andra poliser och fikar och äter, stämningen är god och skratten ekar. Andreas, som är gift med en kvinna från England, berättar lite om polisers förhållanden där. “Va, ska du flytta till England”, skojar Eriksson som är inne för en fika, “faan vad skönt”. Skratten hörs likväl som kommentarerna. “Tänk på vitsorden”, skojar Andreas tillbaka med adress till Eriksson. “Vilka vitsord”, säger en tredje, “Eriksson har väl inga vitsord. Möjligen ett blankt papper med namnet på”, och alla skrattar gott.

En annan historia berättas. Jern berättar om Kurt Root (en polisinspektör, välkänd i poliskretsar). “Kurt och Emilsson (vakthavande befälet) arbetade tillsammans i jouren vid Centrumpolisen när en receptionist kom in och berättade att en person var efterlyst och att den efterlyste satt i receptionen och väntade. Receptionisten gav signalement på mannen och i samma ögonblick tittade Kurt ut genom fönstret och såg en person som stämde med signalementet. Utan att närmare kontrollera med receptionisten kastade sig Kurt ut genom fönstret och satte fart. Han hann i fatt busen runt hörnet och bar in honom till receptionen. Detta var ganska besvärligt eftersom busen fäktade vilt. Väl inne i receptionen möttes de – en uppbänd buse och en svettig Kurt – av receptionisten som mycket förvånat pekade på en man som satt ner och sa: “Han är det.” Utan ett ord släppte Kurt sin buse som var helt oskyldig och bad honom lämna receptionen. Det var inte helt lätt eftersom mannen visade sig vara spanjor och inte kunde ett ord svenska. Det hela slutade med att Kurt kastade ut spanjoren utan ens en ursäkt för att snabbt ta sig an den som på riktigt var efterlyst.” Alla skrattade gott åt historien som dock inte var helt färdig.

“Vänta”, sa Jern, “när jag hade fått höra om detta ringde jag till Kurt och förställde rösten. Jag låtsades vara från CV⁴⁶ och sa att jag hade varit i

---

⁴⁶En enhet inom polisen som utreder anmälningar mot poliser.

kontakt med Spaniens ambassad. Kurt blev tyst och började harkla sig och fick till slut fram "de där är inget att bråka om". Nu skrattade alla än mer (Kurt var känd av de flesta som en hetssporre, en sådan som man inte gärna ville arbeta tillsammans med).

Polispatrullen besöker butiker

(DO E7) Efter det att patrullen ätit och fikat klart lämnar de fikarummet och styr mot Storgatan. De går in i ett shoppingcenter. Väl där går de runt och besöker butiker. På ett par ställen tittar personalen på poliserna utan att hälsa. Polisernas lovar i butikerna blir då korta och sammanbitna. De går in i en butik där personalen håller på att packa upp varor. "Vad gör ni här, jagar ni rövare?" skrattar en ur personalen, "kan ni inte hjälpa till att packa upp varor i stället", säger en annan. "Nä nu vankas det jobb, vi lämnar", skrattar Andreas och poliserna går ut.

Utanför butiken, märkbart påverkade av att vissa butiksanställda inte hejat, samtalar poliserna om affärsidkare som är vrånga och inte vill ha poliserna i butikerna. "Då kan vi vara likadana", säger Andreas. "Vi kan ju vara extra långsamma när de väl behöver hjälp en dag, de vet de om så de är oftast trevliga mot oss, det är sällan några problem."

Olaglig skyltning igen

(DO E8) Andreas Helmros går över gatan och ser en skylt som han sett dagen innan. "Det är då själva faan, jag sa ju till igår", säger Andreas och går in. "Träffades vi går?" frågar Andreas den kvinnliga expediten utan att titta henne i ögonen. "Ja det är möjligt", harklar hon fram. "Det gäller skyltarna, vad ska ni göra åt dem?" "Ja, vi vill ju gärna ha reklam och vi behöver skyltarna. Hur gör vi för att få tillstånd för dem?" "Det går inte att få, men jag ska skicka ansökningspapper till er." Just då kommer den som är ansvarig i butiken ut ur butikens inre. "Jag vet om att vi inte får ha skyltar men vad ska vi göra, vi måste göra reklam, alla andra gör det ju." Andreas Helmros med spetsigare röst: "Jag gillar inte att ni begår brott medvetet, ta bort skyltarna så skickar jag papper till er. Alternativet är naturligtvis att jag rapporterar er." Detta sägs utan att Andreas tittar mannen i ögonen, något som han gjort tidigare under samtalet. "Ja, ja", säger chefen och Andreas lämnar butiken.

Utanför butiken konstaterar Andreas att han har förståelse för att de har skyltar men inte att de är kvar efter det att han sagt till. "De här måste vi

hålla ögonen på”, konstaterar Andreas. Anna som under hela passet spelat andra fiolen hummar instämmande. Poliserna går mot polisstationen och Andreas säger till några kvinnor om värdesaker. Resultatet är detsamma som under passets första del. Ett par blir glada, någon besvårad.

En turist får hjälp

(DO E9) På väg mot närpolisstationen passerar poliserna över en gata. Mitt på övergångsstället får Andreas en fråga från en turist på besök. Mannen viftar med en karta. “På andra sidan – on the other side”, säger Andreas och väl framme på trottoaren hjälper han till, pekar och visar. Nöjd lämnar mannen platsen med steg i rätt riktning. “Vi måste uppfostra folk”, konstaterar Andreas, “de förstår inte ens att man inte kan stå i mitten av gatan och prata”.

Tempot i promenaden ökar och på ett par minuter är poliserna i sina omklädningsrum på polisstationen. Arbetspasset är över.

9.2.6   *Ett arbetspass med Mats Friberg*

(DO F0) Mats Friberg börjar sin arbetsdag i sakta mak. Dagen innan var det personalfest och dagens första timme går åt till att ‘fika upp sig’ och snacka lite ‘skit’ med kollegorna i fikarummet.

En kopp kaffe i fikarummet

(DO F1) Snacket handlar om festen som var ‘blöt’ och om hur man med periodplanering kan fixa mycket ledigt. “Tänk dig”, säger en polis, “Figge var ledig fem dagar jobbade två och var sen ledig fem. Då tog han semester och blev ledig tolv, det kan inte ha varit populärt?” “Nä, det är klart”, säger en, “men är det någon som vart på Figge om det då?” “Inte vad jag vet”, svarar polisen som tog upp exemplet. Poliserna konstaterar att periodplanering är bra och att det mesta går att fixa (ledighet, byte av tjänstgöringstid, etc).

Mats Friberg småpratar med de andra poliserna i en timme innan de bestämmer sig för att gå ut. Denna dag arbetar han tillsammans med Emil Ekengren, Eva Wallinder, Susanne Qvist samt Peter Eriksson. Inget är planerat och alla jobbar i olika grupper. Att kvittera ut bussen är självklart och poliserna bekymrar sig bara för var nycklarna är. “Hänger de inte i skåpet?” frågar Emil Ekengren Friberg. “Nä, inte när jag tittade

för en stund sedan, men jag går ner igen.” Med detta försvinner Friberg ner två trappor till nyckelskåpet. De övriga sitter kvar i lunchrummet. Stämningen är god och skämten flödar. Någon skojar med Ekengren om hans matkonto (Ekengren tränar mycket och äter cirka tre gånger en normal dagsranson). Ekengren ler lite samtidigt som munnen går.

Samling i bussen

(DO F2) Poliserna bryter upp och bestämmer sig för att mötas på gatan vid bussen. Alla utom Eva ansluter inom fem minuter. Eva kommer efter ungefär tio och ursäktar sig med att ”jag ringde ett samtal”. Bussen rullar med destination ’torget’. ”Vi brukar åka dit om det inte är något särskilt”, säger Mats Friberg. I bussen på väg mot ’torget’ bestämmer sig poliserna för vilka som ska jobba ihop. Det sker på följande sätt. ”Vilka ska jobba?” frågar Eva. ”Jag och Emil”, säger Friberg (med självklarhet eftersom han är äldst i bussen). Detta lämnar Eva, Peter och Susanne i en patrull. ”En ren tjeipatrull”, skojar någon och alla skrattar (även Peter).

Polisarbete på ’torget’

(DO F3) Väl framme vid ’torget’ parkeras bussen. Alla poliser går ner på ’torget’ (det är ’knarkare’ eller helst säljare man letar). Under promenaden känner poliserna igen ett flertal personer. ”Där är Dragan”, säger Emil Ekengren och poliserna styr dit. ”Har du tagit nått idag?” frågar en av poliserna. ”Nä inte än” flinar Dragan. ”Du måste hålla fingrarna i styr annars får du med oss att göra!” säger en polis. Dragan svarar något ohörbart och de skiljs efter någon minut åt som vänner.

Polispatrullerna styr in mot mitten av ’torget’ och spanar åt varsitt håll. ”Det är mest gambianer här, de är värst”, säger Mats Friberg. Emil Ekengren går fram till tre stycken ’gambianer’ med standardfrågan: ”Har du tagit nåt än?” I samband med frågan och oavsett svar tittar han på pupillerna. En del ber han titta mot ljuset så att han ska se bättre (pupillernas storlek avslöjar intag av narkotika och kan även ge en fingervisning om vilken slags narkotika). Alla lyder.

Poliserna slår ett par lovar

(DO F4) Efter cirka tio minuter bestämmer sig patrullen, Ekengren och Friberg, för att gå mot gången. Där delar de på sedvanligt sätt upp sig och korsar vant folksamlingen. ”Polis, polis potatisgris” ropar några barn, men poliserna hör inte eller låtsas inte höra. De allra flesta

människor poliserna möter tittar på dem, de lämnar även plats för poliserna och visar på detta sätt respekt eller aktning.

Gången är snabbt avklarad och poliserna söker sig ut i friska luften. "Ska vi gå ner i garaget", säger Mats Friberg, "vi kan kolla om det finns några dealare där". "Visst" svarar Emil och patrullen får fart. Via Brogatan och ner i garaget. Väl där slår de ett par lovar, tittar bakom containrar och andra ställen de känner igen som 'pundarställen'. "Ska vi prova hissen?" frågar Emil. "Visst", säger Friberg och poliserna tar hissen ett par våningar. De genomsöker trapphuset och kommer efter ett par minuter ut på en trappavsats som till slut leder dem ner på Västergatan.

Tillbaka till 'torget'

(DO F5) Utan att prata om saken går poliserna tillbaka till 'torget' (inomhus), där stöter de på ett antal andra poliser och de samlas i mitten och pratar och skojar ett slag. En äldre kvinna som går förbi visar poliserna sin uppskattning genom att le och nicka mot dem. Minuterna går och de skingras.

Ekengren och Friberg ställer sig i ett hörn och småpratar om arbetet på 'torget'. "Det viktiga är ju att vi kollar de yngre personerna så att de inte halkar in i skiten." Under samtalet mellan poliserna kommer en annan patrull fram och en av de poliserna säger: "Ska vi kolla varsin neger", sagt och gjort, de bägge patrullerna tar sats och kollar varsin man.

Ekengren och Friberg frågar växelvis standardfrågorna: "Vad heter du? Har du tagit något?" Poliserna har bestämt sig för att frågorna inte räcker och att en kontroll är nödvändig. "Vad har du i fickorna, inget stickande hoppas jag?" frågar Friberg innan han börjar att plocka i mannens fickor. "Nä", säger mannen, och fickkontrollen utförs. "Kan du kolla upp mot ljuset", säger Friberg och mannen gör som han blivit tillsagd. Poliserna finner inget onormalt och i samförstånd utan att säga något betraktar de mannen som 'grön'. Han visar sig inte vara efterlyst i data och med detta nöjer de sig, men ändå inte riktigt. Mannen har sagt att han försöker att sluta med knark, något som poliserna tagit fasta på.

"Varför är du här?" frågar Mats Friberg. "Jag väntar på en kompis." "Du borde inte vara här om du vill sluta." "Nä, jag vet men jag sticker när polarn kommer." Poliserna pratar med mannen ett par minuter. Syftet

med samtalet var att övertyga om fördelarna med ett narkotikafritt liv. Avslutningskommentaren blir: "Om du vill sluta kan du inte vara här, frestelsen blir för stor, åk hem, din kompis kommer nog att fatta, om han är en riktig kompis förstås."

I samma ögonblick som poliserna kollar de två männen försvinner alla de övriga, cirka tio till femton, från platsen. "Det är alltid så", konstaterar en polis med en tung suck.

Till Centrumstationen

(DO F6) Ekengren och Friberg går fram till den andra patrullen och Eriksson konstaterar att: "Vår neger sa, 'va faan vill ni' så han förtjänar ett pissprov." De fem poliserna går ut, med mannen i mitten, och på vägen ser de ytterligare en man de känner igen. "Vi kollar honom", säger Friberg, "det är bättre om vi kan åka in med två i stället för en". Sagt och gjort. Friberg och Ekengren får napp. Pupillerna indikerar narkotika och patrullen har två som ska testas. Bussen blir full. Fem poliser och två 'knarkare' – mot Centrumstationen. Radion underrättas och bussen åker iväg.⁴⁷

Väl framme vid Centrumstationen förde poliserna upp de två misstänkta. De placerades i 'soffan' – bänken där gripna eller omhändertagna placeras i väntan på förhör – och sattes under bevakning av en vaktkonstapel. En av poliserna började skriva och en annan vände sig mot de misstänkta och tog tag i frågan om de kunde 'pissa' eller ej (om de inte kan det tillkallas läkare som då tar blodprov på den misstänkte). Skrivandet tog cirka en timme – en av de misstänkta lämnade prov och för den andra tillkallades läkare som tog blodprov – och därefter åkte poliserna och åt. Emil Ekengren skjutsades till polisstationen. Han har ofta med sig specialmat för sin tränings skull och de andra (förutom Susanne Qvist som slutade sitt pass) åkte till Mathuset, där varsin plankstek beställdes in och avnjöts. Under maten berättades historier.

---

⁴⁷Jag kunde inte åka med pga att det inte fanns plats i bussen. Jag promenerade och anslöt vid polisstationen.

En historia till maten

(DO F7) Eriksson berättade hur han och Rhenström arbetat ihop under festivalen och att Eriksson av misstag 'sopat' till honom med batongen. Historien berättas på följande sätt: "Jag och Rhenström fotade i parken under festivalen. Plötsligt såg vi hur ett skinhead började slå på en blatte. Vi sprang fram och det blev tumult. Skinheaden viftade vilt och jag var tvungen att slå med batongen. Då träffade jag Rhenström mitt i planeten. Han har nu ett kastmärke." Eriksson visade med fingret på sitt eget huvud under det att de andra småflinade. "Han är alltså den enda på Närpolisområdet som inte är kastlös", sa någon och med detta lämnades historien.

Efter måltiden begav sig poliserna till bussen och gjorde 'uppsittning'. Färden gick mot närpolislokalen, Emil skulle hämtas. Utanför stationen ringde Friberg och Emil kom efter fem minuter ner och anslöt i bussen.

En civil narkotikaspanare

(DO F8) Färden går naturligtvis mot 'torget' där de möter en kollega i civila kläder. Han känns igen som från GLG (gatulangningsgruppen) och när bussen stannar kommer den civilklädde fram. "Tjäna hur är läget?" "Bra" svarar kollegorna i bussen. "Kan ni vänta med att gå ner, vi håller på att göra tillslag?" "Visst" svarar de uniformerade kollegorna och småpratet tar vid. Efter ett par minuters småprat om svårigheten med att ta 'knarkarna' på 'baris' (bar gärning) lämnar bussen med poliserna platsen. Bussen åker runt med alla fyra poliser och färden går genom ett angränsande närpolisområde. En av poliserna berättar att "nu har journalisterna varit på Centrumstationen och kollat i pärmen för avskrivna p-böter". "Faan, har de inget annat att göra, snacka om maktfaktor, det är journalisterna som styr i Sverige idag", säger en polis och de andra håller med.

Tillbaka till Centrumstationen

(DO F9) Efter 20–30 minuter går färden ner mot 'torget' igen. Poliserna tar sikte på varsin narkoman och inom loppet av tre minuter har de båda patrullerna skaffat sig varsin misstänkt man (för narkotikabrott) och färden går ånyo till Centrumstationen. De misstänkta sitter tysta under bussfärden och väl framme förs de upp på arrestavdelningen. De har varit med förr och är medvetna om att de inom en till två timmar är fria, beroende av hur snabbt de kan kissa. Eva sätter sig i ett

avrapporteringsbås och fyller i papper medan Eriksson närmar sig den misstänkte Dragan.

“Kan du kissa nu Dragan?” frågar han. Dragan svarar släpigt i sitt omtöcknade tillstånd, “Jag kan väl försöka.” Eriksson för Dragan till en toalett avsedd för misstänkta och väl därinne, under överinseende, lyckas Dragan prestera ett par droppar. “Bra gjort, sätt sig ner nu och vänta”, säger Eriksson till honom. Efter en liten stund håller Eriksson ett kort förhör med Dragan. “Erkänner eller förnekar du?” “Nä, jag har inte knarkat”, säger Dragan. Utan att få svar på någon av sina frågor – “vet ej”, “kommer inte ihåg” – avslutar Eriksson förhöret.

‘Pissprovet’ analyseras och visar spår av narkotika. Poliserna färdigställer allt (mapp med papper, förhör, etc) och släpper ut Dragan medan den andre får vänta på läkare för blodprov. Både blodprov och eventuellt ‘pissprov’ skickas till ett laboratorium för analys. Till slut är det färdigstuckket, färdigskrivet och patrullerna tar plats i bussen igen.

En kollega får skjuts

(DO F10) Färden går till närpolisstationen. På någons förslag är det tid för en banan och lite kaffe. Patrullerna samlas i kafferummet och under cirka tjugo minuters skoj och skratt ‘fika de upp sig’ och delar in sig för resten av kvällen i två bussar. Mats och Emil tar den ena och väl inne i bussen säger Mats Friberg till Emil Ekengren. “Ska vi köra lite mot restaurangerna?” (det är Emil Ekengrens grupps mål). “Nä, vi kör lite fritt i stället, jag är inte sugen på att snacka med vakter.” Bussen hinner knappt runt hörnet innan en kollega från stationen (Böhlin) knackar på rutan. “Grabbar kan ni köra mig hem?” “Visst”, svarar Mats Friberg och Böhlin hoppar in.

Böhlin skjutsas hem och patrullen kör tillbaka till ‘torget’. Poliserna pratar sinsemellan om Böhlin och konstaterar än en gång att han är en ‘knäppgök’. Att skjutsa hem honom var dock en självklarhet, det är sådant man bara gör. “Karln är galen, han kan börja skrika åt svenne för ingenting”, konstaterar en av poliserna.

Till Centrumstationen igen

(DO F11) Väl på ‘torget’ får poliserna napp efter cirka tre minuter (hittar en som ska med för ‘pissprov’). Den misstänkte försäkrar sin oskuld men

poliserna är säkra på sin sak. Mannen skyddsvisiteras, placeras i bussen och färden mot Centrumstationen tar vid. Poliserna pratar sinsemellan om Böhlin utan att ta notis om mannen som är med i bussen. "Det är en knäppis, han går alltid själv, jobbar aldrig ihop med någon annan. Han har ett djävla humör. Han kommer från KLL⁴⁸ och har inte varit ute på många år, ibland undrar man vad fan han gör här."

Rutinerna på Centrumstationen är desamma som vid de andra tillfällena. Detta är det sista poliserna gör denna dag innan de åker till närpolisstationen för att avsluta kvällen. Passet avslutas med att poliserna fyller i vad de gjort under passet på en blankett. "Det är inte så djävla noga", skjuter Emil Ekengren in apropå ifyllandet av blanketten.

9.2.7   *En dag med Henry Löw och Tomas Thulin*

(DO G0) Henry Löw och Tomas Thulin arbetar ihop denna dag. De dröjer länge kvar på stationen.

Ett byte av arbetspass

(DO G1) Thulin ska byta ett arbetspass och har problem med att få datorn att fungera. Han försöker om och om igen och efter cirka 45 minuter lyckas han. "Det är ju onödigt att jag jobbar en helg när det ändå finns folk så att det räcker, då är det bättre att vara hemma med familjen", konstaterar Thulin.

Under 'datakrånglet' pratar poliserna om målstyrning inom polisen och om statistiken avspeglar 'verkligheten'. "Ibland fyller man i lite hur som helst" säger en av poliserna och åsyftar den IM-lista som avslutningsvis fylls i efter varje pass. Stationsbefälet, som just då kommer förbi, menar att han vet det men att han läser polisernas IM-listor som "fan läser bibeln". "Jag läser lite mellan raderna och tror mig nog veta vilka som bluffar, då brukar jag justera. Men egentligen är det sjukt, jag vet ett närpolisområde där chefen redan innan månaden är slut har bestämt hur redovisningen ska se ut. Snacka om fusk! Ja, ja hela poängen är ju att det ska se bra ut för politikerna så att de blir nöjda." Samtalet glider in på periodplanerade arbetstider.

---

⁴⁸En annan enhet inom polisen.

“Det är vad som får poliserna att söka hit. Det är helt suveränt att själv bestämma när man ska jobba. Hade det inte varit för detta hade nog de flesta sökt sig härifrån” menar Löw och i samma andetag signalerar Thulin att han är klar och poliserna tar sats mot bilen som Löw kvitterat ut.

Fotografier och ett körkort hämtas

(DO G2) Bilen ska användas dels till den stundande transporten till polishuset, dels till eventuella transporter från ‘torget’. Poliserna sätter sig i bilen och låser upp bakhörrarna. En före detta kollega ska få följa med en bit och kollegan ställer sig vid bilens högra bakhörr och tvekar. Efter ett par sekunder går han runt och öppnar den vänstra bakhörr och tar plats bakom föraren.

“Bara svennar sätter sig på busplatsen (där misstänkta transporteras, höger baksäte), aldrig en gammal polis”, säger Thulin. En lustighet är när någon polis av misstag sätter sig på fel plats. Färden går mot polishuset eftersom poliserna ska hämta ett körkort som lämnats in på tekniska roteln för granskning (kvällen innan beslagtogs det vid en kontroll eftersom poliserna misstänkte att det var falskt). “Ja, där ser du”, sa Löw triumferande när han fick se resultatet av analysen, “jag hade rätt, det var falskt”.

Efter ett par minuters dividerande går poliserna över till fotoregistret för att hämta ett antal fotografier på ‘busar’. Poliserna passar på att titta på den samling bilder som hänger på en tavla. “Titta där är Eva Björkling”, säger Thulin, “faan vad sliten hon är”. Ett par foton granskas och kommenteras. Tid ägnas åt lite småprat, dels med varandra, dels med andra kollegor som är på polishuset i olika ärenden. Efter cirka en timme lämnar de polishuset via garaget i polisbilen.

En cyklist får problem

(DO G3) Färden går över västra delen av staden och vid stora rondellen ser de en cyklist som stannat mitt i körbanan. De konstaterar att han fått något i framhjulet och Thulin parkerar bakom cyklisten och slår på blåljuset. “Han kan bli påkörd. Han behöver skydd”, konstaterar en av poliserna. Mannen petar lugnt vidare och efter ett par minuter är han färdig och cyklar, efter att ha vinkat tackande mot poliserna, vidare. Poliserna stänger av blåljuset och färden går mot ‘torget’.

Ner på 'torget'

(DO G4) Poliserna parkerar bilen och patrullerar ner på 'torget'. Kioskföreståndaren i Pressbyrån vinkar glatt, likaså en anställd vid det kommunala bussbolaget som just passerar platsen. Att poliserna är väl sedda av dem är inget som går att ta miste på. Allmänhetens blickar följer gillande poliserna då de stegar fram mot en 'buse' och småpratar lite. Mannen är okänd för poliserna, men känns igen som missbrukare på klädseln och det slitna utseendet. "Har du tagit nått idag?", frågar Thulin. "Näe, jag är bara här och snackar lite." "Är du lyst", frågar Thulin vidare och den sedvanliga proceduren tar vid. Identitetskort visas och kontakt tas med ledningscentralen. Mannen visar sig inte vara efterlyst och lämnar platsen glad i hågen.

En 500-kronorssedel

(DO G5) Poliserna småpratar lite sinsemellan när ledningscentralen ropar ut ett jobb. "Finns någon ledig patrull för en falsk 500-kronorssedel på varuhuset vid Västra torget, någon för det?" Poliserna tittar på varandra och sekunderna senare svarar Löw: "1117 vi tar det, har du någon exakt plats och signalement, kom." Radioperatören besvarar frågorna och poliserna skyndar till platsen. Ett par minuter senare, efter att ha småsprungit, kommer de fram till avdelningen.

"Hej, va bra att ni kom", säger expediten. "Damen här har fått en falsk 500-kronorssedel, som hon försökte betala med." Damen ifråga, runt 70, och med ett bekymrat ansiktsuttryck säger till poliserna. "Jag var på en bankomat i Rydlanda och fick då den här sedeln, jag kunde väl aldrig tro att den var falsk, jag fick den ju av bankomaten."

"Jag tror inte att den är falsk", säger Thulin då han synat sedeln närmare. I samma ögonblick flockar sig två andra expediter och en anställd vakt runt poliserna. För vaktens del är ärendet avslutat, men han väljer ändå att stanna kvar. Han försöker lägga sig i samtalet men lyckas inte eftersom polisernas uppmärksamhet ömsom är riktad mot expediterna och den gamla damen och ömsom mot varandra. Vid de ögonblick poliserna pratar med varandra tar de ingen notis om vad någon annan säger. Antingen hör de inte eller så vill de inte höra.

Efter en stunds dividerande om sedelns äkthet frågar en av poliserna om det finns någon 'blå lampa' (används för att genomlysas en sedel och

kontrollera äkthet) på varuhuset. En av expediterna går iväg och kontrollerar och meddelar strax att det finns på avdelningen bredvid. I samlad tropp, först poliserna med sedeln, sedan vakten, sedan den gamla damen och till sist två av expediterna går de så över till den andra avdelningen. Försöket med den blå lampan slutar i osäkerhet så poliserna bestämmer sig för att ta sedeln i beslag. I samband med detta tar de uppgifter från damen om adress och namn. Hon blir målsägande, något hon kommenterar på följande sätt: "Oj oj jag har väl då aldrig varit målsägande, jag har egentligen bara varit i kontakt med polisen vid ett tidigare tillfälle. Det var för 15–20 år sedan då jag hade inbrott i min källare." "Ja, men det är inget farligt och absolut inget ni ska oroa er för. Sedeln är förmodligen inte falsk och ni kommer med all säkerhet att få tillbaka den, vi vill bara vara säkra." Poliserna får sina uppgifter och damen får de handskar hon tänkt köpa av expediten (gratis). Nöjd och en aning fascinerad lämnar hon platsen. "Jag trodde väl aldrig ... " är det sista poliserna hör av henne. Den lilla folksamling som samlats runt poliserna tunnas ut, mycket tack vare vakten som myndigt förmedlar. "Ni ska ha tack för hjälpen." Med det i ryggen lämnar poliserna platsen med sedeln i gott förvar. Väl ute på Kungsgatan frågar Thulin Löw: "Ska vi skriva nu eller senare?" "Vi skriver nu så är det gjort, vi måste upp till KJ (kriminaljouren)."

I bilen pratar poliserna sinsemellan om chefer på olika nivåer inom polisen. "Cheferna är inte bra, de sitter ofta på fel nivå, de begriper inte verkligheten. Ta Hedström till exempel han fattar inte att vi kvitterar ut en bil för att vi måste ha transport. Han gnäller mycket på det men naturligtvis skiter vi i det." Poliserna pratar om polisarbetet. "Egentligen är det ju suveränt, vi är fria att göra i stort sett som vi vill och kan dessutom arbeta i stort sett när vi vill." Poliserna kommer fram till KJ och i all hast upprättas en anmälan och poliserna tar plats i bilen igen. Poliserna pratar om 'torget'.

"Jag har sagt till ett par busar att de inte får vara där. Varje gång jag ser dem påminner jag dem att de inte får vara där. De har kompaniförbud av mig – Thulins kompaniförbud – vilket är lika bra, eftersom de ändå kommer att göra något brott, frågan är bara när."

Poliserna pratar om bankbesöken. "Det är Ola Bäckström som har ordnat med det där. Han har Hedströms öra och han har fått för sig att vi ska

besöka banker. Det är klart på ett sätt är det bra, vi lär oss hur det ser ut i bankerna om det bli rån, men va faan att bara sitta där och fika och snacka skit, det är ju ingen idé.”

En restaurang får ett besök

(DO G6) “Nä nu åker vi och köper mat. Vi tar det nya stället på Kungsgatan.” Kollegan kvitterar snabbt och poliserna åker och köper lite mat varefter de tar med sig maten och styr in mot polisstationen. På vägen in pratar poliserna om Böhlin, “en knäpp kollega”: “Han går inte att jobba med, han har för kort stubin. Det är ingen som vill jobba med honom. För ett tag sedan larmade han på radion därför att han hade kommit i luven på en svenne om skyltar. En sån skitgrej. Sen jobbar han ofta själv, en riktig knäppgök.”

Poliserna äter och dricker kaffe. Några andra kollegor ansluter och som vanligt, stämningen är god och skämten haglar. Efter en timme styr poliserna mot ‘torget’ igen.

Tillbaka till ‘torget’

(DO G7) Poliserna går fram till två kända missbrukare. “Har ni skjutit i er något? Är ni lysta?” standardfrågorna kommer snabbt. Efter pupillkontrollen, som inte ger något, säger Thulin till en av männen: “Vilka sår du har på händerna, du måste se efter det där.” “Jag vet men jag har inte haft tid”, svarar mannen. “Om du inte gör det kan det gå illa, vi kan köra dig till sjukan om du vill, du måste få behandling (småsår på händer och ansikte) det där är stafylokocker”, säger Thulin. “Nä jag åker i morgon. Hej då”, säger mannen och går iväg.

Under samtalet med missbrukarna ställde sig ett par andra personer runt poliserna. De harklade sig och försökte på olika sätt att göra sig hörda. Poliserna noterade inte detta utan fortsatte lugnt att samtala med ‘knarkarna’. Till slut lämnade personerna platsen med oförrättat värv.

Poliserna söker upp två andra missbrukare. En klaras snabbt av efter kontroll. Den andra är ung och efter kontrollen pratar poliserna med missbrukaren i cirka tjugo minuter. Missbrukaren har försökt att lägga av och poliserna försöker få mannen att inse att han inte kan vara i denna miljö när han försöker sluta. “Du borde inte vara här, åk hem, förresten har du någon läkarkontakt, du kan få medicin under övergångsperioden.”

“Nä jag ska ta kontakt, men vet ni det är djävligt jobbigt att sluta.” “Vi vet, men det är bara du som kan bestämma, kämpa nu, vi håller på dig.” Poliserna muntrar upp mannen och går till slut därifrån.

Poliserna pekar på en man som står i ett hörn. “Det där är för sorgligt. Han är psykiskt sjuk men hänger här, det är för djävligt. Han borde få plats på ett hem.” Den andra polisen håller med.

Ett par andra poliser dyker upp och gruppen om fyra småpratar lite. En drar en gammal historia om Kurt, där denne hade pucklat på en ‘buse’ (enligt berättelsen utan anledning). Historien berättas hälften som skämt hälften för att markera att det polisarbetet gillar man inte. “Det är för djävligt att jobba med en sån”, säger en polis avslutningsvis.

En man följer med till förhör

(DO G8) Poliserna får syn på en man de känner igen. De skyndar fram och tar tag i honom. Löw ringer in till Sanna Qvist och frågar: “Har inte du ett ärende med Rosha Ismail? ... Bra vill du ha in honom ... bra då gör vi så”, polisen lägger på. “Har du lust att följa med in till stationen för ett kort förhör, den ligger bara två minuter bort.” “Visst”, säger mannen.

Poliserna promenerar med mannen och skyddsvisiterar honom innan han förs in på Qvists rum, åtta trappor upp i närpolislokalen. Mannen placeras i en stol och Qvist börjar. “Hej, Sanna heter jag, jag ska förhöra dig om ett par brott, nämligen försök till stöld och brott mot knivlagen. Jag delger dig misstanke för dessa brott, vilka skedde på Varuhuset 1996 kl 13.00, erkänner eller förnekar du?” “Jag minns inte det där, men jag snor inte”, säger mannen och förhöret går vidare. “Kommer du ihåg vad du gjorde den dagen då”, prövar Sanna. “Nä, det är så länge sen” försvarar sig den för förhör utsatte mannen. På ett liknande sätt förhörs mannen vidare, men protokollet blir kort. Han minns inget och förnekar allt.

Tillbaka till ‘torget’ igen

(DO G9) Poliserna lämnar rummet och promenerar ner till ‘torget’ igen. “Hedström jobbar ute ibland, men då patrullerar han bara på Kungsgatan utan att göra något, han tycks tro att det är polisarbete”, konstaterar Friberg. Poliserna går ner på ‘torget’ och ställer sig i mitten. De slår ett par lovar men bestämmer sig för gå hemåt, passet börjar närma sig sitt

slut. Just då ser de en man de känner igen. De frågar mannen hur han mår och om han fått i sig något. "Näe", säger mannen. "Det var bra", säger poliserna. "Vi har med oss en man från span." De pekar på kollegan i skinnjacka strax intill.

"Å fan, här har du inget att hämta, va är du gift med två stycken", säger mannen och pekar på de två ringarna som 'spankollegan' bär. "Ja det är så att vara polis", säger en av poliserna och efter att ha skojar bort ett par minuter lämnar de skrattande platsen. "Gå hem och sov Hassan så syns vi imorgon." De vinkar varandra farväl.

9.2.8   *En torsdagskväll med Göran Eklund och Ove Sand*

(DO H0) Poliserna börjar dagens arbetspass med ett par koppar kaffe. I vanlig ordning skämtas det och humöret är på topp. Pratet handlar om en av poliserna som utpekats som så barnslig att hans kollegor borde få 'hundralappen' (handledarersättning) när de arbetar med honom. Den utpekade polisen protesterar 'vilt'.

Gruppens arbete

(DO H1) Efter kaffedrickandet promenerar poliserna, Göran Eklund och Ove Sand, till bussen och berättar under tiden för en oinitierad kollega om arbetet i gruppen. "Vi arbetar med krogrelaterad våldsbrottslighet. Under det första året höll vi mest på med kartläggning, då låg XJ i topp, men under detta år har vi mer börjat arbeta på riktigt. Det finns cirka trettio krogar i vårt område och vi delar in dem enligt en prioritetsordning. De tio stökigaste besöker vi en gång per vecka, de tio därefter stökigaste besöker vi en gång i månaden och de övriga tio i mån av tid. Vid våra besök går vi ut och snackar lite. Vi skapar en personlig relation som gör att dörrvärdarna förstår att vi både hjälper och bevakar dem. Ofta kollar vi anmälningarna mot krogar i början av varje vecka för att se vad som hänt. Det vi då får fram brukar styra vårt arbete."

Efter denna introduktion bär det iväg i buss.

Kollegor med bevakningsuppgifter

(DO H2) Bussen styr ner mot Prinsens torg där gruppkollegor hamnat på en bevakningsuppgift. "Vi åker förbi och skrattar åt dem", säger Göran muntert. Sagt och gjort. Bussen passerar men kollegorna på platsbevakningen kvitterar inte munterheten.

Bussen rullar vidare och samtalet handlar om skadegörelsegruppen i Söderport. "Hedström vågar inte röra den gruppen. Det är gamla stötar där som han inte vågar bråka med. Alla yngre har lämnat gruppen och nu finns bara äldre original kvar", säger en av poliserna.

"Ofta när vi jobbar, vi jobbar mest kvällar, brukar vi vara nere på torget fram till klockan 22–23 och därefter jobba mot krogar. Det passar bra eftersom krogarna inte öppnar förrän vid den tiden och det brukar vara lite att göra på torget fram till dess."

Ner på 'torget'

(DO H3) Bussen parkerar vid 'torget' och poliserna kliver ur. Väl framme vid glasdörrarna kommer en kvinna ur en butik och flämtar. "Hjälp oss att skicka ut en snubbe, kom fort." Poliserna småspringer mot butiken men möts i dörren när mannen de skulle bära ut är på väg att självmant lämna butiken. "Du vet ju att du inte får vara där Peter", säger en av poliserna. "Det blir ju alltid bråk då. Du kan inte gå in där och skjuta i dig."

"Jag har inte skjutit i mig", sa Peter. "Sluta", sa Ove, "om du inte åker härifrån tar vi in dig för pissprov, se detta som en chans att slippa". "Ja, ja tack då" och Peter lommar iväg.

Ett par minuter senare kommer en ung flicka fram och frågar var hon kan anmäla sin plånbok som hon tappat. "Jag har spärrat alla kort men behöver nog göra en polisanmälan". Poliserna tittar snabbt på varandra varefter Ove beskriver vägen till Centrumpolisens reception. Ingen av poliserna var intresserade av att ta upp en anmälan på plats och närpolisstationens reception var stängd så hänvisningen fick bli till Centrumstationen.

Till tillnyktringsenheten

(DO H4) Poliserna småpratar lite då en ABAB-vakt kommer fram. "Har ni lust att ta en snäll fylla, annars kan jag ringa efter bil i stället", frågar han försynt. "Vi kan ta den" sa Eklund och poliserna går och hämtar mannen.

"Knappt styrfart", konstaterar Eklund och mannen mer eller mindre bärs av poliserna. Han protesterar inte utan pratar om att han är målare och att han har tagit ett järn. Väl framme vid bussen skojar Eklund och säger "Vill du köra eller sitta bak". Utan att svara blir mannen insatt på 'busplats' och vilar sig tungt mot fönstret. Färden går, under tystnad, mot S:t Botvids tillnyktringsenhet och väl framme där bärs mannen försiktigt in.

"Fylla, är han bekant?" frågar Eklund när han tillsammans med kollegan baxar in mannen till den kvinnliga sköterskan som tar emot. "Ja då, hur mår du?" frågar hon mannen som svarar något även för ett tränat öra obegripligt svar. Hon fortsätter med frågor och konstaterar att mannen 'pinkat' på sig. "Blås här", säger hon och håller en alkometer mot mannens mun. "2.1 promille, det var inte illa."

Under det att sköterskan och hennes kollega klär av mannen och förbereder honom för vila skriver poliserna en så kallad LOB-blankett⁴⁹. Efter detta och kontroll av att mannen inte är efterlyst lämnar de sjukhuset. Det är matdags. En krog på Kungsgatan besöks och mat hämtas in till stationen. Mat och småprat under det s.k. avbrottet, därefter ut igen.

Kollegor behöver transporthjälp

(DO H5) Hasse, en kollega i en annan grupp, anropar poliserna. Han behöver transporthjälp. Poliserna åker till platsen och ser där Hasse och en annan polis stå tillsammans med två, som poliserna uttrycker saken, 'påtända busar'. "Misstänkt knark och stöld/häleri till Centrum", säger Hasse och tittar menande på en av männen. "OK", säger Ove. "Ni kommer efter och skriver va?" frågar Sand. "Ja, ja visst", säger Hasse, "vi kommer strax". Eklund och Sand skyddsvisiterar mannen och placerar

---

⁴⁹En blankett som skall fyllas i då någon omhändertas med stöd av Lagen om omhändertagandet av berusade personer.

honom bak i bussen. Han placeras på 'busplats' och bredvid sätter sig Eklund.

Sand kör bussen mot Centrumpolisen, under tystnad, och mannen förs upp till arrestavdelningen. Efter en kortare hissfärd visas mannen upp för biträdande vakthavande befäl och Ove säger följande: "En gripen för misstänkt knark och stöld/häleri, det kommer en till, en annan patrull skriver och berättar. De har den andre gripne." "OK, skriv arrestantblad", kontrar befälet.

Mannen placeras på en av träbritsarna och ett arrestantblad sätts i maskinen och Eklund börjar knattra. Med hjälp av det identitetskort de tidigare tog av mannen vid skyddsvisitationen går det hela snabbt och patrullen är snart ute igen. Mannen på träbritsen lämnades åt vaktkonstaplarna. Deras uppgift blev att bevaka.

I bussen ringer det på Sands bärbara telefon. "Det var från XJ", konstaterar han. "De har skolfest och kommer att få problem med missbruk av urkund, vi åker dit" (krogarna har fått telefonnumret till gruppchefen och kan vid behov ringa honom).

En skolfest

(DO H6) Poliserna kör in bussen och parkerar bredvid nattklubben och hoppar ur. De möts direkt av en dörrvärd som kamratligt säger "Tjäna Göran, tjäna Ove hur är läget?" Efter ett par artighetsfraser berättar dörrvärden varför han ville att polisen skulle komma. "Vi har skolfest ikväll och vi har redan tagit två med falska legitimationer. Det kommer fler." "Okej, ta hit dem", säger Göran, varefter vakten hämtar de två flickorna och lämnar deras legitimationer till poliserna. Göran pratar med en tjej och Ove med den andra. Göran frågar. "Det här är väl inte du?" "Nä" säger tjejen osäkert. "Det där leget har jag lånat av en kompis som lånat det av någon annan. Jag tog en chansning." "Vet du att du gjort dig skyldig till missbruk av urkund, ett ganska allvarligt brott." "Ja", svarade flickan. "Okey, då kommer jag att hålla att kort förhör med dig och börjar med att delge dig misstanke för urkunds förfälskning ikväll klockan 20.00. Erkänner eller förnekar du?" "Det är väl lika bra att erkänna, jag har ju gjort det så." Snabbt kom nästa fråga. "Vem fick du leget av?" "Av min kompis Malin Bengtsson, jag vet ej var hon bor men det kan jag kolla upp om du vill." "Är du beredd att motta

strafföreläggande, böter alltså?” frågar Eklund. “Hur mycket blir det, jag har inga pengar.” “Vet jag inte, men inte så mycket, du har väl ingen inkomst?” “Nä, bara veckopeng.” Göran skrattar till. “Det räknas nog inte”, säger han.

En yngling omhändertas

(DO H7) Förhöret fortsätter på samma sätt och avslutas ett par minuter senare precis i det ögonblick en av dörrvärdarnas tålmod tagit slut efter att ha försökt avvisa (pga av att mannen var för full) samma person tre gånger inom ramen av två minuter. “Nu får det fanimej räcka, stick”, skriker vakten lite högre än behövt. Kanske för att polisen är där.

“Går han in en gång till tar vi honom”, säger en polis till den andra. Mannens fjärde försök kommer mycket kort därefter och resulterar i att poliserna raskt och synkront stegar fram och tar honom i varsin arm. Poliserna känner över mannen (skyddvisiterar) och placerar honom i bussen. Allt går mycket fort och mannen hinner inte reagera förrän han väl är på plats i bussen.

“Vafan, det enda jag vill är att komma in på festen, den har ju för fan kostat 160 spänn”, skriker mannen. “Håll käft, du fick ju tre chanser att åka hem, men det ville du uppenbarligen inte. Bråkar du nu åker du till polisen, om du är lugn åker du till ungdomsmottagningen. Du bestämmer.” Mannen tystnar ett par minuter för att plötsligt brista ut: “Detta är mot Sveriges lag att bara ta folk sådär, typiskt, jag har inte gjort något, jag är 18 år och vi lever väl i ett fritt samhälle... .” “Sitt inte och skrik”, svarar Sand som sitter bak med mannen. “Dessutom är LOB en vårdlag, du är alltså för full för att vara ute.”

Bilen kör invid intaget till ungdomsmottagningen och mannen förs in och tas emot av personalen. Poliserna skriver den sedvanliga rapporten och åker därifrån. Polisens kontakt med personalen är mycket korthuggen och kommunikationen består endast av “hej” och “hej då”. I bussen pratar poliserna om ett skåp de behöver flytta på närpolisstationen. De anropar sina kollegor och kommer överens om att träffas på stationen inom ett par minuter. Skåpet, ett klädsåp, har varit i ett vattenskadat rum där det luktar mögel och poliserna vill inte byta om i rummet längre. Därför ska skåpet flyttas. Poliserna åker in till närpolisstationen, baxar med skåpet någon timme, avrustar och åker hem. Kvällen är slut.

9.2.9   *En fredagskväll och ett tillslag*

(DO I0) Fredagskväll klockan 18.45. Poliserna ska påbörja nattpasset sju på kvällen till fem på morgonen och sitter och småpratar över en kopp kaffe.

En utsättning

(DO I1) Pratet handlar om det tillslag man kommer att göra mot en krog. Poliserna Eklund och Sand är av detta skäl civilklädda. De inväntar en utsättning som ska börja klockan 21.30 och ingenting får hända fram till dess som gör att de missar utsättningen. Förkvällen ägnas åt att 'fika upp sig' och åka runt lite på stan. Sand håller klockan 19.00 (som i egenskap av inspektör är högst i rang) en ytterst informell utsättning. Han läser ur pärmen 'aktuellt' vad som hänt. "Garaget vid Västra torget har blivit tillhåll för knarkare igen står det i ett spanmeddelande." "Jag vet hojtar en polis, jag var där för ett par dagar sedan och jagade iväg två om inte tre knarkare." Sand fortsätter att läsa ett par notiser till och avslutar sin utsättning med att berätta om kvällens stora händelse – tillslaget. "Jag och Eklund kommer att vara med på tillslaget. Folk från andra närpolisområden kommer också att vara med. Det är på Minos krog och chansen är stor att vi får något. Det är mycket bus där." Poliserna pratar sinsemellan ett par minuter till och utsättningen anses över.

En ungdomsgård besöks

(DO I2) Poliserna Skogsberg, Löfkvist, Friberg och Omhav stegar ut till bussen och Skogsberg sätter sig vid ratten. Radionumren är uppdelade enligt åldersordning och Friberg är av samma skäl chef i bussen. Ingenting är uttalat, men han sätter sig på plats i höger framsäte (den plats chefen sitter på). Resan går till Vetevägen där Friberg säger åt chauffören att stanna. "Jag vill kolla om gården är öppen", säger Friberg och syftar på en lokal där det ofta är fest och vid dessa tillfällen välbesökt av ungdomar. "De brukar gå runt och bråka på stan", säger Friberg innan han går ut.

"Det blir ingen fest ikväll", säger Friberg när han kommer tillbaka och bussresan fortsätter. Poliserna pratar om 'gamlingarna'. "Tommy och Böhlin jobbar bara till fyra ikväll⁵⁰, hur kan de göra det? Typiskt, de

---

⁵⁰Poliserna skulle arbeta 19-05 men hade ändrat till 18-04.

sköter sig själva, de jobbar aldrig ihop med oss. Ändrar tid lite som de vill trots att vi ska arbeta till fem.”

En man har ramlat

(DO I3) En av poliserna ser hur en kille vinkar till bussen och frågar en öppen fråga. “Han vinkade där bakom, ska vi vända?” “Ja det gör vi” säger Friberg efter kort betänketid, och bussen vänder.

Mannen skyndar fram och knackar på rutan innan bussen hunnit stanna. “En man ramlade i trappan, han slog i huvudet, han ligger där nere, jag tror han är dålig”, hasplar mannen snabbt ur sig. Poliserna går ur bussen, tar på sig mössorna och går mot trappan. Omhav, som kör bussen går lite bakom. Han är kvällens chaufför och behöver således inget annat göra. Löfkvist går ner för trapporna och fram till mannen som ligger på rygg med fötterna på nedersta trappavsatsen.

“Hur mår du?” frågar han och ruskar försiktigt i mannens kavaj. “Öh”, stönar mannen och poliserna hjälper mannen upp i sittande ställning. “Har du ont?” frågar Friberg. “Hur känns det?” “Det är bra, ingen fara med mig”, säger mannen i sitt mycket berusade tillstånd. Poliserna tittar på varandra och hjälps åt att mycket varligt föra upp mannen på fötter. “Vi ska hjälpa dig, du måste till sjukhus”, säger poliserna och halvt lyfter mannen uppför trapporna. Väl utanför bussen känner poliserna igenom mannen (skyddsvisitation), varefter de säger “sätt dig längst bak, längst in, vi hjälper dig”. De hjälps åt att baxa in mannen som omedelbart, väl på plats, somnar in. Friberg säger högt “till TNE” (tillnyktringsenheten) och riktar i samma ögonblick upp radion som nästan omedelbart svarar. “Vi åker till TNE med mannen”, säger Friberg och detta kvitteras av ledningscentralen.

Väl framme diskuterar poliserna om de ska använda en rullstol eller ej. “Nä, vi lyfter”, säger Omhav och han och Friberg lyfter in mannen och möts av en sköterska. “Han har ramlat och är ordentligt berusad”, säger Friberg och blir sedan anvisad en plats att placera mannen på. “Jag går in och skriver”, säger Löfkvist.

Sköterskan försöker få mannen att blåsa utan att lyckas. “Du blåser som en lungsjuk ansjovis”, skojar Friberg och alla skrattar. “Ta i nu.” Mannen försöker en gång till och lyckas med en pust att nå 2.3 promille. “Det var

inte illa”, sa system, “hade du blåst hårdare hade du nog kommit upp i tio”. Alla skrattar. Systrarna rullar iväg mannen i rullstol och poliserna hälsar adjö. “Hej då, vi lär väl synas igen.”

Kollegor behöver hjälp

(DO I4) Väl ute i bussen anropar en kollega poliserna i bussen. Kollegan vill ha transporthjälp från ‘torget’ och bussen rullar dit. Poliserna kör ner bussen på ‘torget’ och kliver ur. Väl inne kommer en man fram och säger att det är några som slåss en bit bort. Poliserna promenerar fram och när de får se att två kollegor, civilklädda, slåss med en man och att de i denna situation är omgiven av två andra, börjar de att springa. Poliserna konstaterar snabbt att deras kollegor lyckats boja mannen på backen och att problemet snarare är männen omkring.

Omhav och Friberg tar snabbt en av männen och för honom åt sidan. Detta lämnar Löfkvist själv med en man, men som en självklarhet förväntar sig alla poliser att den civilklädde kollegan – jag som för kvällen är med – ska ‘ställa upp’. Detta uttrycks genom blickar och att någon säger: “Vi tar den så tar ni den”, och pekar menande på en av bråkmakarna. “Behöver ni hjälp”, hojtar Friberg till poliserna på backen. “Nä det är lugnt”, flämtar en av dem, “De där blev djävligt aggressiva”, säger polisen menande. Friberg och Omhav tittar mot Löfkvist för att förvisa sig om att den civilklädde polismannen biträder som han bör. De blir lugnade när de ser hur Löfkvist är i full färd med att kontrollera fickorna på mannen som nu är helt stilla. Poliserna på backen har rest sig upp och försvunnit in i en vaktlokal i närheten och den vanliga proceduren av identitets- och fickkontroll börjar och avslutas. Plötsligt kommer Vandin, en av poliserna på backen, och tar tag i den mörkhyade mannen Löfkvist just kontrollerat.

“Vafan gör du din djävel”, skriker han högt och är alldeles röd i ansiktet av ilska. “Jag visste inte att ni var poliser, du borde visa leg, jag såg bara hur min kompis åkte i backen”, svarade mannen på bruten svenska. “Du visste djävligt väl vilka vi var, du uppträdde hotfullt, det ska du ge fan i att göra”, skriker Vandin vidare. “Det där borde du inte gjort, du är bränd din djävel” (de bägge mörkhyade männen hade blivit upprörda och gått nära de civilklädda poliserna då de brottades med den tredje mannen. De hade inget gjort rent fysiskt men poliserna hade känt sig hotade. “Vi trodde att de skulle flyga på oss”, sa poliserna senare). Hur som helst,

polisen lugnar ner sig och de två männen släpps. Bussen åker ner till Centrumstationen med den gripne, som brottades med poliserna. Resultatet blev anmälningar om våld mot tjänsteman och narkotikabrott. Det är dags för den sena utsättningen (klockan 21.30).

Kvällens andra utsättning

(DO I5) Det hålls två utsättningar. En allmän för alla som jobbar denna kväll och en för dem som ska vara med på tillslaget.

Tillslagsutsättningen leds av en person från restauranggruppen. Efter en inledande beskrivning av krogen Minos går insatschefen så in på hur det hela ska gå till. "Vi ställer två man i dörren och en man i ett rum på hotellet mitt emot. Övriga rullar civilt i området. Piketen måste vara med om något händer." Han delar ut anropssignaler och Eklund och Sand kallas patrull fyra. 'Holken' kallas den polis som sitter cirka 25 meter från krogen i en lägenhet med filmkamera. 'Holken' ska leda operationen. "Det här kan bli något", säger Eklund när han tar plats i bilen. "Ja kanske", svarar Sand. "Det här är ju inte direkt något vi gör varje dag, men ibland så, det är kul med lite omväxling", konstaterar poliserna förnöjt.

Patrull fyra kör runt lite på stan och avvaktar elvaslaget, då allt ska börja. Ett par minuter i elva parkerar de bilen så att de ser ingången till krogen Minos på Skarpgatan. Två man ur restauranggruppen har 'tagit över' i dörren och använder metalldetektorer på alla besökare. Avsikten med kvällens insats är att avslöja folk som försöker ta med sig vapen in på krogen. "Det är djävligt mycket bus på krogen, alla sorters" säger Sand som en kommentar till kvällen.

Tillslaget har börjat

(DO I6) "Patrull fyra från Holken, stoppa den röda bilen som vände när han fick syn på oss." "Uppfattat", säger någon i patrull fyra. "Behöver du en anledning så vände han över heldraget", inflikar Ronny, polismannen med uppgift att bevaka dörren till krogen.

Efter ett kvarter hinner den civilklädda polis bilen upp den röda Toyotan och Eklund visar med hjälp av att blinka med helljus att föraren av Toyotan ska stanna. Det gör han och poliserna stiger ur. "Ni körde över heldraget där borta. Har ni körkort?" frågar Sand som gått fram till

föraren. "Ta din kompis leg också", inflikar han och går tillbaka till polisbilen med två legitimationshandlingar i handen. En snabb kontroll via ledningscentralen visar att ingen är efterlyst. Poliserna släpper iväg männen men behåller namn och bilnummer på en papperslapp. "Holken patrull fyra, de var gröna, vi återvänder." "Bra patrull fyra." Poliserna kör tillbaka till parkeringsplatsen.

"Det gick ut en neger", säger 'Holken', "patrull fyra ser ni?" "Den fixar vi." Patrullen följer efter mannen, som försvinner in på en bakgata. Mannen går fram till en bil och tillbaka igen. Eklund kliver ur den civila polisbilen för att följa efter. Vips är mannen borta. Poliserna kör runt och letar utan att hitta honom. "Han gick upp i rök", sa Eklund till Holken efter att ha fått kontakt via radion. "Ja, ja det blir så ibland, vi tar nästa." Bilen rullar tillbaka och parkerar på samma ställe som innan utflykten. "Ett helt gäng vände", sa 'Holken' "kan någon kolla dem?"

Ett gäng kontrolleras

(DO I7) "Patrull fyra, vi tar det", säger Eklund och poliserna går ur bilen och upp mot gänget. På vägen upp ansluter fyra andra civilklädda poliser, däribland Norr, en kollega både Eklund och Friberg känner väl. Poliserna, sex stycken, går fram till gänget och delar in sig, en polis per gängmedlem. "Har du något leg, vad gör ni här" är standardfrågorna när gänget blir kontrollerat. Alla legitimationshandlingar kontrolleras via data och ingen visar sig vara efterlyst. En efter en släpps de iväg, efter att poliserna pekat ut riktningen. Gänget samlar upp sig och består av tre personer när en av dem samlat mod till sig och ropar: "Va fan kollar ni oss för, kan någon svara på det?" Han går tillbaka till den plats där resten av gänget står. "Jag ifrågasätter att ni kollar oss, vi har inget gjort." Plötsligt rusar Norr fram och knuffar mannen hårt i bröstet. Inom loppet av tre sekunder är mannen tillbaka på den plats där han börjat sitt ifrågasättande och finner sig själv i Norrs grepp. Alla andra poliser på platsen sluter upp bakom Norr. De ställer sig bredbent med cirka en meters lucka och är stridsberedda.

Mannen som nu är lugnare säger halvtyst. "Kan man inte fråga om nåt utan att ni blir förbannade?" Detta är den sista kommentar som hörs innan gänget lämnar platsen och alla poliser återgår till sina positioner. "Tillbaka till bilen", säger Eklund och fortsätter tankfullt: "Detta är lite lekstuga, men det är ju kul att vara med. De där resturangepoliserna

bröstar sig och tycker att de är lite balla. Den enda som är normal är Ronny.”

Kollegor i underläge

(DO I8) Meningen hinner inte avslutas förrän larmsignalen går på radion. Två snabba tonstötar och en röst flämtar “kollega i underläge Kungsgatan”. Sand gasar snabbt, som en självklarhet, upp bilen och passerar ett rödljus innan Eklund lyckats få upp blåljuset på instrumentbrädan. Patrull fyra är snabbt på Kungsgatan och där är de inte ensamma. Ett tiotal polisbilar är redan där och andra är på väg. Sirener hörs från alla håll och poliser skyndar.

I det allmänna kaoset som utbryter över radion lyckas radiooperatören förmedla att den larmande patrullen ingripit mot ett gäng rånare som de känt igen och att de gripit en av dem men att fyra är ‘lösa’. Trafiken på radion ägnas åt att lokalisera exakt position på den larmande kollegan och att snabbt dirigera dit bilar. När detta är gjort inriktas arbetet på att gripa någon av de övriga fyra. Det finns inget signalement utan poliserna inriktar sig på personer som springer. En patrull fångar upp en person och snart är en till uppfångad. Patrull fyra hamnar utanför händelsernas centrum och konstaterar “vi var i alla fall med” och åker tillbaka till ‘sin’ parkeringsplats.

“Holken patrull fyra, vi åkte på larmanropet men är nu tillbaka.” “Är allt okey med kollegan”, frågade ‘Holken’. “Ja då, de var ett rånargäng och tre gripna.” “Där ser man, välkomna tillbaka, här har det varit lugnt.”

En alkoholpåverkad bilförare

(DO I9) Poliserna sitter och tittar lite på restaurangdörren och det går cirka femton minuter innan ‘Holken’ meddelar att en bil vänt och ber patrull fyra att ta upp kampen. Sagt och gjort. Patrull fyra följer efter och lyckas på vanligt sätt få stopp på bilen. Kontrollen visar att föraren är alkoholpåverkad, bisittaren narkotikapåverkad och i bilen hittar poliserna dessutom en tårgasspray. “Olaga vapeninnehav, eller som det heter nu för tiden, brott mot vapenlagen”, konstaterar Eklund när han förde över den misstänkte mannen i den civila polisbilen. Vi måste fixa transporthjälp till den andra. Eklund kontakter ledningscentralen och snart anländer en radiobil. Männen förs upp till Centrumstationen och anmälningar skrivs. “Det är så jävla mycket papper”, suckar Eklund när han sätter sig beredd

att författa. Detta är det sista som händer denna natt. Patrullen säger godnatt till ledningscentralen och kort därefter till varandra. Fredagen (som ersatts av lördag) lider mot sitt slut.

9.2.10 Ett pass i Söderport

(DO J0) Arbetspasset börjar på närpolisstationen. Robert Rotsjö stoppar in huvudet i receptionen och hejar på sina kollegor.

En kollega introduceras

(DO J1) Han presenterar den civilklädde kollegan som ska slå följe med honom denna dag för en kollega i gruppen, Odd Bengtsson. "Är han polis?" frågar Bengtsson argt utan att möta den civile kollegans blick. "Ja det är han", svarar Rotsjö varefter Bengtsson sträcker fram handen och presenterar sig. I samma ögonblick kommer stationsbefälet in och hojtar halvt skämtande. "Säg inget till honom, han är utsänd från CV⁵¹ för att avslöja oss. Han kommer att klä av oss in på bara kroppen." Bengtsson ruskar på huvudet och går bortåt i korridoren. Rotsjö, å sin sida, hämtar radio och vapen och konstaterar: "Sådärja, då går vi. Jag brukar aldrig gå upp och fika, jag vill hellre ut direkt. Så är det nog för alla i vår grupp. Om man vill sitta och prata har vi våra ställen i Söderport. Då går vi dit. Det kan vara fik eller restauranger där vi känner folk. Vi i gruppen arbetar nästan alltid själva, det har blivit så."

En medborgare parkerar fel

(DO J2) Cirka tio meter utanför närpolisstationen ser Rotsjö en lastbil som dubbelparkerat med motorn på. En ung man som just hoppat ur lastbilen hejdas av Rotsjö med kommentaren. "Vart ska du? Det är dagsböter på det där." "På att dubbelparkera?" frågar chauffören. "Nä på att lämna bilen med motorn igång, vi har annat att göra än att leta efter stulna lastbilar."

Mannen lommar tillbaka till lastbilen, stänger av den, hoppar ut och fortsätter det ärende han blev avbruten i. Rotsjö går vidare och konstaterar: "Det fick jag lära mig igår av en kollega. Det är tydligen tio dagsböter på det där." Promenaden fortsätter.

---

⁵¹En enhet inom polisen som utreder anmälningar mot poliser.

Rotsjö besöker banker

(DO J3) Rotsjö riktar upp ledningscentralen och meddelar att han ska gå på bankbesök. "Vi måste göra det nu för tiden. Tydligen är det bestämt att vi ska gå på 7000 besök varje år. Jag har besökt banker i alla år, det är viktigt." Rotsjö går in på banken. "Tjäna, allt väl?" kastar han ur sig till personalen. "Jadå, måndagsmorgon är inte så kul men bara fem dagar till helg", svarar en av dem och skrattar. Rotsjö skrattar i retur och tar farväl. Nästa 'bank' är en post och den ligger ett par hundra meter bort.

"Den här nya närpolisreformen innebär att alla poliser ska jobba som oss i Söderport, som jag har jobbat i tio år. Man kallar det närpolis men det är samma sak. Jag tror att jag var lite speciell, eftersom jag började Polisskolan som trettioåring. Det var inte lika lätt att forma mig. Jag visste vad jag ville ställa upp på och vad jag inte ville göra. När jag kom ut som ny polis hamnade jag mitt i ett skottdrama. Efter det tänkte jag att varför ska jag utsätta mig för faror när jag för samma lön kan arbeta som kvarterspolis och dessutom träffa folk hela dagarna. Valet var enkelt, 1985 kom jag hit och här vill jag stanna", konstaterar Rotsjö.

En cyklist får en tillsägelse

(DO J4) Rotsjö avbryter sig själv då han ser en kvinna som cyklar mot gällande trafikskyltar. Hon hoppar raskt av cykeln då hon ser Rotsjö. "Vart är du på väg?" frågar han. "Jag ska bara dit bort", säger kvinnan och pekar bortåt. "Då får du leda cykeln", säger Rotsjö och promenaden fortsätter. Rotsjö går in på posten.

"Hej", säger han halvhögt och går fram till en kassörska: "Har ni haft råninformation?" (något som Rotsjö brukar anordna lite då och då). "Det var länge sedan, säkert ett par år sedan", svarar kvinnan. "Har ni den här på toaletten?" frågar Rotsjö och håller upp en klisterlapp med rubriken Vad gör jag vid rån? "Ja", skrattar kassörskan, "den läser vi alltid när vi sitter på toaletten, den är liksom det enda vi kan läsa därinne". "Det är bra", säger Rotsjö. "Vi får ta och göra något åt den där informationen, jag återkommer." Med det lämnar han lokalen. Promenaden fortsätter in på Sparbanken hundra meter bort.

Ett bankbesök till

(DO J5) "Hej är chefen här?" frågar Rotsjö en kassörska. "Nä, han har semester." "Konstigt, han är aldrig här när jag kommer. Då är det väl Hasse som är chef?" "Ja, han sitter i telefon just nu, du kan väl vänta lite." Hasse pratar färdigt och Rotsjö berättar för kollegan han har med sig om hur kontakterna knutits. Rotsjö känner chefen för banken sedan en lång tid tillbaka. Bankchefen frågade vid något tillfälle om Rotsjö skulle kunna informera bankpersonalen om hur de ska göra vid rån. Rotsjö tog då kontakt med en kollega han känner vid kriminalpolisen, som har ett utbildningspaket för utbildning av bankpersonal i bedrägerier. Rotsjö tyckte att det skulle passa bankpersonalen och rekommenderade att de skulle ta kontakt med kollegan.

Hasse har just pratat färdigt och tittar upp. "Tjäna, har du fått tag i kollegan Persson?" frågar Rotsjö. "Nä jag har ringt och ringt men han är alltid upptagen", försvarar sig Hasse. "Ring nu", uppmanar Rotsjö och ställföreträdande chefen ringer snällt. Kollegan svarar och allt ordnas inför informationsmötet. "Där ser du", säger Rotsjö, de tar farväl och promenaden fortsätter.

Inbrott i bil

(DO J6) Rotsjö går runt hörnet in på nästa kvarter och in i en affär. "Tjäna hur är läget?" "Sådär", svarar affärsägaren, "försäljningen har gått ner, det måste vara något på gång". De småpratar lite tills dess att Rotsjö hör något på radion som rör Söderport. "Har 70 någon ledig bil för ett inbrott på Fredsplatsen, mitt emot Konsum?"

Rotsjö lyssnar intresserat och avvaktar. Ingen bil svarar och operatören ska just koppla ner larmanropet när Rotsjö svarar: "1125 jag tar det där." Han lämnar affären och promenerar upp till platsen. Där ser han en bil med sönderslagen högerhjul och möts av en person som säger. "Jag såg allt, det var en lång kille med ljust halvlångt hår och svart skinnjacka." "Såg du vart han gick", avbröt Rotsjö och kvinnan pekar nedåt.

Rotsjö och kvinnan skyndar ner ett kvarter och siktet är inställt på en busshållplats. "Nä, han har hunnit iväg", konstaterar Rotsjö och börjar ta uppgifter av anmälaren. Han tar uppgifter om personnummer, adress och vad hon sett. Samtalet avslutas med att diskutera den skola hon för närvarande går på – textilskola på Öland. "Intressant", konstaterar Rotsjö

“men går det att få jobb?” “Vet inte”, fnissar kvinnan, “men man hoppas ju”.

“Tack och hej”, säger Rotsjö med siktet inställt på att komma tillbaka till bilen. På vägen upp ser han två män som pratar om en lastbil och en annan bil. Samtalet handlar om huruvida en av männen, lastbilsföraren, kört på bilen eller ej. När de ser Rotsjö ropar de på honom. Rotsjö går fram och hör sig för. Den andra mannen har inte sett något, men tror att skadan orsakats av lastbilen. Rotsjö tittar på märken och söker efter avskrap på lastbilen. När han inte hittar några går han därifrån, utan att säga ett ord till männen. De ser en aning överraskade ut, men protesterar inte. De får lösa detta själva.

“Det är ju inget jag kan göra om ingen sett något”, säger Rotsjö apropå den eventuella krocken samtidigt som han skriver en lapp till ägaren av den inbrottsdrabbade bilen. “Jag skriver en lapp så får ägaren själv göra en anmälan, det är bäst så”, konstaterar han och lämnar lappen på passagerarsätet. “Jag kan ju inte veta vad han hade i bilen, det vet han ju bara själv”. Vanlig praxis är att poliser skriver en anmälan så får fordonsägaren göra en tilläggsanmälan.

En skola och två affärer besöks

(DO J7) Rotsjö går till Storskolan. På vägen dit träffar han flera bekanta ansikten. Alla möts av ett kamratligt “hej” och någon minuts småprat. Så småningom kommer Rotsjö in på skolans gård. Han omringas snabbt av barnen (åldrar sju till nio) och frågorna smattrar. “Har du skjutit någon? Är det kul att vara polis? Har du fångat några bovar idag?” “Oj det var många frågor!” “Får jag låna din batong?” avbryter en pojke. “Visst får du det, ta det bara försiktigt.” Barnen omväxlande leker med en batong och tittar på en patron som Rotsjö visar, och småpratar lite. Efter cirka femton minuter tar Rotsjö farväl och fortsätter sin promenad.

“Undrar om Nisse har kommit än”, säger Rotsjö och känner på dörren till en affär. Dörren öppnas och Rotsjö möts av leenden från butiksägaren och expediten och kommentarer av typen: “Det var kul att se dig.” De småpratar lite och butiksägaren berättar om att skylten till affären blivit nerkörd av en lastbil. “Men han lämnade en lapp och elledningen var kvar så det var inte så farligt.” “Det var bra, då löser det sig”, säger Rotsjö och lämnar affären.

Han går tvärs över gatan och in i en glasaffär. "Hej Robban", säger expediten. "Vem är det du har med dig?" Rotsjö presenterar den civilklädda kollegan han har med sig och pratet kommer att handla om närpolisverksamheten. "Det är ju jättebra att vi har haft dig i alla år, men på sistone har det blivit så mycket brott att vi i företagarföreningen varit tvungna att anställa en Securitasvakt som går runt i butikerna, se där, där kommer hon förresten."

Rotsjö presenterar sig för Securitasvakten och samtalet fortsätter. "Vi kan komplettera varandra", säger Rotsjö, "det är bra". "Var var ni i förra veckan" inskjuter butiksägaren, "det kom in en person och tog kassan och sprang ut. Ni borde ha varit här då", säger hon halvt på skämt halvt på allvar. "Vi tar han nästa gång", säger Rotsjö och tackar för sig och går vidare. "Nu ska jag besöka tysken" säger han och ställer in siktet. "Det är roligt att jobba här. Är jag borta i tre dagar frågar alla efter mig det uppskattar jag."

'Tysken' besöks

(DO J8) Rotsjö knackar på dörren till 'tysken' som på bruten svenska skrockar fram en hälsningsfas. De två gamla vännerna småpratar lite och Rotsjö berättar om ett papper han fått på posten. "Vet du, jag kommer bara att vara kvar i ett år. Nu har de (någon diffus polisledning) bestämt att vi bara får vara på samma ställe i tre år räknat från för två år sedan. Det är typiskt, de vet inte hur det fungerar. Att bara lära sig området och få dessa personliga kontakter tar två år. Sen ska man alltså bara arbeta ett år innan man är förbrukad."

"Näe, vi vill ha dig kvar Robban. Man säger ju saker till dig, eftersom vi känner dig, som annars aldrig skulle komma polisen till del. Vi måste protestera." Rotsjö lämnar 'tysken' och går in i den lokal som poliserna har i Söderport. Där sätter han sig ner och småpratar litet med en kollega.

Lite prat på polisstationen

(DO J9) "Söderportgänget och det gäng som jobbar på torget kompletterar varandra ganska bra", säger Rotsjö. "De är ju unga och hungriga på den sortens arbete. Jag kan förstå att 30-åringar inte vill jobba här, eftersom de tycker att det är för lugnt." "Vi i Söderport är fem

stycken. Vi lockade över Tommy. Han tillhörde förr den grupp som ska arbeta vid parken. Han jobbar på samma sätt som oss och passar in bra.”

Rotsjö fortsätter och pratar om sina arbetstider, främst dagtid. “Någon gång har jag arbetat sent på kvällen och slagits av att det inte är samma människor man då möter, det är som två skilda världar.” Rotsjö fortsätter av bara farten med formerna för arbetet. “Här nere jobbar vi ensamma, det gör en till lovligt byte för folk att komma fram och fråga. Är man två blir de lite skrämda.”

Rotsjö låter besöket i lokalen bli kort och går ut igen efter fem minuter. “Söderport är stängt för trafik efter klockan 23.00 och det är många gator som är enkelriktade. Det där är något som jag luckrar upp. Det är inte rimligt att ge folk böter för att de kör in här, det gör jag aldrig. Jag säger som en god vän sa till mig. Poliserna är till för att reparera dålig politik. Det ligger mycket i det.”

Att rapportera brott

(DO J10) “När jag är ute och går har jag med mig en liten bok. I den antecknar jag folk som skulle haft böter. Jag säger till dem att de slipper denna gång, men att jag rapporterar dem nästa gång jag ser dem. Då skickar jag in två böter. Det är ingen idé att ge folk böter första gången, alla kan göra fel.”

“Klottret i Söderport har länge varit ett problem. Jag har jobbat mot klottret i fem år och jag har en dröm. Tänk om alla hus hade samma färg och en halv meter upp från backen. Då skulle man kunna rolla över med samma färg så fort det hade klottrats. Det som blir fel idag är att klottret får vara kvar så länge, det är ju det som ungdomarna vill. De kan annonsera sitt namn. Nä, det ska bort direkt.”

Det är dags för lunch och Rotsjö besöker en restaurang. Han beställer maten med frasen. “Tjåna Kalle, en pasta, jag sätter mig i källaren.” “Visst Robban, maten kommer.”

Efter lunchen promenerar Rotsjö in på Abrahamsskolan. Ett par barn möter upp och en av dem ropar: “Polis, polis potatisgris, hem och laga morsans spis.” “Jaså, är spisen trasig”, kontrar Rotsjö och skrattar. Han fortsätter promenaden och ser en äldre kvinna som försöker parkera.

“Hon skulle egentligen ha tio dagsböter eftersom man inte får köra in där. Det är orimligt och ingenting som jag rapporterar.” Rotsjö går vidare och ser i ett litet prång hur en man halsar ur en flaska sprit. Rotsjö ställer sig och tittar på mannen som snabbt rafsar ihop sina grejer och går därifrån. Inte ett ord utväxlas, bägge vet spelreglerna. Med blicken följer Rotsjö mannen, som efter ett par meter vänder sig om och nickar.

Passet avslutas

(DO J11) Rotsjö ska möta sin gamla kompis på Glasblåsarbacken klockan 15.00, därför börjar promenaden ditåt. De ska titta på en lägenhet som kompisens son ska hyra i ett par månader. Rotsjö möter kompisens son och det bär iväg. Besöket tar cirka en timme och Rotsjö avslutar dagen med kommentaren: “Nu ska jag in och ringa lite.” Han tar farväl av kollegan som under dagen följt honom i hasorna.

9.2.11 Ett projektgruppsmöte

(DO K0) Projektgruppen som arbetar mot brottslighet i Söderport har möte. Ordförande är Ola Bäckström. Han arbetar inte i den gruppen men eftersom han är en erkänt skicklig ordförande leder han förutom sin egen grupp även denna. Bland mötesdeltagarna märks bland andra representanter från lokala skattemyndigheten, fastighetsägare, aktiva boende, krögare, den polis som är områdesansvarig i Söderport, en bankanställd samt företrädare för företagarföreningen.

(DO K1) Mötet öppnas och Bäckström hälsar välkomna genom att referera till en artikel i DN där journalisten Hans Bergström skrivit en artikelserie om brottslighet. “Som Bergström skriver måste man gå på brottsligheten tidigt, man får inte blunda, man måste rapportera allt”, manar Bäckström som efter sitt korta inledningsanförande lämnar över till Niclas Fihn som beskriver polisens arbete mot de övriga målen.

“Arbetet går bra mot alla mål. Dock har polismästaren beslutat att målen för torgetgruppen kommer att skärpas. Det kommer att bli en större satsning där. Beträffande Närpolisområdet kan jag också nämna att vi kommer att få fler utredare till området, de kommer första maj.” Fihn lämnar över till den områdesansvarige, som informerar om arbetet mot klotter. En diskussion startar då han nämner att det kostat 61 miljoner att sanera klotter under det föregående året.

“Det är otroligt”, säger någon, “sannolikt är inte alla kostnader med i detta. Poliser kostar, åklagare likaså och andra. Siffran är nog högre.” Några hummar med och när diskussionen handlar om pengar reagerar fastighetsägaren. “Vi ser bara kostnaderna, för oss är det bara dyrt att sanera. Dessutom är det otacksamt. Om tio väggar blivit ‘bombade’ och vi som äger den mittersta sanerar men inte de andra. Vilka tror ni då blir utsatta för nästa bombning?” frågar sig fastighetsägaren. “Som sagt, vi ser bara kostnaderna och att det inte lönar sig att sanera.” “Det är det enda som hjälper”, säger en av poliserna. “Busar trivs inte i för fin miljö, sanera och återigen sanera.”

Diskussionen stannar till och det är uppenbart att två intressen möts. Polisen, som vill sanera kvickt så att inte klottrarens bomärke syns, eftersom det ger denne legitimitet och ett bevis för att han lyckats, och fastighetsägaren som ser kronor och ören.

Någon av poliserna avrundar med att berätta om en tidning vars affärsidé är att publicera bilder på klottrarens verk. “Det borde förbjudas”, säger någon och hummandet hörs än en gång.

En av poliserna berättar om tryggheten som ett stort problem. “Folk vågar inte åka buss på kvällarna. Man får aldrig så mycket uppskattning som polis som när man jobbar i Söderport på fredag- och lördagkvällar och nätter. Folk kommer fram i klasar och uttrycker sitt stöd.”

Diskussionen lever vidare och företrädaren för skattemyndigheten pekar på problem. “Vi kan inte säga allt till er och jag antar att ni inte kan säga allt till oss, vi har sekretessproblem. Vi måste finna former för att samverka.” Efter ett antal minuters diskussion kommer man fram till att inte nämna namn utan bara prata i generella termer, något alla kunde enas kring.

Mötets ordförande bildar snabbt och raskt undergrupper. En ska arbeta mot klotter (bl.a. informera fastighetsvärdar om vikten av att sanera), en annan ska arbeta fram en trygghetsplan. Mötet avslutas och nya tider för senare möten avtalas.

9.2.12 *Närpolischefen informerar*

(DO L0) Närpolischefen informerar vid två tillfällen under veckan, nämligen på tisdagar och fredagar klockan 13.30. Inför detta möte kom sex till sju poliser och alla var punktliga.

(DO L1) Stämningen är hög och skämten haglar. Hedström manar till ordning och börjar mötet. "Soc (sociala myndigheterna) är missnöjda. De tycker inte att kontakten med polisen fungerar" (apropå en utredning som nyligen publicerats om samverkan mellan sociala myndigheter och polisen vid Närpolisområdet). "Det är deras fel", inflikar en polis, "de ser ju oss i uniform och kan komma fram när som helst, hur ska vi känna igen dem?" "Ja, det är lite gnäll", säger Hedström och lägger papperet – och därmed en klassisk motsättning – till handlingarna.

"Det går inte att lämna rapporteftergift på pissprov enligt en skrivelse jag fått." Församlingen mumlar lite, men ingen kommenterar. Det är något man sinsemellan pratat om under en tid och svaret överraskar ingen.

Hedström pratar lite om ordningshållningen på Kungsgatan och att han träffat företrädare för butiker som är missnöjda. "De vill ha bort nasarna, vi måste bli bättre på det." "Vi gör nog så gott vi kan, det är ju inte det enda vi ska göra" säger en polis med ironi i rösten. Hedström låtsas inte höra utan fortsätter: " ... A-turen kommer på besök på måndag mellan 16.00 och 16.30 det vore bra om vi kan ha några målsansvariga att ta hand om dem." "Jag är ledig då", hojtar en av dem, "men jag kanske kan komma in ändå, jag kommer ändå att vara i stan". Poliserna småpratar lite om att A-turen kommer på besök och de flesta anser att det är bra. "Då får de se vad vi gör och att vi inte bara ligger på sofflocket", är en kommentar i mängden.

Närpolischefen avslutar mötet med att berätta om att han ska på invigningen av en ny närpolisstation. "Vi skänker en tavla med en båt på. Vi sitter ju i samma båt", skojar han och med detta är mötet över.

Poliserna sitter kvar och småpratar lite. Polisens datorisering kommer upp på tal. "Det är fan i mej otroligt", säger en polis, "våra datasystem är så dåliga så vi måste vara hackers för att klara av dem. För ett par dagar sedan fick vi stopp två eller tre gånger. Det är otroligt. Det vore bättre om man fick jobba som polis och att någon annan som kan arbetade med

datorerna.” Många håller med och diskussionen glider in på hur polisledningen leder polisarbete.

“Idag kostar lokalerna för mycket. Man har dragit på sig så stora kostnader att de snart måste sparka civilanställda. Snacka om usel planering. Tänk om de som kan fick hålla på med sådant. Inte poliser eller polischefer utan någon utifrån som kan siffror. Jag är säker på att polisen betalar överhyror eftersom vi förhandlat så dåligt.” Detta sätter punkt för diskussionen.

Vi sätter också punkt för det polisarbete jag har observerat. Nu kommer jag att redovisa det småprat som jag har hört, men som inte varit relaterat till de observationer jag gjort.

9.3 Småprat

Poliser om ‘svunna’ tider

I kafferummet småpratades det lite om den gamla respektive nya tiden (tiden före närpolisreformen och därefter).

“Egentligen är det helt otroligt. Förr försökte man smita undan jobb och var aldrig tillfredsställd. Nu jobbar man betydligt mer och känner mer tillfredsställelse. Nu känner man att man åstadkommer något. Förr roade man sig med konstiga saker. Jag vet ett gäng som tävlade om att åka längst bort under ett arbetspass. Vem som hade rekordet kollades genom att patrullen skickade ett vykort. Rekordet var tydligen en stad tjugo mil bort).”

Poliser om närpolisarbete

“Jag tror att det finns många som slöar som närpoliser. Det går ju inte att kolla vad folk gör. Förr kollade åtminstone radion.”

“Poliserna kom till Närpolisområdet på grund av arbetstiderna, de blev hitlurade med periodplanerad arbetstid. Skulle det försvinna skulle poliserna försvinna.”

Poliser om Polishögskolan

Vid ett tillfälle pratades det om Polishögskolan och lärarna där.

“De där lärarna har ingen som helst verklighetsförankring. De har ju inte jobbat ute på länge. Alla lärare borde varva teori och praktik.”

Poliser om poliser

Apropå en polis som vid en jämförelse var ‘gammal’ i tjänst och fått nya arbetsuppgifter.

“Synd att Pia Anér slutat. Hon behövdes verkligen. Det är inte så många rutinerade här och alla med många års tjänst behövs. Hon var dessutom den enda som tordes sätta sig upp mot Hedström.”

Om stationsbefälen som båda är gamla i tjänst och betraktas som mycket rutinerade.

“Som det är nu tar Rutger och Klas (stationsbefälen) ett jätteansvar. Utan dem skulle det inte funka. De är ju de enda som verkligen kan det här, de som de unga kan luta sig mot.”

Om en polis som beskrivs som hetsig och ingen vill arbeta ihop med.

“Om någon polis uppträder illa får man stå bredvid och skämmas, man kan ju inget göra.”

“Den där Böhlin är knäpp, vet ni vad hans valspråk är? Jo, bättre fälld än ställd.”

Om två kvinnliga poliser som anmält en äldre manlig kollega för misshandel.

“De där tjejerna som anmälde Tore Gred var djävligt konstiga, man märkte direkt att de inte passade in. Det finns nog inte många som vill jobba med dem.”

Poliser om polischefer

Diskussioner kring en annan närpolischef och om polismästaren.

“Närpolisområde Öst funkar inte, de fick en chef som inte jobbat som polis på många år, som inte vet vad det handlar om. Han har bara suttit och vänt papper på huset.”

“Polismästaren är ju ganska bra, men han är ju polis i botten och begriper jobbet.”

Poliser om medborgarna

“I vår projektgrupp vill vi bara ha folk som fattar att alla måste hjälpa till. Vi släpper inte in några som inte ställer upp på det.”

“Det värsta som finns är en dumdryg svenne som festat och är aspackad helgen efter lön.”

“Dom (allmänheten) vill att man ska gå runt i djurhudar och knacka bus.”

10 POLISPRAKTIKENS NORMER

Jag uppfattar praktik som normföljande handlingar och kommer här att beskriva de normer som styr polispraktik. Det handlar om mina tolkningar och i bilaga ett redogör jag – genom att ge några exempel – för hur jag har resonerat i det tolkningsarbetet. De normer som beskrivs är socialt delade och har vuxit fram, över tid, i interaktion mellan människor. Som sådana är de ofta internaliserade och kan vara omedvetna för de som omfattas av normerna. De normer som här beskrivs är insorterade utifrån de centrala relationer jag har valt att fokusera.

10.1 Relationen mellan text och polis

I det här fallet handlar det om polisers relation till skrivna texter. Jag argumenterar för att texter betyder lite i polispraktik bl.a. därför att poliserna har internaliserat en socialt delad norm om autonomi.

10.1.1 *Poliser har autonomi*

Poliser delar föreställningen om att de själva ska bestämma över polisarbetet. Normen uttrycks i DO G2 när en av poliserna inte ville ta upp en anmälan som han hade skyldighet att göra utan valde att hänvisa medborgaren vidare. Det uttrycker en autonomi, en frihet att själva bestämma vad som ska göras. Autonomi uttrycks också i rutinen att alltid börja arbetspassen med en tur till 'torget', alldeles oavsett det mål poliserna ska arbeta mot. Att uträtta ärenden och att handla mat är två aktiviteter som med självklarhet tar tid av polisarbetet. Det är så eftersom det finns en föreställning om att poliser själva bestämmer över sin tid.

Normen om att poliser bör ha autonomi uttrycks även i intervjuerna. Poliserna pratar om att 'verkligheten' styr. Poliserna själva ska bedöma vad som är viktigt och hur de ska arbeta. Två citat ur min intervjustudie får exemplifiera:

"Man styr sitt arbete själv. Vill man inte se kan man alltid gå förbi, är man på hugget och vill slita och dra finns alltid jobb."

"Verkligheten styr, ibland händer något som gör att vi måste prioritera om."

Normen om autonomi är vanlig bland gräsrotbyråkrater och har beskrivits i tidigare studier av polisarbete. Bl.a. Skolnick (1994) menade att poliser vill lösa uppgifter utan att vara bundna till det formella regelsystemet. Praktiskt polisarbete innebär att lösa en uppgift på bästa sätt, vilket inte behöver innebära att följa lagens bokstav.

10.2 Relationen mellan chef och polis

Med polischefer menar jag här för det första närpolischefen. Det finns inga andra chefer vid närpolisområdet, bara poliser som är målsansvariga. Jag syftar också på chefer som i en hierarki befinner sig ovanför närpolischefen. Alltså, för att vara konkret, polismästare och länspolismästare. Det är så att poliser med stöd av lagregler om förmannskap ibland är chefer över varandra. Den sortens chefsskap väljer jag här att bortse ifrån.

10.2.1 Poliser har autonomi

Poliser delar en föreställning om att de har autonomi i relation till chefer. Normen uttrycks i mängder av småprat. Poliserna pratar om chefer som inte begriper polisarbetet. 'Verkligheten' beskrivs, en 'verklighet' som bara poliser begriper (DO B1):

Poliserna pratar om den nya organisationen och Thulin uttrycker sitt missnöje: "Det är helt otroligt, man kan inte hämta ut en mössa på förrådet, trots att vi har skyldighet att ha mössan i vårt arbete. Det är typiskt att de ansvariga inte vet hur verkligheten ser ut."

... och i DO C4:

Under färden pratar de om närpolischefen. Pia säger: "Hedström gnäller alltid om att vi kvitterar ut bilar, han vill att vi ska fotpatrullera i stället, då säger vi åt honom att vi bara använder bilarna som transportfordon. Hedström fattar inte polisarbetet och vet inte att det behövs fordon som transport, vi behöver en chef som fattar sånt".

Lösningen på att chefer inte begriper verkligheten är att poliserna bestämmer – poliser har autonomi. Det här beskrivs också i tidigare forskning om polisarbete. Bl.a. Reuss-Ianni beskriver en uppdelning

mellan poliser och polischefer, som indikerar att poliser bestämmer över polisarbetet och polischefer över 'polischefsarbetet'.

10.2.2 En chef ska vara en av oss

Poliser delar en föreställning om att chefen bör vara polis. Den föreställningen uttrycktes i intervjuer:

"Många chefer jag mött är okunniga men de är trots allt poliser. Polischefer (juristutbildade) ser ofta ner på en eftersom man inte är jurist."

En polis sa i småprat:

"Polismästaren är ju ganska bra, men han är ju polis i botten och begriper jobbet."

En annan om 'distansen' till polisarbete:

"Närpolisområde Öst funkar inte, de fick en chef som inte jobbat som polis på många år, som inte vet vad det handlar om. Han har bara suttit och vänt papper på huset."

Att distansen till polisarbete har betydelse för ledning av detsamma beskrivs också i tidigare forskning om polisarbete. En uppdelning mellan polisutbildade respektive juristutbildade polischefer är emellertid något som är speciellt – men inte unikt – för Sverige.

10.3 Relationen mellan polis och medborgare

I den här relationen handlar det om normer som vuxit fram i interaktion mellan poliser och medborgare, över tid i den vardagliga praktiken.

10.3.1 Poliser bör agera

Poliser delar föreställningar om att de bör agera då något inträffat. Detta något kan vara brott (DO G5), misstanke om brott (DO F9), olyckor (DO I3), oordning (DO A6) eller annat där poliser upplever att de behövs.

Normen uttrycks i följande situationer: DO B2 (när poliserna ser ett brott och agerar), DO B4 (när poliserna ser ett antal 'alkisar' på en bänk), DO B5 (när poliserna får en order av receptionsbefälet) och DO C4 (då Pia agerar när hon misstänker brott utförda av ungdomar). Normen uttrycks också i rutiner när 'busar' kontrolleras (se bl.a. DO F3) eller rutiner att svara på anrop vid larm om 'jobb' (DO A1).

I småpratet (DO C5) uttrycks normen:

"Det är viktigt att vi skrämmer nasarna annars tror inte folk att vi jobbar."

Normen uttrycks i intervjuer då en polis säger:

"Att gå en hel dag utan att rapportera eller skriva en anmälan känns som om man ingenting gjort."

Att poliser upplever förväntningar om 'effektivitet' är något som tidigare uppmärksammats i den internationella forskningen om polisarbete. Skolnick (1994) menar att poliser lever under ett konstant krav på effektivitet. Det kravet kan uttryckas som förväntningar om att agera.

10.3.2 Poliser bör ge service och hjälpa

Poliser delar föreställningen om att de bör 'ge service och hjälpa'. Normen uttrycks i situationerna DO E4 och DO E9 (poliserna besvarar rutinmässigt frågor) och i DO F5 (där poliserna försöker förmå en narkoman att lämna 'torget' eftersom han tar skada av sitt narkotikamissbruk).

Vid intervjuerna pratar poliser om att hjälpa. En uttryckte sig på följande sätt:

"Det är givande att jobba med narkomanerna, det är ofta vettiga människor. Det jag kan sakna i polisarbetet är att jag skulle vilja göra mer för människorna där nere (på 'torget'), jag skulle vilja hjälpa dem mera, ge dem en rimlig chans att komma ifrån torget. Det finns inte pengar och resurser till det. Vi kan ta in och rapportera dem för ringa narkotikabrott men vad händer sen? Det känns frustrerande. Vissa får man bra kontakt

med, det är ofta hyggliga människor, det hade kunnat vara jag eller någon kompis som hade hamnat där. Jag skulle vilja kunna hjälpa kanske en där nere hela vägen ut, under ett år, och se hur det går för dem. Det är polisarbete för mig. Det sämsta med mitt arbete är att en bit saknas, jag skulle vilja hjälpa mer, inte bara akuta utryckningar.”

Att ge service och hjälpa till är något som går att spåra till Lipskys (1980) studier av gräsrotsbyråkrater. Han skriver att gräsrotsbyråkrater utmärks av ett engagemang och en idealism som mattas av den, ofta, hårt pressade arbetssituationen.

10.3.3 Polisers auktoritet

Poliser delar föreställningen om att medborgare bör lyda poliser. Det första exemplet i empirin är situation DO A3. I den situationen förväntar sig poliserna att medborgarna lyder när de styrs med vinkar och gester. Om medborgarna, eller med polisernas språkbruk ‘turisterna’, väljer att inte lyda har de ifrågasatt polisernas auktoritet. Det hanteras snabbt och om så måste med våld. En av poliserna berättar hur han var tvungen att *“dra in kärringen”* för att hon skulle lyda.

Normen uttrycks också i andra situationer. I situation DO B1 förväntar sig poliserna att narkomanerna ska lyda deras gester, vilket narkomanerna också gör. Om de inte hade gjort det hade poliserna reagerat kraftfullt. DO I4 är ett exempel på en kraftig reaktion från en polis vars auktoritet ifrågasatts.

Det finns också en dimension av fara kopplad till normen. Ju mer poliserna tolkar in fara, desto viktigare blir det att upprätthålla normen. Det exemplifieras mycket tydligt i DO C9, där polismannen reagerade kraftigt mot en fotograf, som inte gjorde som polisen förväntade sig.

Föreställningen – om att medborgare bör lyda poliser – uttrycks i småprat om polisarbetet. I en historia som berättas, DO B1, beskrivs hur poliser behandlat en narkoman som inte gjort som han blivit tillsagd:

“Förut när vi jobbade med pissprov var det en som skulle in som var motsträvig och dum. Den var vi tvungna att sopa golvet med, att de aldrig lär sig.”

Eftersom polisarbetet handlar om att hantera samhällets legitimerade användning av våld är det naturligt med normen om auktoritet. Muir (1977) menar att polisens möjlighet att arbeta beror av den auktoritet som visas poliser i olika situationer. Därför är beteende som ifrågasätter auktoriteten sådant som resulterar i ett kraftigt gensvar från poliser.

10.3.4 Medborgarens uppträdande bör bestämma hur poliser uppträder

Poliser delar föreställningar om att medborgarna bör bestämma hur poliser ska uppträda. Är medborgaren 'korrekt' ska polismannen också vara det (och naturligtvis det omvända). Om medborgaren är otrevlig ska poliserna också vara det. Om medborgaren brukar våld ska poliserna också göra det.

Normen uttrycks i situation DO A5 där poliserna skämtar med 'alkisarna'. DO E7 är ytterligare ett exempel. Poliserna pratar om hur de kan hantera butiksägare som är 'vrånga' och inte vill ha poliser i butikerna. Poliserna kan svara med samma mynt, eller som Andreas Helmros säger:

Utanför butiken, märkbart påverkade av att vissa butiksanställda inte hejat, samtalar poliserna om affärsidkare som är vrånga och inte vill ha poliserna i butikerna. "Då kan vi vara likadana" säger Andreas. "Vi kan ju vara extra långsamma när de väl behöver hjälp en dag, det vet de om så de är oftast trevliga mot oss, det är sällan några problem."

Normen uttrycks ofta i småprat mellan poliser. I DO F10 pratar poliserna om en kollega som inte låter medborgare sätta tonen i relationen:

"Karln är galen, han börjar skrika åt svenne för ingenting."

Normen uttrycks explicit vid intervjuer. Poliserna menar överlag att medborgarens uppträdande ska styra polisens uppträdande. Vid en intervju sa en polis om tanken att medborgaren ska bestämma hur poliser ska uppträda:

"Det spelar ingen roll om det är en svenne eller en knarkare, alla ska behandlas enligt samma princip ..."

Normen är stark och internaliserad. Den uttrycks även av polischefer under de intervjuer jag har genomfört.

10.3.5 'Street justice'

Poliser delar föreställningar om att de bör hantera 'busar' som stör medborgare. Normen uttrycks bl.a. i DO A6 där alkoholister som sitter på parkbänkar blir iväggörda, men inte vanliga 'svensson' som faktiskt gör samma sak. Ett annat exempel ur praktiken är i DO A7, där en missbrukare kontrolleras utan att det finns stöd i lagen:

(DO A7) "Vad är det där för jon?", utbrister Eriksson och sätter fart mot en man som ligger på trottoaren vid Bangatan. Poliserna går fram och väcker mannen genom att dra honom i benen. "Har du något leg", frågar Abrahamsson mannen då denne vaknar upp. "Nä", svarar han. "Ta ut allt ur fickorna som vi kan sticka oss på och lägg det där", säger Eriksson till mannen som sakta börjar att göra som han bli tillsagd. Därefter söker poliserna igenom mannens fickor och vänder ut och in på dem. 'Knarkarens' identitet kallas via tatueringar och när poliserna har fått klart för sig att mannen inte är efterlyst avvisar de honom från platsen. Ledningscentralen underrättas om att en person är avvisad och poliserna fortsätter sin promenad. Abrahamsson menar att det egentligen inte är rätt att kontrollera mannen utan reell misstanke "men man måste ju kolla om han har knark eller ej", avslutar Abrahamson sina funderingar.

Normen uttrycks även i småprat, återigen DO A7, där en polis säger – om 'busar':

"Man måste hålla dem hårt."

Van Maanen (1974) menar att poliser anser sig ha ett mandat att upprätthålla etik och moral. De känner samhällets förväntningar att hantera personer som, utan att direkt bryta mot lagen, bryter mot normal anständighet och vedertagna normer. Detta beteende uppfattas som ett hot mot samhället och skapar otrygghet och rädsla. Van Maanen (1978) definierar detta som 'street justice', vilket innebär att polisen bestraffar beteenden utan att ha stöd i lagen. Sykes (1986) menar att poliser har en roll, som innebär att de förväntas agera som både åklagare och domstol vid denna typ av 'brottslighet'.

10.4 Relationen mellan poliser

10.4.1 Vi mot dom

Poliser delar en föreställning om att poliser står mot dom ('svensson' och 'busar'). Normen uttrycks i ett antal olika situationer. I DO C2 skuffas en kvinnlig polis åt sidan av fem äldre kvinnor eftersom dessa ville se en staty. Poliser tolkar sådant som att även medborgare ser en indelning av 'vi och dom'. Normen uttrycks av poliser i rutinen att köpa in mat eller kaffebröd som äts på Närpolisområdet i stället för att äta på restauranger och kaféer, exempelvis DO C1. Poliser säger att det är skönt att få vara ifred och träffa kollegor.

Indelningen i 'vi mot dom' uttrycks ofta i småprat. I DO G2 säger en polis (när jag håller på att sätta mig på fel plats i polisbilen):

"Bara svennar sätter sig på busplatsen, aldrig en gammal polis."

Vid intervjuer använder poliserna etiketter. 'Busar', 'svennar' och 'kollegor' är indelningen. Indelningen känns igen från tidigare polisforskning. Muir (1977) menar, som exempel, att poliser inte identifierar sig med dem de är satta att kontrollera. Poliser lever i en 'vi mot dom'- värld.

10.4.2 Poliser bör vara pålitliga

Poliser delar föreställningar om att de ska vara pålitliga i relation till varandra. I situation DO I8 – där poliserna svarade på ett larmanrop från andra poliser genom att snabbt åka till undsättning – var det självklart att prioritera de kollegor som behövde hjälp. Pålitligheten uttrycks genom att direkt komma till undsättning då en kollega behöver det. I småpratet uttrycks föreställningen om pålitlighet (genom småprat om dem som inte är pålitliga) på följande sätt:

"De där tjejerna som anmälde en polis var djävligt konstiga, man märkte direkt att de inte passade in. Det finns nog inte många som vill jobba med dem nu."

I intervjuerna uttryckte poliserna explicit att det är viktigt med pålitlighet. En polis uttryckte det på följande sätt:

“Säkerhetsmässigt är det viktigt att man kan lita på sin kollega, om det blir tumult vill man veta att man har backning och att kollegan inte drar sig tillbaka.”

Skolnick (1994) menar att då poliser har att hantera våld förväntas de hjälpa och skydda varandra. Denna solidaritet mellan poliser uttrycks även i situationer som inte handlar om våld. De uttrycks då i vad jag valt att beskriva som föreställningar om att ‘ställa upp’.

10.4.3 Poliser bör ‘ställa upp’ för varandra

Poliser delar föreställningar om att de bör ‘ställa upp’ för varandra och därmed visa varandra omvårdnad. I praktiken uttrycks normen i många situationer. DO A5 (där en polis väntar i över en timme på att hans kollega ska fotograferas), DO C3 (där poliser med bevakningsuppgifter ‘belönas’ med kaffe och dopp), DO E5 (där rutinen att köpa in mat till ‘inomhuspersonal’ uttrycks).

I småpratet uttrycker en polis omvårdnad (DO C3):

“Det finns kaffe där inne men det är säkert ljummet. Vi fixar fika och återkommer vid 14.20-tiden så hinner ni få i er en kopp.”

Vid intervjuerna menar poliserna att det bästa med arbetet är att kamratskapen är mycket bra. Kollegor finns när de behövs:

“Man ställer upp för varandra både privat och i tjänsten.”

Att poliser ska ‘ställa upp’ för varandra har också beskrivits i tidigare studier av polisarbete. Bl.a. Skolnick (1994) tar här sin utgångspunkt i den solidaritet som präglar relationen mellan poliser.

10.4.4 Äldre polisens senioritet

Poliser delar föreställningen om att äldre poliser bör bestämma (och är förebilder) över de yngre poliserna. Normen om senioritet uttrycks i situation DO A3, DO C5, DO F2 där äldre poliser bestämmer över de yngre.

I småpratet frågar en polis hur patrullerna för dagen ska formeras. Den polis med flest tjänsteår i patrullen svarar (som en självklarhet):

“Jag och Emil.”

Senioritetsnormen uttrycks också i intervjuerna. Poliserna menar att de lär sig arbetet genom att arbeta som poliser och att äldre poliser är föredömen. Som en polis säger (om de tre äldsta på Närpolisområdet):

“Den som jag ser som min närmaste chef är Pia, hon styr arbetet. Det är Pia, Klas och Rutger man lyssnar på.”

Bl.a. Broderick (1976) hävdar att yngre poliser lär sig av de äldre. När yngre poliser arbetar på ett ‘korrekt’ sätt accepteras de av äldre poliser. Fielding (1989) beskriver hur informella normer lever vidare och reproduceras i ‘sagor’. Dessa berättas för nya poliser då de blivit betraktade som ‘riktiga’.

10.5 Några slutsatser om polispraktik och normer

De socialt delade normerna är starka i relation till de normer som uttrycks i skrivna texter och av chefer. Det är inte så konstigt eftersom de socialt delade normerna utvecklats över tid i mellanmänniskliga relationer. Direktiven, muntliga såväl som skriftliga, formuleras däremot av andra än de som ska följa dem.

Polispraktiken utmärks av normer om autonomi, pålitlighet, att ‘ställa upp’, hierarki (här en tydlig senioritet), och normer om hur poliser ska förhålla sig till medborgare. Detta är de normer som poliser i huvudsak följer i sitt vardagliga arbete.

I det här kapitlet har jag tolkat och definierat ett antal normer som styr polispraktik. I nästa kapitel kommer jag att utveckla ett resonemang kring innebörden av dessa normer. Jag gör det genom att återigen fokusera de centrala relationer som utmärker polisarbetet. Det följande kapitlet innehåller också en analys av polisarbetets dilemman, dvs hur motstridiga normer hanteras i den vardagliga praktiken.

Jag har tidigare följt en logik där jag har behandlat relationen mellan text och polis först och relationen mellan poliser sist. Det är nu dags att vända på den ordningen. Jag gör det eftersom relationerna till text och chefer utmärks av autonomi. Därmed verkar det som relationerna mellan poliser och mellan polis och medborgare betyder mer för hur praktiken normeras.

11 POLISPRAKTIKENS MÅNGFALD OCH DILEMMA

11.1 Om polisarbete

Människor hanterar osäkerhet i relationer till andra människor. I genuina relationer, relationer grundade i gemensamma ideal, kalkylerande relationer och våldsbaserade relationer (Sjöstrand bl.a. 1985, 1987, 1997). Det vanliga i organisationer är att de tre första relationsgrunderna framträder, dvs att människor har beräknande (kalkylerande) relationer, har nära vänner som de utvecklar förtroende och/eller emotionella bindningar till (genuina relationer) och delar ideal med andra, dvs reducerar osäkerhet genom att filtrera/förstärka ideal (idealbaserade relationer). Polisarbetet utmärks av en särskild mångfald eftersom relationer som är grundade i våld också är närvarande. Polisens yttersta uppgift är att hantera statens våldsmonopol och med den uppgiften riskerar enskilda poliser att själva utsättas för våld. Eftersom våldsexponeringen är ett självklart inslag i polisarbetet är osäkerheten detta skapar något som poliser måste hantera. När våld uppträder är ofta svårt att förutsäga, varför poliser i sitt vardagliga arbete måste bygga upp en allmän beredskap för det manifesta våldet. Polisarbetets *mångfald* av olika sorters relationer kan exemplifieras med följande situationer:

I DO I4 hanterar poliser fysiskt våld (två civilklädda poliser slåss med en man och närpoliserna kommer till undsättning). I situation DO J8 besöker Rotsjö sin vän 'tysken'. I situation DO K1 sammanträder poliserna med kända medborgare (som de delar ideal med) och i DO C5 möter poliserna en medborgare som försöker lura dem (kalkylerande relation).

Mångfalden av relationer kan även uttryckas i termer av tid. Det som utmärker genuina relationer är att de tar tid att utveckla som till exempel i fallet med Rotsjö och 'tysken' (DO J8). De har känt varandra i många år och Rotsjö brukar hälsa på 'tysken' när han är ute och fotpatrullerar. Delade ideal växer fram snabbare än genuinitetens närhet. I DO KO möter poliserna ett antal representanter från Närpolisområdet som de sammanträder med vid jämna mellanrum. Representanternas ideal testas och bara dem som delar idealen får vara med. Poliserna är här tydliga. De konstaterar vid det första mötet jag observerar (DO D1):

“Vi är noga med vilka som ställer upp och engagerar sig. Butiker säger ofta att de inte har råd, det vill vi inte höra längre, vi är färdiga med den sortens kommentarer.”

Kalkylerande relationer är mer kortvariga, då relationerna är opersonliga och idealen okända (DO C5). Exempel på dessa är när medborgare ber poliser om hjälp med vägbeskrivningar eller då poliser kontrollerar någon okänd. I relationer som är grundade i våld är tiderna ännu kortare, momentana, våldet kommer ofta plötsligt (DO C9, DO I7).

Poliser möter många medborgare i situationer som ofta är oväntade. Poliser förväntas fatta beslut, ibland snabbt (DO C9) och ibland kan beslut vänta på sig (DO D1).

Mångfalden i polisarbetet uttrycks också i att poliser möter medborgare på olika fysiska arenor. Ibland deltar poliserna i möten i närpolislokalen (DO D1), ibland möts medborgaren i krogköer (DO H7), eller på andra offentliga arenor som till exempel på gator och torg (DO E4).

Polisarbetets mångfald kan således uttryckas i termer av relationer, tid och arenor. En mångfald som är utmärkande för polisarbetet och av stor betydelse för hur praktiken normeras. Mångfalden kombineras med ett stort inslag av det oväntade – vad som helst kan hända. Poliser pratar om mångfalden (och det oväntade) som att polisarbetet är varierande och spännande. Det är variationen och spänningen som gör att poliserna trivs med sitt arbete. En polis säger vid min intervju:

“Det bästa med polisarbetet är att det är varierande och att man aldrig vet vad som kommer att hända.”

En annan säger:

“Man kan möta allt från direktörer till narkomaner.”

Olikt många andra professioner möter poliser medborgare i par. Det är sällsynt att poliser arbetar ensamma. Poliser periodplanerar sin arbetstid och har därmed möjligheten att arbeta tillsammans med den kollega de önskar. Arbetet innehåller också ett fysiskt avstånd till chefer. Vid

Närpolisområdet finns bara en chef, närpolischefen, som endast i undantagsfall arbetar tillsammans med poliserna (DO A3).

Sammantaget gör närheten till våldet, polisarbetets mångfald, ett stort inslag av det oväntade, det fysiska avståndet till chef och närheten till andra poliser att relationen mellan poliser blir viktig för att förklara polisarbete.

11.2 Om relationen mellan poliser

11.2.1 *Poliskrets hanterar våldets osäkerhet*

Abrahamsson (1986) menar att professioner utmärks av en markerad kåranda som uppkommer på flera skäl. Likheter eftersträvas vid antagningen till yrket och utbildningen är lika för alla. Insocialiseringen i teori och olika normer gör att aktörerna med tiden alltmer liknar varandra ifråga om tänkesätt, värderingar och attityder till omgivningen.

Rekrytering, utbildning och socialisation bidrar således till att skapa en kåranda inom polisen. Den viktigaste orsaken står emellertid att finna i den osäkerhet som följer av att poliser arbetar med våld. Det latent våldet och den osäkerhet det medför måste hanteras. Det är inte en osäkerhet som handlar om pengar eller att bli sviken i en genuin relation – det handlar om fysiskt våld. En osäkerhet som gäller liv och hälsa. Just därför är den osäkerheten mycket viktigare att hantera än alla andra osäkerheter. Konsekvenserna kan bli så allvarliga att den osäkerheten *ständigt* måste hanteras.

Som framgår av mitt empiriska material är det manifesta våldet ovanligt. Däremot är situationer där poliser upplever en risk att utsättas för våld vanliga (se ex DO I8). Närheten till våldet leder till ett behov av att hantera våldets osäkerhet, vilket uttrycks genom prat om 'säkerhet' (se intervjuavsnitt):

"Säkerhetsmässigt är det viktigt att man kan lita på sin kollega, om det blir tumult vill man veta att man har backning och att polisen inte drar sig tillbaka. Det är viktigt att man tänker på samma sätt."

En annan polis uttryckte det som att:

“Han (kollegan) ska vara förutsägbar och inte utsätta en för faror, man måste veta vad han ska göra.”

Den våldsrelaterade osäkerheten hanteras av poliser i deras relationerna till varandra. Sättet att göra det är genom att utveckla förtroenden. En polis måste kunna lita på en kollega i situationer som innehåller våld. Förtroendet (tilliten) utvecklas över tiden i interaktionerna. Störst förtroende finns i personliga, genuina, relationer. Lewis och Weigert (1985, s. 972) skriver:

“Trusting behaviour may be motivated by strong positive affect for the objekt of trust (emotional trust) or by good rational reasons.”

Ett sådant ‘good rational reason’ är att reducera våldets osäkerhet. Förtroende skapar en förutsägbarhet som är nödvändig i våldsrationella organisationer och därför måste förtroendet *ständigt* odlas. Förtroendet för kollegor kan inte uppstå först i det ögonblick det behövs, just då våldet ska hanteras, utan det behöver ständigt visas och bekräftas. Om behovet av en sådan pågående process skriver Gustafsson (1997, s. 6) att:

“Trust, moreover, should not be conceived as a static relation, as fragmented and disconnected expectations cut loose from the real actions of the other. Instead we should see trust as a living pattern of intersubjective expectations, as a constant stream, a plasma of interactive trust kept up by the force of itself.”

Poliser bildar en gemensam poliskrets där förtroendet odlas. Eftersom det inte är möjligt att ha personliga relationer med alla poliser utvecklas en kärna i poliskretsen. Den utgörs av poliser som odlar genuina relationer till varandra (jfr med det teoretiska begreppet krets, Sjöstrand 1987). Poliser i kärnan utvecklar *personliga relationer*, som både täcker arbete och fritid. Att vara polis medför ett ansvar att inte bara finnas till hands under arbetstid utan *alltid* då det behövs. En polis om personliga relationer med andra poliser:

“Om man hamnar i svåra situationer är det viktigt att veta var man har varandra. Det är därför viktigt att man lär känna varandra, det handlar om trygghet, att kollegor finns där även privat. Om någon mår dåligt

backar man upp varandra, om man själv mår dåligt får man hjälp. Man känner att man aldrig är ensam."

I poliskretsen tilldelar poliserna varandra värden som nära vänner. En polis uttrycker 'vänskapen' som:

"Kamratskapen är mycket bra. Det finns mycket bra folk och stämningen är rå men hjärtlig."

Poliskretsens gränser är naturligtvis viktiga, eftersom det handlar om relationer till andra som bygger på förtroende för att hantera våld. Att kontrollera och sätta gränser blir viktigt. Betrakta DO J1 där jag mötte en polis som jag inte träffat tidigare. Han frågade en annan polis som var i rummet om jag var kollega. Kriteriet avgjorde om han skulle hälsa eller ej. Ett annat exempel på att gränserna kontrolleras är i DO G2 när jag håller på att sätta mig på 'fel' plats i radiobilen.

"Bara svennar sätter sig på busplatsen, aldrig en gammal polis."

Poliserna pratar om poliser som är 'gränsryttare', sådana man har *lite* förtroende för men som trots allt är delaktiga i poliskretsen. Gränsryttarna kan exemplifieras med småpratet om Böhlin.

"Den där Böhlin är knäpp, vet ni vad hans valspråk är? Jo, bättre fälld än ställd."

Och om två kvinnliga poliser som anmält en äldre manlig kollega för misshandel.

"De där tjejerna som anmälde Tore Gred var djävligt konstiga, man märkte direkt att de inte passade in. Det finns nog inte många som vill jobba med dem ... ."

Poliskretsen bekräftas i etiketterna 'kollegor' och 'icke-kollegor' – 'busar', 'svennar' och 'kollegor' är den enkla indelningen.

Närheten mellan poliser skapar en distans till andra. Distansen uttrycks i en del rutiner bl.a. – poliserna köper till exempel mat som nästan undantagslöst äts på närpolisstationen i stället för på restaurang. I

situation DO C1 säger en polis om det med att äta maten på närpolislokalen.

“Det är skönt att få vara ifred lite.”

Att poliserna, nästan utan undantag, är iklädda uniform gör också att distansen till andra manifesteras. Poliskretsens gränser markeras med uniform och vapen. Att poliserna dessutom oftast arbetar i patruller om två eller fler skapar också ett avstånd till andra. Rotsjö pratade om avståndet i DO J9, där han konstaterar:

“Här nere jobbar vi ensamma, det gör en till lovligt byte för folk att komma fram och fråga. Är man två blir de lite skrämda.”

Poliskretsen odlas i småprat mellan poliser. Ett småprat som får stort utrymme i polisernas vardag. Skämtet utmärker det relationsbyggande småpratet. Det ständiga skämtandet och historieberättandet är polisers sätt att förmedla: ‘Vi hör ihop, vi kan skämta om vad som helst, mellan riktigt nära vänner är det god stämning och högt till tak’.

I DO E6 finns ett exempel på det relationsbyggande småpratet. Fyra till sex poliser sitter i lunchrummet och pratar.

Stämningen är god och skratten ekar. Andreas, som är gift med en kvinna från England, berättar lite om polisens förhållanden där. “Va, ska du flytta till England?” skojar Eriksson som är inne för en fika, “faan vad skönt”. Skratten hörs likväl som kommentarerna. “Tänk på vitsorden”, skojar Andreas tillbaka med adress till Eriksson. “Vilka vitsord?” säger en tredje, “Eriksson har väl inga vitsord. Möjligen ett blankt papper med namnet på”, och alla skrattar gott.

Ytterligare ett exempel på detta relationsbyggande småprat är (DO F7), där Eriksson berättar om hur han och Rhenström arbetat ihop under vattenfestivalen och att Eriksson av misstag slagit till honom med batongen. Historien berättades på följande sätt:

“Jag och Rhenström fotade i parken under festivalen. Plötsligt såg vi hur ett skinnhead började slå på en blatte. Vi sprang fram och det blev tumult. Skinnheaden viftade vilt och jag var tvungen att slå med batongen. Då

träffade jag Rhenström mitt i planeten. Han har nu ett kastmärke". Eriksson visade med fingret på sitt eget huvud under det att de andra småflinade. "Han är alltså den enda på Närpolisområdet som inte är kastlös", sa någon och med detta lämnades historien.

Det relationsbyggande småpratet uppträder vid matraster, innan arbete eller annars då poliser träffas. Poliser söker tillfällen för småpratet (notera att den övervägande delen av arbetspassen började med en gemensam stund i kafferummet). Att skapa arenor för småprat och därmed bereda plats för *mycket* småprat är viktigt. Betrakta DO F5 när poliserna patrullerar på 'torget' och samlas i mitten för lite småprat.

Utan att prata om saken går poliserna tillbaka till 'torget' (inomhus) där stöter de på ett antal andra poliser och de samlas i mitten av 'torget' och pratar och skojar ett slag. En äldre kvinna som går förbi visar poliserna sin uppskattning genom att le och nicka mot dem. Minuterna går och de skingras.

Betrakta också situation DO G2 då poliserna åker till polishuset för att hämta fotografier. Vid sådana tillfällen ägnas tid åt småprat med varandra och andra kollegor.

Poliskretsen är ett rationellt sätt att hantera våldets osäkerhet. Poliskretsen byggs upp av att ett antal ideal delas. Ideal som testas och reproduceras i småprat mellan poliser. Det räcker dock inte med delade ideal eftersom osäkerheten ytterst rör fysiskt våld, det behövs därför än starkare relationer mellan poliser. Just genuina relationer ger denna större säkerhet (större förtroende) eftersom de är personliga. Våldets osäkerhet gör att de delade idealen blir kretslika och att poliser accepterar andra okända poliser som delaktiga i poliskretsen. Eftersom osäkerheten handlar om våld blir idealen (som kan baseras på opersonliga relationer) så utvecklade att poliskretsen närmar sig kretslika kvaliteter.

11.2.2 Om att bekräfta poliskretsen

Poliser bekräftar poliskretsen genom att reproducera det förtroende som byggs av delade ideal. De handlar om omvårdnad om andra poliser, likhet mellan poliser och om att värdera andra poliser högst. Idealerna kan uttryckas och reproduceras på olika sätt. Ofta i praktik och i småprat.

Omvårdnaden uttrycks genom att poliserna skjutsar hem kollegor, köper in mat till kollegor eller hjälper till med andra saker. Att reproducera omvårdnad är så viktigt att det inte spelar någon roll om det går ut över det 'vanliga' polisarbetet. Polisens autonomi gör att det är möjligt för dem att på detta sätt 'ställa upp' för varandra. Det ska också sägas att autonomin används till att 'vårda sig själv', som ett uttryck för egenintresse. I till exempel situation DO J11 avslutar Rotsjö sitt arbetspass för att visa en lägenhet och för att ringa privata samtal. Omvårdnaden om andra poliser uttrycks i situation DO A2 när Abrahamsson kör tvärs genom staden för att hans kollega ska få den mat han önskar (turen tog cirka 45 minuter). För Abrahamsson var detta självklart och inget som ens diskuterades. Omvårdnaden om kollegor uttrycks tydligt när det gäller mat. Det är viktigt för poliser att tillfredsställa varandras önskemål om mat. De som arbetar utomhus ombesörjer att de inomhus får mat. I DO E5 köpte Anna in mat till poliserna inomhus, trots att matstället bara låg cirka 150 meter från närpolislokalen.

Lika självklart är det att skjutsa hem kollegor även om de bor utanför Närpolisområdet. I DO F10 skjutsar en patrull hem Böhlén. Poliserna pratar om Böhlén som en 'knäppis' men likafullt skjutsas han hem utan ett uns av tvekan. Omvårdnaden uttrycks också i att poliser hjälper varandra då privata ärenden ska utföras. Betrakta situation DO A5 där Eriksson, som en självklarhet, väntar i en timme på kollegan när denne ska fotograferas.

I situation DO A4 får poliserna en arbetsuppgift av receptionsbefälet, att hantera gatumusikanter som upprörda medborgare ringt till polisen om. "*Vi fixar det*", svarade Eriksson. Musikanterna som spelade på Kungsgatan har varit upphov till att medborgare ringer in till polisstationen för att klaga och därmed blev saken ett problem för stationsbefälet. Genom att kvittera med "*vi fixar det*" menar Eriksson att stationsbefälet i fortsättningen inte ska bli störd av uppretade medborgare. Omvårdnaden om receptionsbefälet är viktig att visa. Ibland är omvårdnaden viktigare än att arbetsuppgiften hanteras med stöd i lagen (ett exempel är DO A4).

Poliser kan visa varandra förtroende (och därmed säkra förutsägbarhet) genom att uppträda likartat och genom att alltid värdera andra poliser högst. Likheten uttrycks genom att poliser följer rutinerna att alltid

patrullera i par, att alltid äta sin mat på Närpolisområdet, att delta i de gemensamma stunderna av småprat (fika) eller kort uttryckt – genom att poliser följer kollegialitetsnormer (normer giltiga i relationen mellan poliser).

Poliser ska uppträda likartat, inte 'brusa upp' eftersom det kan resultera i farliga situationer. En polis berättade under en intervju om en kollega som genom sitt uppträdande orsakat onödigt bråk. Detta tyckte polisen inte om eftersom kollegan, genom att uppträda olika, utsatt henne för fara. Om poliser som inte är 'lika', eller som är nära poliskretsens yttre gräns sprids historier. Att omnämnas i dessa historier påverkar förtroendet. I situation DO G7 småpratar poliserna om Kurt:

Ett par andra poliser dyker upp och gruppen om fyra småpratar lite. En drar en gammal historia om Kurt där denne hade pucklat på en 'buse' (enligt berättelsen utan anledning). Historien berättas hälften som skämt hälften för att markera att det polisarbetet gillar man ej. "Det är för djävligt att jobba med en sån", säger en polis avslutningsvis.

Poliser måste visa att de värderar varandra högst. Detta uttrycks genom att inte kritisera varandra och att alltid lojalt ta kollegans parti. I situation DO D1 är det en polis som under ett möte öppet kritiserar sin kollega och meddelar en annan åsikt.

Efter mötet pratade Bäckström och Fihn sinsemellan. De hade varit oense om hur och när vaktchefen skulle vara med i gruppen. Fihn hade på mötet sagt att vaktchefen kunde komma redan på det påföljande mötet, medan Bäckström då hade avbrutit Fihn och sagt att detta inte var någon lyckad idé. I efterhand var Fihn upprörd och sa: "du behöver väl inte köra över mig när han var med, det hade vi kunnat prata om i efterhand. Nu tappade ju jag ansiktet totalt." Bäckström höll med och bad mer eller mindre om ursäkt: "Ja, det var dumt men det blev bara så".

Det är ett brott mot normen om 'att alltid värdera kollegan högst', eftersom poliser inte ska kritisera varandra eller ifrågasätta andra polisers arbete. Om en kollega kritiserar i vardagen kanske han gör det vid något

annat tillfälle, vid ett 'skarpt läge'⁵². Att kritisera är detsamma som att signalera bristande förtroende (opålitlighet).

I småpratet uttrycker en polis avstånd till två kvinnliga poliser som anmält en manlig. Därmed har de kritiserat en kollega och också signalerat opålitlighet.

"Det är nog inte många som vill jobba med dem nu."

I den situation (DO C9) där en polis (Wikström) slår till en fotograf som kommer för nära drottningen då hon ska lämna konferensanläggningen, är det inte möjligt för någon polis att kritisera Wikström. Att lojalt ta ställning för honom, oavsett sakfråga, är sättet att visa att Wikström, som kollega, värderas högst.

I situation DO I8 när poliserna ska bevaka en restaurang samtidigt som en kollega larmar om nöd är valet för de bevakande poliserna enkelt – släpp allt som finns för händerna och åk! Detta trots att det är allmänt känt bland poliser att det vid just dessa tillfällen ofta finns långt fler patruller än vad som faktiskt behövs. Poliserna visade andra poliser hur de prioriterar – kollegor först.

I situation DO D7 visar poliser att de värderar sin kollega högst. Polismannen Norr har knuffat till en gängmedlem som ifrågasatt att han blivit kontrollerad. I tumulten knuffas gängmedlemmen till av Norr varefter alla andra poliser sluter upp bakom Norr. Detta var alldeles självklart eftersom Norr var i 'fara'. Det var inte möjligt för de andra poliserna att ifrågasätta Norrs handling eftersom de då skulle visa att själva sakfrågan är viktigare än kollegan. Ytterligare ett exempel är i situation DO I4. De poliser jag observerade förväntade sig att jag skulle biträda i situationen trots att jag faktiskt inte arbetade som polis. De förväntade sig hjälp av en kollega.

Poliskretsen bekräftas och förtroendet reproduceras genom omvårdnad (att 'ställa upp'), likhet och genom att värdera kollegan högst. Eftersom poliskretsen syftar till att reducera osäkerhet i våldssituationer, som är

---

⁵²Ett uttryck som ibland används inom polisen. Innebörden är ungefär 'en situation där fara finns med i bilden'.

relativt ovanliga, måste förtroendet reproduceras i det vardagliga arbetet. De delade idealen måste uttryckas även i sådana situationer som inte innehåller den osäkerhet kretsen syftar till att hantera.

11.2.3 Erfarenhet ger position

Polisarbetet består av en mångfald av situationer. Mångfalden, som av poliser uttrycks som 'verkligheten', gör att polisarbetet inte går att lära sig på annat sätt än genom att arbeta som polis. Det är inte möjligt att samla mångfalden i texter och att lära ut den på Polishögskolan.

Erfarenhet av polisarbete reducerar mångfaldens osäkerhet, eftersom sannolikheten för att tidigare ha varit med om någon liknade situation ökar med erfarenheten. Erfarna poliser blir därför förebilder och erövrar positioner som auktoriteter för yngre poliser. De äldre poliserna reproducerar normer och socialiserar in nya poliser i poliskretsen.

Normen om att äldre poliser är förebilder uttrycks till exempel i situation DO F2, där Mats Friberg som är äldst i bussen, bestämmer vilka som ska bilda par. Normen syns också i DO H2 där poliserna pratar om den grupp där personalen är äldst i tjänst:

"Hedström vågar inte röra den gruppen. Det är gamla stötar där som han inte vågar bråka med. Alla yngre har lämnat gruppen och nu finns bara äldre original kvar."

Eller i rutiner där äldre poliser har de lägsta radionummer (se intervju) eller där äldre poliser i kraft av just ålder bestämmer (DO F2). Vid intervjuer säger en polis att:

"Det är Pia, Rutger och Klas man lyssnar på."

De är de tre äldsta (i tjänsteålder) på Närpolisområdet. Eftersom polisaspiranter redan tidigt i sin utbildning kommer i kontakt med äldre poliser som undervisar och ansvarar för praktiska övningar lär de sig snabbt vad som förväntas av dem. Redan på Polishögskolan lär sig aspiranterna om 'verkligheten' av just äldre poliser. Detta sker i småprat genom historieberättelser under raster eller under lektioner (DO PHS).

Polislärarna ger en smak av poliskretsen och också av den osäkra 'verklighet' som väntar. 'Verkligheten' med alla faror som 'vi' poliser ska skydda oss själva och varandra emot. Genom att Lars (DO PHS) delger polisaspiranternas sina historier lär sig aspiranterna: Vår säkerhet och därigenom våra kollegor är viktigast. De ska skyddas mot den fara som 'verkligheten' har i sitt sköte. Det är budskapet som tydligt förmedlas.

11.2.4 Om att det manifesta våldet är ovanligt

En viktig iakttagelse av polispraktik är att det manifesta våldet faktiskt är ovanligt. Det är sällan som poliser behöver använda våld eller själva utsätts för våld. Att då ständigt hantera våldets osäkerhet kan te sig märkligt. Som jag ser det finns två möjliga förklaringar. Den ena handlar om att polisens föreställningar om polisarbete inte har hunnit anpassats till närpolisarbete. Att poliserna 'lever kvar' i den tid då polisarbetet i huvudsak bestod av att svara på anrop om situationer där det manifesta våldet var betydligt vanligare än vad det är för Närpolisområdets poliser. En annan förklaring är att det latent våldet är lika betydelsefullt för relationen mellan poliser som det manifesta. Att det inte spelar någon större roll om poliserna faktiskt möter våld eller om de 'bara' upplever risken att möta det.

Min position är att det manifesta våldet spelar roll och att ett avstånd till det på sikt förändrar relationen mellan poliser. Att det är så styrks av att de poliser som arbetar i Söderport. Rotsjö konstaterar att (DO J1):

"Vi i gruppen arbetar nästan alltid själva, det har blivit så."

Att arbeta ensam vore otänkbart för de andra poliserna. Många skulle anföra säkerhetsskäl och andra att man bara inte arbetar själv.

Poliserna i Söderport skiljer sig från de andra poliserna eftersom de möter mindre manifest våld. Det är så att poliserna i Söderport till övervägande delen arbetar dagtid och givet detta är situationer med våld ovanligare än i andra delar av Närpolisområdet (där poliserna oftare arbetar kvällstid). Detta styrks av Rotsjö's kommentar i DO J9:

Rotsjö fortsätter och pratar om sina arbetstider, främst dagtid. "Någon gång har jag arbetat sent på kvällen och slagits av att det inte är samma människor man då möter, det är som två skilda världar."

Jag tar skillnader mellan polisgrupperingarna ifråga om hur de beter sig i relation till andra poliser (som till exempel uttrycks i att arbeta ensam i stället för att arbeta i par) som intäkt för att det manifesta våldet spelar en roll. Då det manifesta våldet spelar en roll menar jag att poliserna i Närpolisområdet överdriver våldets osäkerhet, och att relationen mellan poliserna på sikt kommer att anpassas till den omfattning som det manifesta våldet förekommer i. Poliserna 'lever kvar' i ett arbete där det manifesta våldet var vanligare.

11.3 Om relationen mellan polis och medborgare

11.3.1 Kategorisering i 'busar' och 'svennar'

Poliser möter medborgaren i en mångfald av situationer och har, över tid, delat in medborgarna i 'busar' och 'svennar'. Medborgarna (svennarna) är de som delar de ideal poliserna är satta att försvara, 'busarna' är de som inte delar idealen. Eftersom äldre poliser har positioner som auktoriteter överförs tolkningarna till yngre poliser och till polisaspiranter vid Polishögskolan. Nya polisers genväg till medborgarens ideal och önskemål går via de äldre poliserna.

Att poliser delar in medborgarna i kategorier har med mångfalden i polisarbetet att göra. Jag stödjer mig mot Lipsky (1980), som menar att gräsrotsbyråkraten måste förenkla sin komplexa verksamhet genom rutinisering. Det innebär att de konstruerar hanterliga kategorier i vilka medborgarna sorteras. På grundval av kategoriseringen avgörs sedan hur gräsrotsbyråkraten ska handla.

11.3.2 Om att välja möten mellan polis och medborgare

Polisarbetet utmärks av en mångfald, ett stort inslag av det oväntade – allt kan hända! – och ett fysiskt avstånd till chef. Den extrema osäkerheten tillsammans med att poliser måste hantera tidsfaktorn (saker måste hända nu!) gör att poliser är chefer över polisarbetet. Poliser hanterar alltså osäkerheten genom att själva bestämma över polisarbetet och de tar

‘verkligheten’ som intäkt för autonomin. Poliserna pratar om detta som att ‘verkligheten’ styr.

I DO C4 pratar Pia Anér och Eva Wallinder om ‘verkligheten’ som bara poliser begriper (och poliser bestämmer om). Poliser vet bäst om polisarbetet, eller som Rotsjö uttrycker det hela (DO J9):

“Poliser är till för att reparera dålig politik.”

Autonomin uttrycks i de beskrivningar av det ‘fria’ polisarbetet som poliserna ger. I DO G5 konstaterar en polis apropå polisarbetet att:

“Egentligen är det ju suveränt, vi är fria att göra i stort sett som vi vill och kan dessutom arbeta i stort sett när vi vill.”

Rotsjö beskriver i DO J3 att han tidigt visste vad han ville arbeta med:

“Det var inte lätt att forma mig. Jag visste vad jag ville ställa upp på och vad jag inte ville göra.”

Av den orsaken blev han kvarterspolis och kunde definiera sitt eget polisarbete. Rotsjö arbetar i Söderport och har så gjort i över 10 år. Han vet bäst vilket polisarbete som behövs. Han konstaterar att:

“Det här nya närpolisreformen innebär att alla poliser ska jobba som oss i Söderport, som jag har jobbat i 10 år.”

För Rotsjö är det alldeles självklart att han själv bestämmer vad han ska göra, eftersom han ju faktiskt känner till ‘verkligheten’. Rotsjö arbetar som han alltid gjort och refererar till texten om det problemorienterade polisarbetet. Att texterna om polisarbetet faktiskt ändrats och minst 50 procent av Rotsjös tid ska ägnas åt arbete mot mål är inget som hindrar Rotsjö från att arbeta om han alltid gjort. Han vet ju ‘bäst’ hur poliser ska arbeta i området.

Polisarbetets extrema osäkerhet har över tid gjort att poliser utvecklat en autonomi, de bestämmer vilka möten som ska komma till stånd. Eftersom poliser tolkar att de och ‘svennar’ delar de ideal poliserna är satta att försvara, är det en symmetrisk relation mellan polis och ‘svennar’.

Poliser bestämmer utifrån 'svennars' önskemål. Då poliser mött 'svenne' i möten under lång tid har poliserna tagit till sig tolkningar om *vilka* möten 'svenne' vill att polisen ska prioritera. Dessa tolkningar sprids som mem i småprat mellan poliser. Gustafsson (1994, s. 165) beskriver mem som:

"Tänkta beteendehelheter vilka genom imitation och assimilation överförs från en individ till en annan."

Tre sådana mem är 'busfritt', 'riktigt polisarbete' och 'hjälpa och ge service'.

11.3.3 'Busfritt'

Poliserna tolkar 'svenne' som att denne vill ha ett 'busfritt' samhälle och struntar i hur poliserna åstadkommer det. En polis sa i småprat:

"Dom ('svenne') vill att man ska gå runt i djurhudar och knacka bus."

Förväntningar om 'busfritt' kan vi se när en äldre kvinna säger 'bra' då polisen agerar mot alkoholister som sitter på en parkbänk (DO A6). Poliserna handlar eftersom de upplever förväntningar om att handla, alkoholisterna har naturligtvis samma rätt att sitta på en bänk som vem som helst, något som poliserna också konstaterade.

När poliser kommer till sådana platser där de förväntas 'jaga bus' kan medborgarnas förväntningar uttryckas på olika sätt. När poliserna kommer till 'torget' (där det finns mycket 'busar') visar en äldre kvinna sin uppskattning genom att le och nicka till poliserna (DO F5) och anställda vid bussbolaget och kioskföreståndare vinkar inbjudande till poliserna (DO G5).

Som mitt material visar tolkar poliserna just hälsningar som signaler om att de är önskade. När Andreas Helmros, i DO E7, märker att personalen i butiker inte hälsar besvarar han detta med:

"Då kan vi vara likadana, vi kan vara extra långsamma när de väl behöver hjälp en dag."

Önskade poliser bemöts med hälsningar, icke önskade bemöts med undvikande.

Poliserna upplever förväntningar om att hantera sådant som gör medborgaren otrygg eller sådant han retar sig på ('busar'). De tolkar medborgarnas förväntningar att hantera personer som, utan att direkt bryta mot lagen, bryter mot normal anständighet och vedertagna normer (van Maanen, 1974). Dessa tolkningar/förväntningar ligger till grund för normen om 'street justice'. Normen innebär att 'busar' kan (ska) hanteras eftersom de stör 'svenne', oavsett om det finns stöd i lagen eller ej. Hur dessa 'busar' ska hanteras sprids i småprat mellan poliser. Ett exempel på det är i DO A7:

En av poliserna berättar hur han stött på Gustavsson ('knarkaren') vid ett tidigare tillfälle. Då hade man plockat av honom kanyler och knivar och sedan slängt detta i papperskorgen utan att redovisa det på någon anmälan. "Man måste hålla dem hårt", säger Eriksson med ett flin.

11.3.4 'Riktigt polisarbete'

Poliser tolkar 'svennes' förväntningar om riktigt polisarbete. Sådant poliser i första hand ska ägna sig åt. Exempel på sådant kan vara att hjälpa till när 'svenne' definierar att poliser behövs. En polis menade vid intervju:

"Att bara gå runt och prata med folk är inget polisarbete. Att gå en hel dag utan att rapportera eller skriva en anmälan känns som om man ingenting gjort."

Detta med att göra något 'riktigt' uttrycks till exempel när poliserna svarar på ett automatlarm (brandlarm) vid Stora hotellet (DO A1). Där menade poliserna att:

"Verkligheten finns med massor av jobb och hjälper man inte till med dessa blir man utfrys av de andra poliserna. De tror bara att vi går runt och snackar med folk och inte att vi jobbar."

Ett annat exempel är när poliserna gick till gallerian vid Västra torget med anledning av en stulen 500-kronorssedel (DO G5). Att svara på

anropet tillhör inte polisernas arbetsuppgifter och dessutom ligger gallerian utanför närpolisens geografiska område. Men, någon behövde hjälp och det fanns inga andra lediga patruller. 'Riktigt polisarbete' blev därmed prioriterat.

Ytterligare ett exempel på 'riktigt polisarbete' är när poliserna svarade på ett anrop om falska checkar vid centrum. Att svara på denna typ av jobb är självklart eftersom det är 'riktigt polisarbete' (DO B3). Medborgarnas förväntningar uttrycks just genom att de ringer och ber om hjälp. 'Verkligheten styr' menar många poliser och hävdar att då medborgaren kallar är det viktigare än allting annat. Att betjäna medborgaren är 'riktigt polisarbete' och det som ytterst är polisen uppgift.

I situation DO H3 kommer en butiksanställd kvinna springande mot poliserna och skriker:

"Hjälp oss att skicka ut en snubbe, kom fort"

Situationen visar på normen om att poliser ska komma, och det snabbt, när medborgarna behöver dem. I den här situationen handlade det om att en person skulle avvisas, men det kan lika gärna handla om att någon medborgare har haft inbrott i sin bil eller att någon har blivit bestulen.

11.3.5 Polisen ska hjälpa och ge service

När poliserna är ute och fotpatrullerar kommer medborgarna fram till poliserna och ställer frågor eller ber om annan hjälp. Poliserna tolkar medborgarnas förväntningar som att poliserna ska hjälpa och ge service. Det har resulterat i att en huvuduppgift för poliser är att just svara på frågor av olika slag.

11.3.6 Om mötet mellan polis och medborgare

Vid intervjuerna med poliser säger de samstämmigt att:

"Medborgaren ska mötas på rätt nivå, man ska i alla lägen gå in lugnt och stilla, händer något får man höja."

I praktiken uttrycks normen om att medborgaren bestämmer hur polisen ska uppträda genom att poliserna, nästan undantagslöst, möter både 'busar' och 'svenne' vänligt och ofta med ett skämt. I DO H4 omhändertar poliserna en berusad man.

"Knappt styrfart", konstaterar Eklund, och mannen mer eller mindre bärs av poliserna. Han protesterar inte utan pratar om att han är målare och att han har tagit ett järn. Väl framme vid bussen skojar Eklund och säger "vill du köra eller sitta bak". Utan att svara blir mannen insatt på 'busplats' och vilar sig tungt mot fönstret. Färden går mot ST:Botvid under tystnad och framme på TNE (tillnyktringsenheten) bärs mannen försiktigt in.

Och i DO E4 när poliser vägleder 'turister'.

Utanför på Kungsgatan kommer en amerikan fram och frågar. "Is there somewhere I can eat something else than fastfood, I hate McDonalds", säger mannen i ett svep. Poliserna ler och svarar: "You are American, you are supposed to like hamburgers." De skämtar lite med mannen och pekar därefter ut riktningen till en restaurang de själva brukar använda.

Och i mötet med 'bus'.

(DO G8) "Har du lust att följa med in till stationen för ett kort förhör, den ligger bara två minuter bort." "Visst", säger mannen på mycket bruten svenska.

Att inte närma sig medborgaren på detta sätt är förenat med sanktioner. I småpratet mellan poliserna, DO F10, beskrivs hur en kollega:

"Karln är galen. Han kan börja skrika åt svenne för ingenting."

Poliser vill undvika situationer med våld. Därför hanteras våldets osäkerhet genom auktoritet. Normen om att poliser har auktoritet uttrycks genom att poliser reagerar kraftfullt då någon inte lyder en polisman. Om medborgaren inte gör som polisen säger är han därmed en säkerhetsrisk och kan som sådan vara farlig. Genom auktoritet kan osäkerheten om framtida våld minskas och därför måste poliser visa medborgare (och andra poliser) att de inte accepterar brott mot normen.

Sanktionerna vid ett brott mot auktoritetsnormen är starka. I situation DO C9 visas auktoritet mot en fotograf som inte gjort som poliserna sagt.

Fotografen har struntat att stå bakom den tänkta linje som Wikström givit anvisningar om och i stället smugit närmare med förhoppningar om att ta några bilder. Wikström tar ett steg mot fotografen och knuffar bort honom. Fotografen kastas bakåt och hans linsskydd ramlar i backen.

När det gäller 'busar' är sanktionerna särskilt starka. Poliserna tolkar 'busar', som tidigare skrivits, som de som inte delar de ideal poliserna är satta att försvara. 'Busar' betraktas därför som potentiella säkerhetsrisker, och hålls 'extra kort' i en hierarkisk relation där polisen bestämmer. Den hierarkiska relationen upprätthålls genom att 'busar' gör som poliser säger. Betrakta DO G5 där poliserna småpratar om 'torget'.

"Jag har sagt till ett par busar att de inte får vara där, varje gång jag ser dem påminner jag dem att de inte får vara där. De har kompaniförbud av mig – Thulins kompaniförbud – vilket är lika bra eftersom de ändå kommer att göra något brott, frågan är bara när."

Om 'busar' inte gör som poliser säger straffas de hårt, eftersom de då hotar den hierarkiska relationen mellan polis och 'buse'. Relationen är baserad på våld och hanterar polisens osäkerhet genom att skapa ordning. Vad som är 'fara' och hur 'busar' som bryter mot normen ska behandlas beskrivs i småprat. DO A7 exemplifierar sådant småprat iform av en historia:

En av poliserna berättar hur han stött på Gustavsson vid ett tidigare tillfälle. Då hade man plockat av honom kanyler och knivar och sedan slängt detta i papperskorgen utan att redovisa det på någon anmälan. "Man måste hålla dem hårt", säger Eriksson med ett flin.

Thulin säger apropå en narkoman som inte gjort som han blivit tillsagd:

(DO B1) "Förut när vi jobbade med pissprov var det en som skulle in som var motsträvig och dum. Den var vi tvungna att sopa golvet med, att de aldrig lär sig."

Det allvarligaste brottet mot auktoritetsnormen finns i DO I4 där ett par 'busar' börjar bråka med polisen. 'Busarna' vägrade lyda polisen och en av dem började att brottas med en polis. Sanktionerna lät inte dröja på sig. En utskällning och kommentarer av typen "*du är bränd din djävul*". Berättelser om den här incidenten kommer att föras vidare i småprat till andra poliser. Kraven på 'busar' som förekommer i småprat som farliga är högre än kraven på andra 'busar'. De måste vara extra fogliga eftersom de har visat att de utgör en verklig fara.

11.4 Om relationen mellan chef och polis

Som jag beskrev i 11.3.2 gör polisarbetets extrema osäkerhet att poliserna betraktar sig själva som chefer. Den klassiska hierakins chefsskap ersätts av att chefsskapet utövas i praktiken, av poliserna själva. Det är då inte så konstigt att formella chefer (minns min definition i 10.2) betyder lite för hur praktiken normeras. Att det är så uttrycks i mängder av småprat. Till exempel i DO G5 när poliserna sinsemellan pratar om chefer på olika nivåer inom polisen.

"Cheferna är inte bra, de sitter ofta på fel nivå, de begriper inte verkligheten. Ta Hedström till exempel han fattar inte att vi kvitterar ut en bil för att vi måste ha transport. Han gnäller mycket på det men naturligtvis skiter vi i det." Poliserna pratar om polisarbetet. "Egentligen är det ju suveränt, vi är fria att göra i stort sett som vi vill och kan dessutom arbeta i stort sett när vi vill."

Närpolischefen sa i min intervju att poliserna ska arbeta utifrån handlingplanerna under minst 50 procent av tiden. Den resterande delen kunde användas till annat som till exempel allmän övervakning. Han var också tydlig med poliserna själva gör prioriteringar om något oväntat inträffar:

"I de fallen är det verkligheten som styr. Poliserna måste bedöma från fall till fall hur de ska prioritera. Poliserna har radio med sig och kan prioritera något som är viktigare än det man just håller på med. Den bedömningen är upp till varje enskild polis."

Relationen mellan chefer och poliser utmärks av föreställningar om polisers autonomi. Dessutom delar poliser föreställningar om att chefer

ska vara en av dem. De uttrycker därmed att det förtroende som utmärker poliskretsen delvis omfattar chefer som är polisutbildade, men inte de chefer som ej är det. Chefer som är polisutbildade kan betraktas som poliskretsens gränsryttare.

Texter är chefernas viktigaste styrinstrument. Alla de chefer jag intervjuat uttalar explicit att olika texter ska styra närpolisernas arbete. Det faktum att poliserna arbetar på ett fysiskt avstånd till en formell chef gör tillsammans med polisernas föreställning om eget 'chefsskap' att relationen mellan text och polis blir central. Det är texten som ska styra den komplexa polispraktiken och den blir särskilt viktig med praktikens distans till formella chefer.

11.5 Om relationen mellan text och polis

11.5.1 Om polisarbetets texter

Poliser möter polistexter i huvudsak vid Polishögskolan och i vidareutbildning. Ibland kan det vara så att lagstiftningen varit oklar på någon punkt eller att någon förändrad lagtext gör att poliserna måste informeras. Det sker vid möte med närpolischefen (DO L0) eller via skrivna dokument (myndighetsgemensam tidning eller dylikt). Poliser möter närpolistexter via handlingsplaner. Jag vågar påstå att andra planer, verksamhetsplan för länet och centrumpolisens verksamhetsplan inte läses av poliser. Det finns inte heller någon process där polismannen på något sätt tvingas att ta del av dessa (om man undantar information via närpolischefen). Det är naturligtvis möjligt att poliser möter både polistexter och närpolistexter också på samma sätt som andra medborgare, via till exempel media.

Då texter ska styra polispraktik och då en och samma text ska styra en varierad praktik måste den tolkas på olika sätt. Texterna får inte vara för exakta utan måste lämna utrymme för tolkningar i praktikens värld. Just därför kan de inte vara konkreta och handla om situationer utan måste vara abstrakta. En del närpolistexter konkretiseras emellertid, vilket är möjligt eftersom de ska styra en mindre del av polisarbetet. I den processen omvandlas vad man kan kalla för mål till direkta order. Målet att minska fickstölder preciseras till en order om att poliser ska varna presumtiva brottsoffer (att närpoliser är målstyrda är alltså en sanning

med modifikation). Det är dock viktigt att påpeka att huvuddelen av närpolistexterna inte konkretiseras eftersom de ska styra mycket närpolisarbete. Närpolistexten om att (N1) “ ... *polisen ska samverka med andra intressenter i samhället ...* ” är ett exempel på en närpolistext som inte är konkretiserad. Att poliser ska (P2) “*övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, hindra störningar därav samt ingripa när sådana inträffat*” är ett annat exempel på en generell text (polistext).

Det finns i stort sett inga formella sanktioner om poliser inte följer texter undantaget sanktioner vid en del polistexter. Om en polisman bryter mot lagen vid ett ingripande kan en anmälan upprättas. Den utreds av en speciell enhet inom polisen på samma sätt som om anmälan hade varit riktad mot någon som inte är polis. Att texterna är abstrakta och ska styra komplexa och varierande situationer är en förklaring till att det inte finns sanktioner annat än vid de lagrelaterade texterna. Ytterligare en förklaring är att polismannen har en, av chefer, uttalad autonomi⁵³.

Texter ska inte enbart *styra* polisarbete. De ska också *legitimera* det. Låt mig förklara vad jag menar. Offentliga organisationer är beroende av legitimitet. Organisationens omgivning består av ett flertal utvärderare som utifrån någon norm värderar organisationen. Man kan anta vissa övergripande normer, som innehas av många värderare under lång tid (Rombach, 1986). Rombach konstaterar att legitimitet kan skapas på olika sätt. Prat om verksamheten, beslut om verksamheten och praktik kan särkopplas och var för sig legitimera en organisation.

Genom texter skapas en bild av praktiken – polisarbetets texter skapar en bild av polisarbetet. Texterna reducerar därmed osäkerhet kring polispraktik och säkrar intrycket att staten styr och kontrollerar polisen. Polisarbetet legitimeras av texter och den mycket starka föreställningen om att text styr praktik, som jag beskrev i kapitel 1, reproduceras. Polisorganisationens texter är i det här avseendet sannolikt särskilt viktiga vid en jämförelse med andra offentliga organisationer. Det eftersom polispraktiken handlar om att hantera samhällets våldsanvändning.

Om vi antar att legitimitet kan bedömas mot bakgrund av de normer och värderingar som dominerar i ett samhälle är abstrakta texter särskilt

---

⁵³Se t.ex. intervjun med länspolismästaren.

lämpliga att legitimera praktik eftersom de kan tolkas på många sätt och därmed uppfylla många normer och värderingar. Låt oss till exempel anta att det för närvarande finns en dominerande norm i samhället om att *polisen ska ta krafttag mot brottslighet*. Den normen kan jämföras mot texten "*minska vardagsbrottsligheten*". Texten är enkel och en sådan som i stort sett alla medborgare kan acceptera. Den är dock abstrakt och kan tolkas på olika sätt. 'Vardagsbrottslighet' är en sak för den ensamstående mamman som retar sig på att bilar kör snabbt utanför hennes barns daghem, och något annat för den unge mannen som arbetar som dörrvakt och möts med våld vid i stort sett varje arbetspass.

Texter kan fylla ytterligare en funktion. De kan vara praktik i sig. Förmedlade texter om att polisen tar krafttag mot brottsligheten kan påverka medborgarnas uppfattningar om trygghet – att öka tryggheten är ett av polisorganisationens alldeles övergripande mål – kanske bättre än någon praktik. Medborgarnas trygghet kan påverkas dels av texter om polisarbete, dels av det faktiska polisarbetet.

Som jag har konstaterat ett antal gånger handlar polisarbetet ytterst om att hantera våld. Man kan då tro att texterna är fyllda av hur våldets osäkerhet ska hanteras. Så är det inte. Om man undantar generella regler för våldsanvändning, som anges bl.a. i Polislagen, ger texterna inte vägledning om hur våldets osäkerhet ska hanteras. Det kan tyckas lite märkligt.

11.5.2 Från text till praktik

I ett tidigare teoriavsnitt beskrev jag ett antal skäl till existerande skillnader mellan text och praktik nämligen dels att aktörer inte känner till eller missförstår texten, dels att aktörer inte kan eller vill följa texten. Det förstnämnda skälet till att texter inte följs i polispraktik kan exemplifieras med DO A4.

(DO A4)Väl framme vid musikanterna stannar de bilen på cirka tre meters avstånd. Musikanterna är fem till antalet och står invid väggen och spelar någon form av folkmusik. Poliserna är lite osäkra på vad de ska göra och börjar sinsemellan i radiobilen att prata om Ordningslagen. "Kan vi avvisa dem? Måste vi anvisa dem en ny plats? Vad gäller egentligen? Får de eller får de inte spela här?" frågar Eriksson. "Nej, jag

tror inte det", säger Abrahamsson. "Poängen är att de upptar plats men de spelar inte högt eller stör på annat sätt, men det var ju ett par personer som ringt till Rutger om detta, äh jag går ut och pratar med dem." Abrahamsson går ur bilen och fram till musikanterna. De pratar bara finska och Abrahamsson viftar åt dem och säger "här kan ni inte vara". Musikanterna börjar så sakta att plocka ihop sina saker och Abrahamsson återvänder till bilen. Runt musikanterna stod fem till sju personer som skakade på huvudet och muttrade om att "de kunde väl ändå få spela."

Eftersom poliserna upplevde förväntningar om att handla (normen om att agera) så gjorde de något innan de hade fått klart för sig hur texten skulle tolkas. Att poliser ibland inte kan följa texten exemplifieras med vad Anna Åkerblom säger i DO E0:

"Bevakning och annat tar så mycket tid att vi inte hinner jobba som närpoliser."

Det finns naturligtvis också exempel på när poliser inte vill följa texten. I situation DO J9 pratar Rotsjö om att skriva parkeringsböter.

"Söderport är stängt för trafik efter 23.00 och det är många gator som är enkelriktade. Det där är något som jag luckrar upp. Det är inte rimligt att ge folk böter för att de kör in här, det gör jag aldrig. Jag säger som en god vän sa till mig. Poliser är till för att reparera dålig politik. Det ligger mycket i det."

Rotsjö använder sin autonomi till att luckra upp texten. Situationen kan tolkas som att Rotsjö upplevde en konflikt mellan text och praktik. Han tolkade konflikten som att det var polisens uppgift att, som han säger, "reparera dålig politik".

Frågan om text och praktik kan också betraktas som ett kollektivt fenomen i den meningen att poliser gemensamt måste tolka abstrakta texter. För att hantera den mångfald som utmärker polisarbete behöver poliser delade föreställningar om vad texter betyder. Poliser tolkar abstrakta texter i småpratets 'beslutsprocess'.

11.5.3 *Småpratets 'beslutsprocess'*

Jag menar att det finns kollektiv handling inom polisen. Att olika poliser, trots rumslig och tidsmässig åtskillnad, handlar likartat. Brunsson (1985) skriver att *rationella* beslutsprocesser inte genererar kollektiv handling. Han argumenterar på följande sätt: En rationell beslutsprocess innebär att många olika alternativ tas fram, värderas och ställs mot varandra. Eftersom olika alternativ då blir synliga för aktörerna ökar osäkerheten kring vilket alternativ som ska väljas och vilket som är bäst. Den kollektiva handlingen faller därmed. Det kan emellertid, menar jag, fungera tvärtom om man i stället för att fokusera den formella beslutsprocessen ser till den 'beslutsprocess' som pågår i den vardagliga praktiken – i småpratet. I den vardagliga praktiken småpratar poliser om hur olika texter kan/ska tolkas. I det småpratet blir olika tolkningsalternativ synliga och de värderas av poliser. Konsensus kring ett kan då uppstå. Den konsensus som eventuellt uppstår kring ett tolkningsalternativ kan beskrivas som ett 'beslut', som minskar osäkerhet om handling. Även om det inte är ett beslut i formell mening, dvs den typ av beslut som brukar stå i fokus i empiriskt grundad beslutsteori (till exempel Brunsson, 1985), har jag valt att använda begreppet men med betydelsen 'konsensus kring ett tolkningsalternativ'. Som sådana är 'beslut' informella och växer fram i interaktion mellan poliser. Avståndet mellan formella beslut och handling är vanligtvis stort. En orsak är att ett formellt beslut ofta fattas av andra än de som har att genomföra det. I det här fallet är avståndet emellertid litet, eftersom 'beslut' fattas av dem som i handlingar genomför detsamma.

'Nya' texter innebär att det finns olika tolkningsalternativ – stor osäkerhet kring hur texten kan/ska tolkas. Tolkingsalternativ och handlingutrymme undersöks i småpratet. Över tid minskar handlingsutrymmet och osäkerheten kring texten då konsensus kring ett 'beslut' har formats. Abstrakta texter konkretiseras och tolkningar växer fram. Det är viktigt att poängtera att det inte handlar om *enkel* reproduktion dvs att 'besluten' reproduceras exakt, utan att det snarare handlar om *utvidgad* reproduktion (Sjöstrand 1985). Det senare ger en föränderlig reproduktionsprocess, där förnyelse sker. 'Besluten' är inte giltiga för all tid, snarare omformas de successivt i småpratets 'beslutsprocess'.

Den ständigt pågående småpratsprocessen producerar kollektiv handling vilket underlättas av att det finns en stark norm om 'likhet' (se 11.2.2), en

konsekvens av att poliser arbetar under våldets osäkerhet. Genom likhet uppnås förtroende. Det är också så att polisarbetet utmärks av en mångfald av situationer och ett stort inslag av det oväntade. Detta ska styras av abstrakta texter. Det uppstår ett gap – en osäkerhet om hur texterna ska tolkas. Poliserna delar den osäkerheten och måste hantera gapet mellan abstrakta texter och konkret praktik. Osäkerheten reduceras i småpratsprocesser mellan poliser, där beslut om praktik (i det här fallet tolkningar av texter) växer fram över tiden.

Låt mig förklara hur jag menar med hjälp av ett exempel. Polistexten om att (P2) *“övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, hindra störningar därav samt ingripa när sådana har inträffat”* tolkas av poliser bl.a.⁵⁴ som ‘busfritt’. I situation DO A6 avvisar poliser ‘busar’ men låter ‘svennar’ som gör samma sak, dvs äter och dricker på kyrkogården, vara kvar. I småpratet reproduceras ‘beslutet’ att ‘busar’ ska jagas så att ordningen upprätthålls:

“Det är skönt att rensa undan lite för svensson, han ska ju kunna komma till en sån här plats utan att se massa fyllon. Hörde du hur glad den gamla tanten blev som satt på bänken “Bra” sa hon när vi sjasade iväg fyllskallarna”, konstaterade Eriksson nöjt.

Småpratets ‘beslutsprocess’ kan också vara en arena där egenintresse uttrycks. Ett sätt att bestämma hur mycket egna fördelar det är möjligt att skaffa sig. En sådan beslutsprocess handlar om den periodplanerade arbetstiden. Den beskrivs av närpolischefen på följande sätt (uttrycks i N1): *Poliserna skall periodplanera sin arbetstid utifrån den brottslighet som ligger till grund för handlingsplanerna.*⁵⁵ Texten är en del i det som kallas det problemorienterade polisarbetet. Många poliser använder den periodplanerade arbetstiden till att arbeta när det passar dem. En del poliser föredrar långa ledigheter, andra att arbeta kvällstid. I småprat formas och sprids ‘beslutet’ att poliser själva ska bestämma över sina arbetstider. Betrakta till exempel nedan småprat där poliserna pratar om ‘Figge som fixat mycket ledighet’.

⁵⁴Det finns naturligtvis många tolkningar kring en så abstrakt text.

⁵⁵Det finns, enligt texten, ett utrymme för att ta hänsyn till ‘sociala behov’.

(DO F1) Snacket handlar om festen som var 'blöt' och om hur man med periodplanering kan fixa mycket ledigt. "Tänk dig", säger en polis, "Figge var ledig fem dagar jobbade två och var sen ledig fem. Då tog han semester och blev ledig tolv, det kan inte ha varit populärt?" "Nä det är klart", säger en, "men är det någon som vart på Figge om det då?" "Inte vad jag vet", svarar polisen som tog upp exemplet. Poliserna konstaterar att periodplanering är bra och att mesta går att 'fixa' (ledighet, byte av tjänstgöringstid, etc).

I småpratsprocessen avgörs vad som blir prejudicerande. Exemplet 'Figge' kan bli ett prejudikat och historien spridas som ett konkret exempel på hur texten bör tolkas. Vid ett annat tillfälle sprids själva 'beslutet' om att poliserna själva bestämmer över sina arbetstider (DO G1).

"Det är vad som får poliserna att söka hit. Det är helt suveränt att själv bestämma när man ska jobba. Hade det inte varit för detta hade nog de flesta sökt sig härifrån", menar Löw.

Ytterligare ett exempel på hur 'beslut' fattas och sprids i småprat kan exemplifieras med texten om återrapporering (N1). Efter arbetsdagens slut ska poliserna återrapporera (p.g.a. målstyrning) vad man gjort under arbetspasset. Den texten lyder: "All verksamhet skall tidredovisas för att underlätta en uppföljning av resurserna. Hanteringen av denna tidredovisning skall ske rationellt."⁵⁶ Tolkningen av den texten sker i småprat. Där har en föreställning om att återrapporeringen 'inte är så viktig' formats. I till exempel DO G1 pratar poliserna just om detta.

"Ibland fyller man i lite hur som helst", säger en av poliserna och åsyftar den IM-lista som avslutningsvis fylls i efter varje pass. Stationsbefälet som just då kommer förbi menar att han vet det men att han läser polisernas IM-listor som 'fan läser bibeln'. "Jag läser lite mellan raderna och tror mig nog veta vilka som bluffar, då brukar jag justera."

Även vid ett annat tillfälle, DO F11, småpratar poliserna om återrapporeringssystemet. En säger om att tidredovisa:

---

⁵⁶Verksamhetsplan för Polismyndigheten i länet 1995/1996.

“Det är inte så djävla noga.”

11.5.4 Om dolda ‘beslut’

En del ‘beslut’ strider mot texter med sanktioner som uppfattas/tolkas som ‘allvarliga’. Sådana ‘beslut’ hålls därför dolda för dem som kan sätta sanktioner i verket. Låt oss gå tillbaka till texten (P2) om att *övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, hindra störningar därav samt ingripa när sådana inträffat*. En tolkning kring den texten handlar om ‘street justice’, en starkt delad föreställning bland poliser. Handlingar i enlighet med denna norm strider dock mot lagstiftning (poliser ingriper mot ‘busar’ ibland utan stöd av lag – ‘street justice’). Eftersom tolkningen strider mot lagrelaterade texter hålls den dold för de som kan utdela sanktioner. ‘Beslutet’ om ‘street justice’ sprids i dolt småprat och exemplifieras genom prejudikat. I situation DO A7 pratar en av poliserna om en känd ‘buse’, Gustavsson (prejudikatet Gustavsson):

En av poliserna berättar hur han stött på Gustavsson vid ett tidigare tillfälle. Då hade man plockat av honom kanyler och knivar och sedan slängt detta i papperskorgen utan att redovisa det på någon anmälan. “Man måste hålla dem hårt”, säger Eriksson med ett flin.

Ett annat exempel på ‘beslut’ som hålls dolda är det kring narkotikalagstiftning. Poliserna kontrollerar pupiller på ‘busar’ för att undersöka om de har intagit narkotika. Poliserna vet om att det inte är möjligt att lämna rapporteftergift för ett sådant narkotikabrott. Det säger också närpolischefen på ett möte DO L1. I småprat mellan poliser är det klart att det är upp till varje polisman att själv bestämma när någon ska tas in för test. Situation DO H3 – där poliserna pratar med en påverkad narkoman – är ett uttryck för detta.

“Du vet ju att du inte får vara där Peter, säger en av poliserna. Det blir ju alltid bråk då. Du kan inte gå in där och skjuta i dig”. “Jag har inte skjutit i mig”, sa Peter. “Sluta”, sa Ove, “om du inte åker härifrån tar vi in dig för pissprov, se detta som en chans att slippa”. “Ja, ja tack då” och Peter lommar iväg.

Eftersom 'beslutet' att lämna rapporteftergift vid sådana brott strider mot lagrelaterade texter (ett brott mot den sortens texten kan ge sanktioner) hålls det dolt och sprids i det dolda småpratet.

11.6 Särkoppling som strategi för att hantera motstridiga krav

I kapitel 4 beskrev jag ett antal sätt att hantera motstridiga krav – särkopplingar. Det var särkopplingar av prat om praktik från praktik, särkopplingar över tiden och särkopplingar över olika organisatoriska enheter. Nu kommer jag något att diskutera polispraktik utifrån teorier om särkoppling.

Poliser särkopplar ibland prat om praktik från praktik. Vid intervjuer pratar poliser om vikten av att följa lagen – i handlingar gör de avvikelser.

Småprat såväl som handlingar visar att poliser i vissa situationer följer normen om 'street justice'. I situation DO A7 kontrolleras en 'knarkare' trots att poliserna var medvetna om att detta stred mot de lagrelaterade texterna.

Abrahamsson menar att det egentligen inte är rätt att kontrollera mannen utan reell misstanke. "Men man måste ju kolla om han har knark eller ej", avslutar Abrahamsson sina funderingar.

Att lagen följs uttrycks i prat. I dolt småprat och handling uttrycks att lagen i vissa situationer inte följs. Prat särkopplas från småprat och handling.

Särkoppling kan också ske över tiden. En kravställare kan tillfredsställas under en tidsperiod och andra över andra tidsperioder. Ett sådant exempel på särkoppling är den över en poliskarriär. Unga poliser socialiseras in i polispraktik och för att bli accepterade som poliser måste de följa kollegialitetsnormerna. Äldre, redan accepterade, poliser kan med ålderns rätt (normen om senioritet) handla annorlunda. De äldre poliserna i Söderport väljer att inte följa kollegialitetsnormer (de patrullerar till exempel ensamma). Om unga poliser hade handlat på

samma sätt hade de inte blivit accepterade som poliser. Betrakta citatet i DO H2:

Bussen rullar vidare och samtalet handlar om skadegörelsegruppen i Söderport. "Hedström vågar inte röra den gruppen. Det är gamla stötar där som han inte vågar bråka med. Alla yngre har lämnat gruppen och nu finns bara äldre original kvar" säger en av poliserna.

Särkoppling över organisatoriska enheter innebär att en enhet hanterar en sorts krav och andra enheter andra sorters krav. Exempel på sådan särkoppling är att en del poliser arbetar som närpolis och andra som uttryckningspoliser. Särkopplingen hindrar inte att närpoliserna ofta tar s.k. utryckningar, även om de enligt texten inte ska göra det.

Hur poliser ska hantera sin vardagspraktik fylld av motstridiga krav hanteras i småpratet mellan poliser. Där bestäms hur och på vilket sätt olika kravställare ska hanteras.

11.7 Småpratet som kompass för att hantera polisarbetets dilemman

Här diskuterar jag möten mellan olika normer och hur poliser i sin vardagspraktik hanterar motstridiga krav. Jag argumenterar för att motstridiga krav hanteras i det vardagliga småpratet. Där formas en kompassriktning som navigerar poliser genom polisarbetets dilemma. Eftersom sanktioner vid brott mot normer undersöks och sprids i småpratet börjar jag där. Först om de sanktioner som finns vid brott mot kollegialitetsnormer.

Poliser som av en eller annan orsak bryter mot sådana normer hamnar ofta som huvudpersoner i något ofördelaktigt småprat. Betrakta till exempel DO E6, där Jern berättar en historia om Kurt. Historien sprider budskapet att Kurt inte är pålitlig och inte någon man vill arbeta med.

Närheten mellan poliser skapar en social sammanhållning och därmed ett avstånd till andra (ickepoliser). Att vara accepterad av poliskretsen är av avgörande betydelse för poliser. Poliser är därför mer känsliga för sanktioner från varandra än vad de är för sanktioner från till exempel medborgare. Sanktioner kring kollegialitetsnormer lever länge kvar som

historier och sprids i småpratet. Detta är en viktig skillnad mot de sanktioner polisen upplever komma från medborgare eller polischefer (vid brott mot direktiv).

Om poliserna bryter mot normer som vuxit fram i mötet mellan dem och medborgare kan de aktuella sanktionerna delas in på följande sätt (självklart förekommer även kombinationer). För det första kan medborgaren göra en anmälan mot polisen. För det andra kan media uppmärksammas på en händelse och för det tredje kan medborgaren kommentera något som inträffat. Den tredje varianten är vanligast. Betrakta till exempel DO A4 när poliserna kör bilen mot enkelriktat på Brogatan. Medborgarna kommenterade detta med:

“Typiskt att åka bil, de skiter väl i att det går folk här ... nu ska de skrämman de stackars gatuförsäljarna, kan de inte göra lite nytta i stället.”

Poliserna låtsas inte höra kommentarerna. Om de hade pratat om dem sinsemellan hade de konstaterat att ‘svenne’ inte visste varför de körde just där och att det är typiskt att ‘svenne’ uttalar sig utan att veta. Alltså; ‘svenne’ vet inget om ‘verkligheten’, därför kan man inte ta någon större notis om dennes kommentarer.

Medborgare kan också uttrycka sitt missnöje via media. Poliser ser detta som orättvist och inte värt att fästa någon uppmärksamhet vid. I situation DO F8 pratar poliserna om en journalist som intresserat sig för om poliser skrivit av parkeringsböter åt andra poliser. Polisernas interna lojalitet mötte här normer uttryckta i texter. Massmedias intresse möts av poliserna med kommentaren:

“Fan har de inget annat att göra.”

Detta är en vanlig kommentar vid de tillfällen någon händelse uppmärksammas massmedialt (nästan oavsett de faktiska omständigheterna).

Jag har inte funnit att närpoliserna uppfattar sanktioner vid brott mot de normer som uttrycks av närpolischefen. Närpoliserna envisades till exempel med att kvittera ut fordon trots att närpolischefen uttryckligen talat mot detta. Det hände inget då poliserna regelmässigt bröt mot

normerna. Emellertid är det så att närpolischefen försöker styra verksamheten med texter (bl.a. handlingsplaner). Brott mot närpolischefens normer sammanfaller då med brott mot textnormer. De övergår vi nu till.

Beträffande sanktioner vid brott mot textnormer, så förekommer de endast vid lagrelaterade sådana. De är sällsynta och initieras nästan undantagslöst genom en anmälan från någon medborgare. Texter som har formella sanktioner kan i praktiken uppfattas som 'sanktionslösa'. Detta då risken att utsättas för sanktioner är minimal. Texter som uppfattas som 'sanktionslösa' – trots kraftiga formella sanktioner – kan exemplifieras genom situation DO A7. Poliserna pratar om att de kastat sådant som de har tagit i beslag:

En av poliserna berättar hur han stött på Gustavsson ('knarkaren') vid ett tidigare tillfälle. Då hade man plockat av honom kanyler och knivar och sedan slängt detta i papperskorgen utan att redovisa det på någon anmälan. "Man måste hålla dem hårt", säger Eriksson med ett flin.

Andra texter är det än lättare att bryta mot. De saknar formella sanktioner. Ett exempel på sådana finns i situation DO A1, när poliser svarar på ett larmanrop utanför deras närpolisområde. Ett jobb de enligt texterna (N3) inte ska åta sig. Ytterligare ett exempel är i DO J 10 när Rotsjö väljer att inte följa texten:

Han fortsätter promenaden och ser en äldre kvinna som försöker parkera. "Hon skulle egentligen ha tio dagsböter eftersom man inte får köra in där. Det är orimligt och ingenting som jag rapporterar."

Att följa kollegialitetsnormer är viktigare än att följa andra normer. Det är så eftersom sanktionen, att figurera i småpratet, är betydligt allvarligare än andra sanktioner (som nästan undantagslöst betraktas som orättvisa, eller inte reella). En polis som figurerar i någon polishistoria vill andra inte arbeta med. Polisen betraktas som en säkerhetsrisk och äventyrar därmed det skydd som finns mot det manifesta våldet.

Att förväntningarna om att följa kollegialitetsnormer är starka uttrycks till exempel i DO A4, när poliserna får i uppgift av receptionsbefälet att avvisa musikanter. De 'löser' uppgiften och konstaterar:

“Problemet är löst”, säger Abrahamsson, “men jag undrar om det var rätt. Vi ringer och frågar Ubbe”. Ubbe är en äldre kollega med rykte om sig att vara lagkunnig på just Ordningslagen. Efter samtalet konstaterar poliserna att det inte fanns någon laglig grund att avvisa musikanterna. “Men nu ringer i alla fall folk inte till Rutger och klagar” konstaterade Eriksson. “Lagt kort ligger, problemet är löst, vi åker” och radiobilen lämnade sakta platsen.

I den situationen har poliserna att hantera motstridiga förväntningar. De väljer att följa kollegialitetsnormer, trots att medborgaren på platsen uttryckte något annat och att det i texter inte fanns stöd för att avvisa musikanterna.

Polisers relation till de fyra normsystem jag här diskuterat kan uttryckas i termer av upplevt ansvar (avsnitt 4.5). Sammantaget innebär närheten mellan poliser och det latent våldet de har att hantera att poliser – då de möter motstridiga förväntningar – ofta följer kollegialitetsnormer. Polisens upplevda ansvar är därmed störst i relation till kollegialitetsnormer. Jag menar att man kan prata om relativt sett mindre ansvar mot medborgarnas förväntningar. De kan – om de strider mot texter – hanteras genom att särkoppla prat, småprat och handling (till exempel normen om ‘street justice’). Minst ansvar upplevs av poliserna i relation till de förväntningar som uttrycks av chefer och i texter. Det är möjligt eftersom det bara finns lagrelaterade sanktioner vid brott mot vissa textnormer – som ibland dessutom uppfattas som ‘sanktionslösa’. Texter är ofta abstrakta och ska styra komplex praktik. Många tolkningar är därmed möjliga att göra och texter kan ‘hanteras’.

Hur många och motstridiga förväntningar (krav) ska hanteras undersöks i småpratet mellan poliser. Ett småprat som sker i förtroendefyllda relationer mellan poliser. Där undersöks handlingsutrymmen och sanktioner kopplade till olika normer. I småpratet mellan poliser formas en kompassriktning att följa i en praktik fylld av många och ofta motstridiga normer. De föreställningar som formas i småpratet navigerar poliserna igenom polisarbetets dilemman.

12 OM TEXT, SMÅPRAT OCH BATONG

12.1 En återblick

Denna bok tog sin utgångspunkt i den vanligt förekommande föreställningen om att praktik kan styras av texter. När det gäller polisarbetet innebär det att texter förväntas styra ett arbete som utmärks av en mångfald och som dessutom handlar om samhällets legitimerade användning av våld. Teoretiskt syftade därför avhandlingen – mot bakgrund av föreställningen om att texter kan styra praktik – till att undersöka vad som styr den dagliga praktiken i en verksamhet fylld av många och motstridiga krav. Det empiriska syftet var att beskriva svenskt polisarbete. En praktik som är beskriven i mycket begränsad omfattning.

Det empiriska syftet behandlades i kapitel 9. I kapitel 10 och 11 behandlade jag studiens teoretiska syfte. Jag analyserade vad som styr ett arbete i en miljö fylld av många och motstridiga normer och kom fram till att småpratet har flera viktiga funktioner. Ett bidrag med avhandlingen är därför en teoretisk utveckling av småpratets roll i organisationer. Ett andra bidrag är med teori kring praktik i våldsmiljö. Det här kommer jag att utveckla i detta kapitel men jag kommer också, utifrån den här studien, att diskutera polisens hierarki och struktur. Jag för dessutom en diskussion om vilken betydelse den här studien kan ha för annan praktik – både i och utanför polisen. Det här kapitlet avslutas med att jag sammanfattar något av det jag har lärt mig under forskningsprocessen och ger några normativa råd till andra forskare som står inför liknande forskningsuppgifter som den jag tog mig an.

12.2 Småprat

12.2.1 *I småpratet reproduceras normer*

Småpratet har visat sig ha en normreproducerande funktion. Normer reproduceras i småpratet, föreställningar sprids om hur polisarbetet är och bör vara från en polis till en annan. Det är ett ständigt pågående småprat som bereds tid och plats. Det småpratats vid kafferaster, under kommenderingar, på väg till ett 'jobb' eller ibland t.om. i samband med ett 'jobb'. Småpratet är i högsta grad en naturlig del av polisers vardag. I småpratet reproduceras normer och sanktioner mot dem som inte följer viktiga normerna sprids. Småpratet är centralt och blir det för nya poliser

redan tidigt i socialisationsprocessen. Polislärare småpratar med polisaspiranterna om bl.a. 'farliga' situationer i polisarbetet. Genom att äldre poliser betraktas som förebilder överförs normer från en polisgeneration till en annan.

Småpratet förutsätter förtroendefyllda relationer – relationer med grund i genuinitet eller delade ideal. Därför sker småpratet i första hand mellan poliser som känner varandra. I andra hand sker det mellan poliser som inte känner varandra. Det är möjligt eftersom det finns föreställningar om att poliser delar centrala ideal – alltså ett förtroende även mellan poliser som inte har en personlig relation.

12.2.2 I småpratet byggs förtroende

Poliser måste hela tiden reducera våldets osäkerhet. De gör det genom att bygga förtroendefyllda relationer till varandra – en förutsättning för att kunna hantera situationer som innehåller våld. Förtroende mellan poliser byggs genom det förtroendebyggande småpratet, särskilt utmärkt av skämtets form. Poliser måste *ständigt* bygga förtroendet, och därför bereds det förtroendebyggande småpratet både tid och plats. Förtroendet byggs, undersöks och bekräftas i småpratet. I det förtroendebyggande småpratet sprids historier om de poliser som inte går att lita på. Historier löper från en polis till en annan, eller som ofta, från en polis till många andra poliser.

12.2.3 I småpratet hanteras motstridiga krav

Polisarbetet innehåller en stor osäkerhet som kommer av många och motstridiga krav på polisarbetet. Poliser har att hantera polisarbetets dilemma och de gör det i småpratet mellan poliser. Där undersöks handlingsutrymme och sanktioner kring olika normer – när en kravställare ska premieras framför en annan, hur motstridiga krav kan hanteras genom till exempel separation av prat från handling. Gemensamma föreställningar – rättesnören – formas om hur poliser bör navigera i en normfylld miljö. Tidigare forskning kring praktik i miljöer med många normer har resulterat i teorier om särkoppling som strategi för att hantera många och motstridiga krav (se kapitel 4). Jag menar att småpratets navigerande funktion – småpratet som 'navigationsinstrument' – är ett komplement till den teoribildningen.

12.2.4 I småpratet hanteras texter

Den här avhandlingens första mening löd "Vi tror på texter". Den tron är ofta kopplad till hierarkier, dvs en tro på att textproducenter, med hierarkins hjälp, normerar handling. Jag tycker mig ha visat att handling snarare normeras på småpratets arena. Det är inte så konstigt eftersom texter ofta är abstrakta och måste tolkas. Dessutom formuleras de av andra än de som förväntas följa texterna. I ett ständigt pågående småprat mellan poliser tolkas texter och man formar gemensamma föreställningar kring hur texter ska tolkas. En del texter konkretiseras, andra hanteras och ytterligare andra diskvalificeras. Småpratet – inte abstrakta texter – bestämmer hur poliser bör handla. I det här småpratet undersöks olika tolkningsalternativ, handlingsutrymme och sanktioner relaterade till texter. Den texthanterande småpratsprocessen reducerar osäkerhet om hur texter kan/ska hanteras då man formar gemensamma föreställningar – 'beslut'. I den ständigt pågående småpratsprocessen formas 'beslut' där avståndet till handling är litet. 'Beslut' fattas nämligen av dem som i praktik har att genomföra detsamma. I den vardagliga praktiken har småpratet därmed en texthanterande funktion.

12.3 Om polisens hierarki

Tron på att text styr praktik sammanfaller, som jag skrev i föregående avsnitt, med tron på hierarkier – att överordnad kan styra underordnad. Emellertid menar jag att över- och underordnad (text och praktik) möts på småpratets arena. Vad det får för konsekvenser för texten som styr- och utvärderingsinstrument och därmed för hierarkins betydelse för praktik kommer jag här att utveckla.

12.3.1 Text – småprat – handling

Två saker verkar locka textproducenter. Det första är en komplex praktik. Ju komplexare praktik desto fler texter. Det andra är en särskilt besvärlig praktik. Ju besvärligare praktik att förändra, desto mer texter. Det här kan vi kanske kalla textstyrningens paradox – *då förutsättningarna för textstyrning blir sämre ökar texterna i antal.*

Jag konstaterade i bokens inledande kapitel att polisorganisationen inte bara förväntas styras av texter, utan även att det finns en mycket stor

mängd texter. Det är nu dags att fundera kring vad texter kan och vad de inte kan styra.

Ibland styr texter, men det handlar då om speciella typer av texter. Ett exempel är vad jag kallar strukturtexter, dvs texter som ger anvisningar om strukturella faktorer i organisationer. Exempel på sådana är texter om var närpolisområden geografiskt ska ligga, hur många fordon där ska finnas och vilken sorts uniform poliserna ska bära, etc – texter som ger förutsättningar för polisarbete. Ett andra exempel är konkreta texter som är kopplade till tydliga och specifika sanktioner som uppfattas som verkliga och allvarliga. Det kan handla om juridiska texter (polistexter), till exempel sådana som handlar om hur länge medborgare får hållas kvar för förhör.

När det handlar om abstrakta texter som måste tolkas och har oklara sanktioner (uppfattas som 'sanktionslösa') är saken annorlunda. Sådana texter hanteras lokalt genom polisernas delade normsystem i den gemensamma småpratsprocessen. Då kan texterna, dess producenter och försvarare få problem.

Vi håller fast vid indelningen i text och praktik och tänker oss två parallella processer – textprocessen och praktikprocessen. En ideal situation kring de båda processerna ser ut ungefär så här: Först formuleras texter som styr praktik. Sedan utvärderas praktik i texter, och den utvärderingen ligger som grund för nya texter som återigen styr praktik.

Om vi koncentrerar oss på utvärdering av praktik i text så verkar den leverera 'skeva' bilder av praktik. Poliserna pratade om sådana utvärderingar och det är alldeles klart att de 'slarvade' rejält med dem. En kommentar i mängden handlade om att "*... poängen är ju att det ska se bra ut för politikerna så att de blir nöjda*". Utvärderingar blir därmed ett sätt att legitimera sin egen praktik, inte att beskriva den. Det är något lurt med textutvärdering av praktik!

Jag menar att även text som styrintstrument har ordentliga begränsningar eftersom texter undersöks och hanteras i småpratsprocessen. I den processen kan texter diskvalificeras, vilket är möjligt i en värld där praktiken inte låter sig kontrolleras (om vi något funderar kring det hela

så är nog praktik i allmänhet svår att kontrollera) och sanktioner kring texter inte upplevs som verkliga och allvarliga.

Vad ska man göra i stället frågar sig någon. Kanske har vi även här att göra med starka föreställningar om hur saker ska vara. Utvärderingar av praktik kanske ska ersättas av att chefer i stället pratar med de människor som utför praktik. Jag tror det. Att delta i samtalet och småpratet ger sannolikt en betydligt bättre bild av praktik och de problem som där finns, än vad en aldrig så välutvecklad utvärderingsblankett någonsin kan göra. Jag menar att chefer genom att *kontinuerligt* delta i praktikens småprat kan skaffa sig en bild av praktiken – en bild som inte kan ersättas av utvärderingsblanketter. Låt inte tron på texter som utvärderings- och styrintstrument ersätta sådant som är en mer naturlig del av det mellanmännsliga samspelet nämligen samtalet eller småpratet. Att delta i praktiken ger dessutom chefer en möjlighet att delta i den process där föreställningar kring texter formas. Texter får därmed en företrädare då de ska översättas till praktik.

Hierarki och småprat väcker funderingar kring relationen mellan polischefer och poliser. Småpratet förutsätter förtroende och sker ju mellan poliser på samma hierarkiska nivå.

12.3.2 Om hierarki och småprat – polischefers dilemma

Delaktigheten i småpratet förutsätter förtroendefyllda relationer mellan människor. Det indikerar ett småpratets utanför- och innanförskap baserat på förtroende. Det är lätt att inse polischefens dilemma – ett innanförskap krävs för delaktighet i småprat, de sanktionsmöjligheter ett chefskap medför ger samtidigt ett utanförskap.

Det handlar om förtroende, att ständigt bygga förtroende, att strukturerat delta i småpratet och detta över tid, eftersom förtroendet tar tid att bygga. Förtroendet hänger dels ihop med person, dvs den unika individens kapacitet att bygga förtroendefyllda relationer till andra, dels av den kompetens man tillskrivs av andra. Mycket konkret handlar det sistnämnda inom polisen om erfarenhet av praktiskt polisarbete – att ha varit där och själv arbetat som polis. Chefer som har denna kompetens är därmed med i poliskretsen, om än som gränsryttare.

Chefer, med erfarenhet av i det här fallet polisarbete, har att hantera innanförskapet och därmed att fundera kring en central fråga: Hur hantera ett chefskap – ibland bryta mot kollegialitetens normer – och samtidigt behålla innanförskapet? Chefer utan erfarenhet av polisarbete har däremot att hantera ett utanförskap. Hur forma förtroendefyllda relationer och därmed beredas delaktighet i småprat? Jag tror att det hela handlar om, som jag tidigare skrivit, att strukturerat delta i småpratet. Strukturerat är ett nyckelord eftersom det ger en kontinuitet. Att 'ibland' delta andas mer kontroll och bygger sannolikt inte förtroende.

12.3.3 Drömmen om hierarki – polisorganisationen

Tanken att våldsanvändning organiserats i hierarkier är spännande. Hierarkier ger ett intryck av att våld kontrolleras och styrs av chefer och texter, alltså att polisarbetet normeras då texter produceras. Den bilden av polisarbetet är sannolikt särskilt viktig då det handlar om att hantera våld och grundläggande mänskliga friheter. Det handlar här om att säkra intrycket så att medborgarna tryggt kan förvissa sig om att samhällets legitimerade användning av våld är styrt och kontrollerat i demokratiska processer – av polisernas chefer och genom texter.

Emellertid är det så att i en komplex praktik som polisarbete blir människorna som är verksamma där chefer. Det är inte så konstigt eftersom mångfalden av praktiska situationer kräver 'nya' och specifika lösningar. Det som ger utrymmet för polisernas 'chefskap' är abstrakta texter som dessutom saknar sådana sanktioner som uppfattas/tolkas som reella kombinerat med att formella chefer finns på ett fysiskt avstånd. Poliserna formar gemensamma föreställningar – i huvudsak i interaktion med varandra och med medborgare – som fungerar likt rättesnören som navigerar dem genom polisarbetets mångfald.

Det paradoxala är att praktiken – mötet mellan polis och medborgare – normeras i småprat, dvs på en helt annan arena än där texter om mötet formuleras. Småpratet löper över tid i en horisontell process, mycket olik den hierarki som uttrycker vertikal styrning och kontroll. Det är lite spännande. Särskilt spännande är det eftersom det här handlar om samhällets legitimerade användning av våld.

12.4 Om polisens struktur – närpolisreformen

Här kommer jag att spekulera en aning kring polisens struktur. Det är nämligen så att närpolisreformen resulterat i att polisarbetet, enkelt uttryckt, delats in i när- och utryckningsarbete. Jag tror att den strukturella indelningen kan få konsekvenser för mötet mellan polis och medborgare och det kommer jag nu att skriva om.

Som jag beskrev i avsnitt 4.1 utmärks professioner av att andra än de professionella presenterar ett problem som de professionella förväntas lösa med hjälp av sitt speciella kunskapssystem. I det avseendet är polisarbete en profession. Polisens kunskapssystem utvecklas i vardagen – i småpratet mellan poliser – och de lär sig därmed av varandra. Med exemplet närpoliser, särskilt av äldre poliser. Mångfalden av problem som poliser ställs inför hänger ihop med det lärande som då är möjligt. En mångfald i praktiken ger en mångfald i småpratet – också i lärandet. Låt mig exemplifiera med närpoliserna i min studie. Om de enbart ägnar sig åt arbete mot mål kommer småpratet – och därmed lärandet – att handla om sådant polisarbete. Hur poliser ska göra i annat polisarbete till exempel i s.k. utryckningssituationer kan då – på sikt – inte överföras från en polis till en annan. Det sammanlagda lärandet riskerar att minska om mångfalden av arbetsuppgifter beskärs.

Indelningen av polisarbete kan också få andra konsekvenser eftersom poliser har att hantera våldets osäkerhet. Det som ser ut som en motsättning är en förutsättning. Att poliser utvecklar förtroende mellan varandra genom att 'ställa upp' och visa omsorg är en förutsättning för att hantera våld. Vad som händer om poliser inte bygger förtroende till varandra, eller inte arbetar med situationer som innehåller våld, är något jag tror vi får svar på i framtiden. Det är nämligen så att indelningen av poliser i närpoliser och utryckningspoliser på sikt innebär att en del poliser i huvudsak arbetar med våld och andra inte gör det. Jag skriver på sikt eftersom min studie visar att polisernas autonomi i relation till texter gör att förändringar i praktiken kan ta tid.

Polisarbetet som jag beskrev det i avsnitt 11.1 utmärks av en mångfald. Det multirationella polisarbetet svarar väl mot människors behov av olika relationer. Poliser uppskattar detta, vilket deras prat om variation och spänning visar.

“Man kan möta allt från direktörer till narkomaner”, “alla mellan 0–5 promille”. Detta att möta olika människor och i olika situationer konstituerar det varierande polisarbetet. Att ibland hjälpa och ibland gripa någon. “Det bästa med polisarbetet är att det är varierande och att man aldrig vet vad som kommer att hända.”

Närpolisreformen som idé är att utveckla genuina relationer mellan polis och medborgare. Som länspolismästaren sa i intervju:

“Idén är den ömsesidiga personkännedomen. De ska lära känna människor i området och också bli kända där.”

Som reformen genomförts i Staden innebär den att en del poliser arbetar som närpoliser och andra som uttryckningspoliser. Med andra ord, polisarbetet delas in utifrån relationer där en del poliser arbetar med våldsrationala relationer och andra i mer genuina relationer. Denna indelning kan resultera i att poliser som arbetar i den förstnämnda kategorin blir utbrända och att det uppstår ett avstånd mellan de olika grupperingarna.

Det är jobbigt att arbeta långt ut på våldsskalan, det bränner ut poliser. Som en polis uttryckte det i småprat.

“Det där torgetprojektet brände ut poliserna, att hela tiden jaga knarkare och inte få träffa vanligt folk, det bränner ut vem som helst. Varje dag när man kom till jobbet visste man vad man skulle göra, ner till torget ... varje dag likadant.”

För att inte bli utbrända behöver poliser träffa medborgaren också i andra relationer, under en promenad på stan eller som exempel i projektgruppsmöten.

En indelning utifrån rationaliteter skapar på sikt uppdelning mellan poliser. Det finns redan tendenser till det. I DO A1 pratar närpoliserna om relationen till de poliser som arbetar med uttryckningar.

“ ... verkligheten finns med massor av jobb och hjälper man inte till med dessa blir man utfrys av de andra poliserna. De tror bara att vi går runt och snackar med folk och inte att vi jobbar.”

Indelningen ger också en grupp poliser med vana att hantera våld och en som inte har den vanan. Eftersom alla poliser förväntas att hantera våld (alla poliser har likadana uniformer och medborgaren vet inte vem som är när- respektive utryckningspolis) kan detta resultera i oönskade effekter. Närpoliser kan hamna i situationer med till exempel skottlossning eller annat överhängande våld. Det är då rimligt att anta att deras insatser blir sämre än utryckningspolisernas. Detta är naturligtvis allvarligt eftersom sådana situationer handlar om liv och hälsa.

Poliser hanterar våld genom att bygga förtroende. För det behövs det manifesta våldet. En polis sa vid en intervju:

“Det är inte lika tryggt att arbeta med någon som bara varit närpolis.”

För att hantera de oönskade effekterna som en indelning för med sig (skillnader mellan poliser, ovana vid våld, utbrändhet och cynism) menar jag att poliser måste dela på det arbete som kan tänkas innehålla våld. En rotation mellan närpolis- och utryckningsarbete är därför att föredra. Närpoliser lär sig hantera våld och utryckningspoliserna ges en möjlighet att skaffa sig fler relationer till medborgarna och, på sikt, förhindrar detta utbrändhet och cynism.

Indelningen i när- och utryckningspolis är kanske ett uttryck för att människor har en tendens att tänka i termer av struktur i stället för i termer av arbete. Det är – tror jag – vanligt att bortse från praktikens villkor när densamma ska förändras.

12.5 Några tankar om studiens värde för annan praktik

Den här studien fokuserade närpolisers arbete och det är nu på sin plats att något fundera kring om studiens resultat kan generaliseras till andra miljöer. Den första frågan handlar då om studiens resultat har bäring på annan polispraktik än den jag har studerat.

Jag tror att resultaten i stor utsträckning kan generaliseras till annan polispraktik. De normer som beskrevs i internationell forskning om polisarbete överensstämmer väl med de jag beskrivit i min studie av Närpolisområdet. Det trots att den forskningen fokuserade annat polisarbete än 'närpolisarbete' och dessutom i annan miljö. Det är då

rimligt att tro att mina resultat inte bara kan generaliseras till annat närpolisarbete utan också till annat ordningspolisarbete. Den gemensamma variabeln är arbete i en miljö som utmärks av våld. Det är ju så att en del polisarbete inte utmärks av möten mellan polis och medborgare i våldsmiljö. Jag tänker till exempel på det polisarbetet som utförs inom ramen för kriminalpolisers verksamhet. Det är personalgrupper som socialiserats in i yrket via Polishögskolan och en tid vid ordningspolisen, men sedan lämnat den direkta våldsmiljön. Om mina resultat här är generaliserbara är mer oklart och jag måste spekulera en aning. Jag tror att socialisationsprocessen in i arbete i våldsmiljö är oerhört stark. Därför tror jag att de normer jag har beskrivit följer poliser genom yrkeslivet. Naturligtvis blir en del mindre framträdande med våldsmiljön på avstånd, men föreställningar har en gång socialiserats in och våldet finns där. Om än – för tillfället – på distans.

Ytterligare en fråga är om studiens resultat kan bidra till annan praktik än polispraktik. Den diskussionen kan delas in i två delar. Den första berör arbete i annan våldsmiljö och den andra organisationer och småprat i allmänhet. Först om annat arbete i våldsmiljö.

Polisarbete utmärks av det våld poliser har att hantera och därmed som de själva kan utsättas för. Närheten till våldet gör att poliser bl.a. i småprat odlar förtroendefyllda relationer till varandra. Förtroende är en förutsättning för att kunna hantera våldets osäkerhet. Det är så att det finns andra arbeten i våldsmiljö. Jag tänker på arbete vid psykiatriska enheter, väktares arbete, militära insatser av olika slag, etc. Även i den sortens arbete är det troligt att många av de mekanismer jag har beskrivit uppträder. Närheten till våld hanteras sannolikt genom förtroendefyllda relationer mellan praktikens aktörer.

När det gäller småpratets betydelse för organisationers praktik i allmänhet menar jag att mina resultat till en del kan generaliseras. Som Gustafsson (1994) skriver: Människor utbyter ständigt och vanemässigt tankar, åsikter och värderingar. Jag delar den inställningen och menar att småpratet mellan människor inte är unikt för polisen, människor småpratar i alla organisationer. Småpratets normreproducerande funktion kan därför generaliseras till andra organisationer. Däremot är det sannolikt så att småpratet som förtroendebyggare är särskilt utmärkande i miljöer där förtroende behövs. Det behöver inte bara handla om

organisationer verksamma i någon våldsmiljö, utan också i andra sammanhang där behovet av förtroende är stort. Till exempel där organisationsmedlemmar av olika skäl behöver uppträda på ett likartat sätt och där de är beroende av varandra.

Jag beskrev människor som styrda av normer och organisationer som fyllda av dito. Att småpratet har en navigerande funktion inom polisen förklarar jag med att det finns många normer som ofta är motstridiga. Det förhållandet stämmer väl in på många andra organisationer – både offentliga och privata. Exempel på offentliga verksamheter där mångfalden kan spåras är s.k. gräsrotsarbeten. Lärare och socialarbetare kan stå som exempel.

Småpratet som 'texthanterare' är något som utmärker organisationer med texter. I första hand gäller det offentliga organisationer och då särskilt i en tid som denna. Jag beskrev i kapitel 1 en om trend att texterna ökar i antal – 'textexpansion' – och att det inte bara gäller polisen. Jacobsson (1989) har beskrivit trenden i offentlig sektor i allmänhet och han använder uttrycket 'tillväxt i rationalistisk retorik' (s. 148). Emellertid tror jag att textexpansionen i någon mening också är giltig för den privata sektorn. Vi har under senare år bland annat sett målstyrning (ibland uttryckt som balanserade styrkort) och olika kvalitetsprogram införas. Därmed texter som måste tolkas och undersökas av de människor texterna berör. Sammanfattningsvis är mina resultat kring småpratet som 'texthanterare' giltiga i organisationer där texter förväntas styra praktik. Det blir då många organisationer, både offentliga och privata.

12.6 Om forskare, småprat och aktör – råd till andra

Min forskningprocess skilde sig från många andras eftersom jag studerade en praktik som jag själv varit verksam i. Det gav ett antal förutsägbara risker som jag diskuterade i mitt metodavsnitt. I efterhand är det svårt för mig att bedöma hur jag lyckats hantera dessa risker, och det lämnar jag därför åt läsaren. Det jag emellertid tänkte diskutera här är det som visade sig bli centralt i den här boken – småpratet – men med ett fokus på relationen mellan forskare och aktör.

I mitt fall tror jag att min bakgrund som polis gjorde mig legitim bland poliserna. Jag förstod jargongen och visste hur jag skulle uppträda för att

inte vara annorlunda. Det föll sig därmed naturligt att jag var närvarande, inte bara i det faktiska arbetet, utan även vid kaffebord och under lunchraster. Jag tilläts lyssna på småpratet och även på det 'dolda' småpratet.

Om forskare är intresserade av småprat i organisationer tror jag att förtroendet är viktigt. Det är nödvändigt att bygga förtroende över tid och därmed tillåta en datainsamling att ta tid, ibland riktigt lång tid. Jag tror emellertid att behovet av förtroende varierar utifrån vilken sorts praktik som studeras. Det verkar vara ett utmärkande drag i just professioner att förtroendet är tätt förknippat med erfarenhet av den egna professionen. I annan praktik kan det förhålla sig på annat sätt. Mina normativa råd till andra forskare med intresse för småprat i organisationer är att för det första fundera kring hur förtroende formas i praktiken och för det andra söka bygga förtroende på praktikens egna villkor.

Avslutningsvis är det så att en forskningsprocess är oerhört stimulerande och lärorik. Jag kommer inte ta mig an uppgiften att vidareutveckla detta, utan nöjer mig med att konstatera att det faktiskt är ganska skönt att sätta punkt.

REFERENSER

Abrahamsson, B., 1986: Vad är intressant med professioner? I: Professionaliseringsfällan, red, Broady, D., s. 19-23. Stockholm: Carlssons Förlag.

Alvesson, M., och Sköldberg, 1994: Tolkning och reflektion. Lund: Studentlitteratur.

Bailey, D.H., och Bittner, E., 1989: I: Critical issues in policing, Contemporary readings, red, Dunham, R.G., och Alpert, G.P., s. 87-109. Illinois: Waveland Press.

Broderick, J.J., (1976) 1987: Police in a time of change. New Jersey: General learning press.

Brunsson, N., 1985: The irrational organisation. Chichester: Wiley.

Brunsson, N., 1993: The irrationality of actions and action rationality: Decisions, ideologies and organizational actions. *Journal of Management Studies*. vol. 19, s. 29-44.

Brunsson, N., och Jacobsson, B., 1998: Den viktiga standardiseringen. I: Standardisering, red, Brunsson, N., och Jacobsson, B., s. 11-29. Stockholm: Nerenius och Santerus Förlag.

Brunsson, N., och Olsen, J.P., 1990: Makten att reformera. Stockholm: Carlssons Förlag.

Cyert, M., och March, J., 1963: A behavioral theory of the firm. Englewoods Cliffs: Prentice Hall.

Elster, J., 1989: The cement of society. A study of social order. Cambridge: Cambridge University Press.

Fielding, N., 1984: Police socialization and police competence. *The British journal of sociology*. 35 (4), s. 568-590.

Fielding, N., 1988: Joining forces. New York: Routledge.

Goldsmith, A., 1990: Taking police culture seriously: Police discretion and the limits of law. *Policing and Society*. vol. 1, s. 91-114.

Gustafsson, C., 1994: Produktion av allvar. Stockholm: Nerenius och Santerus Förlag.

Gustafsson, C., 1997: What kind of morality is trust?. Preliminära forskningsrapporter. No 190. Åbo: Företagsekonomiska Institutionen, Åbo Universitet.

Hellberg, I., 1978: Studier i professionella organisationer. En professionsteori med tillämpning på veterinäryrket. Sociologiska institutionen. Göteborgs Universitet.

HSFR:s etikkommitté, 1996: Etik, HSFR. Uppsala. Ord och Form AB

Hudson, B., 1993: Michael Lipsky and street level bureaucracy. A neglected perspective. I: The policy process, red, Hill, M., s. 387-397. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.

Jacobsson, B., 1989: Konsten att reagera. Intressen, institutioner och näringspolitik. Stockholm: Carlssons Förlag.

Jacobsson, B., och Sahlin-Andersson, K., 1995: Skolan och det nya verket. Stockholm: Nerenius och Santerus Förlag.

Kunda, G. och Barley, S.R., 1998: Bringing work back in. Konferenspaper presenterat vid SCANCOR 20-22 sep.

Lexis, D.J., och Weigert, A., 1985: Trust as a social reality. *Social forces*. 63, s. 967-985.

Lipsky, M., 1980: Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services. New York: Russel Sage Foundation.

Lundqvist, L., 1998: Demokratins väktare. Lund: Studentlitteratur.

March, J.G., och Olsen, J.P., 1989: Rediscovering institutions. The organizational basis of politics. New York: The Free Press.

March, J.G. och Olsen, J.P., 1998: The institutional dynamics of international political orders. Working paper.

Muir, W.K., 1977: Police: Street corner politicians. Chicago: University of Chicago Press.

Müllern, T., 1994: Den föreställda organisationen. Stockholm: Nerenius och Santerus Förlag.

Napier, R.W., och Gershenfeld, M.K., 1993: Groups, theory and experience. Boston: Houghton Mifflin Company.

Norén, L., 1995: Tolkande företagsekonomisk forskning. Lund: Studentlitteratur.

Punch, M., 1983: Officers and men: Occupational culture, inter-rank antagonism, and the investigation of corruption. I: Control in the police organization, red, Punch, M., s. 227-250. Massachusetts: MIT Press.

Reuss-Ianni, E., 1983: Two cultures of policing. New Jersey: Transaction books.

Riksdagens Revisorer, 199/93:1. Polisen i samhällets tjänst. SOU, 1998:74. Styrningen av polisen.

Rikspolisstyrelsen, 1995: INFO. Information. Förtrendevalda inom polisen. Stockholm: RPS informationsenhet.

Rombach, B., 1986: Rationalisering eller prat. Kommuners anpassning till en stagnerande ekonomi. Lund. Bokförlaget Doxa AB.

Sanday, P.R., 1979: The Ethnographic Paradigm(s). *Administrative Science Quarterly*. 24, s. 527-538.

Sandberg, J., och Targama, A., 1998: Ledning och förståelse. Lund: Studentlitteratur.

Schwartzman, H.B., 1989: *Ethnography In Organizations. Qualitative Research Methods*. vol. 27. Newbury Park: SAGE Publications.

Sjöstrand, S-E, 1973: Företagsorganisation. En taxonomisk ansats. Stockholm: EFI Förlag.

Sjöstrand, S-E., 1985: Samhällsorganisation. Lund: Doxa AB.

Sjöstrand, S-E., 1987: Organisationsteori. Lund: Studentlitteratur.

Sjöstrand, S-E., 1997: The two faces of management, The janus factor. London: International Thompson Business Press.

Skolnick, H.J., 1994: Justice without trial. New York: Macmillan College Publishing Company.

Svensson, L.G., 1989: Teori och praktik i professionellas vardagsarbete. I: kampen om yrkesutövningen, status och kunskap, red, Selander, S., s. 183-210. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, L.G., 1990: Kommunikation i professioner. *Forskning om utbildning*, no 4.

Sykes, G.W., 1986: Street justice: A moral defense of order maintenance policing. *Justice Quarterly*. 3 (4), s. 497-512.

Torstensson, M., och Wikström, P-O., 1995: Brottsprevention och problemorienterat polisarbete. Stockholm: Rikspolisstyrelsens Informationsenhet.

Van Maanen, J., 1974: Working the street: A developmental view of police behaviour. *Sage Criminal Justice System*. vol 3, s. 83-130.

Van Maanen, 1988: Tales of the field. Chicago: The University of Chicago Press.

Yin, R.K., 1994: Case study research. Design and Methods. Thousands Oaks: SAGE Publications.

Ödman, P., 1979: Tolkning, förståelse, vetande. Stockholm

Juridiska texter

Förordning (1995:751) om utbildning och forskning inom polisväsendet.

Lag (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård

Lag (1976:511) om omhändertagande av berusade personer.

Polislag (1984:387)

Regeringens proposition 1992/93:50 om åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin.

Regleringsbrev för budgetåret 1991/92 avseende anslag för polisväsendet.

Regleringsbrev för budgetåret 1995/96 avseende anslag för polisväsendet.

Rättegångsbalken (1942:740 A)

Dessutom ett antal texter som jag av anonymiseringsskäl valt att inte redovisa.

Summary in English

There is a notion that organisations can be governed by texts. The notion is that a few people, often managers, can formulate thoughts and intentions, write these down as texts and then use the texts to govern the practice of other people.

The notion that organisations can be governed by texts has had a particularly large impact in the public sector. The police are a good example of an organisation governed by texts. Many texts, since police work is characterised by diversity and the task of dealing with society's monopoly on using violence.

The texts that should govern police work are in the study divided into police texts and neighbourhood police texts. The police texts are first and foremost rules and regulations common to all police. Police texts are primarily taught at police training colleges. Neighbourhood police texts are unique to a neighbourhood police area. Neighbourhood police texts are in the main broken down into goals and action plans.

In this thesis, I investigate the relationship between texts and practice, by first examining the practice and seeing what role the texts play. The thesis uses neighbourhood police as an example of police practice. Consider the following example, taken from my observational study. Two policemen have been asked by an older colleague to solve a problem of street musicians. "Some buskers are being loud. People have phoned in and complained, scare them off so that we can get some peace and quiet", were the words that introduced the task to the policemen, Eriksson and Abrahamsson.

Eriksson drives up Brogatan, against the one-way flow of traffic, and onto Kungsgatan, a pedestrianised street. Through the open windows of the car comments are heard: "typical of them to come by car, they obviously don't care that people walk here ... they are going to scare some poor street traders, can't they be of any use instead". Neither Eriksson nor Abrahamsson say anything about the comments. Either they don't hear anything or they don't want to hear.

Arriving at the buskers, they stop the car at a three-meter distance. The five musicians are standing by the wall and are playing some kind of folk music. The policemen are a bit uncertain of what they are going to do and start to talk among themselves about the rules concerning law and order. "Can we move them on? Do we have to recommend them to a new place? What rules are applicable? Can they play here or not?" asks Eriksson. "I don't think they can", says Abrahamsson. "The point is that they are occupying space but are not playing loudly or being a nuisance in any other way, but a couple of people had called Rutger about this, oh well, I'll go out and talk to them."

Abrahamsson leaves the car and approaches the buskers. They only speak Finnish and Abrahamsson waves at them and says; "you can't play here". The buskers slowly start to gather their belongings and Abrahamsson returns to the car. There were five to seven people standing around the buskers, shaking their heads and muttering something about that "they should be allowed to play".

"The problem is solved", says Abrahamsson, "but I wonder if it was correct. Let's call 'Ubbe' and ask him" (Ubbe is an older colleague with the reputation of being knowledgeable about legislation governing law and order). From the conversation the policemen find out that there was no legal ground for moving the buskers on. "But at least people are no longer phoning Rutger and complaining", said Eriksson. "What's done is done, the problem is solved, let's get away from here" and the patrol car slowly left the scene.

If we analyse the situation we find several parties making demands on the policemen's work. The buskers probably wanted to stay and play. Some citizens passing the buskers wanted to listen and so wanted the buskers to stay. Other citizens (particularly those who had called the police and complained) wanted the buskers to stop playing, pack up their things and move on. There were conflicting demands from the citizens.

In the same situation there were also demands from the two policemen's older and more senior colleague. He wanted the problem to be solved, which meant avoiding citizens calling and complaining again. It could also be the case, and now I am speculating, that one of the policemen in the patrol was in a hurry to finish his shift and therefore wanted the situation to be dealt with quickly. The situation could also have developed to one where violence was used (yet another speculation). The existence of violence means that policemen make demands on each other to be able to deal with the violence without any of them getting hurt.

What is particularly interesting in the situation described above is the role texts played. The policemen were talking about the legislation governing law and order, but it was not the text governing what should be done. In this practical example the text played a subordinate role, even though it was a legal text.

To summarise, police work is subject to many different demands, all of which try to govern police work. The demands are expressed in different forms. Some demands are expressed in direct meetings between police and citizens. Other demands are expressed in texts describing police work.

The purpose of the thesis was to investigate what governs the everyday practice in an environment characterised by many and conflicting demands. The background to the investigation was the notion that texts can govern practice. The

theoretical purpose of the thesis was to develop terminology that can explain how a practice characterised by many and conflicting demands is governed. The empirical purpose was to describe the everyday practice of police work.

I chose to focus four different demands on police work: texts, managers, citizens and other police. I used a theoretical framework where expectations, norms, sanctions and relationships are in focus. I saw people as being interactive, facing the task of handling an ever-present uncertainty. I assumed in my theoretical framework that four different relationships between people were possible. First, an impersonal relationship where the outcome of the interaction is important, not the people involved in the interaction. Second, an intimate relationship characterised by closeness and trust between people. Third, a relationship where ideals are shared by people who can be unknown to each other, but where the ideals are known and shared. Finally, a relationship where people interact based on violence. The theoretical framework also assumed that norms are expressed in the everyday conversation between police.

I used an ethnographic methodology and observed police work, interviewed police and their superiors, and studied the texts that were supposed to govern police work. My having worked as a police officer affected my collection of data. I was granted access and was seen as a policeman, since I had the practical experience.

The norms I found in the relationship between texts, superiors and police, were that police often have autonomy in their relationship to texts and superiors. In the relationship between citizens and police I found, among other things, norms about police needing to act, that police have authority. I also found norms about 'street justice', that police are expected to deal with people who disturb the general peace, at times without the support of legal texts. Finally, in the relationship between police I found norms regarding seniority, among other things. Norms about seniority meant that older police became role models for their younger colleagues. There were also norms about the importance of police being dependable in their relationship with each other and that they must stand by each other.

In my analysis I concluded that police work is characterised by diversity. Police meet *many* citizens, in *many* different situations, and in *many* different circumstances. Apart from dealing with the uncertainty caused by this diversity, police also have to deal with the uncertainty associated with the risk of being subjected to violence. Police deal with this uncertainty in their relationship with each other. Through continual small talk they build trusting relationships with each other. This small talk is of a joking nature.

The diversity of police work means that many demands are made on police. The police's dilemma then becomes one of dealing with many demands, from many different sources. Police deal with this dilemma in their small talk. Through this small talk, their room to manoeuvre is investigated as are sanctions related to different demands. Police use small talk to form a compass which guides them through the dilemmas of police work.

The small talk is also a way for police to investigate the issue of how to deal with the texts that are expected to govern police work. Room to manoeuvre and sanctions are investigated and through small talk police reach 'decisions' on how they are going to relate to texts. The decisions are of an informal nature and are reached in a constantly on-going interaction between police. The 'decisions' are reached and spread through the small talk.

The role of small talk in the governing of police work led me to think about the hierarchy of the police organisation. The hierarchy appears peculiar, since police work is regulated through small talk in a horizontal process over time.

BILAGA ETT: TOLKNING AV POLISPRAKTIK

I den här bilagan ger jag några korta exempel på hur jag har resonerat kring den empiriska tolkningen.

9.2.1   *En dag med närpoliserna Eriksson och Abrahamsson*

‘Ett jobb via ledningscentralen’ (DO A1)

Om den här situationen visste jag att det uppdrag poliserna åtog sig inte låg inom ramen för deras arbetsuppgifter (närpolistexterna). Eftersom de inte ens diskuterade om de skulle åta sig uppdraget eller ej så var det självklart för dem att göra det. Jag uttolkar en föreställning om att poliser i liknade situationer skall agera och en föreställning om autonomi i relation till text.

När poliserna kommer till platsen så skriker och viftar Abrahamsson mot föraren av en franskegistrerad bil. Min tolkning är att Abrahamsson uppfattade att föraren av den bilen märkte detta, men att han inte flyttade sig fort nog. Detta gjorde Abrahamsson irriterad eftersom han förväntade sig att snabbt bli åtlydd. Min tolkning är att det finns föreställningar om att medborgare skall lyda poliser.

‘Dags för mat’ (DO A2)

Poliserna pratade inte ens om att de skulle åka så långt för att köpa mat. Det fanns mängder av matställen i närheten, men de valde att åka flera kilometer vilket jag tolkar som att det var något de gjorde rutinmässigt då de arbetade tillsammans. Eftersom inget sades om detta är det uppenbart för mig att det är viktigt att ‘ställa upp’ för varandra då en av poliserna har något önskemål som liknar detta. Min tolkning är att det finns en föreställning om att poliser skall visa varandra omvårdnad genom att ‘ställa upp’ – att åka till platsen och handla maten tog cirka 45 minuter.

‘En kommendering’ (DO A3)

I denna situation styr poliserna ‘turisterna’ med vinkar och gester. Om ‘turisterna’ inte följer anvisningarna har de ifrågasatt polisernas auktoritet. Sådana försök slås ner om så måste med våld. Det berättar Abrahamsson om i småprat – vilket uttrycker föreställningar om att poliser har auktoritet. Uppträdandet hos den polisen möter bestämmer hur polisen skall uppträda. Kvinnan Abrahamsson drar in fick bestämma

hur han skulle uppträda. Han börjar med att säga åt kvinnan, som inte lyssnar. När hon sedan börjar skrika och väsnas, svarar han med att också höja nivån – ‘dra in henne’. Jag tolkar det hela som att poliser delar föreställningar om att medborgarens uppträdande bör sätta nivån för hur polisen uppträder.

‘Musikanter på Kungsgatan’ (DO A4)

I denna situation mötte poliserna en rad motstridiga normer. Dels fanns förväntningar från allmänheten om vad poliserna skulle göra (låta musikanterna spela), dels fanns det förväntningar från stationbefälet om att poliserna skulle ‘hantera problemet’. Dessutom fanns ordningslagens regler om att musikanterna måste utgöra en *allvarlig störning* för att kunna avvisas, något som poliserna var ense om att musikanterna inte utgjorde. De normer som styrde situationen var för det första normen om polisens autonomi i relation till texter. Poliserna fick – till slut – reda på av en äldre kollega att det inte fanns laglig grund för att avvisa personerna. De konstaterade ‘lagt kort ligger’ istället för att meddela musikanterna att de kunde fortsätta att spela. Poliserna upplevde förväntningar om att agera då de fick reda på att ‘något’ hade hänt. Dessutom tolkar jag in att poliserna upplevde förväntningar om att ‘lösa uppgiften’, så att inte kollegan inomhus blev störd något mer. Det styrks av kommentaren “nu ringer i alla fall folk inte till Rutger och klagar”.

Jag uttolkar en norm om att äldre poliser har senioritet. Poliserna fick arbetsuppgiften av Rutger – som är äldre i tjänst – och denne uttryckte sig som att musikanterna skulle ‘skrämmas iväg’. Då förväntas poliserna att lösa uppgiften på just det sättet. En äldre kollega vet bäst. Normen uttrycks också i det att poliserna ringde ‘Ubbe’, som i kraft av sina tjänsteår betraktas som kunnig – en förebild.

EFI

The Economic Research Institute

Reports since 1995

Published in the language indicated by the title

1999

Andersson, P., *Experto Credite: Three Papers on Experienced Decision-Makers.*

Gunnarsson, J., *Portfolio-Based Segmentation and Consumer Behavior: Empirical Evidence and Methodological Issues.*

Japanese Production Management in Sunrise or Sunset.

Christer Karlsson (editor).

Lindé, J., *Essays on the Effects of Fiscal and Monetary Policy.*

Ljunggren, U., *Indikatorer i grundskolan i Stockholms stad före stadsdelsnämndsreformen – en kartläggning*

Nilsson, K., *Ledtider för ledningsinformation.*

Skalin, J., *Modelling Macroeconomic Time Series with Smooth Transition Autoregressions.*

Spagnolo, G., *Essays on Managerial Incentives and Product-Market Competition.*

Söderström, U., *Monetary Policy under Uncertainty.*

1998

Andersson, M., *On Testing and Forecasting in Fractionally Integrated Time Series Models.*

Berg-Suurwee, U., *Styrning av kultur- och fritidsförvaltning innan stadsdelsnämndsreformen*

Berg-Suurwee, U., *Nyckeltal avseende kultur- och fritidsförvaltning innan stadsdelsnämndsreformen.*

Bergström, F., *Essays on the Political Economy of Industrial Policy.*

Bild, M., *Valuation of Takeovers.*

Charpentier, C., Samuelson, L.A., *Effekter av en sjukvårdsreform – en analys av Stockholmsmodellen.*

Eriksson-Skoog, G., *The Soft Budget Constraint: The Emergence, Persistence and Logic of an Institution. The Case of Tanzania 1967-1992.*

Gredenhoff, M., *Bootstrap Inference in Time Series Econometrics.*

Ioannidis, D., *I nationens tjänst? Strategisk handling i politisk miljö – en nationell teleoperatörs interorganisatoriska, strategiska utveckling.*

Johansson, S., *Savings Investment, and Economic Reforms in Developing Countries.*

Levin, J., *Essays in Company Valuation.*

Ljunggren, U., Styrning av grundskolan i Stockholms stad innan stadsdelsnämndsreformen.

Mattsson, S., Från stat till marknad – effekter på nätverksrelationer vid en bolagiseringsreform.

Nyberg, A., Innovation in Distribution Channels – An Evolutionary Approach.

Olsson, P., Studies in Company Valuation.

Reneby, J., Pricing Corporate Securities.

Roszbach, K., Essays on Banking Credit and Interest Rates.

Runsten, M., The Association Between Accounting Information and Stock Prices. Model development and empirical tests based on Swedish Data.

Segendorff, B., Essays on Bargaining and Delegation.

Sjöberg, L., Bagozzi, R., Ingvar, D.H., Will and Economic Behavior.

Sjögren, A., Perspectives on Human Capital: Economic Growth, Occupational Choice and Intergenerational Mobility.

Studier i kostnadsintäktsanalys, red Jennergren, P.

Söderholm, J., Målstyrning av decentraliserade organisationer.

Styrning mot finansiella och icke-finansiella mål.

Thorburn, K., Cash Auction Bankruptcy and Corporate Restructuring

Wijkström, F., Different Faces of Civil Society.

Zethraeus, N., Essays on Economic Evaluation in Health Care. Evaluation of Hormone Replacement Therapy and Uncertainty in Economic Evaluations.

1997

Alexius, A., Essays on Exchange Rates, Prices and Interest Rates.

Andersson, B., Essays on the Swedish Electricity Market.

Berggren, N., Essays in Constitutional Economics.

Ericsson, J., Credit Risk in Corporate Securities and Derivatives. Valuation and Optimal Capital Structure Choice.

Charpentier, C., Budgeteringens roller, aktörer och effekter. En studie av budgetprocesserna i en offentlig organisation.

De Geer, H., Silfverberg, G., Citizens' Trust and Authorities' Choices, A Report from The Fourth International Conference on Ethics in the Public Service, Stockholm June 15-18, 1994.

Friberg, R., Prices, Profits and Exchange Rates.

Från optionsprissättning till konkurslagstiftning.
red. Bergström, C., Björk, T.

Hagerud, G.E., A New Non-Linear GARCH Model.

Haksar, A., Environmental Effects of Economywide Policies: Case Studies of Costa Rica and Sri Lanka.

He, C., Statistical Properties of Garch Processes.

Holmgren, M., Datorbaserat kontrollrum inom processindustrin; erfarenheter i ett tidsperspektiv.

Jennergren, P., Tutorial on the McKinsey Model for Valuation of Companies.

Lagerlöf, J., Essays on Political Economy, Information, and Welfare.

Lange, F., Wahlund, R., Planerade och oplanerade köp - Konsumenternas planering och köp av dagligvaror.

Löthgren, M., Essays on Efficiency and Productivity; Contributions on Bootstrap, DEA and Stochastic Frontier Models.

Nilsson, H.E., Using Conceptual Data Modelling in Management Accounting: A Case Study.

Sjöberg, L., Ramsberg, J., En analys av en samhällsekonomisk bedömning av ändrade säkerhetsföreskrifter rörande heta arbeten.

Säfvenblad, P., Price Formation in Multi-Asset Securities Markets.

Sällström, S., On the Dynamics of Price Quality.

Södergren, B., På väg mot en horisontell organisation? Erfarenheter från näringslivet av decentralisering och därefter.

Tambour, M., Essays on Performance Measurement in Health Care.

Thorén, B., Berg-Surwee, U., Områdesarbete i Östra Hökarängen - ett försök att studera effekter av decentralisering.

Zhang Gang., Chinese Rural Enterprises Between Plan and Market.

Åhlström, P., Sequences in the Process of Adopting Lean Production.

Åkesson, G., Företagsledning i strategiskt vakuum. Om aktörer och förändringsprocesser.

Åsbrink, S., Nonlinearities and Regime Shifts in Financial Time Series.

1996

Advancing your Business. People and Information Systems in Concert. red. Lundeberg, M., Sundgren, B.

Att föra verksamheten framåt. Människor och informationssystem i sam-verkan. red. Lundeberg, M., Sundgren, B.

Andersson, P., Concurrence, Transition and Evolution - Perspectives of Industrial Marketing Change Processes.

Andersson, P., The Emergence and Change of Pharmacia Biotech 1959-1995. The Power of the Slow Flow and the Drama of Great Events.

Asplund, M., Essays in Industrial Economics.

Delmar, F., Entrepreneurial Behavior & Business Performance.

Edlund, L., The Marriage Market: How Do You Compare?

Gunnarsson, J., Three Studies of Financial Behavior. Research Report.

Hedborg, A., Studies of Framing, Judgment and Choice.

Holgersson, C., Höök, P., Ledarutveckling för kvinnor - Uppföljning av en satsning på Volvo - Research Report.

Holmberg, C., Stores and Consumers - Two Perspectives on Food Purchasing.

Håkansson, P., Wahlund, R., Varumärken. Från teori till praktik.

Karlsson, A., The Family Business as an Heirloom. Research Report.

Linghag, S., Man är handelsstudent. Research Report.

Molin, J., Essays on Corporate Finance and Governance.

Mägi, A., The French Food Retailing Industry - A Descriptive Study.

Mölleryd, B., Så byggdes en världsindustri - Entreprenörskapets betydelse för svensk mobiltelefoni. Research Report.

Nielsen, S., Omkostningskalkulation for avancerede produktionsomgivelser - en sammenligning af stokastiske og deterministiske omkostningskalkulationsmodeller.

Normark, P., Danielsson, L., Larsson, A., Lundblad, P., Kooperativa nyckeltal. Research Report.

Sandin, R., Heterogeneity in Oligopoly: Theories and Tests.

Sandén-Håkansson, U., Från kampanjmål till mediemix - en studie av samarbete mellan annonsörer, reklambyråer och mediebyråer. Research Report.

Stein, J., Söderlund, M., Framgång i arbetet, strategier för att utföra arbetsuppgifterna, arbetsuppgifternas karaktär och utbildningskvalitet. En empirisk studie av civilekonomer. Research Report.

Strömberg, P., Thorburn, K., An Empirical Investigation of Swedish Corporations in Liquidation Bankruptcy. Research Report.

Söderlund, M., Och ge oss den nöjda kunden. En studie av kundtillfredsställelse och dess orsaker och effekter. Research Report.

Thodenius, B., Användningen av ledningsinformationssystem i Sverige: Lägesbild 1995. Research Report.

Ulfsdotter, U., Internationalisering för expansion eller hemmamarknadsförsvar? De nordiska marknaderna för fruktyoghurt 1982-1994.

Westelius, A., A Study of Patterns of Communication in Management Accounting and Control Projects.

Wijkström, F., Den svenska ideella sektorn och pengarna. Research Report.

Örtendahl, M., Health and Time - A Problem of Discounting.

1995

Becker, T., Essays on Stochastic Fiscal Policy, Public Debt and Private Consumption.

Blomberg, J., Ordning och kaos i projektsamarbete - en social-fenomenologisk upplösning av en organisationsteoretisk paradox.

Brodin, B., Lundkvist, L., Sjöstrand, S-E., Östman, L., Styrelsearbete i koncerner

Brännström, T., Bias Approximation and Reduction in Vector Autoregressive Models. Research Report.

Ekonomisk politik i omvandling. red. Jonung, L.

Gunnarsson, J., Wahlund, R., Hushållens finansiella strategier. En explorativ studie.

Höök, P., Chefsutveckling ur könsperspektiv - Mentorskap och nätverk på Vattenfall - Research Report.

Levin, J., Olsson, P., Looking Beyond the Horizon and Other Issues in Company Valuation. Research Report.

Mägi, A., Customer Satisfaction in a Store Performance Framework. Research Report.

Persson, P-G., Modeling the Impact of Sales Promotion on Store Profits.

Roman, L., Institutions in Transition. A Study of Vietnamese Banking.

Sandberg, J., Statistisk metod - dess vetenskapliga hemvist, grundläggande principer och möjligheter inom samhällsvetenskapen. Research Report.

Sandberg, J., How Do We Justify Knowledge Produced by Interpretative Approaches? Research Report.

Schuster, W., Redovisning av konvertibla skuldebrev och konvertibla vinstandelsbevis - klassificering och värdering.

Söderberg, K., Farmartjänsten - Ny Kooperation inom lantbruket. Research Report.

Söderqvist, T., Benefit Estimation in the Case of Nonmarket Goods. Four Essays on Reductions of Health Risks Due to Residential Radon Radiation.

Thorén, B., Användning av information vid ekonomisk styrning - månadsrapporter och andra informationskällor.

